

02

วารสาร
อินทนิลทักษิณสาร

INTHANINTHAKSIN JOURNAL

Thaksin University

ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2564)
Vol. 16 No.2 July - December 2021

ISSN : 2672-9660 (Online)
ISSN : 2672-9652 (Print)

วารสาร
อินทนิลทักษิณสาร

วารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ
INTHANINTHAKSIN JOURNAL Thaksin University

• ที่ปรึกษา

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
รองคณบดีฝ่ายวิชาการและการวิจัย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
รองคณบดีฝ่ายบริหารและการวางแผน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

• บรรณาธิการประจำฉบับ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริฉัตร ตู่ดำ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ประเทศไทย

• กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ประเทศไทย
ศาสตราจารย์ ดร.สิริมนพร สุริยะวงศ์ไพศาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ประเทศไทย
รองศาสตราจารย์ ดร.จิรภาภา วิทยานวิรักษ์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ประเทศไทย
รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ประเทศไทย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ประเทศไทย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ประเทศไทย
อาจารย์ ดร.สมิทธิ์ชาติ พุ่มมา มหาวิทยาลัยทักษิณ, ประเทศไทย
อาจารย์ ดร.ขวัญจิตต์ สุวรรณพรรัตน์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ประเทศไทย
อาจารย์รัชนี ศรีศักดา มหาวิทยาลัยทักษิณ, ประเทศไทย

• กองจัดการวารสาร

นางสาวสุมาลี ทองดี มหาวิทยาลัยทักษิณ, ประเทศไทย
นายชัยวุฒิ ปลื้มใจ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ประเทศไทย

สถานที่ติดต่อ กองจัดการวารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา อ.เมือง จ.สงขลา 90000
โทรศัพท์ 0-7431-7607 โทรสาร 0-7444-3972, 0-7444-3970

>>>พิมพ์ที่ บริษัท นำศิศิลป์โฆษณา จำกัด
32 ถนนพัทลุงสงเคราะห์ 1 ซอย 10 ต.หาดใหญ่ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110
โทรศัพท์ 074-236637

วัตถุประสงค์

นำเสนอบทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความปริทรรศน์ ด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ บริหารธุรกิจ ภาษาศาสตร์ พัฒนาศาสตร์ นิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จากคณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจจากองค์กรต่าง ๆ

กระบวนการพิจารณา

บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ได้รับการตรวจทางวิชาการโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขา และจะต้องผ่านการตรวจทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขานั้น ๆ อย่างน้อยจำนวน 3 คน ต่อ 1 บทความ กรณีผ่านความเห็นชอบ 1 ใน 3 ต้องเสนอแต่งตั้งเพิ่มเติมอีก 1 คน และต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ใน 3 ทั้งนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิ (peer review) ประเมินแบบ (double blinded)

กำหนดออก

ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 (ม.ค.-มิ.ย.) และฉบับที่ 2 (ก.ค.-ธ.ค.)

การเผยแพร่

Online

การพิจารณาบทความเพื่อตีพิมพ์

บุคคลทั่วไปที่ประสงค์จะเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ กำหนดให้ส่งบทความผ่านระบบ Thaijo ได้ที่ <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/HUSOTSU/> เมื่อบทความผ่านการพิจารณาคุณภาพและรูปแบบจากกองบรรณาธิการวารสารเบื้องต้นแล้ว ทางวารสารจะมีการแจ้งให้ผู้เขียนชำระค่าตรวจประเมินบทความ (ค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิ) จำนวน 2,000 บาท ต่อบทความ ชำระผ่านบัญชีธนาคารกรุงไทย ชื่อบัญชี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ เลขที่ 868-0-04540-3 และแจ้งชื่อ ที่อยู่พร้อมสำเนาหลักฐานการโอนเงิน มาที่กองจัดการวารสารอินทนิลทักษิณสาร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ อ.เมือง จ.สงขลา 90000 หรือทางอีเมล sumalee@tsu.ac.th

การติดต่อ

กองจัดการวารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ อ.เมือง จ.สงขลา 90000
หรือทางอีเมล sumalee@tsu.ac.th

โทรศัพท์ : 0-7431-7600 ต่อ 1106, 0-7431-7607

E-mail : sumalee@tsu.ac.th

ขอเขียนทั้งหมดที่ปรากฏในวารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ เป็นข้อคิดเห็นของผู้เขียนโดยเฉพาะไม่ใช่ความเห็นและความรับผิดชอบของคณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ หรือกองบรรณาธิการวารสาร

บทบรรณาธิการ

ปลายปี 2564 สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส “โควิด-19” ยังคงมีการแพร่ระบาดอย่างต่อเนื่อง มีการกลายพันธุ์ของเชื้อไวรัสไปอีกหลากหลายสายพันธุ์ สังคมยังคงตื่นตระหนกต่อการแพร่ระบาดของเชื้อโรคที่ยังไม่มีวิธีแหวว่าจะหยุดลง เกิดปรากฏการณ์ทางสังคมมากมายซึ่งเป็นสิ่งใหม่ที่มีมนุษย์ในสังคมจำเป็นต้องเรียนรู้ร่วมกัน ดังนั้น แม้ว่าความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะมีส่วนช่วยในการพัฒนาต่าง ๆ ของโลกใบนั้รวมทั้งช่วยให้มนุษย์อยู่รอดในสภาวะการณ์อันยากลำบากดังเช่นภาวะการเกิดโรคระบาดในยุคปัจจุบัน แต่คงไม่สามารถปฏิเสธความสำคัญของความรู้ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ข้อค้นพบต่าง ๆ ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมจะช่วยให้มนุษย์เกิดความเข้าใจสภาพของสังคมที่มีลักษณะพลวัตดังเช่นปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น การทำความเข้าใจมนุษย์และสังคมที่เราอยู่ช่วยยกระดับจิตใจ พัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างสังคมที่มีคุณภาพและสันติสุข ดังนั้น การศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ยังคงมีความสำคัญและทำควบคู่กันไป ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วารสารอินทนิลทักษิณสาร ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 ยังคงประกอบด้วยบทความที่มีคุณค่าทางวิชาการและมีความหลากหลาย โดยผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องจากหลากหลายสถาบัน สาระในวารสารฉบับนี้ประกอบด้วยบทความที่น่าสนใจทั้งสิ้น 7 บทความ ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง มติมหาชน : แนวคิดและปัญหาการเป็นเครื่องมือทางการเมืองของผู้นำฝูงชนทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตย จาก SKY Castle ผู้ Parasite : ค่านิยม และวัฒนธรรมทางการศึกษาที่สะท้อนผ่านภาพยนตร์ – ละครซีรีส์ เกาหลีใต้ ปัจจัยภายในที่เป็นอุปสรรคต่อทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนนักศึกษาไทย : อิทธิพลจากแนวคิดเชิงวัฒนธรรมไทย การเตรียมความพร้อมสร้างฐานข้อมูลตำแหน่งผู้สูงอายุ ตำบลพะตง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เพื่อลดความเสี่ยงจากการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 อัตลักษณ์ความเป็นเกาหลีในมิติอาหารการกินของร้านอาหารเกาหลี จังหวัดสงขลา ออسترเลียกับบทบาทความเป็นมหาอำนาจระดับกลางในด้านการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศ ช่วงปี ค.ศ. 1991 – 2018 และ “ดาลอ ปอเนาะจารีต” พื้นที่ผลิตซ้ำอัตลักษณ์มลายูมุสลิม

สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ภายใต้ความขัดแย้งกับนโยบายการศึกษาชาติปัจจุบันหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารอินทนิลทักษิณสารฉบับนี้จะเป็นสื่อกลางสะท้อนมุมมองปรากฏการณ์ทางสังคมให้นักวิชาการและผู้อ่านทุกท่านได้ศึกษาและค้นคว้าเพื่อนำผลการศึกษามาใช้ในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ต่อไป

สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการยังคงมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อรักษาคุณภาพของวารสารให้อยู่ในมาตรฐานทางวิชาการ หากมีคำแนะนำหรือข้อติชมอันใด กรุณาส่งมาได้ที่กองบรรณาธิการ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริฉัตร ตู่ดำ

บรรณาธิการ

- มติมหาชน: แนวคิดและปัญหาการเป็นเครื่องมือทางการเมือง.....9
ของผู้นำฝูงชนทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตย
Public opinion : Concept and problem as a political tool by
demagogue in democratic regime
กิริพัฒน์ เขียนทองกุล (Kiraphat Khianthongkul)
- จาก SKY Castle สู่ Parasite : ค่านิยม และวัฒนธรรมทางการศึกษา33
ที่สะท้อนผ่านภาพยนตร์ - ละครซีรีส์เกาหลีใต้
From SKY Castle to Parasite : values and educational culture reflected
through the South Korean movie and series
เกษรา ศรีนาคา (Kessara Srinaka)
- ปัจจัยภายในที่เป็นอุปสรรคต่อทักษะการพูดภาษาอังกฤษของ53
นักเรียนนักศึกษาไทย : อิทธิพลจากแนวคิดเชิงวัฒนธรรมไทย
Internal Factors Obstructing Thai Students' English Speaking Skill :
The Influence of Thai Cultural Concepts
ธีทัต พิทักษ์พงศ์พันธุ์ (Theethat Phithakphongphan)
- การเตรียมความพร้อมสร้างฐานข้อมูลตำแหน่งผู้สูงอายุ ตำบลพะตง71
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เพื่อลดความเสี่ยงจากการแพร่ระบาด
ของโรค Covid-19
Preparing to create a database of elderly people's position in
Pathong Sub-district, Had Yai District, Songkhla Province, to reduce
the risk of Covid-19 pandemic
วารามรณ์ ทนงศักดิ์ (Waraphorn Tanongsak)

สารบัญ

อัตลักษณ์ความเป็นเกาหลีในมิติอาหารการกินของร้านอาหารเกาหลี103
จังหวัดสงขลา

**Korean Identity in Food Dimension of Korean Restaurant
Songkhla Province**

จิตติگانต์ หลักอารียะ (Chittikan Lakariya)

พรพันธุ์ เขมคุณาศัย (Pornpan Khemkhunasai)

อนินทร์ พุฒิโชติ (Anin Puttichot)

พรไทย ศิริสาธิตกิจ (Pornthai Sirisatidkit)

ออสเตรเลียกับบทบาทความเป็นมหาอำนาจระดับกลางในด้านการ129
ให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศ ช่วงปี ค.ศ. 1991 - 2018

**Australia in the Role of Middle Power towards Foreign Aid during
1991 – 2018**

กัษมพร รักษอน (Katsamaporn Rakson)

“ดาลอ ปอเนาะจารีต” พื้นที่ผลิตซ้ำอัตลักษณ์มลายูมุสลิมสามจังหวัด.....161
ชายแดนภาคใต้ภายใต้ความขัดแย้งกับนโยบายการศึกษาชาติปัจจุบัน

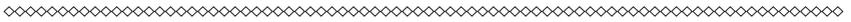
**“Dalaw Traditional Pondok”: Reproduction Space for Malayu Moslem
Identity in the Three Southern Bordering Provinces under the Conflict
with the Present National Education Policy**

สุทิพย์ พูลสวัสดิ์ (Sutip Poolsawat)

พรพันธุ์ เขมคุณาศัย (Pornpan Khemkhunasai)

ธนภัทร เต็มรัตนะกุล (Tanapat Temrattanakul)

มติมหาชน : แนวคิดและปัญหาการเป็นเครื่องมือทางการเมืองของ ผู้นำฝูงชน ทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตย Public opinion : Concept and problem as a political tool by demagogue in democratic regime

กิรพัฒน์ เขียนทองกุล¹ (Kiraphat Khianthongkul)¹

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอถึงการศึกษาเรื่อง “มติมหาชน” (Public opinion) ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย แนวคิดนี้ถือว่าเป็นรากฐานของการปกครองในยุคปัจจุบัน เป็นแนวคิดที่เริ่มต้นในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 17 มีแนวคิดหลักคืออำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้ผ่านพื้นที่สาธารณะ (Public sphere) เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ ร้านกาแฟ ร้านเหล้า หรือร้านอาหาร เป็นต้น แต่มติมหาชนมีปัญหาสำคัญคือหากระบบนิติรัฐไม่สามารถใช้งานได้ตามปกติ บทบาทของประชาชนและเสียงข้างมากจะมีอิทธิพลมากและเป็นตัวตัดสินสูงสุดทางการเมือง จึงก่อให้เกิด “ผู้นำฝูงชนทางการเมือง” (Demagogue) ขึ้น เพื่อปลุกระดมประชาชนให้เอนเอียงหรือตัดสินใจตามสิ่งที่ผู้นำฝูงชนทางการเมืองคาดหวังหรือได้รับผลประโยชน์ทางการเมือง ผู้นำฝูงชนทางการเมืองจะนำจุดอ่อนที่สำคัญ 3 ประการ ของมติมหาชนมาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง คือ (1) ทรวาชโดยเสียงข้างมาก (2) ประชาชนถูกชักจูงได้ง่าย และ (3) การครอบงำโดยชนชั้นสูงในสังคม โดยใช้สื่อสารมวลชนเป็นเครื่องมือสำคัญในการกระจายวาทศิลป์ของผู้นำฝูงชนทางการเมืองไปสู่ประชาชนให้เห็นด้วย และตัดสินใจทำสิ่งต่าง ๆ ตามที่ผู้นำฝูงชนทางการเมืองต้องการ ในท้ายที่สุด การเป็น

¹ อาจารย์, ภาควิชาการบริหารและจัดการเมือง วิทยาลัยพัฒนามหานคร มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช กรุงเทพฯ 10300, อีเมล : kiraphat@nmu.ac.th

¹ Lecturer, Urban Administration and Management, Institute of Metropolitan Development, Navamindradhiraj University, Bangkok, 10300, Thailand, e-mail : kiraphat@nmu.ac.th

*Corresponding author e-mail address : kiraphat@nmu.ac.th

ผู้นำฝูงชนทางการเมืองอาจไม่ได้จำกัดแค่เพียงผลประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับเพียงเท่านั้น แต่อาจจะสัมพันธ์กับการรู้สึกว่าได้รับการยอมรับจากสังคมปัจจุบันด้วย

คำสำคัญ : มติมหาชน, ผู้นำฝูงชนทางการเมือง, เครื่องมือทางการเมือง

Abstract

This article presents the study of “public opinion” in a democratic regime. This concept is considered the foundation of modern states. It is a concept that began in the late 17th century with the main idea that sovereignty belongs to the people. People can express and debate their political views through the public sphere such as newspapers, radios, cafes, taverns, restaurants, but there is a problem with public opinion, the people’s role, and the majority will have much influence and will be the decisive political factor. Public opinion has created a “demagogue” to incite people to be inclined or make decisions based on what the demagogue expects or receives self-benefits. The demagogue will use the three main weaknesses of public opinion as a political tool : (1) Tyranny of the majority, (2) People are easily convinced, and (3) Domination of the elite class. The demagogue used the mass media to become an essential tool for spreading the rhetoric to the public and making decisions that the demagogue wanted. Finally, a demagogue may not expected to only self-interest, but it may also be related to feeling self-acceptance by society.

Keywords : Public opinion, Demagogue, Political tool

บทนำ

จากสถานการณ์ทางการเมืองของไทยในปัจจุบัน (พ.ศ. 2563) ได้สะท้อนให้เห็นถึงผลลัพธ์ของการตัดสินใจทางการเมืองของชนชั้นกลางที่ออกมาเคลื่อนไหวทางการเมืองผ่านการลงบนท้องถนนในชื่อกลุ่ม “คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” (กปปส.) ที่ผลักดันให้เกิดการรัฐประหารเมื่อ

22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) อันมี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นหัวหน้าคณะและจัดตั้งรัฐบาลโดยมี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีมาอย่างยาวนาน จนกระทั่งมีการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปในปี พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่า จากกลไกของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ได้เป็นกลไกที่เอื้ออำนวยให้ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา และ คสช. สามารถสืบทอดอำนาจต่อไปได้ผ่านกระบวนการการเลือกตั้งที่ดูเหมือนว่าจะเป็นการประชาธิปไตย² ซึ่งรัฐบาลดังกล่าวนั้นได้เผชิญกับปัญหาและแรงกดดันทางการเมืองเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ปัญหาในการบริหารงานต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ปัญหาการยุบพรรคคอนาคติใหม่ที่ถือได้ว่าเป็นตัวแทนของประชาชนคนรุ่นใหม่ รวมไปถึงถึงสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) และปัญหาความเสื่อมศรัทธาในระบบการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตย (อย่างแท้จริง) เป็นต้น จนก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองของคนรุ่นใหม่เป็นจำนวนมาก³ ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าส่วนหนึ่งของสถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลลัพธ์ของ “มติมหาชน” ซึ่งเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงการแสดงความคิดเห็นของประชาชนที่มีร่วมกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่งและเรียกร้องให้รัฐบาลต้องปฏิบัติตามมติมหาชนดังกล่าว อันเป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งในการปกครองระบอบประชาธิปไตยและโลกสมัยใหม่ซึ่งไม่ได้เกิดขึ้นเพียงเฉพาะประเทศไทยเท่านั้น แต่กระแสของมติมหาชนนั้นยังมีผลกระจายไปทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นการประท้วงต่าง ๆ ฮ็องกง ฝรั่งเศส เกาหลีใต้ สหรัฐอเมริกา เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม มติมหาชนเองก็เปรียบเสมือนเป็นดาบสองคมที่ส่งผลเสีย

² ประเด็นการสืบทอดอำนาจภายหลังการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2562 ของรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา และ คสช. นั้น โปรดอ่านรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ คสช. : จาก “ขอเวลาอีกไม่นาน” ผู้การสืบทอดอำนาจผ่านรัฐธรรมนูญ. (2562). สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2563, จาก <https://www.ilaw.or.th/node/5272>

³ การเคลื่อนไหวของเยาวชนรุ่นใหม่เกิดขึ้นตั้งแต่ก่อนหน้าที่จะมีสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 และหยุดเคลื่อนไหวไปจากการประกาศใช้พระราชกำหนดในสถานการณ์ฉุกเฉิน หลังจากสถานการณ์คลี่คลายมากขึ้น เยาวชนรุ่นใหม่ได้ออกมาเคลื่อนไหวในนาม “กลุ่มเยาวชนปลดแอก” โดยมีการชุมนุมที่บริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยเมื่อ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2563 ผลจากการชุมนุมดังกล่าวได้ขยายผลให้พื้นที่อื่น ๆ ทั่วประเทศไทยเริ่มมีการเคลื่อนไหวเพื่อขับไล่รัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ด้วยเช่นกัน โปรดอ่านรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ “เยาวชนปลดแอก” ยุติการชุมนุมก่อนเที่ยงคืน อ้างความปลอดภัยสรุปบรรยายจากเริ่ม จนจบ. (2563). สืบค้นเมื่อ 27 กรกฎาคม 2563, จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-53456468>

หากมีผู้นำฝูงชนทางการเมือง (Demagogue) ที่มุ่งเน้นการปลุกกระดมฝูงชนหรือมติมหาชนให้มีความเห็นสอดคล้องไปในทิศทางที่ตนเองต้องการและก่อให้เกิดผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม ดังนั้น บทควมนี้จึงต้องการนำเสนอถึงแนวคิด จุดกำเนิด กระบวนการ และปัญหาของมติมหาชนหากมีผู้นำฝูงชนทางการเมืองที่ไม่หวังผลเพื่อส่วนรวม เพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในโลกสมัยใหม่ที่ยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นหลัก

“มติมหาชน” (Public opinion) หรือคำตกลงของประชาชน วาระของสาธารณะ หรือวาระของประชาชน ถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ดังคำกล่าวในภาษาละตินว่า “Vox populi, Vox dei” หรือ “เสียงของประชาชนคือเสียงจากพระเจ้า”⁴ อันเป็นพลังทางการเมืองที่นำไปสู่นโยบายหรือการกระทำของรัฐบาลหรือวาระของรัฐที่จะส่งผลกระทบต่อประชาชนส่วนใหญ่ตามมาด้วยมติมหาชนเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับกระบวนการพูดคุย อภิปราย และการตัดสินใจร่วมกัน ถ้าปราศจากกระบวนการสื่อสารผ่านกลไกต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ทำให้การสนทนากระจายตัวไปไกลได้มากที่สุดคือบทบาทของสื่อสารมวลชน (Mass media) หากสื่อสารมวลชนไม่ทำหน้าที่ในการสร้างพื้นที่พูดคุยและแลกเปลี่ยนเหล่านี้มติมหาชนก็ไม่มีทางเกิดขึ้นได้ ดังนั้น อาจจะสามารถกล่าวได้ว่ากระบวนการการสื่อสารของสื่อสารมวลชนที่ส่งข้อมูลและสร้างการประสานการพูดคุยและตัดสินใจร่วมกันนั้นเป็นขั้นตอนหนึ่งในการนำมติมหาชนไปสู่วาระของสาธารณะ วาระของสาธารณะนำไปสู่วาระของรัฐบาลซึ่งเกี่ยวข้องกับการเมืองและการบริหาร ซึ่งกระบวนการก่อรูปทางนโยบายของรัฐ (Policy formulation) ถือได้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนหรือการให้ความคิดเห็นได้กลายเป็นกระบวนการสำคัญมากยิ่งขึ้นในสังคมปัจจุบัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าในกลไก

⁴ แนวคิดเรื่องเสียงของประชาชนคือเสียงจากพระเจ้านั้นได้มีการกล่าวถึงในงานเขียนของ ดาเนียล เดโฟ (Daniel Defoe) และคณะ ชื่อว่า Vox populi, Vox dei : Being true maxims of government ในปี ค.ศ. 1709 โดยมีข้อความสำคัญภายในงานเขียนนี้ซึ่งเป็นการจำกัดความถึงความดีความงามได้อย่างชัดเจน คือ “สำหรับรูปแบบการปกครองใด ๆ ก็ตาม ต้องไม่มีกฎธรรมชาติ หรือพระเจ้า หรือว่าบุคคลใดบุคคลหนึ่งมีสิทธิในการบริหารอำนาจอธิปไตยมากกว่าอีกคนหนึ่ง หรือใช้อำนาจเหนือกว่าหลายพันครอบครัวที่มีความเท่าเทียมกันตามธรรมชาติ ทุกคนอยู่ในระดับที่เท่าเทียมกัน และทุกคนต่างก็มีความได้เปรียบที่ได้รับจากธรรมชาติเหมือนกันจนกลายเป็นเรื่องปกติ ดังนั้นมนุษย์ชาติจึงควรมีเสรีภาพในการเลือกรูปแบบการปกครองที่พวกเขาชอบที่สุด” (Defoe, et al., 1709 : 10) สามารถดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ Defoe, D., et. al. (1709). Vox populi, Vox dei : Being true maxims of government. Ann Arbor, Michigan : Gale ECCO.

ของการเกิดมติมหาชนนั้นจะต้องเกิดจากองค์ประกอบ 3 ส่วนที่ต้องปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอยู่เสมอ ได้แก่ (1) รัฐบาล (2) ประชาชน/ ตัวแทนของประชาชน และ (3) สื่อสารมวลชน โดยกลไกความสัมพันธ์เหล่านี้จะเกิดขึ้นตลอดเวลาในระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตย หากจะอ้างอิงตามความเชื่อในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเสรีนิยมนั้นต้องการให้อำนาจสูงสุดอยู่กับประชาชน (Popular sovereignty : Rule by the people)⁵ และผูกติดกับการออกความคิดเห็น และการตัดสินใจของประชาชนผ่านระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative democracy) แต่เพื่อควบคุมการใช้อำนาจอันไม่ถูกต้องของผู้ปกครองในฐานะการเป็นตัวแทนของประชาชนจึงต้องสร้างระบบนิติรัฐ (Rule of the law) เพื่อเป็นกฎเกณฑ์กติกาทางการเมืองที่ประชาชนทั้งหมดต้องให้การยอมรับและสะกดการกระทำอันเป็นเสรีภาพเชิงปัจเจกที่เป็นอิสระ (Free will) ของมนุษย์ภายในชุมชนและสังคมนั้น ในอดีตอาจจะเป็นกฎจารีตทางสังคม คำสั่งจากผู้ปกครองที่มีอำนาจสูงสุดในรัฐ ในปัจจุบันอาจจะเป็นกฎหมายทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและไม่ใช่ลายลักษณ์อักษรมาเป็นตัวตัดสินสูงสุดทางการเมือง เพื่อเป็นการรักษากติกาและระเบียบในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ภายใต้สังคมแห่งรัฐที่มีขนาดใหญ่ ซึ่งแน่นอนว่าหากรัฐได้ยึดถือตามหลักของอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนแล้ว กฎหมายและกติกาที่เกิดขึ้นภายในระบบนิติรัฐนั้นก็ย่อมต้องเกิดขึ้นภายใต้บริบทของมติมหาชนด้วยไม่มากก็น้อยเช่นกัน

จุดกำเนิดของแนวคิดเกี่ยวกับมติมหาชน

แนวคิดเกี่ยวกับมติมหาชนส่วนใหญ่เป็นผลผลิตของยุครู้แจ้ง (Enlightenment Era) ซึ่งแนวคิดนี้เกี่ยวข้องกับอย่างใกล้ชิดกับปรัชญาการเมืองเสรีนิยม (Liberalism) ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 17 - 18 เช่น โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) จอห์น ล็อก

⁵ แนวความคิดเรื่องอำนาจอธิปไตยสูงสุดต้องอยู่ภายใต้ประชาชน เป็นแนวคิดที่สำคัญประการหนึ่งของรัฐที่เป็นประชาธิปไตยเสรีนิยมสมัยใหม่ที่เปลี่ยนสัมพันธภาพของ “ผู้ปกครอง” และ “ผู้ใต้การปกครอง” ให้กลายเป็นลักษณะของผู้ใต้การปกครองได้มอบอำนาจให้กับตัวแทน ดังนั้น ผู้ปกครองจึงเปลี่ยนบทบาทกลายเป็น “ตัวแทน” (Representative) ของประชาชน และต้องเชื่อฟังคำสั่งหรือความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ (มติมหาชน) ในการใช้อำนาจรัฐ ซึ่งจะสัมพันธ์กับแนวคิดการจำกัดอำนาจรัฐและการแบ่งแยกอำนาจรัฐด้วยโดยแนวความคิดดังกล่าวได้รับอิทธิพลมาจากสัญญาประชาคม (Social contract) สามารถดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ Childers, C. (2011). Interpreting popular sovereignty : A Historiographical essay. *Civil war history*, 57(1), 48 - 70.

(John Locke) ฌอง ฌาคส์ รูสโซ (Jean-Jacques Rousseau) และโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับนักทฤษฎีประชาธิปไตยในคริสต์ศตวรรษ ที่ 19 เช่น เจเรมี เบนแธม (Jeremy Bentham) เป็นต้น แนวคิดเกี่ยวกับมติมหาชนถูกนำมากล่าวถึงเป็นอย่างมากในช่วงคริสต์ศตวรรษ 18 โดยมีงานเขียนเกี่ยวกับมติมหาชนในยุคเริ่มแรกจะเป็นการ “ชี้ชวนให้เห็นมุมมองของมติมหาชนในลักษณะ “การคาดการณ์ (สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต)” (Approximations anticipations) เช่น ปรัชญาการเมืองของกรีกโบราณ (Ancient Greek) จะคาดการณ์ถึงอันตรายหรือผลดีของการปกครองแบบประชาธิปไตย⁶ ซึ่งเพลโต (Plato) ไม่เห็นด้วยกับการเมืองแบบประชาธิปไตยเท่าใดนัก เพราะไม่เชื่อว่าประชาชนจะมีความเชี่ยวชาญในการตัดสินใจในเรื่องของการเมืองอันเนื่องจากไม่มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมเพียงพอ ดังนั้น การเมืองควรเป็นงานของราชาปราชญ์ (Philosopher king) หรือผู้ที่ได้รับการคัดเลือกตามวุฒิภาวะและวิญญูคติที่เหมาะสมเท่านั้น โดยผ่านกระบวนการฝึกฝนในการสร้างตัวตนเป็นมนุษย์ให้มีความแหลมคมในการดำรงชีวิตในทุก ๆ ด้าน (Arete: Moral virtue)⁷ ในทางตรงกันข้าม อริสโตเติล (Aristotle) เชื่อว่าประชาชนสามารถตัดสินใจในเรื่องการเมืองได้ดีถ้าหากได้รับความรู้ที่เหมาะสม แต่อย่างไรก็ตาม ผลของการล่มสลายของนครรัฐเอเธนส์ก็เป็นการพิสูจน์ในระดับหนึ่งว่าการปกครองแบบประชาธิปไตยแบบดั้งเดิมที่เน้นความหลากหลายของพลเมือง (เฉพาะกลุ่ม) อาจจะไม่ตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยได้ และข้อจำกัดในการใช้รูปแบบการปกครองดังกล่าวนั้น

⁶ ประชาธิปไตยของกรีกโบราณ (Athenian democracy) จะมีลักษณะในเชิงที่แตกต่างจากประชาธิปไตยในปัจจุบัน เนื่องจากประชาธิปไตยในกรีกโบราณ (นครรัฐเอเธนส์) จะมีลักษณะเป็นประชาธิปไตยที่สลับให้พลเมือง (เพศชายและมีอายุเกิน 20 ปีขึ้นไป จึงจะถือว่าเป็นพลเมืองที่มีสิทธิในการเลือกตั้ง) เข้ามาเป็นตัวแทนภายในสภาชุมชนนครรัฐ (Ecclesia) สามารถออกความคิดเห็นและลงคะแนนเสียงเพื่อตัดสินใจในกิจกรรมของนครรัฐเอเธนส์ได้ ซึ่งทุกคนที่เป็นพลเมืองย่อมมีความหลากหลายทั้งอาชีพและองค์ความรู้ จึงเป็นส่วนหนึ่งที่เพลโตไม่เชื่อมั่นในประชาธิปไตยลักษณะดังกล่าว สามารถดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ Robinson, E. R. (1997). *The first democracies : Early popular government outside Athens*. Stuttgart : Franz Steiner Verlag, Chapter 1.

⁷ แนวคิดของเพลโตเกี่ยวกับราชาปราชญ์ที่สามารถเป็นผู้นำในชุมชนทางการเมืองนั้นจะต้องมีลักษณะสำคัญคือเป็นผู้รักในความรู้ เป็นผู้รู้ในทุกสรรพสิ่ง มีความน่าเชื่อถือ และมีความเต็มใจที่จะใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายเพื่อรัฐ (โดยไม่หวังผลตอบแทน) ซึ่งได้กลายเป็นข้อถกเถียงสำคัญในทฤษฎีทางการเมืองเกี่ยวกับการถือครองอำนาจของผู้นำนั้นจะต้องมีคุณสมบัติที่สอดคล้องกับแนวคิดของเพลโตและเป็นค่ากล่าวอ้างสำคัญที่กลุ่มผู้ปกครองที่มีลักษณะเป็นทรราชใช้อ้างอิงในการถือครองอำนาจแต่เพียงผู้เดียว สามารถดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ Jaeger, W. (1986). *Paideia : The ideals of Greek culture volume I : Archaic Greece the mind of Athens* (Highet, G., Trans.). Oxfordshire : Oxford University Press, Chapter 10.

อยู่ภายใต้บริบทที่รัฐมีขนาดเล็ก มีจำนวนประชาชนไม่มากเท่าใดนัก แต่แนวคิดคำว่า “มติมหาชน” ได้ปรากฏขึ้นอย่างเป็นทางการเมืองแบบเสรีนิยมหรือประชาธิปไตยในคริสต์ศตวรรษที่ 18 หรืออีกกว่า 1,000 ปี ต่อมาจนกลายเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญในทางการเมืองในบริบทปัจจุบัน (เสถียร เศษประทับ, 2552 : 4) ซึ่ง เคนเน็ท เอ็ม. เบเกอร์ (Kenneth M. Baker) ได้ชี้ให้เห็นว่าแนวคิดเกี่ยวกับมติมหาชนซึ่งเป็นผลผลิตของยุครู้แจ้ง เป็นสิ่งที่ทำให้เห็นถึงการลักลั่น (Paradox) ในตัวเอง คือการนำคำว่า “มติ” มารวมกับ “มหาชน” และกลายเป็นมติมหาชนนั้น นักปรัชญาในยุครู้แจ้งได้ชี้ให้เห็นว่าคำนี้มีนัยถึง “ความเป็นสากล เป็นวัตถุวิสัย และมีเหตุผล (Universality, objectivity and rationality)” แต่ในทางตรงกันข้าม คำว่า “ความคิดเห็นหรือมติ” (Opinions) นั้น ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลง ความเป็นจิตวิสัย และความไม่แน่นอนอน (Flux, subjectivity and uncertainty) การนำคำว่า “มติ” มารวมกับคำว่า “มหาชน” ในยุครู้แจ้งนั้นชี้ให้เห็นถึงความพยายามของปรัชญาเชิงเสรีนิยมที่จะรวบรวมมนุษย์ปัจเจกหนึ่งคนเข้ากับมนุษย์หลาย ๆ คน และพยายามที่จะเชื่อมความชอบหรือความสุขของปัจเจกชนเข้าเป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน โดยอ้างถึงผลประโยชน์ของคนหมู่มากหรือส่วนรวมเป็นหลัก (Baker, 1990 : 68)

กำเนิดของมติมหาชน

การรวมกันของคำว่ามหาชน (Public) เข้ากับคำว่าความคิดเห็น (Opinion) ให้กลายเป็นคำเดียวนั้นเป็นการสร้างมโนทัศน์ใหม่เพื่อกล่าวถึงวิจารณ์ญาณร่วมกัน (Collective judgment) ที่อยู่นอกขอบเขตหรือไม่ใช่กิจกรรมของรัฐบาล แต่เป็นกิจกรรมของประชาชนหมู่มากในการขับเคลื่อนความคิดเห็นต่อกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งที่สามารถส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจทางการเมืองนั้นได้เกิดขึ้นตามแนวโน้มทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมในยุโรป แม้นักประวัติศาสตร์ผู้หนึ่งจะให้เกียรติชาวอังกฤษที่เป็นชาติแรกที่ใช้คำว่า “ความคิดเห็นของประชาชน” (Opinion of the people) และ “ความคิดเห็นของมหาชน” (Opinion of the public) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1741 แต่ชาวฝรั่งเศสมักถูกมองว่าเป็นผู้ประดิษฐ์และเผยแพร่แนวคิดมติมหาชนคือ อลิซาเบท โนแอล-นูแมนน์ (Elisabeth Noelle-Neumann) ซึ่งโนแอล-นูแมนน์ได้กล่าวให้เกียรติกับรูสโซว่าเป็นคนแรกที่ใช้คำว่า “L’opinion publique” ในปี ค.ศ. 1744 อาจจะแปลได้ว่า “ความคิดเห็นของสาธารณะ” (Noelle-Neumann, 1990 : 625)

โดยเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญที่ผลักดันให้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับมตินิยมทางาน คือการประดิษฐ์แท่นพิมพ์ของจอฮันเนส กูเตนเบิร์ก (Johannes Gutenberg) ซึ่งพัฒนาการของเทคโนโลยีด้านการพิมพ์นี้ทำให้เกิดการแพร่กระจายของสิ่งพิมพ์อย่างกว้างขวางในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 16 พร้อมๆ กับการเจริญเติบโตของการค้าและการขยายตัวของการศึกษาที่ทำให้ประชาชนทั่วไปเข้าถึงการศึกษาได้ ไม่ใช่กำหนดแค่เพียงชนชั้นผู้ปกครองหรือชนชั้นกระฎุมพีเท่านั้นที่สามารถอ่านออกเขียนได้ ผลจากการอ่านออกเขียนได้นั้นได้รับการสนับสนุนอย่างมาจากการปฏิรูปศาสนาคริสต์ที่นำไปสู่ปีกายโปรเตสแตนต์ (Protestant Reformation) ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 16 สมคมผู้อ่านและร้านหนังสือมือสองเริ่มเจริญเติบโตมากขึ้น วัฒนธรรมการอ่านหนังสือเริ่มเกิดขึ้นในยุโรปเป็นจำนวนมาก และในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 17 สิ่งตีพิมพ์ทางการเมือง ทางศีลธรรม และทางศาสนาได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในชนชั้นปัญญาชน (เสถียร เขยประทับ, 2552 : 7) นอกเหนือจากผลกระทบต่อการเผยแพร่สิ่งตีพิมพ์ต่างๆ ที่เป็นตัวกระตุ้นให้ประชาชนเริ่มมีวัฒนธรรมการอ่านหนังสือและการเรียนรู้เชิงวิชาการแล้ว การปฏิรูปศาสนาคริสต์ที่นำไปสู่ปีกายโปรเตสแตนต์มีความสำคัญอีกหลายประการที่สัมพันธ์ต่อรากฐานแนวคิดเรื่องมตินิยมทางาน หรือแนวคิดเรื่องอำนาจอธิปไตยต้องเป็นของประชาชน หรือคนหมู่มาก ยกตัวอย่าง เช่น คำสอนของ จอห์น คาลวิน (John Calvin) และ มาร์ติน ลูเธอร์ มาร์ติน ลูเธอร์ (Martin Luther) ที่ท้าทายอำนาจที่มีมาอย่างยาวนานของสันตะปาปา (Pope) ซึ่งเป็นการสร้างรากฐานแนวคิดใหม่เกี่ยวกับความเป็นปัจเจกชนนิยม (Individualism) และให้อำนาจกับฝ่ายอาณาจักรที่ปกครองโดยกษัตริย์ในทุกๆ เรื่อง ยกเว้นเรื่องศีลธรรมและศาสนา และให้การสนับสนุนแนวคิดที่ว่าปัจเจกบุคคลคือมนุษย์ต้องเป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตของตนเอง ต่อมาในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 แนวคิดข้างต้นที่ได้ก่อตัวมาจากคำสอนของคาลวิน และลูเธอร์ ก็ได้วิวัฒนาการเป็นปรัชญาเชิงเสรีนิยมที่มีลักษณะกว้างขวางขึ้นและคล้ายคลึงกับบริบทของแนวคิดกล่าวในปัจจุบัน โดยมองว่าปัจเจกบุคคลนั้นควรมีอิสระที่จะเลือกสิ่งที่ตนชอบในทุกแง่มุมของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องศาสนา เศรษฐกิจ การเมือง และสังคม (เสถียร เขยประทับ, 2552 : 8)

กำเนิดแนวคิดพื้นที่สาธารณะ (Public sphere)

เจอร์เกน ฮาเบอร์มาส (Jürgen Habermas) นักวิชาการทางด้านทฤษฎีแนววิพากษ์ (Critical theory) ชาวเยอรมันได้เสนอความคิดเห็นว่าแนวโน้มทางประวัติศาสตร์เหล่านี้ผูกพันกันอย่างใกล้ชิดกับการเจริญเติบโตของลัทธิทุนนิยมและชนชั้นกรรมพีในยุโรปที่เข้มแข็งขึ้นและขยายตัวมากขึ้น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดแนวคิดพื้นที่สาธารณะ (Public sphere)^๑ โดยเป็นแนวคิดที่ว่าด้วยการสร้างพื้นที่ “สาธารณะ” ที่มนุษย์ทุกคนสามารถใช้พื้นที่ดังกล่าวทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันได้ ไม่ใช่เป็นเพียงพื้นที่ของใครคนใดคนหนึ่ง และเป็นพื้นที่ที่เปิดให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ตามเหตุผลของแต่ละฝ่ายตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 17 ซึ่งจากพื้นที่สาธารณะเหล่านี้ได้กลายเป็นทางเลือกในการแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวกับสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของประชาชนที่หลากหลาย ก่อให้เกิดเป็นเวทีหรือสถาบันทางสังคมใหม่ที่เกิดขึ้นและมีบทบาทในสังคมเป็นอย่างมาก มีการรวมตัวกันของประชาชนเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนและแสวงหาแนวทางในบางประเด็นร่วมกัน กลายเป็นสังคมที่เกิดการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีภาพ (Freedom speech) ผ่านพื้นที่สาธารณะ เช่น ร้านกาแฟในชุมชนต่างๆ ในประเทศอังกฤษ ร้านเหล้า หรือร้านอาหารของฝรั่งเศส เป็นต้น สถานที่เหล่านี้ได้เป็นสถานที่ให้ประชาชนได้มาชุมนุมกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์การใช้อำนาจและการบริหารจัดการของรัฐ ซึ่งเป็นพื้นที่ของการแสดงถึงความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกันและมุ่งเน้นการให้เหตุผล (Rationality) ที่มีน้ำหนักและน่าเชื่อถืออื่นสำคัญมากกว่าการยึดถือผู้มีสถานะในอำนาจหน้าที่ที่มาจากการดำรงตำแหน่งต่างๆ (Hohendahl

^๑แนวคิดเรื่องพื้นที่สาธารณะ (Öffentlichkeit) ของฮาเบอร์มาส คือพื้นที่ในชีวิตทางสังคมที่บุคคลในสังคมนั้นสามารถมารวมตัวกันเพื่ออภิปรายและระบุนโยบายทางสังคมได้อย่างอิสระ และการอภิปรายเหล่านั้นมีอิทธิพลต่อการกระทำทางการเมือง โดยการอภิปรายดังกล่าวเรียกว่า “การอภิปรายสาธารณะ” (Public debate) และถูกกำหนดให้เป็นการแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่เป็นประเด็นที่ประชาชนส่วนใหญ่หรือสาธารณะต้องให้ความสนใจ (Public concern) หากปล่อยไว้โดยไม่แก้ไข อาจก่อให้เกิดปัญหาร้ายแรงหรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางลบได้ เช่น การใช้อำนาจรัฐที่มากเกินไป ปัญหาการเหยียดชาติพันธุ์ ปัญหาทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ซึ่งฮาเบอร์มาสเชื่อว่าการพูดคุยเพื่อชักชวน “ทำให้เป็นปัญหา” (Problematization) เหล่านี้ จะทำให้ผู้คนในสังคมกลับมาสนใจปัญหาเพื่อหาทางร่วมกันแก้ไขปัญหาและปลดแอก (Emancipation) มนุษย์ให้หลุดพ้นจากกลไกทางสังคมที่ไม่ถูกต้องได้ สามารถดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ Hohendahl, P. and Russian, P. (1974). Jürgen Habermas: The public sphere. New German critique. 3(3), 45-48.

and Russian, 1974 : 46) และฮาเบอร์มาสชี้ให้เห็นว่าประชาชนชนชั้นกรรมาชีพที่มีความรู้จากการศึกษาในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18 เริ่มเป็นพลังทางการเมืองที่สำคัญ และผนวกเข้ากับชนชั้นกระฎุมพีที่รวมตัวกันในการวิพากษ์วิจารณ์หรือแสดงความคิดเห็นในเชิงเสรีนิยมต่อการปกครองแบบอำนาจนิยมในขณะนั้น การวิพากษ์วิจารณ์หรือการแสดงความคิดเห็นส่วนใหญ่กระทำผ่านสิ่งตีพิมพ์เกี่ยวกับการเมืองและการพูดคุยกันอย่างกว้างขวางในร้านกาแฟ ร้านเหล้า หรือร้านอาหาร การแลกเปลี่ยนข่าวสารกันอย่างเสรีและการแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผยนั้น ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลได้กลายมาเป็นเครื่องมือหรือวิธีการในการแสดงจุดยืนในกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนหรือบุคคลต่อสังคมสาธารณะ ซึ่งการขยายตัวและการเพิ่มความสำคัญของพื้นที่สาธารณะจำนวนมากขึ้นได้เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนเริ่มต้นตัวทางการเมืองจากบรรยากาศการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สามารถแสดงออกได้มากขึ้น จึงทำให้ “มติมหาชน” กำเนิดขึ้นมาเป็นรูปแบบใหม่ของอำนาจทางการเมืองที่ชนชั้นกรรมาชีพและชนชั้นกระฎุมพีสามารถทำลายอำนาจเด็ดขาดของผู้ปกครองได้อย่างมีนัยสำคัญ (Habermas, 1964 : 51-52)

ฮาเบอร์มาสได้มุ่งเน้นถึงลักษณะสำคัญของมติมหาชนนั้นจะต้องเกิดจากความมีเหตุผลและความเท่าเทียมกันประชาชนที่แสดงความคิดเห็น โดยมติมหาชนจะถูกมองว่าต้องมาจากการพูดคุยหรืออภิปรายถกเถียงกันอย่างมีเหตุผล การพูดคุยหรืออภิปรายถกเถียงกันอย่างจริงจังต้องมีความเป็นสาธารณะโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะนำไปสู่เจตจำนงร่วม (General will) หรือประโยชน์สุขส่วนรวม (Public well-being) นอกจากนี้การพูดคุยหรืออภิปรายถกเถียงที่ผลักดันไปสู่มติมหาชนนั้นต้องมีลักษณะที่มีกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างเปิดเผย (Opened participation in debate) โดยไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์เพื่อกีดกันบุคคลผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนในพื้นที่สาธารณะเพื่อกำหนดเป้าหมายหรือสิ่งที่พึงประสงค์แก่ชุมชนสาธารณะจากหลักการเหล่านี้จะเห็นได้ว่ามติมหาชนนั้นเปรียบเสมือนอำนาจอธิปไตยที่ประชาชนสามารถใช้อำนาจของตนเองผ่านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในพื้นที่สาธารณะและมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันเพื่อผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสังคมในทางที่ดียิ่งขึ้น และเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาแนวคิดสิทธิการออกเสียง

แบบสากล (Universal suffrage)⁹ ซึ่งเป็นแนวคิดในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยยึดหลักว่าเสียงของประชาชนทุกคนนับเป็นหนึ่งเสียงเท่ากัน (One man, one vote) โดยกระบวนการมติมหาชนต้องดำเนินไปโดยเป็นอิสระจากสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม เพราะฉะนั้น ความถูกต้องของเหตุผลที่ใช้ในการอภิปรายถกเถียงกันจึงเป็นสิ่งที่มีคุณค่า (Value) หรือมีความชอบธรรม (Legitimacy) มากกว่าอำนาจในการเมือง และมติมหาชนจะถูกต้องและเป็นที่ยอมรับแก่ประชาชนส่วนใหญ่ได้ก็ต่อเมื่อมีกระบวนการเผยแพร่ให้ประเด็นการพูดคุยหรือการอภิปรายถกเถียงกันให้มีการรับรู้โดยทั่วไปผ่านวิธีการต่าง ๆ (Habermas, 1989 : 36-37) เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ เป็นต้น ซึ่งกระบวนการเผยแพร่เหล่านี้ได้ทำให้สื่อสารมวลชนมีบทบาทมากขึ้นในการเป็นส่วนหนึ่งของมติมหาชนในการสร้างกลไกที่ก่อให้เกิดความสมานฉันท์ทางการเมืองในประเทศประชาธิปไตยในปัจจุบัน ยกตัวอย่าง เช่น การประชาพิจารณ์ในประเด็นทางสังคมที่สำคัญ การให้ความรู้แก่ประชาชนในประเด็นปัญหาต่าง ๆ ของสังคม การจัดตั้งเวทีแสดงความคิดเห็นเฉพาะกิจในประเด็นต่าง ๆ หรือจัดทำพื้นที่สาธารณะในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อแสดงถึงการเป็นเจตจำนงร่วมของมหาชนในการแสดงถึงความตกลงในกิจกรรมหรือความคิดเห็นดังกล่าว จึงจะทำให้มติมหาชนนั้นเป็นที่ยอมรับและสมบูรณ์ในสังคม เพื่อนำมติมหาชนนั้นไปผลักดันหรือกดดันต่อรัฐบาลในการกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นคุณลักษณะของพื้นที่สาธารณะที่แท้จริง (Habermas, 1989 : 211-222)

จากประเด็นการศึกษาถึงบทบาทของพื้นที่สาธารณะอันนำไปสู่การเป็นมติมหาชนข้างต้น จะเห็นได้ว่ากระบวนการหนึ่งที่สำคัญเป็นอย่างมากที่สุดคือกระบวนการ “การเผยแพร่ข่าวสาร” โดยสื่อสารมวลชนรูปแบบต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ หรืออินเทอร์เน็ตในปัจจุบัน ซึ่งกระบวนการนี้เป็นการ

⁹ สิทธิการออกเสียงแบบสากล คือการให้สิทธิลงคะแนนเสียงแก่พลเมืองที่เป็นผู้ใหญ่ทุกคนโดยไม่คำนึงถึงสถานะทางเศรษฐกิจ เพศ สถานะทางสังคม เชื้อชาติ ความคิดเห็นทางการเมืองหรืออื่น ๆ ที่เป็นข้อจำกัด แต่อาจจะมีข้อยกเว้นบางประเภทเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งแนวคิดการออกเสียงแบบสากลเริ่มมีการแพร่หลายในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยการปฏิรูปการเลือกตั้งภายในประเทศอังกฤษ เพื่อที่จะทลายกำแพงความเป็นสากลที่เน้นแต่เพียงเพศชายเท่านั้นถึงมีสิทธิทางการเมือง แต่ต้องเปิดพื้นที่ให้กับเพศหญิงให้มีสิทธิในการเลือกตั้งและแสดงความคิดเห็นทางการเมืองอย่างเสรีและเท่าเทียมกับเพศชายด้วย สามารถดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ Goldstein, R. J. (2016). Political repression in 19th century Europe. London: Routledge, Chapter 1.

ทำให้ประชาชนในสังคมได้ตระหนักถึงปัญหาหรือประเด็นข้อถกเถียงจากจุดเล็ก ๆ จุดหนึ่งในสังคมให้แพร่ขยายขึ้นจนกลายเป็นปัญหาของสังคมที่ต้องรับรู้ร่วมกัน และกระตุ้นให้เกิดเป็นมติมหาชนที่ส่งผลต่อกระบวนการกำหนดนโยบายหรือผลักดันให้รัฐบาลเข้ามาแก้ไขปัญหาดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ในการสร้างมติมหาชนนั้น ถึงแม้ว่าจะมีการเปิดพื้นที่ให้กับประชาชนทุกคนได้เข้ามาแสดงความคิดเห็น ถกเถียงและอภิปรายในพื้นที่สาธารณะก็ตาม ในแต่ทางปฏิบัติตามความเป็นจริงแล้วก็ไม่ไม่มีทางเกิดขึ้นตามแนวคิดดังกล่าวของฮาเบอร์มาส อันเนื่องมาจากข้อจำกัดในการเข้าถึงการอภิปรายหรือการออกเสียงของประชาชนทั้งหมด รวมไปถึงสถานะและความสามารถในการเข้าถึงการอภิปรายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม (Social inequality) และแน่นอนว่าปัญหาความหลากหลายของประชาชนที่มีจำนวนมากในสังคมที่ซับซ้อนในปัจจุบันย่อมมีลักษณะความสัมพันธ์ที่แตกกระจายไร้ทิศทาง ความคิดเห็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการอภิปรายนั้นมีจำนวนมากเกินกว่าที่จะกำหนดหรือตกลงไปในทิศทางเดียวกันได้ จากสถานการณ์เหล่านี้จึงทำให้ “ผู้นำฝูงชนทางการเมือง” เข้ามามีบทบาทในการชักชวน ชี้นำ หรือชักจูงให้ประชาชนให้มีการรอบความคิดเห็นหรือกรอกรอการอภิปรายที่ชัดเจนและกระชับมากยิ่งขึ้น และอาจจะใช้วาทศิลป์ที่ชักชวนให้ประชาชนคล้อยตามหรือเห็นด้วยกับสิ่งที่ผู้นำฝูงชนทางการเมืองกำหนดหรือต้องการให้เป็นเช่นนั้น กลายเป็นการใช้มติมหาชนเพื่อวัตถุประสงค์ของผู้นำฝูงชนทางการเมืองเพื่อประโยชน์ในทางใดทางหนึ่ง อาจจะเป็นประโยชน์ส่วนรวมหรือประโยชน์ส่วนตัวของผู้นำฝูงชนก็เป็นได้

ผู้นำฝูงชนทางการเมือง (Demagogue) และบทบาทของผู้นำฝูงชนทางการเมืองในการชี้นำมติมหาชน

คำว่า “ผู้นำฝูงชนทางการเมือง” (Demagogue)¹⁰ จากคำแปลของพจนานุกรมอังกฤษ - ไทย โดย สอ เสถบุตร Demagogue (เดม-อะกอก) n. ผู้นำฝูงชนทางการเมือง,

¹⁰ในการแปลคำว่า Demagogue ผู้เขียนขออนุญาตใช้คำว่า “ผู้นำฝูงชนทางการเมือง” เป็นหลัก เนื่องจากมีนักวิชาการไทยบางส่วน เช่น นิธิ เอียวศรีวงศ์ ไชยันต์ ไชยพร เพิ่มศักดิ์ จะเรียมพันธ์ เป็นต้น จะแปลคำว่า “นักสอพลอประชาชน” ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าการใช้คำดังกล่าวจะให้มีตีในแง่ลบจนเกินไป ในงานเขียนของ เพิ่มศักดิ์ จะเรียมพันธ์ ได้สรุปถึงจุดกำเนิดและความเสื่อมของระบอบประชาธิปไตยในนครรัฐเอเธนส์ พร้อมทั้งอธิบายถึงบทบาทของผู้นำฝูงชนทางการเมืองไว้พอสมควร สามารถดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ เพิ่มศักดิ์ จะเรียมพันธ์. (2563). นักสอพลอประชาชนแห่งประชาธิปไตยเอเธนส์กับบทเรียนต่อประชาธิปไตยไทยร่วมสมัย. วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง มหาวิทยาลัยบูรพา. 8(2), 22-47.

ผู้ที่ตั้งตนเป็นหัวหน้าคนโดยวิธีหลอกล่อ นักกวนเมือง เป็นต้น ซึ่งผู้นำฝูงชนทางการเมืองเกิดขึ้นในบริบทของการเมืองประชาธิปไตยในนครรัฐเอเธนส์ ในขณะนั้นมีความหมายว่า “ผู้นำหรือผู้พิทักษ์ปกป้องมวลชน” (ไชยันต์ ไชยพร, 2552 : 35) ซึ่งคำว่า Demagogue ที่ใช้เรียกตัวบุคคลได้พัฒนามาจากคำว่า Demagogy โดยมีลักษณะที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งขึ้นมากล่าวนำ อภิปราย ชี้ทาง หรือการพิทักษ์ปกป้องมวลชนที่เป็นพลเมืองในสภาชุมชนนครรัฐให้ทุกคนเสมอภาคกันและมีเสรีภาพในการอภิปรายเรื่องราวต่าง ๆ ภายในสมาดังกล่าว และผู้ที่อภิปรายนี้ต่างกล่าวอ้างว่าสิ่งที่ตนนำเสนอในที่ประชุมนั้นต่างมุ่งหวังพิทักษ์ผลประโยชน์ของประชาชนในบริบทของนครรัฐเอเธนส์จึงสามารถสรุปได้ว่า Demagogue คือผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ของประชาชนซึ่งมีความหมายในแง่ที่ดีและเป็นเชิงบวก แต่อย่างไรก็ตาม ลักษณะของผู้นำฝูงชนทางการเมืองนั้นจะเป็นผู้ที่มีความสามารถและมีอิทธิพลในการชักจูงผู้อื่นให้เกิดแรงกระตุ้นที่ต้องการกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ หรือวาทศิลป์ (Rhetoric) มากกว่าหลักการที่เป็นจริง (เพิ่มศักดิ์ จะเรียมพันธ์, 2563 : 33) ซึ่งผู้นำฝูงชนทางการเมืองจะกล่าวชี้้นำประชาชนเพื่อทำให้ตนเองเป็นตัวกระตุ้น (Catalysts) ในประเด็นต่าง ๆ ทางการเมืองโดยมีมวลชนเป็นตัวขับเคลื่อนเพื่อกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ถูกมองว่าเป็นการรักษาผลประโยชน์บางสิ่งไว้และกล่าวหาโจมตีฝ่ายตรงข้ามว่าเป็นศัตรูของประชาชน ซึ่งผลประโยชน์ที่กล่าวถึงนั้นอาจจะจะเป็นผลประโยชน์สาธารณะหรือผลประโยชน์ส่วนตัวหรือกลุ่มของผู้นำฝูงชนทางการเมืองก็ได้ ในที่สุดคำว่า Demagogue นี้จึงมีความหมายในแง่ความร้ายกาจและเป็นเชิงลบ ซึ่งเป็นการกล่าวถึงบุคคลที่เป็นผู้นำในการอภิปรายโดยอ้างว่าปกป้องรักษาผลประโยชน์ของประชาชน แต่ก็มีวาระซ่อนเร้นเพื่อแสวงหาอำนาจอิทธิพลและผลประโยชน์ส่วนตัวและพวกพ้องเสียมากกว่า ซึ่ง นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้ให้นิยามคำว่า Demagogy คือยุทธศาสตร์ทางการเมืองในการที่จะได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองโดยการใช้หรือเล่นกับอคติ อารมณ์ ความกลัว และความคาดหวังที่อยู่ในกระแสของมวลชน การใช้หรือการเล่นกับอารมณ์ความรู้สึกดังกล่าวนี้กระทำผ่านวาทศิลป์และการโฆษณาชวนเชื่อผ่านสื่อต่าง ๆ ที่พบบ่อยที่สุดก็คือการใช้ประเด็นประชานิยมหรือชาตินิยมมาปลุกกระดมผู้คน (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2549 : 29)

การเขียนบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับผู้นำฝูงชนทางการเมืองมีให้เห็นตั้งแต่สมัยกรีกโบราณในงานเขียนของธูซิดิดีส (Thucydides) ที่ชื่อว่า History of the Peloponnesian war ในช่วงประมาณ 4 ปีก่อนคริสต์ศักราช เป็นการบันทึกมหาสงครามเพโลโพนีสเซียน (Peloponnesian war) อันเป็นการต่อสู้กันเองครั้งใหญ่ของชนชาติกรีก และเอเธนส์กับสปาร์ต้าต้องรบติดพันกันอยู่ในสงครามนั้นนานถึง 26 ปี และในสมัยสาธารณรัฐโรมันในงานเขียนของพลูตาซ (Plutarch) ที่ชื่อว่า Parallel Lives ในช่วงประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 10 - 11 เกี่ยวกับความพ่ายแพ้ทางการเมืองของนักบริหารผู้เที่ยงธรรม (เพิ่มศักดิ์ จะเรียมพันธ์, 2563 : 32) ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงบทบาทของผู้นำฝูงชนทางการเมืองที่ปรากฏในสมัยช่วงเวลานั้น ซึ่งก็สอดคล้องในงานของแมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) เป็นบทความที่ชื่อว่า Politics as a Vocation ในปี ค.ศ. 1919 ได้มีส่วนหนึ่งได้กล่าวไว้ว่าตั้งแต่ที่มีรัฐที่ยึดถือรัฐธรรมนูญเป็นหลัก (Constitutional state) และเริ่มมีการชี้ชัดว่ามีการจัดตั้งความประชาธิปไตย (Democratic considerations) ขึ้น ผู้นำฝูงชนทางการเมืองก็เป็นเครื่องหมายของผู้นำทางการเมืองในแถบตะวันตกมาโดยตลอด (Weber, 2009 : 96) เมื่อเข้าสู่ยุคสมัยแห่งการรู้แจ้งในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17 อันนำมาสู่ระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่ที่เป็นการปกครองแบบตัวแทนนั้น ล็อคก็ได้พยายามโน้มน้าวจิตใจประชาชนให้ร่วมต่อต้านระบอบการปกครองของชนชั้นสูงด้วยงานเขียนที่ชื่อว่า A letter concerning toleration ในปี ค.ศ. 1689¹¹ ด้วยการเสนอแนวคิดเสรีนิยมเพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนมีเสรีภาพในการใช้ชีวิต ไม่ต้องอยู่ภายใต้การครอบอำนาจของใครโดยเฉพาะบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งเป็นการขัดกับหลักการปกครองแบบกษัตริย์และคริสตจักร โดยใช้วาทศิลป์ให้ร่วมกระทำการต่อต้านการปกครองแบบโบราณที่อำนาจจำกัดอยู่ในมือของชนชั้นสูงแต่ก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ทางการเมืองเท่าใดนัก อันเนื่องจากในขณะนั้น ประชาชนยังไม่มีอำนาจใด ๆ และการปกครองในสมัยก่อนยังเป็นการเน้นไปที่ “ตัวบุคคล” หรือ “คณะบุคคล” เสียมากกว่า ซึ่งงานเขียนชิ้นนี้

¹¹ จอห์น ล็อค ได้เขียนหนังสือชื่อ A letter concerning toleration ขึ้นในปี ค.ศ. 1689 ซึ่งถือได้ว่าเป็นงานชิ้นสำคัญทางปรัชญาการเมืองที่ได้วิพากษ์และชักชวนให้ประชาชนตระหนักถึงปัญหาการใช้อำนาจของคริสตจักรที่เข้ามาบดบังบทบาทในการปกครองอังกฤษที่มากเกินไป และต้องการนำเสนอว่ามนุษย์นั้นมีอิสระและเสรีภาพในการเลือกนับถือศาสนา เลือกในการดำรงชีวิต รวมไปถึงการเลือกผู้ปกครองของตนเองโดยไม่ยึดติดกับการเลือกของคริสตจักรอีกต่อไป สามารถดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ Locke, J. (2010). A letter concerning toleration and other writings (Goldie, M., Ed.) Carmel, Indiana: Liberty Fund Inc.

ของลอร์ดได้สร้างแรงบันดาลใจและต่อยอดไปสู่งานเขียนของรุสโซที่ชื่อว่า On the social contract; Or, Principles of political right ในปี ค.ศ. 1762 ที่ชักชวนให้ประชาชนลุกขึ้นมาปฏิรูปหรือปฏิวัติทางการเมืองในยุโรปโดยเฉพาะฝรั่งเศส ซึ่งกล่าวว่าสัญญาประชาคมนั้นคือสิ่งที่ผู้ปกครอง (กษัตริย์) ได้ทำสัญญากับประชาชน ในฐานะผู้ถือครองอำนาจอธิปไตยของรัฐอย่างแท้จริง ไม่ใช่การรับอำนาจมาจากพระเจ้าในการใช้อำนาจหรือกำหนดกฎหมายอีกต่อไป (Williams, 2014 : 1-2) ซึ่งนำไปสู่ข้อเสนองของการปกครองที่ถูกต้องตามครรลองของการปกครองที่ดี จะต้องอยู่บนหลักเสรีภาพ เสมอภาค และภราดรภาพ (Liberté, Égalité, Fraternité) เพื่อให้ใช้อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนโดยทั่วไป ไม่ผูกติดต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง จากความคิดเหล่านี้จึงทำให้มติมหาชนกลายเป็นสิ่งที่สำคัญหรือเป็น “เสียงของประชาชนคือเสียงจากพระเจ้า” ขึ้นมา และงานเขียนที่มีชื่อเสียงในยุคปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับผู้นำฝูงชนทางการเมืองคืองานของมิเชล ซิงเกอร์ (Michael Singer) ชื่อว่า Demagogue : The fight to save democracy from its worst enemies ในปี ค.ศ. 2009 ซึ่งได้ชี้ให้เห็นว่าศัตรูที่สำคัญของประชาธิปไตยที่ยืดถือในมติมหาชนนั้นคือผู้นำฝูงชนทางการเมือง ที่ดูเหมือนว่าจะเป็นผู้พิทักษ์รักษาปวงชน โดยเฉพาะผู้ที่ชอบกล่าวอ้างในความรักและศรัทธาต่อประชาชน โดยอธิบายให้เห็นว่าการเรียกร้องสนับสนุนเสรีภาพสามารถก่อให้เกิดพลังด้านมืดให้กลับมาทำลายตัวเองได้ในที่สุด (Singer, 2009 : 39-40)

โดยพื้นฐานแล้วผู้นำฝูงชนทางการเมืองต้องมีความสามารถในการใช้วาทศิลป์เป็นหลัก เนื่องจากการจะสร้างความน่าเชื่อถือด้วยเหตุผลและชักจูงประชาชนหรือสร้างค่านิยมได้นั้นจะต้องเกิดมาจากการชักจูงและกลุ่มเอกลาให้คนอื่นเชื่อถือหรือคล้อยตาม หรือทำให้เกิดความศรัทธาในชุดความคิดชุดนั้นก่อนโดยผ่านวาทกรรมเพื่อรักษาผลประโยชน์ของประชาชน รักษาผลประโยชน์ของทุกคน เป็นต้น ซึ่งในสิ่งที่ผู้นำฝูงชนทางการเมืองนำมาอภิปรายหรือชักจูงนั้นอาจจะเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดีก็ได้ในทางการเมือง และอาจจะใช้ลิลาวาทศิลป์ในการปลุกเร้าประชาชนให้กระทำการต่าง ๆ ตามที่ผู้นำฝูงชนทางการเมืองคาดการณ์หรือคาดหวังไว้ ซึ่งผู้นำฝูงชนทางการเมืองจะเกิดขึ้นได้นั้นต้องอยู่ภายใต้บริบททางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่มีอำนาจอธิปไตยอยู่ภายใต้ประชาชนส่วนใหญ่ ดังนั้นการเข้าสู่

อำนาจและอิทธิพลทางการเมืองของผู้นำฝูงชนทางการเมืองนั้นจำเป็นต้องผ่านการยอมรับของประชาชนด้วยการสร้างความนิยมให้กับตนเองและทำให้ประชาชนให้การยอมรับ ผู้นำฝูงชนทางการเมืองอาจจะมีหลายรูปแบบตามวัตถุประสงค์และสถานการณ์ทางการเมืองขณะนั้น เช่น นำเสนอสิ่งที่เหนือความคาดหมาย รุนแรง ปลุกกระดมให้ใช้กำลัง หรือผู้นำฝูงชนทางการเมืองที่สังเกตกระแสของประชาชนส่วนใหญ่แล้วนำเสนอในสิ่งที่สอดคล้องกับกระแสสังคมหลักเพื่อป้องกันตัวเอง เป็นต้น ผู้นำฝูงชนทางการเมืองอาจจะทวนกระแส ตามกระแส หรือนำกระแสสังคมก็ได้ ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์เป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่ เพิ่มศักดิ์ จะเรียกพันธุ์ กล่าววาทักษะการพูดหรือวาทศิลป์เป็นสิ่งจำเป็นมากในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยของเอเธนส์ (ซึ่งก็คล้ายคลึงกับบริบทในปัจจุบันที่ประชาชนเป็นผู้ถือครองอำนาจอธิปไตย) เพราะการพูดมีผลในทางการเมืองแม้กระทั่งการตัดสินใจของศาล¹² ดังนั้น นักพูดที่เก่งสามารถโน้มน้าวจิตใจหรือความรู้สึกของคนหมู่มากให้เห็นคล้อยตามได้หรือใช้ความสามารถนี้ในทางตรงกันข้ามคือการทำให้ฝ่ายตรงข้ามไม่มีความน่าเชื่อถือได้ (เพิ่มศักดิ์ จะเรียกพันธุ์, 2563 : 36) และลักษณะประการหนึ่งของผู้นำฝูงชนทางการเมืองจะต้องใช้เงื่อนไขทางอารมณ์ของประชาชนให้มีความคล้อยตามและรุนแรงมากขึ้นด้วยการทำให้เป็นปัญหาที่ทุกคนต้องตระหนักถึง เพื่อให้ประชาชนในฐานะผู้ที่ทราบดีการตัดสินใจไปสู่การตัดสินใจที่สอดคล้องกับสิ่งที่ผู้นำฝูงชนทางการเมืองได้คาดการณ์ไว้ (Singer, 2009 : 20-22)

ผู้นำฝูงชนทางการเมืองกับการนำจุดอ่อนของมติมหาชนมาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย

ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีประชาชนเป็นผู้ถือครองอำนาจอธิปไตยนั้น มติมหาชนได้กลายเป็นเครื่องมือทางการเมืองสำคัญเป็นอย่างมาก

¹² งานวิจัยชิ้นหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับมติมหาชนที่มีผลต่อการตัดสินใจคดีความของศาลคืองานเขียนของ มิเชล เอฟ. ซาลาโมเน่ (Michael F. Salamone) ชื่อว่า Judicial consensus and public opinion : Conditional response to Supreme Court majority size ในปี ค.ศ. 2014 เป็นการวิจัยว่ามติมหาชนหรือกระแสสังคมมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจคดีความของศาลสูงสุดในสหรัฐอเมริกาหรือไม่ ซึ่งผลการศึกษพบว่ามีความสัมพันธ์กันค่อนข้างน้อยในทางสถิติ ซึ่งอาจจะแตกต่างจากความคิดดั้งเดิมในอดีตที่เชื่อว่ามติมหาชนสามารถมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจคดีความของศาลได้ สามารถดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ Salamone, M. F. (2014). Judicial consensus and public opinion: Conditional response to Supreme Court majority size. *Political research quarterly*, 67(2), 320-334.

ในการที่ผู้นำฝูงชนทางการเมืองนำมาใช้เพื่อให้ประชาชนส่วนใหญ่เห็นคล้อยตามกับตน และดำเนินการใช้กลไกของมติมหาชนเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเอง ไชยันต์ ไชยพร ได้สรุปถึงจุดอ่อนสำคัญของมติมหาชนไว้ 3 ประการ ที่ทำให้ผู้นำฝูงชนทางการเมืองนำมติมหาชนมาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ ดังนี้ (ไชยันต์ ไชยพร, 2552 : 35)

1. ทหาราชโดยเสียงข้างมาก (Tyranny of the majority) ถือได้ว่าเป็นปัญหาที่สำคัญมากที่สุด อันเนื่องมาจากความคิดเห็นที่เป็นของประชาชนส่วนใหญ่จะเป็นสิ่งที่ตัดสินกิจกรรมทางการเมืองและกิจกรรมอื่นๆ ซึ่งเป็นการลดทอนความสำคัญของเสียงข้างน้อย ถึงแม้ว่าความคิดเห็นของคนส่วนน้อย ถึงแม้จะสำคัญและถูกต้องก็จะถูกกลืนกินไป ไม่ได้รับการสนใจหรือกล่าวถึง ซึ่งสอดคล้องกับงานเขียนของ อเล็กซิส เดอ ตอกเกอร์วิลล์ (Alexis de Tocqueville) ได้กล่าวว่าในสังคมที่คนเท่าเทียมกันปัจเจกบุคคลที่อยู่ในฝ่ายข้างน้อยกว่าจะถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพังและไม่มีอะไรปกป้องจากฝ่ายข้างมากที่มีอำนาจมากกว่า (Wood, 2010) ซึ่งโนเอล-นูแมนน์เรียกการหยุดแสดงความคิดเห็นโดยฝ่ายข้างน้อยเมื่อต้องเผชิญกับแรงกดดันของฝ่ายข้างมาก เรียกว่า “ขดแห่งความเงียบ (Spiral of silence)” (Noelle-Neumann, 1990 : 625) หากการปกครองโดยมติมหาชนเสียงข้างมากยาวนานมากขึ้นเท่าใด ซึ่งทำให้อำนาจของฝ่ายเสียงข้างมากก็ยังมีแนวโน้มที่จะสมบูรณ์และเบ็ดเสร็จมากขึ้นเท่านั้น โอกาสที่ฝ่ายข้างน้อยที่จะกระตือรือร้นก็จะน้อยลงและฝ่ายข้างน้อยก็จะเชื่อฟังและทำตามความคิดเห็นส่วนมากในที่สุด และเป็นจุดสำคัญที่ผู้นำฝูงชนทางการเมืองเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการจับกระแสและพยายามชักจูงให้ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความเห็นคล้อยตาม และใช้มติมหาชนเข้าจัดการต่อกิจกรรมของรัฐบาลบางประการเพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ของตนเอง วินเซนต์ ปรอท (Vincent Price) ได้เสนอว่าการแก้ไขปัญหาในลักษณะนี้คือการปลุกฝังให้ประชาชนทุกคนเข้าร่วมสังคมนการเมืองและปลุกฝังความเป็นปัจเจกชนนิยมภายใต้สังคมนประชาธิปไตยให้แก่พลเมืองของตนอย่างเหมาะสม เพื่อเป็นหลักประกันว่าความคิดเห็นและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายข้างน้อย จะได้รับการคุ้มครองดูแลที่ดีเพียงพอ (Price, 1992 : 20)

2. ประชาชนถูกชักจูงได้ง่าย (People are easily convinced) ปัญหาของการ

ถูกชักจูงได้ง่ายของประชาชนนั้นอาจเกิดขึ้นมาจากปัจจัย 2 ประการ ได้แก่

(1) ปัญหาความรู้และการเข้าถึงข้อมูลของประชาชนในเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นประเด็นปัญหาในการวิพากษ์วิจารณ์ในกิจกรรมของรัฐอย่างชัดเจน ซึ่งทำให้เป็นจุดอ่อนที่ทำให้ผู้นำฝูงชนทางการเมืองเข้ามามีบทบาทในการให้ความรู้และความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ให้เป็นไปในทิศทางที่ผู้นำฝูงชนทางการเมืองต้องการ ซึ่งอาจจะเป็นชุดความคิดที่ผิดหรือไม่ถูกต้องในความเป็นจริง แต่ผู้นำฝูงชนทางการเมืองได้อาศัยวาทศิลป์ในการชักจูงให้ประชาชนที่ขาดความรู้ความเข้าใจคล้อยตามได้ง่าย เนื่องจากไม่มีความรู้เพียงพอที่จะถกเถียงกับผู้นำฝูงชนทางการเมืองได้ หรือความไม่ใส่ใจของประชาชนเองอันเนื่องมาจากไม่คิดว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นปัญหาที่ต้องตระหนักถึงและจำเป็นต้องเรียนรู้ให้เข้าใจ เช่น ปัญหาการขาดแคลนอาหารในประเทศต่าง ๆ ในทวีปแอฟริกา ซึ่งหากนำปัญหาดังกล่าวนี้มาอภิปรายหรือถกเถียงในประเทศไทยก็อาจจะไม่ได้รับความสนใจเท่าใดนัก อันเนื่องมาจากไกลตัวประชาชนชาวไทยมากเกินไป ดังนั้น การที่มีบุคคลใดบุคคลหนึ่งกล่าวสรุปความให้ย่อมนเป็นการง่ายกว่าที่จะค้นหาความรู้ด้วยตนเอง จึงคล้อยตามผู้นำฝูงชนทางการเมืองได้ง่ายขึ้น และ

(2) การที่ผู้นำฝูงชนทางการเมืองใช้วาทศิลป์กระตุ้นให้ประชาชนเกิดความรู้สึกหรืออารมณ์อย่างมาก การชักจูงในทางการเมืองที่มีผลกระทบต่ออารมณ์หรือความรู้สึกที่เห็นได้ชัดจากงานเขียนของฮาโรลด์ ลาสเวลล์ (Harold Lasswell) ชื่อว่า Propaganda technique in the World War ในปี ค.ศ. 1971 ซึ่งลาสเวลล์ได้ชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จของระบบการปกครองแบบฟาสซิสต์ (Fascist) ในยุโรประหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ร่วมกับการใช้สื่อมวลชนอย่างเข้มข้นของรัฐบาลฟาสซิสต์ในประเทศเยอรมนี อิตาลี และญี่ปุ่น จึงทำให้เห็นว่าสื่อมวลชนกลายเป็นเครื่องมือทางการเมืองที่สำคัญประการหนึ่งในการกระตุ้นพฤติกรรมด้านอารมณ์ของประชาชนที่ผู้นำฝูงชนทางการเมืองใช้ในการสร้างอารมณ์ร่วมอย่างรุนแรงจนคล้อยตามต่อนโยบายรัฐบาลฟาสซิสต์ในการก่อสงครามโลกครั้งที่ 2 และการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิว (Holocaust) (Lasswell, 1971 : 13-14) ซึ่งเหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ก็เป็นข้อสะท้อนถึงจุดอ่อนสำคัญของมตมิตมหาชนประการหนึ่งที่ทำให้การยอมรับต่อการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมของรัฐบาลอันก่อให้เกิดความรุนแรงต่อสังคมโลกเช่นกัน

3. การครอบงำโดยชนชั้นสูงในสังคม (Domination of the elite class)

ประเด็นที่น่าสนใจประการหนึ่งของมติมหาชนนั้นถึงแม้ว่าจะมีความหวาดกลัวต่อการมีอำนาจที่มากเกินไปของประชาชนส่วนใหญ่ แต่ในขณะเดียวกันก็มีเสียงสะท้อนอีกด้านหนึ่งที่เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่มีอำนาจน้อยมากเมื่อเทียบกับกลุ่มชนชั้นสูงในสังคมแค่เพียงจำนวนเล็กๆ เท่านั้น ซึ่งปัญหาประการหนึ่งของรัฐที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่นั้นมีประชาชนจำนวนมากเกินกว่าที่จะสร้างระบบการขับเคลื่อนของภาคประชาชนที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างทั่วถึงได้ ทำให้เกิดการกีดกันคนบางกลุ่มออกจากบทบาททางการเมืองที่เขาเหล่านั้นควรจะได้รับพื้นที่สาธารณะในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง จึงส่งผลให้ประชาชนส่วนหนึ่งมีลักษณะเฉื่อยชาต่อประเด็นทางการเมือง ซึ่งนำไปสู่การครอบงำโดยชนชั้นสูงในรัฐบาลและในบริษัทเอกชน โดย Charles Wright Mills มองว่าสังคมประกอบไปด้วย 3 ชั้นชั้น คือ (1) ชนชั้นสูงที่ทรงอำนาจ (Power elite) จำนวนเล็กน้อย (2) ชนชั้นกลุ่มพลังการเมืองต่างๆ ซึ่งถ่วงดุลอำนาจไว้ซึ่งกันและกัน และ (3) ประชาชนจำนวนมากที่มีอำนาจน้อยกว่าที่ควรจะเป็น อันเนื่องมาจากประชาชนนั้นไม่ได้อภิปรายถกเถียงกันในเรื่องการเมืองได้อย่างเสรีในรูปแบบการเป็นมติมหาชนแห่งอุดมคติ แต่ถูกสื่อมวลชนทำให้ประชาชนเหล่านั้นกลายเป็น “ตลาด” ที่ทำหน้าที่บริโภค ไม่ใช่สาธารณะที่ทำหน้าที่ผลิตความคิดและความคิดเห็นที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมตามแนวคิดมติมหาชนที่ควรจะเป็น (Mills and Wofle, 2000 : 4-5) เบนจามิน กินส์เบิร์ก (Benjamin Ginsberg) เห็นว่า การมีประชาธิปไตยแบบเลือกตั้ง (Electoral democracy) ทำให้สัมพันธภาพดั้งเดิมระหว่างประชาชนและรัฐบาลได้เปลี่ยนแปลงกลายเป็นสัมพันธภาพเชิงพึ่งพิง (Dependence) การที่ประชาชนต้องพึ่งพิงการให้บริการสาธารณะของรัฐมากขึ้น ทำให้ประชาชนในปัจจุบันเต็มใจที่จะสนับสนุนรัฐไปด้วย การแสดงออกซึ่งความคิดเห็นของมวลชนก็มีลักษณะทำให้เกิดการแตกแยกน้อยลงเมื่อประชาชนเริ่มเห็นว่ารัฐบาลเป็นแหล่งของผลประโยชน์ ความคิดเห็นที่มีต่อศูนย์กลางของอำนาจก็มีลักษณะเป็นปรปักษ์น้อยลงตามไปด้วย (Ginsberg, 1986 : 58) จะเห็นได้ว่าหากรัฐบาลหรือชนชั้นสูงในสังคมสามารถกุมอำนาจของการเป็นผู้ปกครองของรัฐหรือผันตัวกลายเป็นผู้ให้บริการสาธารณะได้ จะทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ที่เป็นหลักการสำคัญของมติมหาชนกลายเป็นผู้คล้อยตาม

และไม่ตั้งคำถาม หรือแสดงอาการต่อต้านอำนาจรัฐได้ ดังนั้น ผู้นำฝูงชนทางการเมือง จึงมีความพยายามที่จะชักจูงทั้งประชาชนให้เชื่อมั่นและคล้อยตามตนเองและ ใช้มติดมหาชนเพื่อกดดันอำนาจรัฐในการหวังผลประโยชน์บางประการนั้น จะต้องใช้วิธีการสร้างให้รัฐหรือชนชั้นสูงในสังคมกลายเป็น “ศัตรู” ที่ประชาชนต้องร่วมกัน ต่อสู้และขัดขวาง โดยใช้วาทศิลป์และวาทกรรมต่าง ๆ เช่น “การกดขี่ของชนชั้นนำ” “การขูดรีดแรงงาน” เป็นต้น เพื่อเป็นการปลุกกระตมให้ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่า ไม่ควรโอนอ่อนต่ออำนาจรัฐ และต่อสู้เรียกร้องรวมตัวกันในการเป็นมติดมหาชน กดดันรัฐบาลเป็นระยะ ๆ ให้ตอบสนองความต้องการของประชาชน เพื่อประโยชน์ ของผู้นำฝูงชนทางการเมืองด้วยเองส่วนหนึ่ง

บทสรุป

จากการศึกษาประวัติศาสตร์แนวคิด จุดกำเนิด กระบวนการ และปัญหาของ มติดมหาชนข้างต้น จะเห็นได้ว่ามติดมหาชนนั้นถือได้ว่าเป็นหลักการที่สำคัญที่เกิดขึ้น ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17 ซึ่งเป็นยุคที่มุ่งเน้นการสร้างสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งมีมติดมหาชนได้สะท้อนถึงความมีอารยธรรมของมนุษย์ที่ยอมรับความคิดเห็น ซึ่งกันและกัน และเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้มนุษย์รู้สึกถึง “ความเท่าเทียมกันทางการเมืองและกฎหมาย” (Political and legal equality) รวมไปถึงการเป็นรากฐานแนวคิด เรื่องการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีภาพที่เกิดขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ตามมา เป็นที่แน่นอนว่าเมื่อใดที่มีสังคมประชาธิปไตยที่ยึดถือหลักอำนาจอธิปไตยเป็นของ ประชาชน ย่อมจะต้องมีผู้นำฝูงชนทางการเมืองปรากฏให้เห็นเป็นตัวแสดงสำคัญ ทางการเมืองอยู่เสมออย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่างไรก็ตาม การที่บทบาทของผู้นำฝูงชน ทางการเมืองจะมีความโดดเด่นหรือมีพลังในการชักจูงประชาชนมากน้อยเพียงใด ก็ต้องอาศัยทักษะการพูดและวาทศิลป์ผ่านการใช้สื่อมวลชนในการกระจาย ข้อมูลที่ผู้นำฝูงชนทางการเมืองต้องการส่งต่อให้แก่ประชาชนเป็นจำนวนมาก เพื่อให้ ประชาชนส่วนใหญ่คล้อยตามและกลายเป็นมติดมหาชนเป็นไปในทิศทางที่ผู้นำฝูง ชนทางการเมืองต้องการ โดยเฉพาะในสังคมประชาธิปไตยที่มีความหลากหลาย เป็นอย่างมาก จนกลายเป็นโครงสร้างความขัดแย้งหลักและมีบทบาทนำปรากฏ เป็นสาระของข่าวสารการเมืองในสื่อมวลชนเสมอ โดยปรากฏในรูปการสื่อสาร การเมืองเชิงความขัดแย้ง ยิ่งเมื่อต่างฝ่ายต่างอ้างความชอบธรรมและความถูกต้อง

ของฝ่ายตนเองพร้อมกับอ้างความไม่ชอบธรรมของอีกฝ่ายหนึ่ง ในที่สุดก็มีส่วนผลักดันให้สื่อมวลชนซึ่งเป็นผู้เสนอข่าวต้องเข้าร่วมในความขัดแย้งไม่ฝ่ายใดก็ฝ่ายหนึ่ง (สุรพงษ์ ไสธนะเสถียร, 2541 : 88) ซึ่งผลกระทบจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับประชาชนในฐานะผู้รับการสื่อสารจากผู้นำฝูงชนทางการเมืองนั้นจะตระหนักถึงหลักการ แนวคิด เนื้อหา และความถูกต้องของข้อมูลในการประกอบการสื่อสารดังกล่าวได้มากน้อยเพียงใด

ผู้นำฝูงชนทางการเมืองไม่ได้จำกัดอยู่ในเฉพาะแค่เพียงทางการเมืองเท่านั้น แต่ในทุกสาขาอาชีพที่ต้องข้องเกี่ยวกับประชาชนจำนวนมากก็มีผู้นำฝูงชนทางการเมืองปะปนอยู่เสมอ ซึ่งในสังคมปัจจุบันอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์ที่พัฒนาการทางเทคโนโลยีได้สลายกำแพงในการติดต่อสื่อสารให้กลายเป็นโลกที่ไร้พรมแดน และการสร้างพื้นที่สาธารณะไม่ได้จำกัดเพียงร้านค้าแฟรนไชส์ ร้านเหล้า เหมือนดังเช่นยุคสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 18 อีกต่อไป แต่การวิพากษ์วิจารณ์สามารถเกิดขึ้นได้ทุกพื้นที่ และสื่อสารมวลชนจึงเป็นเครื่องมือสำคัญและเป็นช่องทางหนึ่งในการขยายพื้นที่สาธารณะและการสร้างมติมหาชนเป็นอย่างมาก จึงทำให้บุคคลใดที่ต้องการเป็นผู้นำฝูงชนทางการเมืองนั้นย่อมต้องเข้าใจกระบวนการดังกล่าว และสามารถสร้างตัวตนหรือสร้างคามนิยมด้วยการแสดงความคิดเห็นในที่สาธารณะผ่านสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างมติมหาชนที่เกิดขึ้นโดยประชาชนด้วยกลุ่มของประชาชนเองผ่านการแลกเปลี่ยนความรู้หรือความคิดเห็นผ่านสื่อโซเชียลเน็ตเวิร์ค (Social network) ในหลายแพลตฟอร์ม เช่น Facebook Twitter Line YouTube Instagram เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันมีปรากฏการณ์ให้นิยามคำหนึ่งที่ว่า “หิวแสง” (Spotlight effect) ที่เป็นการต้องการของมนุษย์ในปัจจุบันที่ต้องการได้รับการยอมรับจากสังคม คาดหวังว่าตนเองจะต้องได้รับความสนใจหรือเหมาะสมต่อความสนใจของสังคมดังกล่าว แต่เพราะเหตุใดจึงไม่ได้รับความสนใจจากผู้อื่นมากเท่าที่ควรจะเป็น¹³ และมีความต้องการชักจูงให้ประชาชนคนอื่นเชื่อถือในความคิดของตนเองผ่านสื่อเหล่านั้นย่อมสามารถเป็นผู้นำฝูงชนทางการเมืองได้ทั้งสิ้น

¹³ แนวคิดเรื่องหิวแสงเป็นแนวคิดทางจิตวิทยาที่ต้องการอธิบายถึงอาการของมนุษย์ที่ต้องการตั้งตนเองเป็นศูนย์กลางของสังคม (Egocentrism) โดยรู้สึกตนเองถูกจับจ้องจากบุคคลอื่นเป็นกรณีพิเศษ และให้ความกังวลกับบุคคลอื่นที่จะมีความโดดเด่นมากกว่าตนเอง สามารถดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ โทมัส คูบริชชา. ‘หิวแสง’: ทำไมมนุษย์บางคนจึงหิวหายความสนใจจากผู้อื่น. (2563). สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2564, จาก <https://thematter.co/thinkers/spotlight-effect/128461>

ในท้ายที่สุดแล้วการเป็นผู้นำฝูงชนทางการเมืองอาจจะไม่ได้จำกัดแค่เพียงผลประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับหลังจากการชักจูงให้มติมหาชนเป็นไปตามความต้องการของตนเองเพียงเท่านั้น แต่อาจจะสัมพันธ์กับการรู้สึกว่าคุณำฝูงชนทางการเมืองนั้นได้รับการยอมรับจากสังคม มีตัวตนในสังคมปัจจุบันที่มีความหลากหลาย ซับซ้อน และไร้จุดศูนย์กลางของอำนาจอีกต่อไปก็เป็นได้

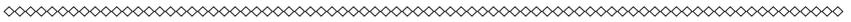
เอกสารอ้างอิง

- ไชยันต์ ไชยพร. (2552). พวกสอพลอปวงประชามหาชน (1), **มติชนสุดสัปดาห์**. 29(1489), 35.
- ไชยันต์ ไชยพร. (2552). บทสรุปของ Demagogue, **มติชนสุดสัปดาห์**. 29(1499), 35.
- โตมร ศุขปรีชา. ‘หิวแสง’: ทำไมมนุษย์บางคนจึงหิวไทยความสนใจจากผู้อื่น. (2563). สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2564, จาก <https://thematter.co/thinkers/spotlight-effect/128461>
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2549). Demagogue, **มติชนสุดสัปดาห์**. 26(1358), 29.
- เพิ่มศักดิ์ จະเรียมพันธ์. (2563). นักสอพลอประชาชนแห่งประชาธิปไตยเอเธนส์กับบทเรียนต่อประชาธิปไตยไทยร่วมสมัย, **วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง มหาวิทยาลัยบูรพา**. 8(2), 22-47.
- สุรพงษ์ โสภนะเสถียร. (2541). การสื่อสารกับการเมือง. กรุงเทพฯ : ประสิทธิ์ภักดิ์ แอนด์ พริ้นติ้ง.
- เสถียร เขยประทับ. (2552). มติมหาชน การสื่อสาร และการเมือง. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- 5 ปี คสช.: จาก “ขอเวลาอีกไม่นาน” สู่อการสืบทอดอำนาจผ่านรัฐธรรมนูญ. (2562). สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2563, จาก <https://www.ilaw.or.th/node/5272>.
- “เยาวชนปลดแอก” ยุติการชุมนุมก่อนเที่ยงคืน อ้างความปลอดภัย สรุปรบรยากาศจากเริ่มจนจบ. (2563). สืบค้นเมื่อ 27 กรกฎาคม 2563, จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-53456468>.

- Baker, K. M. (1990). **Inventing the French Revolution**. Cambridge : Cambridge University Press.
- Childers, C. (2011). Interpreting popular sovereignty : A historiographical essay. **Civil war history**, 57(1), 48-70.
- Defoe, D., et al. (1709). **Vox populi, Vox dei : Being true maxims of government**. Ann Arbor, Michigan : Gale ECCO.
- Ginsberg, B. (1986). **The captive public**. New York : Basic Books.
- Goldstein, R. J. (2016). **Political repression in 19th century Europe**. London : Routledge.
- Habermas, J. (1964). The Public Sphere: An Encyclopedia Article, **New German critique**. 3(3), 49-55.
- Habermas, J. (1989). **The structural transformation of the public sphere**. Cambridge, Massachusetts : MIT Press.
- Hohendahl, P. and Russian, P. (1974). Jürgen Habermas : The Public Sphere. **New German critique**. 3(3), 45-48.
- Jaeger, W. (1986). **Paideia : The ideals of Greek culture volume I : Archaic Greece the mind of Athens** (Highet, G., Trans.). Oxfordshire : Oxford University Press.
- Lasswell, H. D. (1971). **Propaganda technique in the World War**. Cambridge, Massachusetts : MIT Press.
- Locke, J. (2010). **A letter concerning toleration and other writings** (Goldie, M., Ed.). Carmel, Indiana : Liberty Fund Inc.
- Mills, C. W. and Wolfe, A. (2000). **The power elite : A new afterword by Alan Wolfe**. Oxford : Oxford University Press.

- Noelle-Neumann, E. (1990). **The spiral of silence : Public opinion our social skin.** Chicago, Illinois : University of Chicago Press.
- Price, V. (1992). **Public opinion.** New York : SAGE.
- Robinson, E. R. (1997). **The first democracies : Early popular government outside Athens.** Stuttgart : Franz Steiner Verlag.
- Salamone, M. F. (2014). Judicial Consensus and public opinion : Conditional response to Supreme Court majority size. **Political research quarterly.** 67(2), 320-334.
- Singer, M. (2009). **Demagogue : The fight to save democracy from its worst enemies.** New York : Palgrave Macmillan.
- Weber, M. (2009). **From Max Weber : Essays in sociology.** (Gerth, H. H. and Mills, C. W., Trans.). New York : Oxford University Press.
- Williams, D. L. (2014). **Rousseau's social contract : An introduction.** Cambridge : Cambridge University Press.
- Wood, J. (2010). Tocqueville in America. **The New Yorker.** Retrieved 2020, April 15, from <https://www.newyorker.com/magazine/2010/05/17/tocqueville-in-america>.

จาก SKY Castle สู่ Parasite : ค่านิยม และวัฒนธรรมทาง
การศึกษาที่สะท้อนผ่านภาพยนตร์ - ละครซีรีส์เกาหลีใต้
From SKY Castle to Parasite : values and educational culture
reflected through the South Korean movie and series

เกษรา ศรีนาคา¹ (Kessara Srinaka)¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ค่านิยมและวัฒนธรรมการศึกษาของเกาหลีใต้บนบริบททางประวัติศาสตร์ โดยพิจารณาผ่านภาพยนตร์ - ละครซีรีส์เกาหลีใต้สองเรื่องที่มีกระแสโด่งดังทั้งในและต่างประเทศ พบว่า “SKY Castle” สะท้อนถึงผลกระทบเชิงลบของระบบการศึกษาของเกาหลีใต้ ขณะที่ “Parasite” สะท้อนถึงความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจและการแข่งขันที่รุนแรงระหว่างชนชั้นทางสังคมจนส่งผลกระทบต่อระบบวัฒนธรรมการศึกษา ปัญหาที่สะท้อนผ่านทั้งสองเรื่องนี้ สืบเนื่องมาจากรากฐานความคิดของลัทธิขงจื้อที่ฝังแน่นอยู่ในสังคมและโครงการการพัฒนาประเทศอันยิ่งใหญ่หลังสงครามเกาหลีผ่านนโยบายการศึกษาที่เห็นว่า “การศึกษาการเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาประเทศ” รัฐบาลดำเนินนโยบายการศึกษาควบคู่ไปกับการสร้างกำลังคนให้เป็นการกำลังสำคัญต่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจของชาติ แม้ว่าเศรษฐกิจของประเทศจะฟื้นตัวอย่างรวดเร็ว แต่ผลที่ตามมา คือ การแข่งขันของผู้คนในสังคมตั้งแต่ระดับการศึกษาของเด็กสู่การแข่งขันในวัยผู้ใหญ่ การแข่งขันเพื่อเข้าสู่มหาวิทยาลัยชั้นนำอย่าง SKY (มหาวิทยาลัยแห่งชาติโซล (S), มหาวิทยาลัยเกาหลี (K), และมหาวิทยาลัยยอนเซ (Y)) หรือการแข่งขันการเข้าทำงานเพื่อเลื่อนชนชั้นไปสู่สังคมชั้นนำ จากค่านิยมและวัฒนธรรมการศึกษาของเกาหลีใต้ได้นำไปสู่ปัญหาทางสังคม โดยเฉพาะความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมที่เห็นจนถึงปัจจุบัน

¹ นิสิตระดับปริญญาเอก, หลักสูตรอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร 10330, อีเมล : Kessara.snk@gmail.com

¹ Graduate Student, Ph.D. Program in History, Faculty of Art, Chulalongkorn University, Bangkok, 10330, e-mail : Kessara.snk@gmail.com

*Corresponding author e-mail address : Kessara.snk@gmail.com

คำสำคัญ : SKY Castle, Parasite, ค่านิยม, วัฒนธรรมทางการศึกษา, เกาหลีใต้

Abstract

This article aims to investigate the educational culture in South Korean society with an emphasis on its historical context. By investigating the South Korean educational culture, this article will use a Korean drama and film as a case study. ‘SKY Castle’ is a Korean drama that portrays the negative effects of a current South Korean educational system, while Bong Joon Ho’s Oscar-winning film ‘Parasite’ is reflecting a deep economic inequality and a fierce competition between the social classes, resulting in a consequence that causes disparities in the educational culture system in South Korean society. It should be noted that South Korean educational culture plays an important role in both ‘SKY Castle’ and ‘Parasite’. This article argues that the current educational culture in South Korean society has the origin in the link between Korean Confucianism and the immense development project after the Korean War. The education policy is a crucial part of the development project, and its importance is echoed in a famous motto “Education is the key to the national development.” The government has implemented educational policies along with creating people as an important force to revitalize the national economy. Although the economy is recovering rapidly, the result is the competition of people in society such as the competition of education level of children to the competition of work in adulthood, the competition for leading universities like SKY (Seoul National University (S), Korea University (K), and Yonsei University (Y)), or the competition to enter into a leading society. From the educational culture in South Korea leading to social problems, especially the economic and social inequality seen today.

Keywords : SKY Castle, Parasite, Values, Educational culture, South Korea

บทนำ

ประเทศเกาหลีใต้เป็นหนึ่งในประเทศที่ขึ้นชื่อได้ว่ามีระบบการศึกษาที่ดีที่สุดในโลกซึ่งรัฐบาลและผู้คนในสังคมต่างเล็งเห็นว่าการศึกษาคือสิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิตที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและประเทศชาติ ซึ่งภายใต้ระบบการศึกษาที่ได้รับการยอมรับจากนานาประเทศนั้นกลับสะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นภายในสังคมจนนำไปสู่ภาวะการแข่งขันทางการศึกษาที่เข้มข้น รวมไปถึงการแข่งขันทางการงานและสถานะหน้าที่ทางสังคมอย่างต่อเนื่อง งานศึกษาที่ผ่านมา² โดยส่วนใหญ่กล่าวว่าระบบวัฒนธรรมการศึกษาและภาวะการแข่งขันของเกาหลีที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบันส่วนหนึ่งมาจากรากฐานของอิทธิพลของแนวความคิดความเชื่อขงจื๊อที่อยู่ในสังคมเกาหลีใต้มาอย่างยาวนาน อาทิ การเคารพและการเชื่อฟังบิดามารดาหรือผู้ใหญ่ การตอบแทนบุญคุณบรรพบุรุษที่ทำให้เด็กชาวเกาหลีใต้ต่างตอบแทนบุญคุณบิดามารดาโดยการเข้าศึกษาตามผู้ใหญ่ปรารถนา เกิดการแข่งขันและสอบเข้าคณะและอาชีพที่มีบทบาทในสังคมสูง เช่น แพทย์ อัยการ ทนาย ข้าราชการ เป็นต้น ซึ่งนอกเหนือจากรากฐานความคิดความเชื่อขงจื๊อแล้วนั้น ยังมีเหตุปัจจัยอื่นๆ จากบริบทความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สังคมและเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อระบบการศึกษาของเกาหลีใต้ โดยเฉพาะการดำเนินนโยบายต่างๆ ของรัฐที่นำเอาเอาระบบการศึกษามาเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาประเทศนับตั้งแต่ภายหลังสงครามเกาหลี (ทศวรรษ 1950) เป็นต้นมา สอดคล้องกับแนวคิดอุดมการณ์เศรษฐศาสตร์สำนักเคนส์ (Keynesian Economics) ที่รัฐจะเป็นผู้กำกับดูแลประชาชนในความต้องการพื้นฐานที่สำคัญส่วนใหญ่ ต่อมาเมื่อแนวความคิดของเสรีนิยมใหม่ (Neo-liberalism) เข้ามาแพร่หลาย จากการที่รัฐเข้ามาดูแลความต้องการพื้นฐานของประชาชนกลายเป็นการแข่งขันเพื่อการอยู่รอดและเพื่อแสวงหากำไรผ่านโครงการหรือสถาบันของรัฐที่มีเอกชนเป็นผู้จัดการดูแล (Steger, M.B. & Rov, R., 2559) ดังนั้นบทความนี้

² ซีรียงค์ เสรีสำราญ. (2555). ภาพสะท้อนของสตรีเกาหลีจากการสร้างตัวละครนำหญิงในภาพยนตร์ของ คิม คี-ด็อก. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อนุรักษ์ บูรมอันานนท์. (2562). การสื่อสารค่านิยมทางสังคมของคนเกาหลีในละครโทรทัศน์เรื่อง SKY Castle. วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม. 7 (1)) ม.ค. - มิ.ย., สุภาวรรณ วรธนะศุภกุล. (2550). คุณลักษณะของละครเอเชียยอดนิยม ศึกษากรณีละครญี่ปุ่น ได้วันและเกาหลีในโทรทัศน์ไทย. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฯลฯ

จึงพยายามจะอธิบายค่านิยมและวัฒนธรรมการศึกษาของเกาหลีใต้ที่สะท้อนผ่านซีรีส์ “SKY Castle” และภาพยนตร์ “Parasite” ภายใต้ความเปลี่ยนแปลงบนบริบททางประวัติศาสตร์ที่แสดงให้เห็นว่าไม่ใช่แต่เพียงรากฐานความคิดของขงจื้อเท่านั้น แต่ภายใต้การแข่งขันและการกดดันที่โหดร้ายทางเศรษฐกิจและสังคมที่สืบต่อเนื่องนับตั้งแต่ทศวรรษ 1950 ได้ส่งผลให้เกิดค่านิยม การแข่งขัน และระบบวัฒนธรรมการศึกษาของเกาหลีใต้ดังที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน

จาก SKY Castle สู่ Parasite : ภาพสะท้อนวัฒนธรรมทางการศึกษาของเกาหลีใต้

ซีรีส์ SKY Castle เป็นซีรีส์กระแสโด่งดังจากช่องเคเบิลทีวีที่เริ่มจากเรตติ้ง 1.7% และจบด้วยเรตติ้งสูงสุดในประวัติศาสตร์ด้วย 23.8% กล่าวถึงครอบครัวชนชั้นสูงในสังคมเกาหลี 4 ครอบครัวที่มาจากครอบครัวของนายแพทย์ประจำในโรงพยาบาลชื่อดังระดับประเทศ และครอบครัวของศาสตราจารย์ด้านกฎหมายในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง พร้อมกับภรรยาและลูกที่กำลังเตรียมสอบแข่งขันเข้ามหาวิทยาลัยชั้นนำ SKY - มหาวิทยาลัยแห่งชาติโซล (Seoul National University (S)), มหาวิทยาลัยเกาหลี (Korea University (K)), and มหาวิทยาลัยยอนเซ (Yonsei University (Y))

ภาพที่ 1 ภาพครอบครัวอันซอจิน

ที่มา : <https://www.playinone.com/mohigan/sky-castle-netflix/> (2019)

ภาพที่ 2 ภาพครอบครัวอึชอิม

ที่มา : <https://www.playinone.com/mohigan/sky-castle-netflix/> (2019)

ครอบครัวอันซอจิน มีสามี (คังจุนซัง) เป็นนายแพทย์ใหญ่ประจำแผนกศัลยกรรมกระดูกและเป็นตัวเต็งที่จะได้ขึ้นเป็นหัวหน้าแผนก โดยมีภรรยา (อันซอจิน) ที่ช่วยหาเส้นสายทุกทางเพื่อให้สามีได้เลื่อนตำแหน่งตามที่ต้องการ รวมไปถึง

การจัดการและช่วงชิงตัวเตอร์ส่วนตัวระดับชาติที่มีค่าตัวแพงระดับหลายร้อยล้าน มาให้ลูกสาว (คังเยซอ) ที่มีความปรารถนาในการสอบเข้าคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งชาติโซล นับได้ว่าเป็นครอบครัวที่มีความสมบูรณ์แบบ เป็นชนชั้นนำของสังคมเกาหลีโดยแท้ซึ่งสะท้อนผ่านบ้านเกาหลีโบราณที่หลังคามุงกระเบื้องของแม่สามี อันเป็นลักษณะบ้านของกลุ่มผู้ดีหรือขุนนางเกาหลีที่น่าจะเป็น มรดกตกทอดกันมานาน ดังนั้นแม่สามีจึงคาดหวังอย่างมากที่จะให้หลานสาว (คังเยซอ) เป็นหมอสืบต่อเป็นรุ่นที่สามของครอบครัว เพื่อรักษาสถานะความเป็น ชนชั้นนำของสังคมเกาหลีได้

ครอบครัวอูฮูมิ สะท้อนให้เห็นครอบครัวที่เติบโตและก้าวหน้าได้ด้วยความ สามารถของตนเองอย่าง ฮวังชียอง นายแพทย์ในแผนกศัลยกรรมกระดูกที่จบจาก มหาวิทยาลัยจากต่างจังหวัดที่ไม่ได้มีชื่อเสียง และเป็นหนึ่งในตัวเต็งของตำแหน่ง หัวหน้าแผนกเช่นเดียวกับหมอคังซุนจาง และมีลูกชายบุญธรรม (ฮวังอูจู) ที่เรียนเก่ง ระดับต้น ๆ ของห้อง มีความสามารถ อ่านหนังสือด้วยตนเองจนไม่ต้องพึ่งพาระบบ ตัวเตอร์เหมือนอย่างครอบครัวอื่น ๆ และไม่ได้รับการกดดันเรื่องการศึกษาใด ๆ จากครอบครัว

ภาพที่ 3 ภาพครอบครัวโนซิงฮเย

ที่มา : <https://www.playinone.com/mohigan/sky-castle-netflix/> (2019)

ภาพที่ 4 ภาพครอบครัวจิจินฮี

ที่มา : <https://www.playinone.com/mohigan/sky-castle-netflix/> (2019)

ครอบครัวโนซิงฮเย ภรรยาของศาสตราจารย์ซามินฮยอกและเป็นแม่ที่ดี ในการคอยปกป้องลูกจากการกดดันเรื่องเรียนและตัวเตอร์โหดจากสามี (ซามินฮยอก) ศาสตราจารย์ในคณะกฎหมายของมหาวิทยาลัยชื่อดังและเป็นอดีตอัยการที่มีนิสัยชอบเอาชนะซึ่งซามินฮยอกจะภาคภูมิใจในตัวลูกสาวเป็นพิเศษที่สามารถเข้า

มหาวิทยาลัยระดับไอวีลีกอย่างมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดได้ จึงพยายามกดดันลูกชายฝาแฝดอย่างมากในการเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยชื่อดังจนไม่สนใจความต้องการที่แท้จริงของลูก และสุดท้ายครอบครัวจิจินฮี สะท้อนถึงครอบครัวที่พยายามเลียนแบบความสำเร็จของครอบครัวอื่นโดยเฉพาะครอบครัวฮันซอจิน พยายามผลักดันให้สามี (อูยงอู) ทำตัวสนิทสนมและเป็นลี้ลับให้กับหมอคังซุนจิง เพื่อความก้าวหน้าในอาชีพแพทย์แผนกศัลยกรรมกระดูกและพยายามบังคับลูกชาย (อูซุฮัน) ที่เรียนไม่เก่งและไม่เอาไหน (The Bag Seller, 2562)

จากครอบครัวทั้ง 4 ได้สะท้อนให้เห็น สงครามการแข่งขันด้านการศึกษาของรุ่นลูกแต่ละครอบครัวที่มี “แม่” พยายามที่จะทำทุกวิถีทางในการรักษาสถานะทางสังคมเอาไว้ผ่านการประสบความสำเร็จของลูก ๆ จากการเรียน และการสอบเข้าในมหาวิทยาลัยที่ดีที่สุดของประเทศ ผ่านระบบการสอบ ซุนึง (Suneung) หรือ College Scholastic Ability Test (CSAT) สำหรับคนเกาหลีแล้วการได้เข้าเรียนใน SKY ถือเป็นความหวังสูงสุด และการเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยชั้นนำนี้ยังจำเป็นที่จะต้องมึประวัติผลการเรียนและกิจกรรมที่ดีมากพอที่จะเอาชนะคู่แข่งจำนวนมหาศาลได้

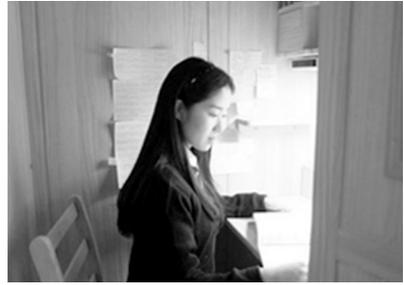
ภาพที่ 5 ภาพสะท้อนการแข่งขันทางการศึกษาของเกาหลีได้จากภาพยนตร์เรื่อง Reach for the Sky

ที่มา : <https://movie.mthai.com/bioscope/259825.html> (2019)

หากย้อนกลับไปในเมื่อปี 2015 ก่อนหน้าที่จะมีการฉายซีรีส์ SKY Castle บนหน้าจอโทรทัศน์ ได้มีภาพยนตร์เชิงสารคดี “Reach for the Sky ผ่าฝ่าฝันไว้ที่ปลายฟ้า” ก็เป็นสารคดีหนึ่งที่น่าสนใจกล่าวถึงระบบการศึกษาและการแข่งขันสอบเข้ามหาวิทยาลัยชั้นนำ (การสอบซูนึ่ง) ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายของเกาหลีใต้ ได้เป็นอย่างดี นับได้ว่าเป็นหนึ่งในวาระสำคัญของชาติที่เกิดขึ้นในวันพฤหัสบดีที่สองของเดือนพฤศจิกายนของทุก ๆ ปี เริ่มจัดสอบครั้งแรกเมื่อปี 1994 จัดสอบ 6 วิชาหลัก ภายในหนึ่งวัน ได้แก่ วิชาคณิตศาสตร์ วิชาประวัติศาสตร์เกาหลี วิชาสังคมศึกษา วิชาวิทยาศาสตร์ อาชีวศึกษา และภาษาต่างประเทศ ซึ่งถือเป็นการสอบที่กำหนดชะตาชีวิตของเด็กนักเรียนเกาหลีมัธยมศึกษาตอนปลายกว่า 500,000 คนทั่วประเทศ ที่หากพลาดในการสอบครั้งนี้แล้วจะต้องสอบใหม่อีกครั้งในปีหน้า ดังนั้นนอกจากจะต้องแข่งขันกับตนเองแล้ว เด็กยังต้องแบกรับความกดดันจากครอบครัว เพื่อนและโรงเรียน รวมไปถึงคู่แข่งจากทั่วประเทศอีกด้วย การพลาดไปคะแนนเดี่ยวนั้นอาจหมายถึงการไม่ได้มหาวิทยาลัยตามที่ตนเองต้องการ ดังนั้นเด็กจึงมีการวางแผนการเรียน และอนาคตของตัวเองไว้ตั้งแต่เนิ่น ๆ ในบางครั้งอาจมีพ่อแม่มาช่วยในการจัดวางแผนการเรียนของลูก ๆ ตั้งแต่วัยเด็ก โดยเฉพาะการส่งลูกหลานเรียนพิเศษเพิ่มในสถาบันกวดวิชา (ฮันวอน) หรือในบางครั้งสำหรับครอบครัวที่มีฐานะมักจะมีรถจ้างตัวเดออร์ส่วนตัวมาสอนให้กับลูกหลานของตนเองถึงที่บ้านด้วยเช่นกัน จากสถิติการขยายตัวของสถาบันกวดวิชาในปี 1980 มีจำนวน 381 แห่ง เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนเป็น 14,043 ในปี 2000 และจำนวนของนักเรียนที่ลงทะเบียนในปี 1980 มีจำนวน 118,000 คน ในปี 2000 เพิ่มขึ้นเป็น 1,388,000 คน (Choi, H. & Choi, A., 2016) จะเห็นได้ว่าการขยายตัวของสถาบันกวดวิชาที่เพิ่มมากขึ้นในแต่ละปีสะท้อนถึงการแข่งขันทางการศึกษาที่เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย

วัฒนธรรมทางการศึกษาของการสอบซูนึ่งในเกาหลีได้สะท้อนผ่านได้ดีในเรื่อง SKY Castle ผ่านฉากของครอบครัวที่โดดเด่นที่สุดของเรื่องนั่นคือครอบครัวฮันซอจิน ที่พยายามติดต่อได้ระดับประเทศมาเป็นตัวเดออร์ส่วนตัวให้คงเยซอ ลูกสาวที่ปรารถนาจะเป็นแพทย์เหมือนกับบิดา (ซึ่งคงเยซอได้รับแรงกดดันมาจากความปรารถนาของย่าอีกทางหนึ่ง เพราะต้องการให้ตระกูลมีหมอสามรุ่น ตั้งแต่ปู่ พ่อ และหลานสาว)

โค้ชได้เข้ามาจัดการวางแผนโปรแกรมการเรียนการสอน โปรแกรมการเข้าร่วมกิจกรรมอาสาสมัครต่าง ๆ ซึ่งหากต้องการเข้าเรียนคณะแพทย์ การเข้าร่วมอาสาสมัครตามโรงพยาบาล หรือบ้านพักคนชรา รวมไปถึงการเป็นประธานนักเรียนในโรงเรียน เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้โค้ชยังได้เข้ามาจัดการพื้นที่ส่วนตัวอย่างห้องนอน และพื้นที่อ่านหนังสือที่ต้องปรับระดับสีไฟที่เหมาะสมกับการเรียนการสอน และอาหารการกินในแต่ละมื้อวัน ด้วยความปรารถนาของตนเองและความคาดหวังของครอบครัว คังเยซอจึงพยายามแข่งขันกับตนเอง เพื่อนในชั้นเรียน และเพื่อนข้างบ้านในการเป็นที่ 1 ของระดับชั้นและต้องได้คะแนนเต็มในทุกวิชา (ภาพที่ 6) ครอบครัวของโนซึ่งเฮยที่มีลูกสาวสามารถสอบเข้ามหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดได้ก็ได้พยายามกดดันลูกชายแฝดทั้งสองคนเรื่องการเรียนให้สอบเข้ามหาวิทยาลัยชั้นนำให้ได้เช่นกัน โดยมีคำพูดที่พูดกับลูกเสมอ คือ “เป้าหมายคือที่ 1” ซึ่งโนซึ่งเฮยไม่เพียงแต่บังคับให้ลูกต้องแข่งขันกับคังเยซอ และเพื่อนร่วมชั้นคนอื่น ๆ เท่านั้น ยังกดดันให้ลูกชายทั้งสองแข่งกันเอง ดังที่ปรากฏในภาพที่ 7 ซึ่งเป็นฉากที่ลูกชายต้องนั่งทำข้อสอบที่พ่อเป็นผู้ออกข้อสอบและต้องแข่งกันเองด้วยเวลาที่จำกัด แต่เนื้อเรื่องก็ดำเนินมาถึงฉากเข้มข้นด้วยการเฉลยว่าลูกสาวของซามินฮยอกถูกมหาวิทยาลัยจับได้ว่าปลอมเป็นนักศึกษา และถูกเรียกค่าปรับหลายหมื่นปอนด์ จึงทำให้เรื่องแตกว่าโกหกพ่อแม่ทั้งหมด (ภาพที่ 8) ดังนั้นจึงกลับมาเกาหลีเพื่อเปิดผับกับเพื่อน ๆ สว่างความฝันและความสำเร็จของตัวเองได้โดยไม่ได้เข้าเรียนในมหาวิทยาลัย จึงส่งผลให้ซามินฮยอกกลับไปเคียวเซยูกชายแฝดทั้งสองแทนจากสองครอบครัวที่กล่าวมานี้เป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัดสะท้อนถึงการที่จะเป็นที่รักและความภาคภูมิใจของครอบครัวได้นั้นคือต้องทำตามในสิ่งที่พ่อแม่ได้ขีดเส้นกำหนดไว้ ลูกต้องแบกรับความกดดันและภาระหน้าที่ในฐานะลูกเพื่อทำตามความฝันในสิ่งที่พ่อแม่ปรารถนา โดยไม่มีการถามความสมัครใจของลูก ดังจะเห็นในภาพที่ 9 ครอบครัวของหมอปัก ซึ่งแม่ได้จ้างโค้ชมาให้กับลูกชายจนสามารถสอบติดแพทย์ มหาวิทยาลัยโซลได้ ซึ่งเป็นฉากเปิดตัวของเรื่องนี้ที่เห็นว่าการที่ลูกสอบติดแพทย์ และมหาวิทยาลัยชั้นนำจะได้รับการยอมรับและเป็นที่เชิดหน้าชูตาให้กับครอบครัวมากแค่ไหนแต่ในท้ายเรื่องก็มาเฉลยว่าลูกชายไม่ได้มีความต้องการที่เรียนแพทย์ตั้งแต่ต้น แต่เพราะถูกพ่อแม่บังคับต่างหาก ดังนั้นจึงหนีกลับบ้านหลังจากสอบติดแพทย์สำเร็จ และท้ายที่สุดผู้เป็นแม่ก็ได้ฆ่าตัวตาย

ภาพที่ 6 ภาพจากทีวีเตอร์ของคังเยซอ กำลังสร้างแรงกดดันให้คังเยซอพยายามเข้ามหาวิทยาลัย และแข่งขันกับเพื่อนร่วมชั้นโดยการเป็นที่ 1 ในทุกวิชาและอย่าเพื่อนคนอื่นให้ตกอันดับ
ที่มา : <https://thematter.co/entertainment/sky-castle-korean-drama/69950>

ภาพที่ 7 ภาพของชามินฮยอก บิดาของลูกชายแฝดจัดติวหนังสือและการสอบด้วยตนเอง โดยสองพี่น้องต้องทำการแข่งขันกันเอง
ที่มา : <https://www.korseries.com/sky-castle-dark-horse-drama-with-positive-online-viral-feedback-causing-the-overexpected-rating-number/>

ภาพที่ 8 ภาพของลูกสาวชามินฮยอกต่อพ่อ พ่อแม่ของตนเองที่รักลูกสาวแค่ภาพของเด็ก ที่สอบเข้ามหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดได้
ที่มา : <https://roselesial.tumblr.com/post/187984441185>

ภาพที่ 9 ภาพจากลูกชายของครอบครัวหมอพัด กำลังระบายความคับคั่งใจที่ถูกพ่อแม่บีบบังคับ ให้สอบเข้าแพทย์ โดยที่ตนไม่ได้ต้องการ
ที่มา : viu

ในขณะที่ “Parasite” (2019) ภาพยนตร์เอเชียเรื่องแรกที่เพิ่งจะได้รับรางวัลออสการ์ในปีนี้เป็นเรื่องราวที่สะท้อนถึงความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจและการแข่งขันที่รุนแรงระหว่างชนชั้นทางสังคมในเกาหลีใต้ผ่านครอบครัว 2 ครอบครัวหลักๆ ได้แก่ ครอบครัวคิม เป็นครอบครัวยากจนเป็นชนชั้นแรงงานของสังคมเกาหลีที่อาศัยอยู่ในชั้นกึ่งใต้ดินในห้องแคบๆ แห่งหนึ่งของโซล และครอบครัวพัค เศรษฐีที่อาศัยอยู่ในบ้านหลังใหญ่ที่มีสนามหญ้าส่วนตัวขนาดใหญ่ แม้ว่าเนื้อหาของภาพยนตร์นี้จะเน้นถ่ายถอดความแตกต่างทางเศรษฐกิจของแต่ละครอบครัวหรือการเข้าไปหาผลประโยชน์จากครอบครัวเศรษฐีโดยชนชั้นระดับล่างที่ในภาพยนตร์จะเปรียบเปรยว่าเป็นชนชั้นปรสิตก็ตาม นอกเหนือจากประเด็นนั้นแล้วยังสะท้อนให้เห็นเรื่องความโหดร้ายของการศึกษาในเกาหลีใต้อันเป็นผลมาจากค่านิยมและวัฒนธรรมเรื่องสถาบันการศึกษา สะท้อนผ่านได้ดีจากการที่ครอบครัวพัคที่เป็นครอบครัวที่มีฐานะพยายามจัดหาติวเตอร์มาสอนให้กับลูกสาวและลูกชายทั้งสองคนเป็นการส่วนตัว โดยจัดหาติวเตอร์ที่มีคุณสมบัติที่ดี และอยู่ในสถาบันชั้นนำ ในขณะที่อีกครอบครัวหนึ่ง ครอบครัวคิมที่มีลูกสาวและลูกชายที่มีความฉลาดและความสามารถทางด้านภาษาอังกฤษและความสามารถทางด้านศิลปะและคอมพิวเตอร์ แต่เพราะฐานะความยากจนของครอบครัวจึงทำให้ไม่สามารถส่งลูกเรียนในระดับการศึกษาที่ดีหรือที่สูงๆ ได้ และเมื่อไม่สามารถจบการศึกษาจากสถาบันที่มีชื่อเสียงได้จึงส่งผลให้พวกเขาไม่สามารถมีโอกาสนในการแสวงหางานที่ดีทำได้ด้วยเช่นกัน ดังนั้นเมื่อครอบครัวคิมได้โอกาสที่จะแสวงหาผลประโยชน์จากครอบครัวพัค ลูกสาวของครอบครัวคิมจึงใช้ความสามารถที่มีในการปลอมแปลงวุฒิการศึกษาของน้องชาย จนสามารถเข้าไปเป็นติวเตอร์ส่วนตัวในครอบครัวพัคได้ และนี่ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้คนในครอบครัวคิมพยายามหาผลประโยชน์จากครอบครัวพัคที่มีฐานะทุกอย่างจนเปรียบว่าเป็นชนชั้นปรสิต สะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้อย่างชัดเจน แม้ว่าเราจะมีความสามารถมากแค่ไหนก็ตาม หากไม่ได้รับการศึกษาที่ดีหรือมีอยู่สถาบันที่มีชื่อเสียงก็ไม่อาจที่จะได้รับการยอมรับหรือโอกาสจากคนอื่น รวมไปถึงการไม่สามารถเลื่อนสถานะทางชนชั้นได้ด้วย

ภาพที่ 10 ภาพสะท้อนความเหลื่อมล้ำทางสังคมของสองครอบครัวคิม (Kim) และครอบครัวพาร์ค (Park) จากภาพยนตร์ เรื่อง Parasite

ที่มา : <https://nowtoronto.com/movies/reviews/parasite-movie-review-bong-joon-ho/> (2019)

3. SKY Castle คู่ Parasite : บทสะท้อนค่านิยมการศึกษาจากฐานขงจื้อ และวัฒนธรรมทางการศึกษาภายใต้บริบทนโยบายการพัฒนาประเทศของเกาหลีใต้

จากก่อนหน้านี้ที่กล่าวถึงภาพสะท้อนของวัฒนธรรมทางการศึกษาของเกาหลีใต้ผ่านซีรีส์เรื่อง SKY Castle และภาพยนตร์เรื่อง Parasite จะเห็นได้ว่าเรื่องแรกได้สะท้อนให้เห็นถึงเด็กที่ได้รับแรงกดดันจากครอบครัวให้ต้องอยู่ตามเส้นทางที่ครอบครัวได้กำหนดไว้ให้ ไม่สามารถที่จะเรียนหรือเดินทางตามเส้นทางที่ตนเองปรารถนาได้อย่างเต็มที่ กล่าวคือ ถ้าต้องการให้เป็นที่รักและเป็นที่ยอมรับของครอบครัวจะต้องทำหน้าที่ของลูกที่ดีตามที่พ่อแม่ปรารถนา ในขณะที่เรื่องที่สองอาจไม่ได้เห็นถึงแรงกดดันของครอบครัวที่มีต่อลูกอย่างชัดเจนเท่ากับเรื่องแรก แต่เรื่องที่สองนี้สะท้อนให้ได้อย่างชัดเจนว่า เด็กไม่ได้เผชิญแค่ความกดดันภายในครอบครัวเท่านั้น แต่เด็กยังเผชิญกับความกดดันทางสังคมซึ่งเกิดจากการค่านิยมทางการศึกษาและการแข่งขันทางสังคมอยู่ตลอดเวลาตั้งแต่เด็กจนถึงผู้ใหญ่ และลักษณะของแรงกดดันทั้งจากครอบครัวและทางสังคมนี้ไม่ได้เป็นสิ่งที่เพิ่งเกิดขึ้นกับสังคมเกาหลีใต้ แต่มีพัฒนาการอย่างยาวนานที่สัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมืองและเศรษฐกิจของเกาหลีใต้ (ดังจะกล่าวอธิบายต่อไปข้างหน้า) จากงานศึกษาที่กล่าวถึงซีรีส์และภาพยนตร์ที่ผ่านมาส่วนใหญ่³ ล้วนกล่าวว่าการแข่งขันทางด้านการศึกษาเป็นผลมาจากรากฐานของความคิดความเชื่อขงจื้อที่ฝังแน่นในสังคมเกาหลีใต้มาอย่างยาวนาน กล่าวคือ

³ อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ส่ง

ประการแรก ตามแนวความคิดความเชื่อของขงจื้อจะให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ การตั้งมั่นในศีลธรรมอันดีงาม เมื่อใดที่ทุกคนปฏิบัติตามหน้าที่ของตัวเอง สังคมก็จะสงบสุข ซึ่งศีลธรรมอันหนึ่งที่ขงจื้อให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกๆ นั่นคือ การเคารพและกตัญญูต่อบรรพบุรุษ “...บรรพบุรุษของผู้ใดผู้นั้นพึงเคารพ พ่อแม่ของผู้นั้นต้องเป็นหนี้บุญคุณตลอดชีวิต หนี้ของพ่อแม่หนี้ไม่อาจไถ่ถอนจนหมดสิ้น เพราะหากไม่มีพ่อแม่แล้ว ผู้นั้นย่อมไม่มีชีวิต ด้วยเหตุนี้เราถึงต้องสำนึกถึงหนี้บุญคุณพ่อแม่อยู่ทุกลมหายใจ และต้องพยายามทดแทนให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้...” (แดเนี่ยล ทิวดอร์, 2560 : 69) ถือได้ว่าเป็นค่านิยมในสังคมเกาหลีใต้ที่พ่อแม่มักมีความคาดหวังที่จะให้ลูกได้เรียนในโรงเรียนและมหาวิทยาลัยที่ดีที่สุด เลือกงานที่มีรายได้ดี มั่นคง มีค่าตอบแทนและสวัสดิการ มีหน้ามีตาในสังคม และเป็นเกียรติแก่วงศ์ตระกูล เพื่อดูแลพ่อแม่ยามแก่เฒ่าและสร้างสิ่งแวดล้อมให้พร้อมสำหรับการมีทายาทตามหน้าที่ผู้สืบทอดวงศ์ตระกูล โดยเฉพาะแพทย์ ข้าราชการอย่างเช่นอัยการ ทนายความ หรือเข้าทำงานกับกลุ่มบริษัทยักษ์ใหญ่อย่างกลุ่มทุนแชโบล (Chaebol) ที่เป็นกลุ่มทุนหลักระดับประเทศ อาทิ ซัมซุง (Samsung) ฮุนได (Hyundai) ล็อตเต้ (Lotte) ฯลฯ ซึ่งยิ่งหากเด็กสามารถเข้ามหาวิทยาลัยชั้นนำที่มีชื่อเสียงอย่างมหาวิทยาลัย SKY ได้แล้วโอกาสในการได้เข้าทำงานก็จะมีโอกาสสูงมากขึ้นไปอีก ดังนั้นพ่อแม่ส่วนใหญ่ในเกาหลีจึงตัดสินใจในเรื่องเรียนและเรื่องงาน วางแผนอนาคตของลูกตั้งแต่วัยเด็ก ซึ่งหน้าที่ของลูกที่ดีควรจะเชื่อฟังพ่อแม่และตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่

ประการที่สอง ความเชื่อของขงจื้อนั้นให้คุณค่าสูงส่งกับความสำเร็จทางด้านการศึกษาและการสร้างความมั่งคั่งให้กับครอบครัวเป็นผลสืบเนื่องมาจากกระบวนการสอบเข้ารับราชการมานานกว่าพันปีซึ่งการสอบผ่านเข้ารับราชการเป็นหนทางเดียวในการเลื่อนสถานะทางสังคมมาตั้งแต่สมัยโชซอน ในอดีตการสอบเข้ารับราชการจำกัดแค่ชนชั้นขุนนาง (ยังบัน) และผู้ชายเท่านั้น โดยคนที่สอบผ่านจะได้รับสถานะยังบัน (ขุนนาง) พร้อมทั้งเดินทางไปอีกสามรุ่น การสอบผ่านถือเป็นใบเบิกทางสู่เกียรติยศและความมั่งคั่งเพื่อตนเองเท่านั้นแต่ยังสืบทอดไปยังลูกหลานด้วย (แดเนี่ยล ทิวดอร์, 2560 : 70, 152-153) แต่ภายหลังจากการล่มสลายของราชวงศ์โชซอนและการตกอยู่ภายใต้การปกครองของญี่ปุ่น เมื่อโครงสร้างทางสังคมที่เคยเหนียวแน่นมา

ตั้งแต่สมัยโชซอนถูกทำลาย ทำให้ชนชั้นล่างมีโอกาสในการเลื่อนสถานะทางชนชั้นทางสังคมมากยิ่งขึ้น ซึ่งภายหลังจากสงครามเกาหลี รัฐบาลได้มีนโยบายในการสนับสนุนการศึกษา ทำให้ครอบครัวที่ยากจนอยากจะประสบความสำเร็จจึงใช้ระบบการศึกษาและการสอบเป็นเครื่องมือในยกฐานะทางสังคมของตนเองขึ้นและพยายามแข่งขันกับเหล่าครอบครัวชนชั้นนำ (เดิม) ที่พยายามผูกขาดสถานะทางชนชั้นและสังคมของตนเองเอาไว้อย่างเหนียวแน่น

ไม่ว่าจะปฏิเสธได้ว่าการแข่งขันทางการศึกษาของเกาหลีส่วนหนึ่งเป็นเพราะค่านิยมจากความคิดความเชื่อขงจื้อ แต่ในบทความนี้พยายามชี้ให้เห็นว่ายังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่ยังส่งผลให้สังคมเกาหลีต้องตกอยู่สภาวะการแข่งขันเช่นนี้ด้วย นั่นคือ นโยบายการศึกษาของรัฐบาลที่เริ่มตั้งแต่ทศวรรษ 1950 ภายหลังสงครามเกาหลี ที่แม้ว่านโยบายการศึกษาของรัฐบาลแรกเริ่มจะเป็นไปเพื่อการพัฒนาและฟื้นฟูประเทศด้วยทรัพยากรมนุษย์ (ประชาชน) แต่ภายหลังการแข่งขันทางการศึกษาและการสอบอย่างบ้าคลั่งที่เกิดขึ้นในสังคมเกาหลีปัจจุบันนั้นส่วนหนึ่งเป็นเพราะการเข้าสู่สังคมทุนนิยมของเกาหลีได้และความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว

ภายหลังสงครามเกาหลีในช่วงทศวรรษ 1950 เกาหลีได้ถูกจัดให้เป็นประเทศที่มีความยากจนที่สุดในโลกมี GDP ต่ำสุดในโลก สาธารณูปโภคถูกทำลายและทรัพยากรก็มีย่างจำกัด ประชากรหนึ่งในสามเป็นคนไร้บ้าน ด้วยสถานการณ์ที่เลวร้ายนี้รัฐบาลต้องพึ่งพาเงินช่วยเหลือจากต่างชาติ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา ที่ปรึกษาของปาร์คชุงฮีกกล่าวว่าสิ่งที่เรามีอยู่ “เรามีเพียงพลังกายและมันสมองของประชาชนเท่านั้น” (แดเนียล ทิวเดอร์, 2560 : 148) ดังนั้นรัฐบาลเกาหลีจึงมีความพยายามอย่างเต็มที่ในการพัฒนาทักษะความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ซึ่งในปี 1945 มีประชากรเพียงร้อยละ 5 เท่านั้นได้รับการศึกษาในระดับมัธยมหรือสูงกว่า รัฐบาลเผด็จการทหารอีซึงมัน (Yi Seung-man) (1948-1960) จึงได้จัดตั้งและขยายโรงเรียนประถมศึกษาสากล (เกรด 1-6) เพื่อการสร้างโอกาสและยกระดับการศึกษาทั่วประเทศอย่างเท่าเทียม มีการจัดตั้งวิทยาลัยครูหลายแห่งเพื่อผลิตครูประถมอย่างรวดเร็ว โดยการสร้างห้องเรียนมากกว่า 5,000 ห้องเรียนต่อปี (เริ่มขึ้นในปี 1954) ทำให้สถิติการลงทะเบียนในโรงเรียนประถมศึกษา

เพิ่มขึ้นจาก 1.37 ล้านในปี 1945 --- เป็น 2.27 ล้านในปี 1947 --- เป็น 4.94 ล้านในปี 1965 และจำนวนครูจาก 20,000 ในปี 1945 เพิ่มขึ้นเป็น 79,000 ในปี 1965 (Choi, H. & Choi, A., 2016) หลังจากรัฐบาลของอิชึงมัน รัฐบาลทุกชุดเล็งเห็นว่า “การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาประเทศ” (แดเนียล ทิวดอร์, 2560 : 246) ต่างก็ดำเนินนโยบายเพื่อสร้างความเท่าเทียมทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยไม่จำกัดวงศตระกูล ฐานะ เพศ ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้โรงเรียนทั่วทั้งประเทศเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว

สมัยรัฐบาลของปาร์คชองฮี (Park Chung-hee) (1963-1979) ได้มีแรงงานวัยรุ่นที่ได้รับการศึกษาสูงกว่าประเทศยากจนอื่น ๆ โดยระหว่างปี 1945-1970 อัตราการอ่านออกเขียนได้ของผู้ใหญ่จากร้อยละ 22 เป็นร้อยละ 87.6 (แดเนียล ทิวดอร์, 2560 : 246-248) กลุ่มแรงงานนี้ได้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศภายใต้ นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นอุตสาหกรรมส่งออกอย่างเข้มข้น มีการกระตุ้นให้ประชาชนใหม่งานอย่างหนัก เพื่อพัฒนาชาติและยกระดับเกาหลีให้เหนือกว่าประเทศอื่น โดยเฉพาะญี่ปุ่นที่ได้เคยยึดครองเกาหลี ช่วงเวลานี้จึงเกิด “นักรบอุตสาหกรรม” ขึ้นเป็นกลุ่มคนทำงานหามรุ่งหามค่ำที่อุต้อเรือ โรงงานและนิคมอุตสาหกรรมต่าง ๆ ทำงานวันละหกวันต่อสัปดาห์ ซึ่ง “...คนเกาหลีจะถูกปลุกฝังตั้งแต่เด็กว่า เมื่อเขาเติบโตขึ้นจะต้องเป็นนักรบอุตสาหกรรม “ครูจะป้อนใส่หัวเด็ก ๆ ว่าพวกเรามีหน้าที่สร้างประวัติศาสตร์ในการฟื้นฟูชาติ” นักเรียนต้องขยันเรียนเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่และเข้าทำงานต้องอุทิศกำลังเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ...” (แดเนียล ทิวดอร์, 2560: 149)

จากนโยบายการศึกษาของรัฐบาล สภาวะความยากจนแร้นแค้นของประชาชน และค่านิยมของขงจื้อที่ทุกคนสามารถพัฒนาตนเองได้ด้วยการศึกษา ทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองต่างตอบสนองกับนโยบายของรัฐบาล ซึ่งพวกเขาเห็นว่าเป็นโอกาสสำคัญที่ทำให้หลุดพ้นจากความยากจนและสามารถเลื่อนสถานะทางชนชั้นทางสังคมผ่านระบบการศึกษาได้ โดยเฉพาะการสอบเข้าสถาบันการศึกษาชั้นนำอย่าง SKY และการสำเร็จการศึกษาในสาขาแพทย์ ดังนั้นเมื่อนักศึกษารุ่นแรกเริ่มกลายเป็นชนชั้นนำและเริ่มมีทายาทในช่วงทศวรรษ 1970 - 1980 พวกเขาจึงได้ส่งต่อค่านิยมการศึกษาและการเล่าถึงความยากลำบากตรากตรำในรุ่นพ่อแม่ดังกล่าว

มาให้กับลูกชายลูกสาวต่อ ๆ มา ส่งผลให้การแข่งขันทางการศึกษาจึงเริ่มก่อตัวขึ้น ยิ่งพวกเขาเห็นกลุ่มชนชั้นสูงหรือชนชั้นนำเดิมได้เปรียบในหลาย ๆ ด้าน ยิ่งทำให้พวกเขาต้องทำงานให้หนักขึ้นและทุ่มเทให้ลูกหลานได้เข้าเรียนในโรงเรียนที่ดี ส่งลูกตีพวงหนังสือกับสถาบันกวดวิชาหรือเรียนต่อต่างประเทศ เพื่อให้ลูกได้มีที่ยืนในระดับแถวหน้า เพื่อที่จะสามารถสอบเข้ามหาวิทยาลัยชั้นนำได้ (แดเนียล ทิวคอร์, 2560 : 152-153) ซึ่งประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนในเรื่อง SKY Castle และ Reach for the Sky ที่ไบปริญาจากมหาวิทยาลัยชั้นนำอย่าง SKY ถือได้ว่าเป็นไบเบิกทางไปสู่โอกาสในการทำงานที่ดี สถานภาพทางสังคมที่เกิดขึ้นในอนาคตกการได้รับการยอมรับทางสังคม รวมไปถึงคู่ครองที่ตนเองปรารถนาด้วย

อย่างไรก็ดีจากนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของรัฐบาลของปาร์คชองฮีเป็นต้นมา เศรษฐกิจของเกาหลีได้มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วมาก จากประเทศที่ยากจนที่สุดในโลกที่มี GDP ต่อหัว 100 เหรียญสหรัฐในทศวรรษ 1950 กลายมาเป็นประเทศที่มีรายได้สูงเกินกว่า 1,640 เหรียญสหรัฐ ต่อคนต่อปี 1979 ในช่วงเวลานี้รัฐบาลดำเนินการพัฒนาประเทศโดยให้ภาครัฐเป็นผู้นำ (State-led Industrialization) ในการสร้างพื้นฐานทางอุตสาหกรรม มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาอุตสาหกรรมหนัก (Heavy and Chemical Industries) และการส่งเสริมการส่งออก (Export Promotion) โดยดึงเอากลุ่มแชโบล (Chaebol) นายทุนใหญ่ระดับประเทศเข้ามาช่วยในการพัฒนาประเทศ ผลกระทบที่เกิดขึ้นตามมาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของประเทศถูกรองรับโดยธุรกิจแชโบลเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ภาคเอกชนอ่อนแอ เพราะไม่สามารถต่อสู้กับกลุ่มธุรกิจแชโบลได้จนต่อมทศวรรษ 1980 เกาหลีใต้ต้องประสบปัญหาอัตราเงินเฟ้อสูงและการเจริญเติบโตขาดเสถียรภาพ

รัฐบาลของช็อนดอฮวัน (Chun Doo-hwan) (1980-1988) จึงแก้ไขปัญหาด้วยการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ โดยมีกลุ่มที่ปรึกษาที่จบมาจากสหรัฐอเมริกาและมีแนวคิดเสรีนิยมใหม่ (Neo-liberalism) เข้ามาเป็นคณะกรรมการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และการดำเนินนโยบาย “การเติบโตอย่างมีเสถียรภาพนำโดยภาคเอกชน (Stability and private Sector-led Growth)” โดยมีมาตรการลดรายจ่ายภาครัฐและส่งเสริมให้ตลาดมีการแข่งขันกันมากขึ้น (นาคล ซาติประเสริฐ, 2560 : 122) กลายเป็นก้าวแรกที่ทำให้สังคมเกาหลีใต้เริ่มเข้าสู่สังคมทุนนิยม กระทั่งเมื่อเกาหลีใต้เผชิญวิกฤตการณ์ทางการเงิน

ขึ้นในปี 1997 จากคำแนะนำของ IMF รัฐบาลจึงเน้นการเปิดการค้าทางเสรี และการลงทุนกับต่างประเทศ เพื่อนำเงินตราจากต่างประเทศเข้ามาในประเทศมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ที่พยายามผลักดันในรัฐบาล ปฏิรูปประเทศให้เป็นเสรีนิยมประชาธิปไตย โดยนำเอานโยบายเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่เข้ามาช่วยลดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันและการผูกขาดทางเศรษฐกิจของกลุ่มแซโบล (Lim, H.C. & Jang, J.H., 2006)

แม้ว่าทางออกของรัฐบาลจะพยายามดึงเอาระบบเสรีนิยมใหม่ (Neo-liberalism) เข้ามาช่วยแก้ไขอำนาจและบทบาททางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมที่จำกัดอยู่ในกลุ่มธุรกิจแซโบล โดยเปิดโอกาสให้กลุ่มเอกชนอื่นเข้ามาแข่งขันในระบบตลาดได้อย่างเสรีตั้งแต่ทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา แต่ทว่าการดำเนินนโยบายดังกล่าวนี้ ยิ่งส่งผลให้การเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นไปในลักษณะแบบก้าวกระโดดที่กระจุกตัวแต่ในภาคอุตสาหกรรมและการบริการ เกิดการแย่งชิงทรัพยากรต่าง ๆ การแข่งขันในสังคม และอัตราค่าครองชีพเพิ่มสูงมากขึ้น จนท้ายที่สุดได้นำไปสู่ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ระหว่างคนรวยกับคนจนมากขึ้นในสังคมเกาหลีใต้ โดยที่คนรวยซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อยเป็นผู้ถือครองกรรมสิทธิ์ในกิจการส่วนใหญ่ของประเทศอย่างต่อเนื่อง ดังเช่นกลุ่มแซโบล (Chaebol) ในขณะที่คนจนเป็นกลุ่มใหญ่ของประเทศที่ต้องแบกรับค่าใช้จ่ายและการแข่งขันที่สูงในการหางานทำ (นาคดล ขาติประเสริฐ, 2560 : 267) ซึ่งความเหลื่อมล้ำทางสังคมนี้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนในเรื่อง Parasite กล่าวคือเมื่อเศรษฐกิจช่วงแรก ๆ ของประเทศมีกลุ่มแซโบลถือครองเป็นใหญ่ ทำให้องค์กรทั้งภาคเอกชนและภาคสังคมต่างเรียกร้องให้รัฐบาลสร้างระบบที่ทำให้เกิดการแข่งขันในตลาดที่เป็นไปอย่างชอบธรรม รัฐบาลจึงดำเนินนโยบายเปิดการค้าทางเสรีกับต่างประเทศและสนับสนุนให้เกิดการแข่งขันขึ้นในตลาดและสร้างตัวตนของการเป็นผู้ประกอบการที่มีเสรีภาพในตลาดขึ้นมาตามระบบเสรีนิยมใหม่ (Neo-liberalism) ซึ่งเมื่อพลังของตลาดขับเคลื่อนไปอย่างเสรี ยิ่งส่งผลกระทบต่อทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างชนชั้นในสังคมมากขึ้นเรื่อย ๆ ทุกคนต่างเข้าสู่สภาวะการแข่งขันและการต่อสู้อย่างไม่รู้ที่สิ้นสุด ตั้งแต่เรื่องการศึกษาที่ทุกคนพยายามเข้าสู่ระบบการศึกษาที่ดี โรงเรียนและสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำที่มีชื่อเสียง อันเป็นบันไดก้าวแรกในการก้าวเข้าสู่การแข่งขันในระดับขั้นต่อมา นั่นคือ การแข่งขันตลาดแรงงาน ซึ่งทุกคน

ต่างปรารถนาตำแหน่งงานที่มั่นคงและมีรายได้ดี และเป็นงานที่มีหน้ามีตาทางสังคม เพื่อสร้างการยอมรับจากผู้คนรอบข้าง ซึ่งในเรื่อง Parasite เป็นภาพยนตร์ที่สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความเลวร้ายของระบบทุนนิยมที่เกิดขึ้นในสังคมเกาหลีใต้ ผ่านครอบครัวคิม ซึ่งเป็นชนชั้นแรงงานที่พยายามต่อสู้และดิ้นรนทำงานรับจ้างทั่วไปที่ไม่ได้มีสวัสดิการหรือสิทธิแรงงานใด ๆ รองรับ และแม้ว่าลูกชายของนายคิม จะมีความสามารถทางภาษาอังกฤษในระดับที่สอนพิเศษให้กับลูกเศรษฐีได้ หรือลูกสาวที่มีความสามารถทางด้านศิลปะและคอมพิวเตอร์ก็ตาม แต่เนื่องด้วยฐานะที่ยากจนจึงทำให้พวกเขาไม่สามารถจบจากสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงได้ ยิ่งทำให้โอกาสในการหางานที่ดีและมีรายได้ที่มั่นคงลดน้อยลงไปด้วย ซึ่งการต่อสู้ ดิ้นรน และความเจ็บปวดของครอบครัวคิมนี้เองได้กลายเป็นสื่อธรรมของการมีชีวิตอยู่ในสังคมเกาหลีใต้ที่อาจพบเห็นได้ทั่วไปในปัจจุบัน

สรุป

ค่านิยมและวัฒนธรรมของการศึกษาที่เกิดขึ้นในเกาหลีใต้เป็นผลสืบเนื่องมาจากค่านิยมทางการศึกษาของเกาหลีที่มีรากฐานจากความเชื่อขงจื้อ โดยเฉพาะเรื่องการเคารพต่อบรรพบุรุษ, การตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ และการให้ความสำคัญต่อการเข้ารับราชการและพัฒนาตนเองผ่านการศึกษา และอีกส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากนโยบายการศึกษาของรัฐบาลที่ใช้ทรัพยากรมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจและความเจริญก้าวหน้าของประเทศภายหลังสงครามเกาหลี ตั้งแต่ทศวรรษ 1950 เป็นต้นมา จากปัจจัยดังกล่าวได้ทำให้การศึกษาได้กลายมาเป็นฐานในการสร้างทุนทางสังคม เกิดค่านิยมและวัฒนธรรมต่อสถาบันการศึกษาที่เห็นว่าการจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงและจะทำให้บุคคลนั้น ๆ ได้งานทำที่ดี หรือมีเครือข่ายในการเข้ารับการทำงานในบริษัทชื่อดัง ส่งผลให้ผู้คนในสังคมไม่ว่าจะเป็นเด็กนักเรียน พ่อแม่ หรือสถาบันต่างต้องระบบการแข่งขันอย่างสุดความสามารถและไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่ง “SKY Castle” และ “Parasite” ต่างสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมและวัฒนธรรมการศึกษาในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการสร้างโอกาส การกำหนดอนาคตของชีวิต และการเลื่อนสถานะทางสังคมที่ยังปรากฏให้เห็นชัดเจนในเกาหลีใต้ในปัจจุบัน

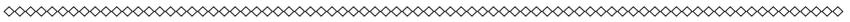
เอกสารอ้างอิง

- ณัฐนันท์ เฉลิมพันธ์. (2560). **Reach for the SKY** เกิดเป็นวัยรุ่น (เกาหลี) **มันเจ็บปวดอย่างนี้เอง!**. สืบค้นเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2563, จาก <https://thestandard.co/reachforthesky/>.
- แดนเนิยล ทิวดอร์. (2560). **มหัศจรรย์เกาหลี: จากเก้าอี้ผ่านสู่มหาอำนาจทางเศรษฐกิจ และวัฒนธรรม**. (ฐิติพงษ์ เหลืองอรุณเลิศ, แปล). กรุงเทพฯ : โอเพ่นเวิลด์ส์พับลิชชิง เฮาส์.
- นภดล ขาติประเสริฐ. (2560). **เกาหลีปัจจุบัน Korea Today**. ปทุมธานี : ศูนย์เกาหลีศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รุ่งรวิน แสงสิงห์. (2562). **SKY CASTLE : จากเด็กผู้เอื้อมือแตะแผ่นฟ้า สู่เบื้องหลัง ‘ออมม่า’ ผู้ไม่แพ้**. สืบค้นเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2563, จาก <https://thepotential.org/2019/04/09/sky-castle-mother/>.
- Choi, H. & Choi, A. (2016). **Regulating private tutoring consumption in Korea : lessons from another failure**. International Journal of Educational Development. Volume 49 : 144-156. Retrieved March 2, 2020, from <https://www.sciencedirect.com/journal/international-journal-of-educational-development/vol/49/suppl/C>.
- Lim, H.C. & Jang, J.H. (2006). **Neo-liberalism in post-crisis South Korea : Social conditions and outcomes**. Journal of Contemporary Asia, 36 : 4, 442- 463, Retrieved March 5, 2020, from https://www.researchgate.net/publication/233198040_Neo-Liberalism_in_Post_Crisis_South_Korea_Social_Conditions_and_Outcomes.
- Balhorn, M. (2019). **Parasite a Window into South Korean Neoliberalism**. Retrieved March 2, 2020, from <https://www.jacobinmag.com/2019/11/parasite-a-window-into-south-korean-neoliberalism?fbclid=IwAR1i0cMjwefFIBJoWlt5wD6XZdKLDqgNStoRILdbcJurdUK0JKv64mGKks>.

- Steger, M.B. & Rov, R. (2559). **เสรีนิยมใหม่ : ความรู้ฉบับพกพา (Neoliberalism : A Very Short Introduction)**. (วรวพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง, แปล). กรุงเทพฯ : โอเพ่นเวิลด์ส.
- The Bag Seller. (2562). **รีวิวซีรีส์ : SKY Castle (2019) การแข่งขันของสังคมชั้นสูง ที่มีชีวิต 'ลูก' เป็นเดิมพัน**. ค้นหาลเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2563, จาก <https://www.korseries.com/korseries-sky-castle-2019/>.

ปัจจัยภายในที่เป็นอุปสรรคต่อทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียน นักศึกษาไทย : อิทธิพลจากแนวคิดเชิงวัฒนธรรมไทย Internal Factors Obstructing Thai Students' English Speaking Skill : The Influence of Thai Cultural Concepts

ธีทัต พิทักษ์พงศ์พันธุ์¹ (Theethat Phithakphongphan)¹

บทคัดย่อ

ในยุคโลกาภิวัตน์ ทักษะภาษาอังกฤษที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทักษะการพูดภาษาอังกฤษนั้น มีความสำคัญในการสื่อสารกับผู้คนจากทั่วทุกมุมโลก สำหรับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นั้น ภาษาอังกฤษได้ถูกเลือกให้เป็นภาษาหลักเพื่อการสื่อสารระหว่างประเทศในกลุ่มสมาชิกอาเซียน นี่จึงเป็นเรื่องที่สร้างความท้าทายให้กับประเทศไทยที่เป็นประเทศสมาชิกเป็นอย่างมาก เนื่องจากทักษะการใช้ภาษาอังกฤษของคนไทยโดยเฉพาะทักษะการพูดภาษาอังกฤษนั้นยังด้อยกว่าหลายประเทศสมาชิกอาเซียน แม้ว่าได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาภาษาอังกฤษมาหลายปี แต่นักเรียนนักศึกษาไทยยังคงไม่สามารถพูดภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยเหตุนี้เอง บทความวิชาการฉบับนี้จึงมุ่งนำเสนอและถกประเด็นสำคัญของปัจจัยภายในของนักเรียนนักศึกษาที่เป็นอุปสรรคต่อทักษะการพูดภาษาอังกฤษอย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้เขียนได้ประสานองค์ความรู้เรื่องปัจจัยภายในเข้ากับแนวคิดเชิงวัฒนธรรมไทย จากการวิเคราะห์พบว่า มี 5 ปัจจัยภายในที่ส่งผลเชิงลบและเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการพูดภาษาอังกฤษ ได้แก่ การกลัวการเสียหน้า ความรู้สึกเกรงใจ ความวิตกกังวลที่มีต่อภาษาต่างประเทศ ความมั่นใจในตัวเองต่ำ และการขาดแรงจูงใจ โดยมุ่งหวังว่าบทความฉบับนี้จะส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานด้านการศึกษา

¹ อาจารย์ ดร., สาขาวิชาภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล : theethat@tsu.ac.th

¹ Lecturer, Dr., Department of Western Languages, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, e-mail : theethat@tsu.ac.th

*Corresponding author : e-mail address : theethat@tsu.ac.th

Received : May 30, 2021; Revised : November 23, 2021; Accepted : December 6, 2021

มีความเข้าใจเพิ่มขึ้นเกี่ยวกับบทบาทของปัจจัยภายในและอิทธิพลของแนวคิดเชิงวัฒนธรรมไทยที่ส่งผลกระทบต่อทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนนักศึกษาไทย และนำเสนอแนวคิดใหม่เพื่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพิ่มเติม

คำสำคัญ : ปัจจัยภายใน, ทักษะการพูดภาษาอังกฤษ, การสื่อสารด้วยการพูดภาษาอังกฤษ, นักเรียนนักศึกษาไทย, แนวคิดเชิงวัฒนธรรมไทย

Abstract

In globalisation, effective English skills are crucial, especially speaking skill, for communication with people from all around the world. In a particular setting such as Southeast Asia, English is used as the official language for communication among ASEAN members. This has presented a serious challenge for Thailand, as a member country of ASEAN, since English skills, especially speaking skill, of Thai people are reportedly behind many member countries. In reality, despite having studied English for many years, many Thai students are not able to speak English effectively. Due to this issue, this academic article, then, presented and discussed the possible internal factors which obstruct many Thai students' English speaking skill. Based on the Thai context, the author integrated the internal factors and linked them to Thai cultural concepts. The discussion suggests five internal factors which negatively affect and obstruct Thai students' English speaking performance, namely, fear of losing face, feeling of 'Krengjai', foreign language anxiety, lack of self-confidence, and lack of motivation. In addition, it is hoped that this article provides educational practitioners with a better understanding regarding the role of internal factors and the influence of Thai cultural concepts in Thai students' English speaking skill and initiate new ideas for further discussion.

Keywords : Internal factors, English speaking skill, English oral communication, Thai students, Thai cultural concepts

Introduction

With its roles in the process of globalisation, English is used as a main medium for many different objectives, such as business, politics, and education. Learning the English language has become a powerful tool since it helps learners to access global knowledge and communicate with people from all around the world. Even in countries where English is not the official language, English can still be found in different types of media such as television, magazines, newspapers, and textbooks. Obviously, English skills play a major role for communication in this era, especially speaking skill. The English skills are significant for many domains such as education, economy, and tourism, since these skills would benefit countries and support the needs for international communication. Therefore, English has been paid much attention to in many countries in order to increase their people's English skills for international affairs and businesses.

English also plays its role in a particular setting such as Southeast Asia. On the roadmap of the ASEAN Economic Community (AEC), English is selected to be the official language for communication among ASEAN community, including Brunei Darussalam, Cambodia, Indonesia, Laos, Malaysia, Myanmar, the Philippines, Singapore, Thailand and Vietnam. Although ASEAN members gain benefits from the community such as economy, diplomacy, and tourism, it also presents challenges to English language education for some members of the community, especially Thailand. For Thailand, the English proficiency, especially speaking skill, of Thai people is reported to lag behind many other ASEAN member countries (Sanonguthai, 2014). This negatively impacts the country's ability to grow its economy and maintain its stability. The issues of English communication skills have worried the Thai government. Therefore, many tools, strategies, and policies, particularly for the national educational system, have been launched to help Thai students to increase their proficiency

of the English language such as setting up English programmes in schools and universities, hiring English speaking teachers, and promoting English lessons through various media such as government-related distance learning television (DLTV) and websites. However, in reality, many Thai students are still unable to perform well in English. The results from various English tests such as O-NET and TOEIC of Thai students' English proficiency are considered low (NIETS, 2019). This is also anecdotally confirmed by the author's experiences in teaching at a university and previous conversations with teachers from Thai secondary and high schools. Therefore, this has raised the concern that despite having studied English for many years, many Thai students are not able to speak English effectively. Previous studies from scholars such as Wiriyachitra (2002) and Noom-Ura (2013) have discussed this issue focusing on external factors such as textbooks, teachers' performance, and study environments in English language teaching (ELT) and even suggested useful approaches to improve the skill. However, many Thai students' English speaking skill is still poor. This has led to the question whether there are any other factors lying behind this problem or not.

Objectives

As mentioned earlier regarding the issues of Thai students' low English speaking skills, the author, therefore, shifts the focus from the external factors to the internal factors with the aims to discuss and present the possible internal factors, more or less, that might negatively affect and obstruct Thai students' performance of speaking English in Thai context. It is also aimed to document the influence of Thai culture that plays role in English language learning of Thai students and initiate the ideas that might have been overlooked for further discussion.

Theoretical framework

The discussion of this article employed the strategy of ethnographic research which is a qualitative method that aims to explain the way of life and culture of people in a society and give an analytical description of them, in this case Thai context. Ethnography is used as the tool to explore a particular phenomenon. The ethnographic data provides interpretation of meanings, which is interpreted by the researcher, employing observation, description, and explanation (Atkinson and Hammersley, 1994; Reeves, Kuper, and Hodges, 2008). This article also combined the perspective of educational ethnographic research which involves observing students, learning procedures, and how students behave in English language classrooms. It also focuses on students' attitudes, motivations, and dispositions. Based on various sources of data including related literature, previous classrooms observations, and daily life experiences, the author discussed the aspects of Thai culture, following the perspective of ethnography, and students' English speaking skills in classrooms, following the perspective of educational ethnography.

Thematic analysis was also used to organise the ideas and contents of the article. It is an analytical technique widely used to systematically provide richness of data and generate appropriate and relevant themes for the study (Creswell, 2012). In this article, the author compiled and integrated sets of data as mentioned above and summarised the possible internal factors, in the written form, following the notion of thematic analysis. The interpretation and explanation of the data are presented in the following discussion.

Internal factors obstructing Thai students' English speaking skill

Generally, in a second or foreign language acquisition, there are various factors which affect, either positively or negatively, students' language skills. While external factors might involve aspects such as study environments, teaching materials, and teachers' approaches, internal factors, on the other hand, are mentally, psychologically, and spiritually involved with students' English skills. The internal factors can be driven by age, affection, psychological factors such as attitudes, aptitude, and socio-cultural factors such as beliefs, values, norms (Richard and Renandya, 2002). The internal factors, then, are closely attached to individual selves. In the notion of individuality, there are related internal factors such as fear of mistakes, anxiety, shyness, lack of confidence, and lack of motivation which have become main psychological factors influencing students' process of second or foreign language acquisition and potentially hindering students from effective oral communication (Budianto, 2010). In other words, the crucial factors influencing the outcome of students' language performance are the students' characteristics themselves. Studies also show that students' own cultures have impacts, either positive or negative, on their language learning (Brown, 2007). Therefore, it can be said that Thai culture, which is often contained in schemata or frames of reference, plays its role in Thai students' English language performance. Thai culture is complex and it ranks high on power distance and places a high value on interdependence, conformity, empathy, and obedience (Hofstede, 2001; Pornpitakpan and Francis, 2001). These cultural values have been shared and transmitted from generation to generation. They are often found to be influential and decisive factors of Thai people's daily lives and subsequently their communicative practices both on the individual and societal level.

This brief account suggests that the internal factors have correlation with Thai culture and students' English speaking performance. The author, then, integrated the above factors and connected them with the daily behavioural patterns and situations in Thailand where Thai students have grown up in. Based on the author's direct conversations with students, both high school and university levels, reviews of related studies, daily life experiences, and his previous studies regarding motivation in studying English of non-English major students (Phithakphongphan, 2014) and problems in English communication of Thai university students (Phithakphongphan, 2020), five internal factors, namely, fear of losing face, feeling of 'Krengjai', foreign language anxiety, a lack of self-confidence, and a lack of motivation, are presented and explained in the following discussion with the links to Thai cultural concepts without devaluing them.

1. Fear of losing face

Since English language teaching in Thailand, in general, mainly pays attention to the accuracy of English grammar and the native-like English accent (Kirkpatrick, 2011), many Thai students are afraid of making mistakes in speaking English during the teaching and learning process in classrooms. Those mistakes include using wrong English grammar, using wrong words, mispronunciation, and poor English accents. They do not want to be laughed at, criticised, or humiliated in front of their teachers and classmates. They, then, remain silent. Therefore, they are losing their opportunities to sharpen their speaking skill. It can be observed that there is a connection between being afraid of making mistakes and a concept of 'face'. Face refers to the positive social value that individuals claim for themselves or identity that they present to others (Domenici and Littlejohn, 2006). In Thai context, Komin (1990) states that 'face' is very sensitive and attached to Thai people's pride and dignity. It is the root underlying Thai culture. Therefore, making mistakes in speaking

English in front of other people is perceived as losing face. Moreover, Thai students tend to depend on themselves and prefer not to ask their classmates for help since those who seek help might be perceived as dull and unintelligent. It is, then, quite obvious to see that many Thai students remain silent when they cannot answer questions asked by their teachers as they are concerned about their faces, how they see themselves, and how other people would see them. Even though they have ideas, they tend to remain silent in order to avoid making mistakes or, in other words, they avoid losing-face. This cultural concept is known as 'Raksa-Na' [รักษาหน้า] or face-saving. It is practised to avoid criticism in order to preserve their egos, dignity, and pride. Consequently, students are afraid to speak English and even try to avoid speaking the language as they are sensitive to negative feedback, strong criticism and mainly concerned about their faces.

2. Feeling of 'Krengjai'

'Krengjai' [เกรงใจ] is a concept which underlies a notable part of everyday interactional patterns of most Thai people. It is the feeling of being reluctant to impose upon another person and being considerate not to cause any inconvenience or discomfort for another person (Klausner, 1993; Komin, 1990). It also represents politeness and a good standard manner in Thai society. Thai people are taught and trained since they were young to acknowledge people's status; superior, equal, or inferior to them. To a considerable extent, this cultural concept has established particular communicative practices of Thai people, such as indirectness and silence. In teaching and learning English, students should be encouraged to speak so that they could master their speaking skill. However, in Thai classrooms, the teacher's role causes the feeling of 'Krengjai' in students towards teachers. That is to say, asking questions would be perceived as an inappropriate behaviour. It also creates the sentiment of shyness and even being intimidated. Many Thai students are unwilling to interrupt their

teachers by asking questions. From the author's direct teaching experience, some students in many classes were quite. And if they did not get asked, they would remain silent. They said they felt 'Krengjai' to interrupt the author, as their lecturer. Interestingly, even students with good English proficiency behaved the same way. Therefore, this Thai cultural concept is raised to discuss in this article. Even though there are many other Thai students who are more assertive to share ideas and ask questions openly with their teachers, interrupting teachers, who have a higher status than students, still appears inappropriate in Thai society. This cultural concept reflects that Thai students place a high value on social relationships, to seek harmony and to avoid conflict between them and their teachers. However, it also gives rise to the perception of Thai students being uncritical and unquestioning in classrooms when compared to Western students and could block Thai students' process of English speaking skill. It can be said that to have been held back by the feeling of 'Krengjai' makes students lose opportunity to practise and sharpen their speaking skills.

3. Foreign language anxiety

Anxiety is the feeling of tension and nervousness associated with the certain object and/or situation (MacIntyre and Gardner, 1991). When the students are dominated by this factor, it obstructs them from speaking effectively. Many Thai students feel anxious and uncomfortable when they have to speak English. Having Thai as one official language of the country, they perceive that English is a foreign language which is strange and difficult to learn and utter (Kirkpatrick, 2011). This attitude impedes them to be fond of English as a foreign language. In the author's English classes, many students felt that English was difficult. They had difficulties with both English grammar and vocabulary. So, they were anxious when they had to speak English even simple conversations. Moreover, this can be argued that the fact that Thailand has never been colonised by any Western empires shows why most of Thai people

are not familiar with the involvement in English. Some non-English major students in the author's general English class agreed that English to them was an alien language. They shared that English was not their mother tongue and their ancestors were Thai. So they did not bother to master the English language. It is noticeable that it might be a connection with a strong sense of independence background. Many Thais, either older or younger generation, has patriotically perceived it as their pride. Therefore, speaking English can be found disturbing because of the fear that it might lead to the loss of their patriotic self-image, known as 'Rak-Chart' [รักชาติ], which is deeply rooted in their first language, in this case Thai. Consequently, they have difficulties to speak English and avoid the interaction in English. There might be some cultural aspects behind the anxiety reactions of some Thai students. This can be relevant to the concept of 'face'. Fear of making mistakes creates the anxious feeling when they have to speak English. Anxiety comes from an individual student's fear caused by bad experiences and mistakes in the past (Horwitz, 2001). They are concerned about their faces and worried that their classmates will laugh at them and receive negative evaluations from their teachers if they make mistakes in speaking English. This has resulted in ineffective English speaking skill.

4. Lack of self-confidence

In Thai context, the cultural concept of seniority might cause many Thai students to have low self-confidence and feel timid to express their ideas to their teachers as Thai upbringing patterns are characterised by authority and respect for elders. Thai seniority system or 'Rabob-Arwuso' [ระบบอาวุโส] hierarchically values relationships between senior and junior (Komin, 1990). The social structure in Thailand is considered a high power distance society in which seniority or inequality between the old and the young is acceptable. Therefore, in English language learning, it can be found that the internal factor of

low self-confidence is relevant to the Thai cultural concept of ‘Krengjai’ which is influenced by power-relationship between teachers and students. In most Thai classrooms, students rely on their teachers and usually do as told. In English classrooms, instead of being able to speak English willingly and confidently, many Thai students wait for their teachers’ permissions to speak. Compared to many students in Western countries, they are confident to ask questions, express ideas, or even disagree with their teachers. What is more, there is also a connection between this factor and foreign language anxiety since many Thai students are rarely exposed to English environments. Therefore, it contributes to their lack of confidence in using English for communication. As a result, many Thai students are not able to speak English confidently since they might feel inferior to communicate with someone having better command of English such as their classmates, teachers, and other English speakers. This internal factor also has a connection with fear of losing face. Many Thai students lack self-confidence when speaking English even with their classmates. Many times, during English classes, the author saw that many students laughed at their friends who made mistakes when speaking English. These include wrong grammar and English accent. Those who got laughed at agreed that they did not want to speak English again as they were not confident and they did not want to lose face in front of their friends. It can be said that lack of self-confidence obstruct students to speak English willingly and confidently.

5. Lack of motivation

Motivation is a crucial element for English speaking as it involves learner’s emotional reactions related to the importance of the language and it also plays a role in success and failure in English speaking performance (Gardner, 1985). One interesting Thai cultural concept that might cause lack of motivation in speaking English among Thai students is ‘Bunghun’ [บุญคุณ]. The author came across this concept when having conversations with some

university students. They shared that this concept had led them not to pay attention and lack motivation to learning the English language and even ignore it. 'Bunkhun' is a grateful bond based on the gratitude between people such as parents and children, and teachers and students (Komin, 1990). Most Thai people highly value and prioritise it. Although being able to speak English well might intrinsically motivate Thai students to master their speaking skills as they can get good jobs with high salaries, climb up the social ladder, and can be perceived as well-educated people, these external factors can never replace 'Bunkhun'. In many Thai families, parents require that children must work for the government since the career has security and stability. Moreover, it is likely that their children can be working in their local areas so that they can take care of them when they get older. Being ungrateful towards one's parents is a sin based on Thai beliefs in Buddhism. Many Thai people use this concept to explain the success caused by good karma or failure of their lives caused by sin. Therefore, after graduated, many Thai students have applied for governmental jobs in their provinces where they can be able to look after their parents. It can be said that this cultural concept demotivate, either directly or indirectly, more or less, Thai students to use English as they might feel that English is unnecessary for their jobs at local governmental offices where they use Thai on a daily basis. This may imply that the exposure to English in a daily life play a role in English speaking motivation. Even though, there is still a vague connection between the concept of 'Bunkhun' and a lack of motivation in English speaking, the author found that this issue needs to be brought into light for further discussion. In addition, a lack of motivation seems to be influenced by the previous internal factors such as fear of losing face and lack of self-confidence since they demotivate many Thai students to speak English.

The foregoing discussion has enabled the author to demonstrate the complexity of how internal factors are engaged and how they obstruct Thai students' effective English speaking skill. See Figure 1.

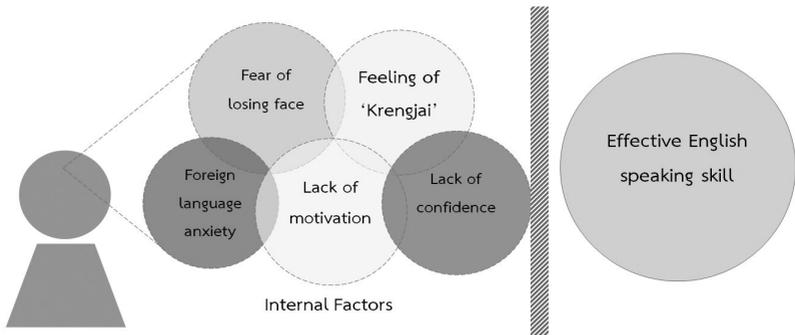

Figure 1 : Internal factors obstructing effective English speaking skill

Figure 1 attempts to provide a graphical representation of how the internal factors obstruct Thai students' effective English speaking skill. The object on the left represents Thai students who are still not able to speak English effectively since they are negatively affected, more or less, by the five internal factors. In the figure, the five internal factors appear to be interrelated and can be overlapped. The dashed-lines around each factor represent the permeable nature of the internal factors that they allow other factors to pass through them. In other words, they are influencing on each other, as discussed earlier. Moving from left to right, it can be seen that these five internal factors are hindering Thai students from the effective English speaking skill. The perforated bar in the middle represents a barrier created by the internal factors.

However, even though the above discussion may suggest that the influence of Thai cultural concepts is relevant to students' English speaking performance, those concepts mentioned above also

do not apply to all Thai students in all settings. It is not possible to expect that every person in the culture has the characteristics and places the same value on cultural concepts. Therefore, the clusters of these values should not be used to simplify Thai culture or to make generalisations about Thai people since it is possible that some Thai cultural aspects could have now changed due to the effects of globalisation and socioeconomic development. This reflects the argument that culture is complex and fluid as it is constantly changing.

Conclusion

This article discusses the role of internal factors which obstructs Thai students' English speaking skill. It highlights the influence of Thai cultural concepts. In spite of years that Thai students have been taught English, starting from primary schools to universities, many Thai students are still unable to speak English effectively. There appears to be a complex correlation between internal factors, Thai cultural concepts, and Thai students' English speaking skill. As explained and discussed above, there are five internal factors which possibly obstruct their English speaking skill. These include fear of losing face, feeling of 'Krengjai', foreign language anxiety, low self-confidence, and lack of motivation. These internal factors appear to be influenced by some Thai cultural concepts such as 'Raksa-Na', 'Krengjai', 'Rabob-Arwuso', and 'Bunkhun'. It is apparent that these cultural concepts affect, either directly or indirectly, the inferences and interpretations that many Thai students make throughout their English performances and still have impacts on their attitudes towards the English language. Therefore, it is important to focus on students' internal factors and understanding about Thai cultural concepts which influence on students' English speaking skills. Although these internal factors might not be applicable in other settings, it is hoped that this article provides educational practitioners

in Thailand with a better understanding about the role of internal factors which might obstruct Thai students' English speaking skill and the significance of Thai cultural concepts. Paying attention to the internal factors might provide educational practitioners with an opportunity to learn how students' English speaking skill develop, which is related to the personal development of each student. In addition, the fact that English has been globally used as a foreign language, a lingua franca, or an international language, should not be ignored. This suggests that English language teaching and learning in Thailand should also pay attention to diversity and move beyond the native English speaker (NES) norms of grammar and accents. This also sheds light on the need for the selection and integration of cultural understanding, contents, and tasks deemed important for English language teaching in order to use appropriate teaching materials and approaches relevant for the needs of the Thai context.

References

- Atkinson, P. & Hammersley, M. (1994). **Ethnography and participant observation**. In N.K. Denzin and Y.S. Lincoln (Eds), Handbook of qualitative research, 248–261. Thousand Oaks, CA : Sage.
- Brown, H. D. (2007). **Principles of language learning and teaching**. New York : Pearson Education.
- Budianto, L. (2010). Students' Psychological Factors in SLA : A Dillema for Teachers of English. **Journal of Lingua**, 5(1), 62-67.
- Creswell, J. W. (2012) **Qualitative inquiry and research design : choosing among five approaches**. Los Angeles, CA : Sage.
- Domenici, K. & Littlejohn, S. W. (2006). **Facework : Bridging theory and practice**. Thousand Oaks, CA : Sage.

- Gardner, R. C. (1985). **Social psychology and second language learning : The Role Of Attitudes and Motivation**. London : Edward Arnold.
- Hofstede, G. (2001). **Culture's consequences: comparing values, behaviors, institutions, and organizations across nations**. London : Sage.
- Horwitz, E.K. (2001). Language anxiety and achievement. **Annual Review of Applied Linguistics**, 21, 112-126.
- Kirkpatrick, A. (2010). **English as a lingual franca in ASEAN: A multilingual model**. Hong Kong : Hong Kong University Press.
- Komin, S. (1990). **Psychology of the Thai people : values and behavioral patterns**. Bangkok : National Institute of Development Administration.
- Klausner, W.J. (1993). **Reflections on Thai Culture**. Bangkok : The Siam Society Under Royal Patronage.
- MacIntyre, P.D. & Gardner, R.C. (1991). Language anxiety : its relationship to other anxieties in native and second language. **Language Learning**, 41, 513-534.
- NIETS. (2019). **The National Institute of Educational Testing Service**. Retrieved from <https://www.niets.or.th/th/catalog/view/3865>.
- Noom-ura, S. (2013). English-Teaching Problems in Thailand and Thai Teachers' Professional Development Needs. **Journal of English Language Teaching**. 6(11).
- Phithakphongphan, T. (2014). **A Study on Motivation in Studying English of First-Year Students in Prince of Songkla University, HatYai Campus**. Language Institute, Thammasat University.
- Phithakphongphan, T. (2020). **The Role of Intercultural Awareness in Intercultural Communication : A Case Study of English Student Trainees at a Thai Airport**. Doctoral thesis, York St John University, UK.

- Pitiyanuwat, S. (2004). **Reform Proposals for Teaching Profession in Thailand**. Bangkok : OEC.
- Pornpitakpan, C. & Francis, J.N.P. (2001). The effect of cultural differences, source expertise, and argument strength on persuasion : An experiment with Canadians and Thais. **Journal of International Consumer Marketing**, 13(1), 77–101.
- Reeves, S., Kuper, A., & Hodges, B.D. (2008). Qualitative research methodologies : Ethnography. **British Medical Journal**, 33(7), 1020-1136.
- Richard, J. C. & Renandya W. A. (2002). **Methodology in Language Teaching : An Anthology of Current Practice**. Cambridge : Cambridge University Press.
- Sanonguthai, S. (2014) Ready or Not? The State of Thai Schools in Response to the ASEAN English Language Policy. **Thammasat Review**, 16, 128-142.
- Wiriyachitra, A. (2002). English language teaching and learning in Thailand in this decade. **Thai TESOL**, 15(1), 4-9.

ตำแหน่งที่ตั้งและฐานข้อมูลผู้สูงอายุทั้งที่มีและไม่มีโรคประจำตัวทุกหลังคาเรือน
 หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการวางแผนรับมือและป้องกันการแพร่ระบาด
 โดยเฉพาะอย่างยิ่งบ้านเรือนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)
 ที่มีบทบาทสำคัญมากในการดำเนินงานช่วยเหลือผู้สูงอายุ ซึ่งทำงานร่วมกับ
 สถานพยาบาลทั้งสองแห่งในพื้นที่ และองค์การบริหารส่วนตำบลพะตง รวมถึง
 ข้อมูลลักษณะภูมิประเทศอื่น ๆ ที่แสดงให้เห็นภาพและรายละเอียดของข้อมูลโดย
 แผนที่สารสนเทศภูมิศาสตร์ที่ง่ายต่อการสืบค้น ส่งผลให้การช่วยเหลือผู้สูงอายุและ
 การวางแผนในการรับมือและลดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อของกลุ่มผู้สูงอายุ
 โดยภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจากการใช้แผนที่และฐานข้อมูลดังกล่าวเป็นไปอย่างรวดเร็ว
 มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลทั้งในระดับพื้นที่และการขอความร่วมมือจาก
 หน่วยงานในระดับสูง

คำสำคัญ : โรคโควิด-19, ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์, ผู้สูงอายุ, การลดความเสี่ยง
 การติดเชื้อ

Abstract

This article aims to create a database of elderly's house locations to reduce the risk of the elderly from infecting COVID-19 in Phatong Sub-district, Hat Yai District, Songkhla Province. The target groups of the study, which are purposively selected stakeholders, are 698 older people divided into two groups consisting of 219 and 479 older people with and without identifiable disease information in seven villages, including related sectors in the epidemic response operations. Creating the database is divided into five steps : preparation phase, research phase, plan establishing phase, plan implementation phase, and monitoring and evaluation phase. The results show that position and database of elderly people with and without identifiable disease in every household, agencies involved in epidemic response and prevention planning, particularly the village health volunteers' houses (VHVs) playing a very vital role in helping the elderly working with both public health centres in the area and

Phatong Subdistrict Administrative Organization. Furthermore, the database also includes other topographical features visualized and detailed by GIS maps that are easy to search. As a result, helping the elderly and planning for coping and reducing the risk of infection among the elderly by relevant sectors by using these maps and databases is efficiently and effectively expedited both at the local level and high-level agencies for seeking cooperation.

Keywords : COVID-19, Geographic Information System, Elderly, Infectious risk reduction

บทนำ

องค์การอนามัยโลกประกาศว่า การแพร่เชื้ออย่างรวดเร็วในทุกภูมิภาคของโลกของโรคทางเดินหายใจที่เกิดจากไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ที่มีชื่อว่า “โควิด-19” (COVID-19) ซึ่งเกิดจากเชื้อไวรัสโคโรนาโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรงชนิดที่สอง (Severe Acute Respiratory Syndrome Coronavirus 2 หรือ SARS-CoV-2) โดยปัจจุบันมีผู้ติดเชื้อสะสมทั่วโลกจำนวน 149,216,984 คน มียอดผู้เสียชีวิต 3,144,028 คน โดยประเทศที่มียอดผู้ป่วยมาก 3 อันดับแรก คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา พบผู้ยืนยันว่าติดเชื้อจำนวน 31,835,314 ราย เสียชีวิต 567,971 ราย ประเทศอินเดีย พบผู้ยืนยันว่าติดเชื้อจำนวน 18,376,524 ราย เสียชีวิต 204,832 ราย และประเทศบราซิล พบผู้ยืนยันว่าติดเชื้อจำนวน 14,441,563 ราย เสียชีวิต 395,022 ราย ([https://COVID19.who.int/ table](https://COVID19.who.int/table) เข้าถึงเมื่อ 30 เมษายน 2564) สำหรับประเทศไทย พบผู้ป่วยรายแรกเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2563 ปัจจุบัน วันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2564 พบผู้ติดเชื้อสะสมจำนวน 2,100,959 คน รักษาหายแล้วสะสม 2,000,502 คน รักษาตัวอยู่ 79,780 คน เสียชีวิตสะสม 20,677 คน (กรมควบคุมโรค, 2564)

ความรุนแรงของโรคติดเชื้อโควิด-19 ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เช่น อายุ เพศ สุขภาพ และระบบสาธารณสุขที่ให้บริการ ทั้งนี้จากรายงานของศูนย์ควบคุมและป้องกันโรคของทางการจีนเปิดเผยผลการศึกษาระณีการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 พบว่า ผู้สูงอายุมีความเสี่ยงเป็นโรคติดเชื้อโควิด-19 รุนแรงและเสียชีวิตมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากระบบภูมิคุ้มกันโรคที่ลดต่ำลง และมีความเสี่ยงมากขึ้นหากมี

โรคประจำตัวร่วมด้วย (Liu et al., 2020: e14-e18) ที่ผ่านมารัฐบาลมีความพยายามในการควบคุม ป้องกัน และสร้างความรับรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์มาอย่างต่อเนื่อง (กรมควบคุมโรค, 2564)

จังหวัดสงขลา เป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่มีจำนวนผู้ติดเชื้อจากโรคโควิด-19 จำนวนมาก โดยมีจำนวนผู้ติดเชื้อจนถึงวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2564 จำนวน 441 ราย (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา, 2564) ซึ่งในปัจจุบันจำนวนมากเป็นอันดับสองของประเทศ (กรมควบคุมโรค, 2564) เป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่และเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวทางภาคใต้ที่สำคัญ อีกทั้งพื้นที่ตำบลพะตง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่รอยต่อชายแดนกับประเทศมาเลเซีย ซึ่งมีความเสี่ยงที่ก่อให้เกิดการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จากการเดินทางเข้าออกของทั้งสองประเทศ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้สูงอายุ ทั้งที่มีโรคประจำตัวและไม่มีโรคประจำตัว รวมทั้งสิ้น 698 คน ซึ่งเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการเสียชีวิตอย่างยิ่งหากมีการติดเชื้อโรคโควิด-19 (Liu et al., 2020 : e14-e18) ประกอบกับมีการคาดการณ์ว่าในปี 2571 ประเทศไทยจะมีสัดส่วนของผู้ที่มีอายุเกิน 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.50 ของประชากรทั้งประเทศไทย (ชมพูนุท, 2556 : 1) นั่นหมายถึง ผู้สูงอายุจำนวนมากมีความเสี่ยงที่จะติดเชื้อและเสียชีวิตได้ง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัว (กรมควบคุมโรค, 2563 และ Liu et al., 2020 : e15-e17) อีกทั้งยังขาดข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการรับมือและป้องกันโรคที่จำเป็น นั่นคือ ข้อมูลที่ถูกต้อง รวดเร็ว เข้าใจง่าย และสามารถสื่อสารได้กับคนทุกกลุ่ม ซึ่งปัจจุบันสามารถประยุกต์ใช้ภูมิสารสนเทศเพื่อรับมือโควิด-19 เพื่อเป็นประโยชน์ในด้านการกระจายตัวของผู้ติดเชื้อ การให้ข้อมูลสถานที่ที่เกี่ยวข้อง การแจ้งเตือน การแบ่งปันข้อมูลซึ่งกันและกัน และการบันทึกเส้นทางการเดินทาง (สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ [องค์การมหาชน], 2563)

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้คือ การสร้างฐานข้อมูลตำแหน่งที่ตั้งบ้านเรือนผู้สูงอายุเพื่อลดความเสี่ยงของผู้สูงอายุในการติดเชื้อโรคโควิด-19 ในพื้นที่ตำบลพะตง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เนื่องจากมีผู้สูงอายุจำนวนมาก 698 คน ในพื้นที่ 7 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 13.67 โดยการประสานร่วมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

ในพื้นที่จากหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานีนามัยเฉลิมพระเกียรติ พระตง องค์การบริหารส่วน พระตง และ อสม. ในพื้นที่ตำบลพระตง เพื่อวางแผน ในการช่วยเหลือกลุ่มผู้สูงอายุและเป็นต้นแบบในการรับมือกับโรคชนิดอื่น ๆ ที่อาจจะ เกิดขึ้นได้อย่างทันทั่วทั้งที่ในระดับครัวเรือนและยกระดับในการเฝ้าระวังและป้องกัน การแพร่ระบาด โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เป็นเครื่องมือในการฉายภาพ รวมที่ตั้งบ้านเรือนและรายละเอียดฐานข้อมูลประวัติส่วนตัวของผู้สูงอายุแต่ละราย รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. โรคโควิด-19 (COVID-19)

โรคโควิด-19 เป็นโรคที่เกิดจากสายพันธุ์ใหม่ของไวรัสโคโรนา เป็นสายพันธุ์ เดียวกับเชื้อไข้หวัด ผู้ติดเชื้อมีอาการเป็นไข้ ไอ และหายใจติดขัด ในกรณีที่มีอาการ รุนแรง อาจมีอาการปอดบวมและหายใจลำบากหรือเสียชีวิตได้ มีอาการคล้ายกับ ไข้หวัดใหญ่หรือไข้หวัดธรรมดา สามารถติดต่อโดยการสัมผัสกับละอองฝอยขนาดเล็ก ในการหายใจจากผู้ติดเชื้อโดยตรงจากการไอหรือจาม หรือจากการสัมผัสตา จมูก และปาก เชื้อโรคสามารถเกาะตามวัตถุต่าง ๆ ได้หลายชั่วโมง กลุ่มคนที่เสี่ยงต่อ การติดเชื้อ ได้แก่ ผู้สูงอายุ ผู้ที่มีโรคประจำตัว เช่น โรคเบาหวาน โรคหัวใจ และ พบในกลุ่มเด็กบ้างเล็กน้อย (World Health Organization; WHO., 2020 และ กรมควบคุมโรค, 2563)

แนวทางในการปฏิบัติตนและมาตรการป้องกัน ได้แก่ พยายามอาศัยอยู่ใน บ้านหากมีอาการป่วย สวมใส่หน้ากากอนามัย หากมีอาการจามหรือไอ ให้เปลี่ยน หน้ากากทันที งดใช้ของร่วมกับผู้อื่น งดการสัมผัสกับผู้อื่น ยืนห่างกันอย่างน้อย 1-2 เมตร กินอาหารที่ปรุงสุก งดอาหารดิบ หรืออาหารที่ทิ้งไว้นานแล้ว งดการเดินทางไปในที่ ผู้คนหนาแน่นรวมถึงทำความสะอาดอุปกรณ์และวัตถุที่ใช้ในบ้านอยู่เป็นประจำ และ ล้างมืออย่างสม่ำเสมอด้วยสบู่และน้ำสะอาด (World Health Organization; WHO., 2020 และกรมควบคุมโรค, 2563)

จากรายงานการวิจัยเกี่ยวกับสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 ทั่วโลก และผลกระทบต่อผู้สูงอายุจากสถานการณ์การติดเชื้อ COVID-19 คนแรกของประเทศเนปาล เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2563 พบว่า ผู้สูงอายุและผู้ที่มีโรคประจำตัว เป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อมากกว่ากลุ่มคนอื่น ๆ (Panthee et al., 2020 : 4) ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงที่จะติดเชื้อได้ง่าย และมีความเปราะบางอย่างยิ่ง โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัว เช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง หลอดเลือดหัวใจตีบตัน โรคหลอดเลือดในสมอง (Liu et al., 2020 : e14-e18) ดังนั้นการป้องกันการแพร่กระจายของโรคนี้ จึงควรที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากสมาชิกทุกคนในชุมชน และต้องมีความชัดเจนในการออกกฎ ระเบียบและแนวทางการปฏิบัติให้กับประชาชน (Panthee et al., 2020 : 4) รวมถึงรายงานสถานการณ์คนที่ติดเชื้อ COVID-19 ในประเทศชูดาน เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2563 รัฐบาลมีแนวทางในการปฏิบัติ โดยการเว้นระยะห่าง การกักกันผู้ติดเชื้อ ห้ามการสวมดนตรีในมัสยิด จำกัดการเดินทางและการปิดเมืองบางส่วน แต่การดำเนินการดังกล่าวไม่ได้ผลนัก เนื่องจากการเปลี่ยนผ่านรัฐบาลใหม่และระบบสาธารณสุขที่ไม่ดีนัก (Altayb et al., 2020 : 3)

สำหรับการคาดการณ์แนวโน้มการแพร่ระบาดในประเทศไทย โดยใช้แบบจำลองการระบาด ใช้ข้อมูลพื้นฐานการติดเชื้อจนถึงวันที่ 16 มิถุนายน 2563 พบว่า สถานการณ์ไม่รุนแรงนักหากเทียบกับกลุ่มประเทศในทวีปยุโรป เนื่องจากอุณหภูมิที่ค่อนข้างสูงถึง 35-39.9 องศาเซลเซียส ในฤดูร้อน และมาตรการที่ภาครัฐนำมาใช้ในการปิดสถานที่ต่าง ๆ การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน รวมถึงเครือข่ายเป็นอย่างดีจากความร่วมมือในภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ที่ช่วยตรวจคัดกรองโรคเป็นอย่างดี (Tantrakarnapa and Bhopdhornangkul, 2020 : 2-8)

2. ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์หรือ Geographic Information System (GIS)

ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ ฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ หน่วยงานหรือตัวบุคคล วิธีการปฏิบัติงานและข้อมูล ซึ่งแบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ประเภท

1) ข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial Data) เป็นข้อมูลที่สามารถอ้างอิงกับตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ (Geo-referenced data) ทางภาคพื้นดิน โดยรูปแบบข้อมูลเชิงพื้นที่สามารถแสดงสัญลักษณ์ได้ 3 รูปแบบ คือ จุด (Point) เช่น ที่ตั้งหมู่บ้าน จุดตัดถนน จุดตัดแม่น้ำ เป็นต้น เส้น (Line) เช่น ถนน ลำคลอง แม่น้ำ เป็นต้น และ พื้นที่ (Polygon) เช่น พื้นที่เพาะปลูก พื้นที่ป่า ขอบเขตตำบล ขอบเขตอำเภอ ขอบเขตจังหวัด เป็นต้น สำหรับลักษณะข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial Characteristics) แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ข้อมูลแรสเตอร์ คือ จุดของช่อง (Cell) ที่อยู่ในแต่ละช่องสี่เหลี่ยม (Grid) ประกอบด้วยชุดของช่อง กริด (Grid Cell) บางครั้งเรียกว่า จุดภาพ (Pixel) เป็นข้อมูลที่อยู่บนพิกัดรูปแบบตารางแถวอนและแถวตั้ง แต่ละช่องกริด อ้างอิงโดยแถวและสดมภ์ ภายในช่องกริดจะมีตัวเลขซึ่งเป็นตัวแทนค่าในช่องนั้น ความสามารถในการแสดงรายละเอียดของข้อมูลแรสเตอร์ขึ้นอยู่กับขนาดของช่องกริด ถ้าขนาดของช่องกริดมีขนาดใหญ่ รายละเอียดของข้อมูลที่แสดงจะหยาบ แต่ถ้าขนาดของ ช่องกริดมีขนาดเล็ก รายละเอียดของข้อมูลที่แสดงจะมีความละเอียดมากขึ้น เช่น ข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียม เป็นต้น สำหรับข้อมูลเวกเตอร์ อาจแสดงด้วยจุด เส้น หรือพื้นที่ ซึ่งถูกกำหนดโดยจุดพิกัดซึ่งข้อมูลประกอบด้วยจุดทางแนวราบ (X,Y) และ/หรือ แนวตั้ง (Z) ถ้าข้อมูลมีการเก็บค่าเป็นเส้น ส่วนพื้นที่นั้นจะต้องมีจุดมากกว่า 4 จุดขึ้นไป โดยจุดพิกัดเริ่มต้นและจุดพิกัดสุดท้าย จะต้องอยู่ตำแหน่งเดียวกัน ข้อมูลเวกเตอร์ ได้แก่ ถนน แม่น้ำ ขอบเขตการปกครอง เป็นต้น

2) ข้อมูลเชิงคุณลักษณะ (Attribute Data) เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะต่าง ๆ ในพื้นที่นั้น ๆ ได้แก่ ข้อมูลการถือครองที่ดิน ข้อมูลปริมาณธาตุอาหารในดิน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสถานะเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น ซึ่งจัดเก็บอยู่ในรูปแบบตารางข้อมูล เพื่อเชื่อมโยงกับข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์

การนำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์สามารถนำไปใช้ประยุกต์กับการดำเนินการรับมือกับโควิด 19 ได้ในลักษณะของการศึกษาการกระจายตัวของผู้ติดเชื้อ ให้ข้อมูลสถานที่ที่เกี่ยวข้อง แอพลีเคชันการแจ้งเตือน แอพลีเคชันแบ่งปันตำแหน่งกันและกัน และการบันทึกเส้นทางการเดินทางของเรา (สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ [องค์การมหาชน], 2563) ตัวอย่างงานวิจัยที่นำไปใช้ในด้านสาธารณสุขต่าง ๆ เช่น 1) การควบคุมโรคติดต่อ ใช้ในการเฝ้าระวัง ป้องกัน และ

ควบคุมโรคติดต่อ (พุทธจักร ช่วยราย และอาจินต์ สงทับ, 2562 : 229-235) เช่น สรณญา แก้วพิบูลย์ และณัฐสุวภูมิ แก้วพิบูลย์ (2557 : 1-93) วิเคราะห์พื้นที่เสี่ยงสำหรับ ป้องกันและควบคุมโรคพยาธิใบไม้ตับ ในจังหวัดสุรินทร์ และ พัทธรินทร์ เสริมการดี, จักรกฤษ หมั่นวิชา และรัตนา คุณชู (2559 : 1355-1365) วิเคราะห์หาพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคไข้เลือดออกในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 2) การจัดการโรคไม่ติดต่อ และการส่งเสริมสุขภาพ (พุทธจักร ช่วยราย และอาจินต์ สงทับ, 2562 : 229-235) เช่น ณัฐสุว เวชการ (2559 : 1-80) ประยุกต์ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เพื่อการวิเคราะห์ พื้นที่ให้บริการศูนย์การแพทย์ฉุกเฉิน จังหวัดพิษณุโลกและ สุพรรณ จิรัชจรกุล และคณะ (2554 : 64-74) ประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เพื่อสนับสนุนการให้บริการและติดตามงานสาธารณสุข และวิเคราะห์การเข้าถึง หน่วยบริการพื้นฐานด้านสาธารณสุข ในจังหวัดนครศรีธรรมราช 3) การเฝ้าระวัง ทางระบาดวิทยา เช่น สรวงสุดา คมมั่ง (2553 : 76-88) ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ในการนำเสนอข้อมูลเชิงพื้นที่ เพื่อระบุพื้นที่การเกิดโรค การกระจายตัวในเชิงเวลา สถานที่ และกลุ่มประชากรได้ ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการวางแผนป้องกันและ ควบคุมโรคติดต่อ และ อรยา ปรีชาพานิช และสุดา เขียวมนตรี (2558 : 161-168) พัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อเฝ้าระวังไข้เลือด ออกในจังหวัดสงขลา

3. แนวคิดการดูแลผู้สูงอายุ

ประเทศไทยกำหนดนิยาม “ผู้สูงอายุ” ไว้ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 3 “ผู้สูงอายุ” หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไป และมีสัญชาติไทย (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย [มส.ผส.], 2558 : 14) และ ชมพูนุท พรหมภักดี (2556 : 2) สรุปความหมายของผู้สูงอายุไว้ว่า เป็นคำที่ บ่งบอกถึงตัวเลขของอายุ ว่ามีอายุมาก โดยนิยามนับตามอายุตั้งแต่แรกเกิด หรือ ทั่วไปเรียกว่าคนแก่ หรือคนชรา

การดูแลผู้สูงอายุ อาจมีลักษณะและความต้องการที่แตกต่างกัน แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) การดูแลภายในครอบครัว คือ การให้ความดูแลเอาใจใส่แก่ ผู้สูงอายุในปัจจุบันนี้ ทั้งอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย สุขภาพร่างกาย จิตใจ เป็นต้น 2) การดูแลในสถาบัน ทั้งในสถานสงเคราะห์ และสถานพยาบาล หรือสถานที่

รับดูแลเฉพาะผู้สูงอายุ และ 3) การดูแลโดยชุมชน โดยสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชน เกิดการแก้ไขปัญหา ระดมความร่วมมือและพัฒนาศักยภาพต่าง ๆ ให้แก่สมาชิกในชุมชน ของตนระหว่างผู้สูงอายุ ครอบครัว ชุมชน องค์กรและสถาบันทางสังคมต่าง ๆ นอกจากนี้ อาจมีการดูแลผู้สูงอายุในลักษณะของสถานการณ์พิเศษ (สายฤดี วรภิโจโกคาทร และคณะ, 2550 : 8-21) อีกทั้ง ซีนตา วิชชาวุธ และคณะ (2553 : 193-279) อธิบายเพิ่มเติมว่า ยังมีการดูแลผู้สูงอายุ ในระดับประเทศ จากการที่ภาครัฐส่งเสริมให้ครอบครัวและชุมชนร่วมกันดูแลผู้สูงอายุในชุมชน จากการดำเนินโครงการต่าง ๆ แต่ทั้งนี้ควรมีบริการที่ครอบคลุมทั้งด้านการส่งเสริมสุขภาพ การดูแลรักษาและการฟื้นฟู ทั้งที่บ้าน ชุมชนและสถานบริการของรัฐ รวมถึงสอดคล้องกับความต้องการ และภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ

หลักสำคัญในการดูแลผู้สูงอายุ (สายฤดี วรภิโจโกคาทร และคณะ, 2550 : 8-21) และกระทรวงสาธารณสุข, 2563) มีดังต่อไปนี้

- ผู้สูงอายุควรได้รับอาหารที่มีประโยชน์ครบทั้ง 5 หมู่ ในปริมาณที่เหมาะสม ควรเป็นอาหารอ่อนย่อยง่าย เน้นอาหารที่มีโปรตีนสูง เสริมภูมิคุ้มกัน และหลากหลาย

- ผู้สูงอายุควรมีการเคลื่อนไหวร่างกายทุกส่วนอยู่เสมอ สามารถออกกำลังกายที่ไม่โลดโผน เช่น การเดิน หรือการแกว่งแขน

- ต้องให้ผู้สูงอายุพักผ่อนให้เพียงพอ ควรนอนไม่เกินสามทุ่ม

- ด้านการขับถ่าย ต้องใส่ใจในเรื่องจัดห้องพักอาศัยให้ใกล้ห้องน้ำ เครื่องนุ่งห่มต้องใส่/ถอดได้ง่าย ระวังเรื่องอาหาร กินผักผลไม้ ตึมน้ำมาก ๆ และทำความสะอาดทุกครั้งที่มีการปัสสาวะ/อุจจาระ

- การจัดวางสิ่งของภายในที่อยู่อาศัย เน้นหลักความปลอดภัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งอุบัติเหตุจากการลื่นหรือสะดุดล้มในห้องน้ำ ควรจัดทำราวสำหรับยึดเกาะ และจัดให้มีแสงสว่างตามทางเดินและมีสภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ อาจมีการตกแต่งสวน มีไม้ดอก ไม้ประดับ เป็นต้น

- ด้านการติดเชื้อและโรคประจำตัว ควรล้างมืออย่างสม่ำเสมอ ด้วยสบู่หรือเจลแอลกอฮอล์ ไม่ให้ผู้สูงอายุใช้ของร่วมกับผู้อื่นในบ้าน งดการแสดงความรัก

ด้วยการกอดหรือการหอม และเว้นระยะห่างกับทุกคนในบ้าน รวมทั้งหากมีลูกหลานที่ต้องทำงานข้างนอก ควรอาบน้ำและชำระล้างร่างกายให้สะอาดก่อนเข้าใกล้ผู้สูงอายุ

- ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักคิดว่า ตนเองเป็นภาระของลูกหลาน ดังนั้นจำเป็นต้องหาวิธีที่จะทำให้ตัวเองเป็นที่รัก ได้รับความรัก ความเข้าใจ ความเอาใจใส่ สร้างความเชื่อมั่น ความศรัทธาตนเองให้กับผู้สูงอายุ หากิจกรรมสร้างความสนุก คลายความเครียดให้กับผู้สูงอายุ

ในการดูแลผู้สูงอายุมักมีปัญหา/ข้อจำกัดในทุกระดับ นั่นคือ ขาดแคลนผู้ดูแลขาดความรู้ เจ้าหน้าที่ที่มีภาระงานประจำ รวมถึงระบบบริหารงานในองค์กรภาครัฐที่มีการแยกส่วนสุขภาพและสังคมออกจากกันอย่างชัดเจน และขาดแคลนบุคลากรด้านพัฒนาสังคม (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และคณะ, 2552 : 49) รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่มีแผนงานพัฒนาผู้สูงอายุเฉพาะด้านอย่างเด่นชัด ในชุมชนผู้สูงอายุยังขาดแกนนำผู้ในการขับเคลื่อน ขาดการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ และไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้สูงอายุของกลุ่มจิตอาสา เนื่องมาจากการมีภาระหน้าที่งานหลายตำแหน่ง (เกรียงศักดิ์ และคณะ, 2560 : 160-170) นอกจากนี้ ผลการศึกษาของ Daoust and Daoust (2020 : 10) พบว่าผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีความเปราะบางมากที่สุด ค่อนข้างที่จะไม่ยินยอมปฏิบัติตามมาตรการในการป้องกันโรคโควิด-19 เช่น การสวมใส่หน้ากากเวลาออกจากบ้าน แต่มีผลการศึกษาที่น่าสนใจคือ ผู้สูงอายุที่ป่วยติดเชื้อมักต้องเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาล กลับยอมปฏิบัติตามมาตรการในการป้องกันการติดเชื้ออย่างเคร่งครัด

4. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความเสี่ยง และการลดความเสี่ยงภัยพิบัติ

ภัยพิบัติหรือสาธารณภัย หมายถึง การหยุดชะงักอย่างรุนแรงของการปฏิบัติหน้าที่ของชุมชนหรือสังคม อันเป็นผลมาจากการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติหรือเกิดจากมนุษย์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อชีวิต ทรัพย์สิน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวาง เกินกว่าความสามารถของชุมชนหรือสังคมที่ได้รับผลกระทบดังกล่าวจะรับมือได้โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ ซึ่งโอกาสและความเป็นไปได้ในการได้รับผลกระทบทางลบจากการเกิดภัยพิบัติโดยผลกระทบสามารถเกิดขึ้นกับชีวิต สุขภาพ การประกอบอาชีพ ทรัพย์สิน และบริการต่าง ๆ ในระดับบุคคล ชุมชน สังคม หรือ

ประเทศ ถือว่าเป็นความเสี่ยงจากภัยพิบัติ (Disaster Risk) ดังนั้นการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ (Disaster Risk Reduction) หมายถึง แนวคิดและวิธีปฏิบัติในการลดโอกาสที่จะได้รับผลกระทบทางลบจากภัยพิบัติ ผ่านความพยายามอย่างเป็นระบบที่จะวิเคราะห์และบริหารจัดการปัจจัยที่เป็นสาเหตุและผลกระทบของภัยพิบัติ เพื่อดำเนินนโยบาย มาตรการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ในการลดความล่าแหลม ลดปัจจัยที่ทำให้เกิดความเปราะบาง และเพิ่มศักยภาพในการจัดการปัญหา มีเป้าหมายในการลดความเสี่ยงที่มีอยู่ในชุมชนและสังคมในปัจจุบัน และป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต (สรวิศ วิฑูรย์ทัศน, Reyes and Sarsycki, 2559 : 19 และ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2559 : 12)

นอกจากนี้ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (2559 : 42-45) ระบุว่า การบริหารจัดการความเสี่ยงสาธารณภัย (Disaster risk management) เป็นการดำเนินการในเชิงรุก ที่ไม่เพียงแต่รอให้เกิดภัยก่อนแล้วจึงแก้ไขปัญหา แต่เป็นการจัดการกับปัจจัยที่ทำให้เกิดความเสี่ยง ผ่านมาตรการต่าง ๆ ที่ช่วยทำให้ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากสาธารณภัยได้ลดลงน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ แบ่งออกเป็น 3 ระยะสำคัญคือ

ระยะก่อนเกิดภัย ประกอบไปด้วย การป้องกันและลดผลกระทบเพื่อขจัดหรือลดโอกาสที่สาธารณภัยจะสร้างผลกระทบต่อบุคคล ชุมชน หรือสังคม เช่น การสร้างเขื่อนกักเก็บน้ำ การออกกฎหมายควบคุมการก่อสร้าง เป็นต้น และการเตรียมความพร้อมการดำเนินงานเพื่อให้ประชาชนหรือชุมชนมีความรู้และทักษะต่าง ๆ พร้อมทั้งจะเผชิญกับภัย เช่น การพัฒนาระบบแจ้งเตือนภัยและการกระจายข่าวสารการฝึกซ้อมแผน เป็นต้น

ระยะระหว่างเกิดภัย เป็นการเผชิญเหตุหรือรับมือ โดยเน้นในการให้ความช่วยเหลือในเบื้องต้น การกู้ชีพ กู้ภัย การบรรเทาทุกข์และแจกจ่ายสิ่งของยังชีพ เป็นต้น

ระยะหลังเกิดภัย เป็นการฟื้นฟู มุ่งเน้นในการจัดการสถานการณ์ภายหลังการเกิดสาธารณภัย เพื่อให้บุคคล ชุมชน และสังคม ได้ฟื้นกลับมาเป็นปกติให้เหมือนเดิม และสร้างคืนใหม่ให้ดีกว่าเดิม เช่น การซ่อมแซมอาคารบ้านเรือน โครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก การเยียวยาทางการเงิน การฟื้นฟูสภาพจิตใจ เป็นต้น

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยในครั้งนี้ ทำการศึกษาในพื้นที่ตำบลพะตง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เนื่องจากมีผู้สูงอายุจำนวนมาก 698 คน ในพื้นที่ 7 หมู่บ้าน อีกทั้งเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน และมีด่านเขาออกผ่านทางหลายแห่ง และเป็นจังหวัดที่มีจำนวนผู้ติดเชื้อจากโรคโควิด-19 ในปัจจุบันจำนวนมากเป็นอันดับสองของภาคใต้ (กรมควบคุมโรค, 2564) ประกอบไปด้วยพื้นที่วิจัยเฉพาะหมู่ที่ 2-8 เท่านั้น ซึ่งอยู่ภายในความรับผิดชอบของสถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติพะตงและสถานีอนามัยบ้านทุ่งปรือ สำหรับหมู่ที่ 1 ไม่รวมอยู่ในงานวิจัยนี้ เนื่องจากอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของเทศบาลพะตง และไม่มีฐานข้อมูลที่ชัดเจน

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ครอบคลุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการลดความเสี่ยงของผู้สูงอายุจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 ประกอบด้วย ผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่องค์กรสาธารณสุขที่เกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นต้น เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่สามารถให้ข้อมูลความต้องการและศักยภาพของชุมชน รวมถึงข้อมูลฐานข้อมูลผู้สูงอายุทั้งหมดจากสถานพยาบาลทั้งสองแห่งที่จำเป็นต้องนำมาบรรจุไว้รวมกับการทำแผนที่สารสนเทศภูมิศาสตร์ เริ่มทำการวิจัยตั้งแต่ 1 กันยายน พ.ศ. 2563 ซึ่งใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) โดยแบ่งกระบวนการวิจัยออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) ระยะเวลาเตรียมการ เพื่อความเข้าใจในบริบทของพื้นที่ โดยการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขจากสถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษานวมินทราชินี อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เพื่อตรวจสอบข้อมูลการระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 และข้อมูลผู้สูงอายุในพื้นที่

2) ระยะเวลาการทำวิจัย เป็นการประเมินความต้องการและศักยภาพของเครือข่ายกลุ่มเป้าหมาย จากการศึกษาเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยนักวิจัยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย กำหนด

ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลพะตง เจ้าหน้าที่หน่วยงานสาธารณสุขที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติพะตง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุ่งปรือ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอหาดใหญ่ และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน รวม 25 คน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล นักวิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

3) ระยะเวลาจัดทำแผน นักวิจัยใช้วิธีการประชุมกลุ่มย่อยกับกลุ่มเป้าหมายตามระยะการทำวิจัย ในขั้นตอนที่ 2 รวมถึงกลุ่มสูงอายุและผู้ดูแล รวมทั้งสิ้น 20 คน ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) หลังจากนั้นจึงจัดประชุมร่วมกับกลุ่มเป้าหมายข้างต้นทั้งหมด รวมถึงนักวิชาการ ในการร่วมกำหนดออกแบบร่างระบบสารสนเทศสำหรับผู้สูงอายุสำหรับการวางแผนลดความเสี่ยงจากการแพร่ระบาดของโรคติดต่อโควิด-19 ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

4) ระยะการนำ แผนไปปฏิบัติ ใช้การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสำรวจที่พัฒนาขึ้นจากระยะการจัดทำแผน ในขั้นตอนที่ 3 ซึ่งประกอบด้วยแบบเก็บข้อมูลผู้สูงอายุและแบบเก็บข้อมูลชุมชน จากนั้นจึงแปลผลเพื่อนำเข้าสู่ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์และจัดให้อยู่ในรูปของแฟ้มข้อมูลเพื่อระบุตำแหน่งสถานที่ต่าง ๆ ที่ถูกอ้างอิงตำแหน่งพิกัดจากพื้นโลกของพื้นที่ทั้ง 7 หมู่บ้าน และมีการตรวจสอบความถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลผู้สูงอายุ จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานสาธารณสุขที่เกี่ยวข้อง

5) ระยะติดตามประเมินผล มีการติดตามผลการนำฐานข้อมูลและแผนที่ที่ได้ไปใช้ โดยติดตามการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่หน่วยงานสาธารณสุข ทั้งสถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติพะตง และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุ่งปรือ และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตั้งแต่การอบรมการใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์แก่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและการวางแผนในการเข้าดูแลให้ความช่วยเหลือ

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาแบ่งออกตามระยะการทำวิจัยดังนี้

1. ระยะเตรียมการ

จากผลการศึกษาบริบทของพื้นที่พะตง พบว่า ตำบลพะตงอยู่ในพื้นที่ของอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ห่างจากเมืองหาดใหญ่เป็นระยะทางประมาณ 25 กิโลเมตร ไปทางทิศใต้ องค์การบริหารส่วนตำบลพะตง มีพื้นที่รับผิดชอบ 7 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านคลองตง บ้านควนเนียง บ้านปลักเต บ้านคลองนุ้ย บ้านควนซี้แรด บ้านทุ่งปรือ และบ้านคลองประตู่ โดยสรุปมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 2,247 ครัวเรือน และมีจำนวนประชากรทั้งหมด 5,642 คน ประกอบไปด้วยผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ซึ่งเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการติดเชื้อโควิด-19 ทั้งหมด 698 คน แบ่งออกเป็นผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัวทั้งสิ้นจำนวน 219 คน และไม่มีข้อมูลโรคประจำตัวจำนวน 479 คน

2. ระยะการทำวิจัย

จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง พบว่าความต้องการของชุมชนคือฐานข้อมูลผู้สูงอายุที่มีและไม่มีโรคประจำตัวทุกหลังคาเรือน รวมถึงตำแหน่งที่ตั้งในแผนที่สารสนเทศภูมิศาสตร์ เพื่อการวางแผนในการรับมือและป้องกันการแพร่ระบาด ซึ่งความร่วมมือของชุมชนตำบลพะตงในด้านเจ้าหน้าที่ บุคลากรในฐานะผู้ใช้งานฐานข้อมูลที่พร้อมในด้านทักษะการนำข้อมูลมาปฏิบัติใช้จริง แต่ทั้งนี้ก็ยังขาดอุปกรณ์ในการดำเนินการบางอย่าง เช่น ยานพาหนะที่เพียงพอต่อการดำเนินงาน รวมทั้งข้อจำกัดของการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยอยู่อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากองค์การบริหารส่วนตำบลพะตงในการวางแผนนโยบายในการอบรมบุคลากรฝ่ายสารสนเทศ ให้มีความรู้พร้อมในการใช้งานโปรแกรมสารสนเทศภูมิศาสตร์ในอนาคต

3. ระยะการจัดทำแผน

นักวิจัยได้จัดให้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นกลุ่มย่อย ๆ แยกตามประเภทกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นข้อมูลที่จำเป็นที่จะช่วยในการลดความเสี่ยงของผู้สูงอายุจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 แบ่ง 3 ระดับ คือ ระดับครัวเรือน ระดับครอบครัว และระดับชุมชน/ตำบล ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ

1) ด้านกายภาพและโครงสร้างพื้นฐาน ประกอบไปด้วยข้อมูลระดับครัวเรือน ได้แก่ ที่อยู่ และพิกัดบ้าน และข้อมูลระดับชุมชน/ตำบล ได้แก่ ข้อมูลลักษณะภูมิประเทศ ขอบเขตการปกครอง เส้นทางจราจร ด้านเข้าออก

2) ด้านประชากร (กลุ่มผู้สูงอายุ) เป็นข้อมูลระดับบุคคล ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย ชื่อ ประเภทผู้สูงอายุ อายุ เพศ ชื่อผู้ดูแล (ในครอบครัว) เบอร์โทรติดต่อ ชื่อผู้ดูแล (หลัก) (ในครอบครัว) ชื่อผู้ดูแล (รอง) ข้อมูลโรคประจำตัว ประกอบด้วย ชื่อโรค ช่วงเวลาการเจ็บป่วย อาการของโรคที่ชัดเจน สถานการณ์เจ็บป่วย และข้อมูลการรักษา ประกอบด้วย ประเภทของยา สถานรักษาประจำ ความถี่ในการปรึกษาเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ และเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ที่ดูแลเป็นหลัก

3) ด้านสังคม (หน่วยงานในพื้นที่) ข้อมูลด้านสังคมเป็นข้อมูลระดับชุมชนทั้งหมด ประกอบด้วย ข้อมูลสถานีตำรวจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรและเครือข่ายในชุมชน

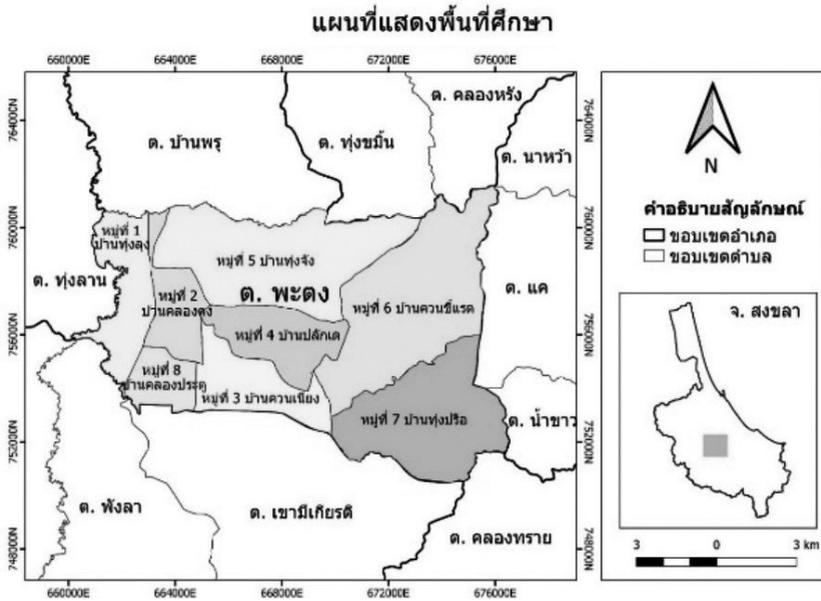
4) ด้านโควิด-19 เป็นข้อมูลระดับชุมชน ได้แก่ สถานสาธารณสุข เช่น สถานีอนามัย รพ.สต. Local Quarantine เส้นทางกรอพยพ จุดเสี่ยง/พื้นที่เสี่ยง อุปกรณ์เครื่องมือที่จำเป็นในกรณีฉุกเฉิน ที่ตั้งบ้านผู้นำ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และที่ตั้งหน่วยงานที่ช่วยเหลือ

4. ระยะการนำไปปฏิบัติ

จากข้อมูลทั้งหมดที่รวบรวมในระยะการจัดทำแผน นำไปสู่การจัดทำแผนที่ซึ่งประกอบไปด้วย ข้อมูลด้านกายภาพและโครงสร้างพื้นฐานและการแบ่งเขตความรับผิดชอบทางด้านสาธารณสุขเพื่อการรับมือโควิด-19 โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

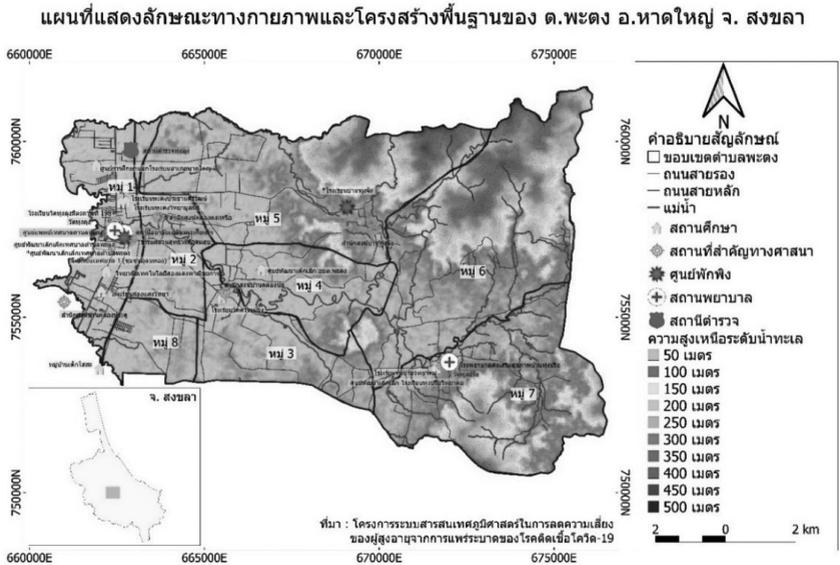
4.1 ข้อมูลทางกายภาพและโครงสร้างพื้นฐาน

ตำบลพะตงแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 8 หมู่บ้าน ซึ่งประกอบไปด้วย หมู่ที่ 1 - 8 ประกอบไปด้วย บ้านทุ่งลุง บ้านคลองตง บ้านควนเนียง บ้านปลักเด บ้านคลองนุ้ย บ้านควนชีแรด บ้านทุ่งปรือ และบ้านคลองประตุ ตามลำดับ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แผนที่แสดงพื้นที่ศึกษา

ลักษณะภูมิประเทศ เป็นพื้นที่ราบเป็นส่วนใหญ่ทางทิศตะวันตกและบริเวณพื้นที่ตรงกลางของตำบล มีความสูงโดยเฉลี่ย 50-100 เมตร มีพื้นที่เนินสูงภูเขาทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือและทิศตะวันออกเฉียงใต้ ที่มีความสูงมากกว่า 150 เมตรขึ้นไป ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความยากง่ายในการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน และความหนาแน่นในการกระจุกตัวของบ้านเรือนในชุมชน ซึ่งมีผลต่อการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่แพร่จากการอยู่ใกล้ชิดกันของคนในชุมชน รวมถึงการมองเห็นภาพแผนที่ในชุมชนเมื่อจำเป็นต้องทำงานกับหน่วยงานในระดับที่ใหญ่ขึ้น เพื่อการจัดการและวางแผนในการรับมือและป้องกันการระบาดในอนาคต เช่น ระยะเวลาห่างบ้านเรือนผู้ติดเชื้อ เพื่อเดินทางไปยังศูนย์กักกัน ตำแหน่งบ้านเรือน อสม. ที่ใกล้เคียงและหน่วยงานที่สามารถให้ความช่วยเหลืออย่างทันท่วงที ดังภาพที่ 2

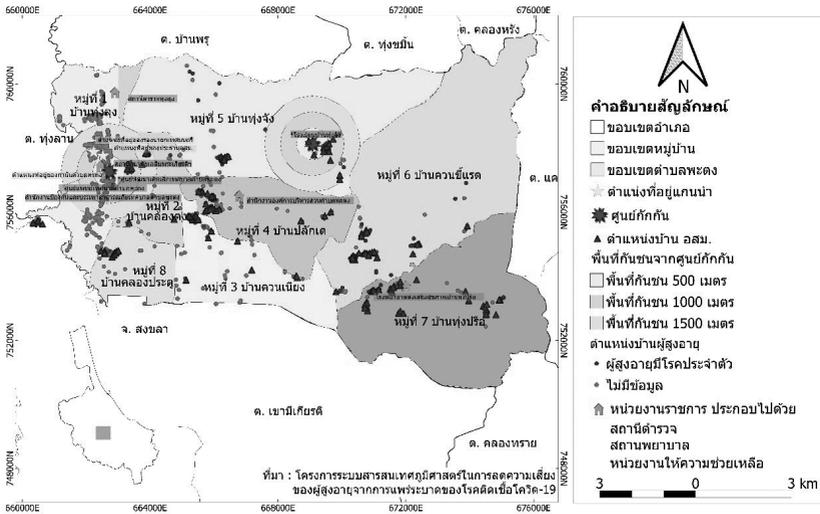
ภาพที่ 2 แผนที่แสดงลักษณะทางกายภาพและโครงสร้างพื้นฐานของตำบลพะตง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ตำแหน่งที่ตั้งสถานที่สำคัญ ประกอบไปด้วยสถานที่สำคัญทางราชการและตำแหน่งบ้านเรือนผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีบทบาทในการดำเนินงานรับมือต่อผลกระทบจากโควิด-19 โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลพะตง เป็นผู้รับผิดชอบหลัก ทำงานร่วมกับภาคส่วนที่สำคัญต่าง ๆ ภายในตำบล โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ภายใต้การกำกับดูแลของสถานอนามัยพะตงเฉลิมพระเกียรติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ที่มีบทบาทในการช่วยเหลือผู้สูงอายุ ดังตารางที่ 1 และภาพที่ 3

ตารางที่ 1 สถานที่สำคัญที่มีบทบาทในการรับมือการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

สถานที่สำคัญ	จำนวน	ที่ตั้ง
องค์กรบริหารส่วนตำบลพะตง	1	หมู่ที่ 1
สถานพยาบาล	3	สถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติ หมู่ที่ 1 รพ. สด. บ้านทุ่งปรือ หมู่ที่ 7
ศูนย์กักกันผู้ติดเชื้อโควิด-19	2	ศูนย์กักกันพะตง หมู่ที่ 1 ศูนย์กักกันโรงเรียนบ้านทุ่งจ้ง หมู่ที่ 5
สำนักงานป้องกันและบรรเทา สาธารณภัยพะตง	1	หมู่ที่ 1
สถานีตำรวจ	1	สถานีตำรวจภูธรตำบลทุ่งลุง หมู่ที่ 1
สถานที่สำคัญทางศาสนา	7	หมู่ที่ 1, 2, 3, 5, 7 และ 8
สถานศึกษา	13	หมู่ที่ 1, 3, 4, 5, 7 และ 8
บ้านรองนายกเทศมนตรีเมืองพะตง	1	หมู่ที่ 1
บ้านกำนันตำบลพะตง	1	หมู่ที่ 1
บ้านประธาน อสม.	1	หมู่ที่ 1

แผนที่แสดงศูนย์กักกันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ตั้งบ้านผู้สูงอายุและ อสม. ต. พะตัง อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา

ภาพที่ 3 แผนที่แสดงศูนย์กักกันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ตั้งบ้านผู้สูงอายุ อสม. ตำบลพะตัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

4.2 การแบ่งเขตความรับผิดชอบทางด้านสาธารณสุขเพื่อการรับมือโควิด-19 ในตำบลพะตัง

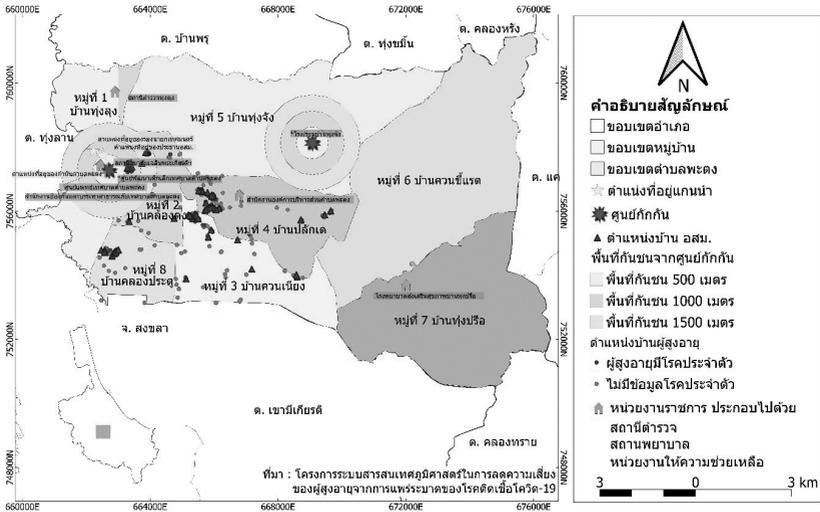
จากผลการศึกษาที่ประกอบไปด้วยฐานข้อมูลตำแหน่งที่ตั้งบ้านเรือนผู้สูงอายุ ทั้งที่มีข้อมูลโรคประจำตัวและไม่มีข้อมูลโรคประจำตัว ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการวางแผนรับมือและป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทั้งนี้จากแผนที่ ผู้วิจัยได้แสดงอาณาเขตระยะห่างรอบ ๆ จากศูนย์กัก ที่แสดงให้เห็นระยะห่างจากบ้านผู้สูงอายุและหน่วยที่เกี่ยวข้องที่สามารถให้การช่วยเหลือได้อย่างทันท่วงทีหากมีการเคลื่อนย้ายผู้ป่วยติดเชื้อไปยังศูนย์นี้ รวมถึงเป็นแนวคิดในการประยุกต์ใช้ในการจัดการในการวางแผนเฝ้าระวังการระบาดในแต่ละพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ทั้งในระดับพื้นที่และการขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานในระดับสูง โดยใช้ฐานข้อมูลที่มีอยู่ประจักษ์ได้ทันที ซึ่งหน่วยงานหลักที่ดำเนินการในเรื่องนี้คือ สถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติพะตัง หมู่ที่ 1 และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลทุ่งปรือ หมู่ที่ 7 ที่ทำงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลพะตัง หมู่ที่ 4 โดยพื้นที่ตำบลพะตัง

แบ่งเขตความรับผิดชอบด้านสาธารณสุขออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มแรก รับผิดชอบ โดยเทศบาลพะตง ในพื้นที่หมู่ที่ 1 บ้านทุ่งลุง ซึ่งไม่รวมอยู่ในงานวิจัยนี้ กลุ่มที่สอง รับผิดชอบโดยสถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติพะตง รับผิดชอบพื้นที่ 4 หมู่บ้าน และ กลุ่มที่สาม รับผิดชอบโดยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลทุ่งปรือ รับผิดชอบ พื้นที่ 3 หมู่บ้าน ซึ่งมีข้อมูลโรคประจำตัวผู้สูงอายุที่มีความเสี่ยงสูงมากหากติดเชื้อ โควิด-19 อ้างอิงจาก โรงพยาบาลเวชธานี (2564) : เข้าถึงเมื่อ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2564 พบว่าผู้ป่วยที่เสี่ยงมากเป็นพิเศษประกอบไปด้วย โรคความดันโลหิตสูง โรคเส้นเลือด หัวใจตีบ หัวใจเต้นผิดจังหวะ โรคเบาหวาน โรคไตเรื้อรัง ผู้ป่วยฟอกไต และปลูกถ่ายไต โรคหอบหืด ปอดอักเสบเรื้อรัง ซิสติกไฟโบรซิส โรคตับแข็ง ตับอักเสบเรื้อรัง โรคภูมิคุ้มกันบกพร่อง และโรคอ้วน

4.2.1 เขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติพะตง

ดูแลรับผิดชอบ 4 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 2 บ้านคลองตง หมู่ที่ 3 บ้านควนเนียง หมู่ที่ 4 บ้านปลักเต หมู่ที่ 8 บ้านคลองประตุ ซึ่งมีที่กีดตำแหน่งของสถานที่สำคัญ ต่าง ๆ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลพะตง ในพื้นที่หมู่ที่ 4 ตำแหน่งของบ้าน อสม. จำนวน 64 คน และตำแหน่งบ้านของผู้สูงอายุรวมทั้งสิ้นจำนวน 381 คน แบ่งออกเป็น ผู้สูงอายุที่มีและไม่มีโรคประจำตัวรวมทั้งสิ้นจำนวน 50 คน และไม่มีโรคประจำตัว จำนวน 331 คน ตามลำดับ ซึ่งตำแหน่งบ้านเรือนของผู้สูงอายุและบ้านเรือนของ เจ้าหน้าที่ อสม. ที่มีภารกิจหลักในการเข้าถึงหมู่บ้านผู้สูงอายุได้อย่างทั่วถึงที่ เนื่องจากอยู่ภายในหมู่บ้านเดียวกัน มีรายละเอียดดังภาพที่ 4 และตารางที่ 2

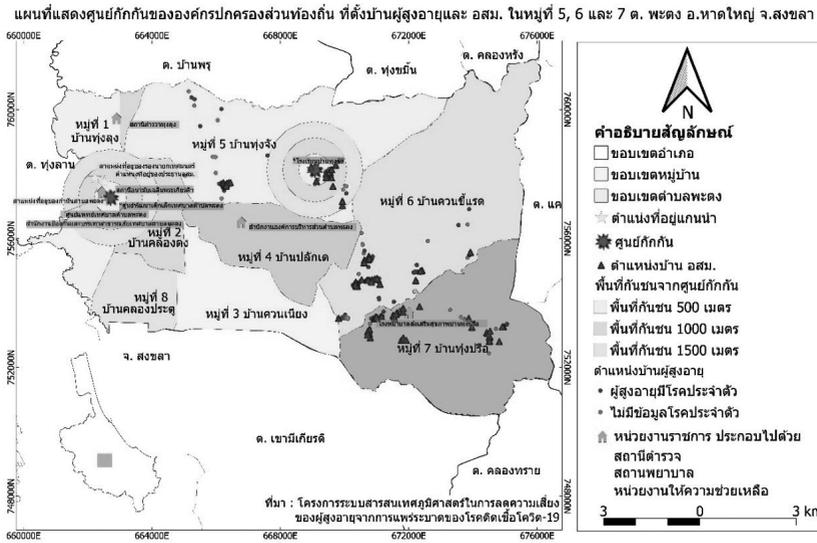
แผนที่แสดงศูนย์กลางขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ตั้งบ้านผู้สูงอายุและ อสม. ในหมู่ที่ 2, 3, 4 และ 8 ต. พะตง อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา

ภาพที่ 4 แผนที่แสดงศูนย์กลางขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ตั้งบ้านผู้สูงอายุ อสม. ในหมู่ที่ 2, 3, 4 และ 8 ตำบลพะตง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

4.2.2 เขตพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพ.สต.) ทุ่งปรือ

ประกอบไปด้วย 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 5 บ้านคลองน้ย หมู่ที่ 6 บ้านควนชีแเรต และหมู่ที่ 7 บ้านทุ่งปรือ ซึ่งมีพิกัดตำแหน่งของสถานที่สำคัญต่าง ๆ เช่น ศูนย์กักกัน ผู้ติดเชื้อโควิด-19 จำนวน 1 ศูนย์ ในพื้นที่หมู่ที่ 5 ตำแหน่งบ้านของผู้สูงอายุรวมทั้งสิ้น จำนวน 317 คน แบ่งออกเป็นผู้สูงอายุที่มีและไม่มีโรคประจำตัว จำนวน 169 คน และไม่มีข้อมูลโรคประจำตัว จำนวน 148 คน ตามลำดับ และตำแหน่งของบ้าน อสม. จำนวน 85 คน กระจายไปทั่วทุกพื้นที่ทั้ง 3 หมู่บ้าน มีรายละเอียดดังภาพที่ 5 และ ตารางที่ 2

ภาพที่ 5 แผนที่แสดงศูนย์กักกันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ตั้งบ้านผู้สูงอายุ อสม. ในหมู่ที่ 5, 6 และ 7 ตำบลพะตง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ตารางที่ 2 จำนวนผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัวในเขตพื้นที่รับผิดชอบในตำบลพะตง

ชนิดของโรคประจำตัว ผู้สูงอายุ	จำนวน (คน)	
	เขตรับผิดชอบ สถานีอนามัย เฉลิมพระเกียรติพะตง	โรงพยาบาลส่งเสริม สุขภาพประจำ ตำบลทุ่งปรือ
ความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน และโรคไต	2	0
โรคความดันโลหิตสูง โรคไตและโรคหัวใจ	1	0
ความดันโลหิตสูงและเบาหวาน	8	0

ชนิดของโรคประจำตัว ผู้สูงอายุ	จำนวน (คน)	
	เขตรับผิดชอบ สถานีอนามัย เฉลิมพระเกียรติพะตง	โรงพยาบาลส่งเสริม สุขภาพประจำ ตำบลทุ่งปรือ
ความดันโลหิตสูง & โรคเบาหวาน & ไชมันอุดตัน	1	0
ความดันโลหิตสูงและโรคไต	1	0
ความดันโลหิตสูงประกอบโรค อื่น ๆ ที่เสี่ยงน้อย	7	0
ความดันโลหิตสูง	15	103
เบาหวาน	3	59
โรคไต	1	0
โรคไตประกอบโรคอื่น ๆ ที่เสี่ยงน้อย	1	0
โรคหัวใจ	1	0
ภูมิแพ้ หอบหืด	1	0
โรคอื่น ๆ ที่เสี่ยงน้อย	8	7
รวม	50	169

4.3 ระยะเวลาติดตามและประเมินผล

หลังจากที่จัดทำฐานข้อมูลและแผนที่ตำแหน่งที่ตั้งสถานที่สำคัญที่ใช้ในการลดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อโควิด-19 ของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้นำผลดังกล่าวเพื่อตรวจสอบความคิดเห็นจากผู้ปฏิบัติงานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ตำบลพะตงสามารถสรุปได้ว่า การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในครั้งนี้ ทำให้มีฐานข้อมูลมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากล และมีความสะดวกในการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยอยู่เสมอหากมีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการปรับปรุงข้อมูล

ให้ทันสมัยอยู่เสมอ ซึ่งเป็นข้อจำกัดที่เจ้าหน้าที่ อสม. ไม่สามารถทำได้ ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การบริหารส่วนตำบล ควรจะมีบทบาทมากที่สุดที่ต้องมีการฝึกอบรมการใช้โปรแกรมสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการปรับปรุงข้อมูลเหล่านั้น ที่สามารถตรวจสอบทั้งภาพรวมและรายละเอียดในการกระจายตัวของผู้สูงอายุ โดยไม่จำเป็นต้องเดินทางไปที่บ้านเช่นในอดีต ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ อสม. สามารถติดต่อประสานงานในการดูแลผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัวได้สะดวกมากยิ่งขึ้น รวมถึงประโยชน์ในการประยุกต์ใช้แนวคิดในการจัดทำแผนที่และฐานข้อมูลนี้กับโรคระบาดชนิดอื่น ๆ ในอนาคต และจะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นหากทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายยิ่งขึ้นในรูปแบบของการเชื่อมต่อกับโปรแกรมของ รพ.สต. ที่มีชื่อว่า JHCIS หรือการเชื่อมต่อกับเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชันต่าง ๆ

อภิปรายผลการศึกษา

ผลจากการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ต่อการลดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อโควิด-19 ในกลุ่มผู้สูงอายุ โดยการจัดทำเป็นแผนที่และฐานข้อมูลตำแหน่งของบ้านเรือนผู้สูงอายุ อสม. และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานทั้งหมด มีประโยชน์และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในกรณีอื่น ๆ ดังต่อไปนี้

1. การลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ

การทำวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อลดความเสี่ยงจากผลกระทบโควิด-19 ซึ่งถือว่าเป็นภัยพิบัติรูปแบบหนึ่งที่เกิดผลกระทบต่อมนุษย์โดยตรง เนื่องจากเกิดการหยุดปฏิบัติหน้าที่อย่างรุนแรงของชุมชน สังคม ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิต ทรัพย์สิน สังคม เศรษฐกิจอย่างกว้างขวางเกินกว่าความสามารถของชุมชนหรือสังคมที่ได้รับผลกระทบดังกล่าวจะรับมือได้โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อวิเคราะห์หาปัจจัยของผลกระทบเพื่อการวางแผนในการดำเนินตามนโยบายเพื่อลดความล่าช้า หลุดพ้นที่ทำให้เกิดความเปราะบาง และเพิ่มศักยภาพในการจัดการปัญหา ลดความเสี่ยงที่มีอยู่ในปัจจุบัน และป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต (สรวิศ วิฑูรย์ทัศนีย์ และคณะ, 2559) โดยการจัดทำฐานข้อมูลและนำเสนอในรูปแบบแผนที่ตำแหน่งที่ตั้งของหน่วยงานและบุคคลที่สำคัญที่มีส่วนในการดำเนินงานในครั้งนี้ เชื่อมโยงกับฐานข้อมูล (สมบัติ อยู่เมือง, 2558) เพื่อวางแผนในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริการให้กับประชาชนในแต่ละพื้นที่ ตามแนวทางการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศ

ภูมิศาสตร์สำหรับการวางแผนสาธารณสุข (พุทจักร ่วยราย และอาจินต์ สงทับ, 2562 : 229-235) เพื่อให้สามารถตรวจสอบภาพรวมและรายละเอียดข้อมูลของผู้สูงอายุ ที่เป็นกลุ่มเสี่ยง มีความเปราะบางและมีความเสี่ยงที่จะติดเชื้อได้ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัว เช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง หลอดเลือดหัวใจตีบตัน โรคหลอดเลือดในสมอง (Daoust and Daoust, 2020 : 2-4) ที่มุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วนร่วมกันลดความเสี่ยงสาธารณสุขตามยุทธศาสตร์ของแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณสุขแห่งชาติ พ.ศ. 2558 (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2559 : 32)

2. การเพิ่มศักยภาพของดำเนินงานของหน่วยงานสาธารณสุข

จากผลการศึกษาที่ประกอบไปด้วยแผนที่และฐานข้อมูลทางกายภาพ สถานที่และบุคคลที่สำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการรับมือการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 สามารถช่วยเพิ่มศักยภาพในการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และ อสม. ในการระบุตำแหน่งและการค้นหาข้อมูลโรคประจำตัวผู้สูงอายุแทนการจดบันทึก เช่น ในอดีตได้โดยง่าย ส่งผลให้ศักยภาพในการวางแผนในการดำเนินงานมากของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเพิ่มขึ้นอย่างมาก ทั้งนี้ศักยภาพที่เพิ่มขึ้นสามารถอธิบายด้วยแนวคิดการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน (Department of International Development [DFID], 1999) ดังนี้

- ทุนกายภาพ จากการมีระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานอย่างเพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานที่ให้บริการสาธารณสุขและศูนย์กักกันในพื้นที่

- ทุนมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรทางด้านสาธารณสุข ที่มีบทบาทที่สำคัญมากในการช่วยกันสอดส่องดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่ และเป็นภารกิจหน้าที่ต้องปฏิบัติตามจากหน่วยงานส่วนกลางของกระทรวงมหาดไทย โดยกำหนดให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ให้คำแนะนำแก่ผู้สูงอายุ และกลุ่มผู้ป่วยเรื้อรังในหมู่บ้าน/ชุมชน ซึ่งเป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ได้ง่าย (โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลพะตง, 2563)

- ทุนทางสังคม เป็นผลจากความร่วมมือของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการร่วมกันรับมือและป้องกันการแพร่ระบาดในครั้งนี้ ทั้งในและนอกพื้นที่ตำบลพะตง จนเกิดการรวมกลุ่มและมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของชุมชนจนเกิดเป็นทุนทางสังคม (Asia Development Bank, 2008)

3. กระบวนการทำวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้กระบวนการทำวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยนักวิจัยมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เน้นการวิเคราะห์ปัญหา การหาแนวทางแก้ไขปัญหา ปฏิบัติตามแผนงาน ติดตามประเมินผล (สัญญา ยี่อราน และศิริไลค์ วนรัตน์วิจิตร, 256 : 291) ซึ่งกระบวนการวิจัยในครั้งนี้แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ ระยะเวลาการ เพื่อทำความเข้าใจสภาพปัญหาและพื้นที่ นำไปสู่ระยะการทำวิจัย จากการประเมินศักยภาพของเครือข่ายในการจัดการกับโรคระบาด นำไปสู่ระยะการทำแผน จากการรวบรวมข้อมูล เพื่อออกแบบการทำร่างภูมิสารสนเทศในการลดความเสี่ยงต่อการระบาดของโรค นำไปสู่ระยะการนำแผนไปปฏิบัติ จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบร่างในระยะเวลาการทำแผน เพื่อจัดทำแผนที่ภูมิสารสนเทศภูมิศาสตร์ และนำไปสู่ระยะติดตามประเมินผล โดยการนำเสนอแผนที่และข้อมูลทั้งหมดต่อผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมในการปฏิบัติจริง

จากการที่ผู้วิจัยได้ร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการรับมือกับโรคระบาดที่เกิดขึ้นในทุกขั้นตอนการทำวิจัย ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลครบถ้วน ที่สามารถจัดทำฐานข้อมูลและแผนที่ที่มีความพร้อม และสามารถสื่อสารกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการรับมือกับภัยพิบัติที่เกิดขึ้นและอาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ส่งผลให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขสามารถวางแผนในการปฏิบัติงานและให้การช่วยเหลืออย่างทันท่วงที โดยกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความเปราะบางกว่ากลุ่มอื่น ๆ (Daoust and Daoust, 2020 : 10)

สรุปผลการศึกษา

แผนที่และฐานข้อมูลโครงสร้างทางกายภาพของสถานที่สำคัญต่าง ๆ ที่มีส่วนช่วยอำนวยความสะดวกในการรับมือโรคโควิด-19 ทำให้ผู้ปฏิบัติงานทางด้านสาธารณสุขสามารถวางแผนในการช่วยเหลือกลุ่มผู้สูงอายุในการลดความเสี่ยงของการระบาดในครั้งนี้ได้อย่างดี เนื่องจากเห็นภาพรวมของตำแหน่งและรายละเอียดของข้อมูลบ้านเรือนของผู้ที่มีส่วนที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งตำแหน่งของบ้านเรือนผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัว ที่เป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการติดเชื้อ รวมถึงสถานที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนการดำเนินงานรับมือต่อการระบาดของโรคโควิด-19 ในครั้งนี้

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ผู้วิจัยมีข้อจำกัดในส่วนของการเก็บวิธีวิจัยในครั้งนี้ ในการนำกลุ่มตัวอย่าง ผู้สูงอายุที่ติดเชื้อโรคโควิด-19 และหายจากการรักษาตัวแล้ว เนื่องจากไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลในส่วนนี้ได้ ซึ่งการวิจัยในครั้งต่อไปควรพิจารณาในเรื่องเป็นเรื่องที่สำคัญ
2. การศึกษาในครั้งนี้ไม่ได้รวมผลการศึกษาที่แสดงจำนวนผู้ติดเชื้อที่ลดลงหรือเพิ่มขึ้น เนื่องจากจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการและรวบรวมข้อมูลในระยะยาว ซึ่งโครงการวิจัยไม่ครอบคลุมช่วงเวลาดังกล่าว ทั้งนี้กำลังอยู่ในช่วงการเก็บข้อมูล
3. มีข้อจำกัดในการปรับปรุงข้อมูลให้ทันต่อสถานการณ์ตลอดเวลา เนื่องจากเป็นโปรแกรมเฉพาะทางที่ผู้ใช้งานจำเป็นต้องมีความรู้เรื่องภูมิศาสตร์สารสนเทศ ซึ่งผู้วิจัยเสนอแนะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรบรรจุเป็นแผนการฝึกอบรมบุคลากรในแผนกที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านเทคโนโลยี การใช้คอมพิวเตอร์ และการใช้โปรแกรมภูมิศาสตร์สารสนเทศ ที่นอกจากจำเป็นต้องใช้ในเรื่องนี้แล้ว ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดทำฐานข้อมูลด้านอื่น ๆ อีกจำนวนมากในตำบลพะตงและพื้นที่อื่น ๆ โดยทั่วไป

เอกสารอ้างอิง

- 8 กลุ่มเสี่ยงที่อาจมีอาการรุนแรงหากติดโควิด-19. (2564). สืบค้นเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://www.vejthani.com/th/2021/01/8%E0%B8%81%E0%B8%A5%E0%B8%B8%E0%B9%88%E0%B8%A1%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%A2%E0%B8%87%E0%B9%82%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%9419/>.
- กรมควบคุมโรค. (2563). **สู้! โควิด-19 ไปด้วยกัน; คู่มือดูแลตัวเองสำหรับประชาชน** พิมพ์ครั้งที่ 3. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ. สืบค้นจาก https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/img/infographic/info_m_280463.pdf เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2563.
- กรมควบคุมโรค. (2564). **สถานการณ์โควิดในประเทศไทย**. สืบค้นจาก <https://ddc.moph.go.th/covid19-dashboard/?dashboard=main> เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2564.
- กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2559). **การลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย**. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์แห่งประเทศไทย จำกัด.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2563). **ดูแลผู้สูงวัย ช่วงโควิด-19**. สืบค้นเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2563, จาก http://healthydee.moph.go.th/view_article.php?id=728).
- เกรียงศักดิ์ ธรรมอภิพล, สุพัตรา ศรีวินิชากร, จุฑาริพ ศีลบุตร และกวีนาวัฒน์ สุทธิสุขคนธ์. (2560). การจัดการดูแลผู้สูงอายุที่ประสบภาวะยากลำบาก โดยองค์กรสาธารณสุข, **วารสารการบริหารท้องถิ่น**. 159-181.
- ชมพูนุท พรหมภักดี. (2556). **การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย**. บทความวิชาการสำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

- ชินตา วิชชาวูธ, นภาพร ชโยวรรณ, ยุพา วงศ์ไชย, ประคอง อินทรสมบัติ และ
นันทศักดิ์ ธรรมานวัตร. (2553). **การทบทวนและสังเคราะห์องค์ความรู้
ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2545-2550**. มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย
(มส.ผส.). กรุงเทพมหานคร.
- ณัฐฐา เวชการ. (2559). **การประยุกต์ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการวิเคราะห์
พื้นที่ให้บริการศูนย์การแพทย์ฉุกเฉิน จังหวัดพิษณุโลก**. (วิทยานิพนธ์
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พัชรินทร์ เสริมการดี, จักรกฤษ หมั่นวิชา และรัตนา คุณชู. (2559). การวิเคราะห์
หาพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคไข้เลือดออกโดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์
ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. ใน **การประชุมมหาดใหญ่วิชาการ
ระดับชาติ และนานาชาติ ครั้งที่ 7**, 1355-1365. 23 มิถุนายน 2559
สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- พุทธจักร ช่วยราย และอาจินต์ สงทับ (2562). การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศ
ภูมิศาสตร์ในงานสาธารณสุข, **วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและ
สาธารณสุขภาคใต้**. 6(10), 229-236.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.). (2558). **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย
ปี พ.ศ. 2557**. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด
(มหาชน).
- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลพะตง. (2563). **มาตรการป้องกันและ
ลดความเสี่ยงในการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
(โควิด-19) เข้าสู่หมู่บ้าน/ชุมชน**. หนังสือทางราชการของกระทรวงมหาดไทย
ตัวหนังสือ มท 02113.3/ว1538 ลงวันที่ 13 มีนาคม 2563.
- ศศิพัฒน์ ยอดพชร, เล็ก สมบัติ, ปรียานุช ไชคณวณิชย์, และ ธนิกานต์ ศักดาพร.
(2552). ตัวแบบการดูแลผู้สูงอายุที่ดีของครอบครัวและชุมชนในชนบทไทย,
วารสารพหุมหาวิทยาลัยและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ. 10(3), 13-24.

- สมบัติ อยู่เมือง. (2558). **ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System : GIS)**. สืบค้นเมื่อวันที่ 19 เมษายน 2563, จาก <http://www.gisthai.org/about-gis/gis.html>.
- สรณา แก้วพิฑูลย์ และณัฐรุฑิ แก้วพิฑูลย์. (2557). **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัย การวิเคราะห์พื้นที่เสี่ยงสำหรับป้องกันและควบคุมโรคพยาธิใบไม้ตับ ในจังหวัดสุรินทร์ โดยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์**. นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- สรวงสุดา คมมั่ง. (2553). การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เพื่อการเฝ้าระวังทางระบาดวิทยา, **วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น**. 9, 76-89.
- สรวิศ วิฑูรย์ทัศน์, Reyes Marqueza Cathalina and Sarsycki Matthew. (2559). **คู่มือการประเมินความเสี่ยงจากภัยพิบัติ**. สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ สำนักงานประเทศไทย, กรุงเทพมหานคร.
- สัญญา ยี่อราน และศิริวิไลซ์ วนรัตน์วิจิตร. (2561). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสู่ความสำเร็จการเปลี่ยนแปลงนโยบายในระบบสุขภาพ, **วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้**. 5(2), 288-300.
- สายฤดี วรกิจโกคาทร, ประภาพรรณ จูเจริญ, กมลพรรณ พันพึ้ง, สาวิตรี ทยานศิลป์, และ ดวงใจ บรรทัด. (2550). **สวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ, ใน ปรับแนวคิดร่วมชีวิตผู้สูงอายุ : การทบทวนแนวคิดและองค์ความรู้เบื้องต้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มประชากรผู้สูงอายุ, เครือข่ายนักวิจัย MERIT จาก 5 สถาบันในมหาวิทยาลัยมหิดล**, 8-21. กรุงเทพฯ.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2563). **สู้! โควิด-19 ไปด้วยกัน: คู่มือดูแลตัวเองสำหรับประชาชน พิมพ์ครั้งที่ 3**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 เมษายน 2564, จาก https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/img/infographic/info_m_280463.pdf.

- สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน). (2563).
5 แนวคิดใช้แผนที่รับมือโควิด-19. สืบค้นเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2563,
จาก <http://www.gistda.or.th/main/th/node/3755>.
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา. (2564). **สถานการณ์โควิดในสงขลา**. สืบค้นจาก
<https://www.skho.moph.go.th/eoc/?p=5738> เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน
พ.ศ. 2564.
- สุเพชร จิรัชจรกุล, ณัฐพล จันทร์แก้ว, สุนันต์ อ่วมกระทุ่ม และพีระวัฒน์ แก้ววิการณ.
(2554). ระบบภูมิสารสนเทศเพื่อส่งเสริมโครงการเมืองน่าอยู่ในด้านสาธารณสุข
จังหวัดนครศรีธรรมราช, **วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี**. 19(2), 64-74.
- อริยา ปรีชาพานิช และสุดา เรียงมนตรี. (2558). ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์
เพื่อสนับสนุนการเฝ้าระวังโรคไข้เลือดออกของจังหวัดสงขลา, **วารสาร
มหาวิทยาลัยทักษิณ**. 18(3), 161-169.
- Altayb H. N., Altayeb N. M. E., Hamadalnil Y., Elsayid M. and Mahmoud N. E.
(2020). The current situation of COVID-19 in Sudan, **New Microbe and
New Infect**. 37, 1-6.
- Asian Development Bank. (2008). **The Sustainable Livelihoods Approach**.
Manila, Philippines.
- Daoust J. and Daoust F. (2020). Elderly people and responses in COVID-19
in 27 Countries, **PLOS ONE**. 15(7), 1-13.
- Department of International Development. (1999). **Sustainable livelihoods :
Lessons from early experience**. Russell Press Ltd., Nottingham.
- Liu Kai, Chen Ying, Lin Ruzheng and Han Kunyuan. (2020). Clinical
features of COVID-19 in early patients: A comparison with young and
middle-aged patients, **Journal of infection**. 80(6), e14-e18.

- Panthee B., Dhungana S., Panthee N., Paudel A., Gyawali S. and Panthee S. (2020). COVID-19: the current situation in Nepal, **New Microbe and New Infect.** 37, 1-5.
- Tantrakarnapa Kraichat and Bhopdhornangkul Bhopkrit. (2020). Challenging the spread of COVID-19 in Thailand, **One Health.** 11 (100173), 1-10.
- Unicef. (2020). **Key Messages and Actions for COVID-19 Prevention and Control in Schools.** สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2563, จาก https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/key-messages-and-actions-for-COVID-19-prevention-and-control-in-schools-march-2020.pdf?sfvrsn=baf81d52_4.
- World Health Organization; WHO (2020). **WHO Corona Virus Disease (COVID-19) Dashboard.** สืบค้นเมื่อวันที่ 30 เมษายน 2564, จาก <https://covid19.who.int>.

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นเกาหลีผ่านอาหารและร้านอาหารเกาหลี จังหวัดสงขลา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ มีกรอบแนวคิดในการศึกษาได้แก่ แนวคิดอัตลักษณ์ แนวคิดวัฒนธรรมอาหาร และแนวคิดวัฒนธรรมบริโภคนิยม ผู้วิจัยเลือกศึกษา อัตลักษณ์ความเป็นเกาหลีผ่านร้านอาหารเกาหลีในพื้นที่จังหวัดสงขลา จำนวน 10 ร้าน ซึ่งเป็นแหล่งให้ข้อมูลหลักและดำเนินการวิจัยโดยการเข้าสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมทั้งเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ เอกสารบทความ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลผลการวิจัยพบว่า ประเทศเกาหลีใต้มีกระบวนการประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นเกาหลีจากการสร้างนโยบายทางด้านวัฒนธรรมโดยเน้นอุตสาหกรรมวัฒนธรรมเพื่อถ่ายทอดความเป็นเกาหลีผ่านสื่อบันเทิง และขายวัฒนธรรมการกินในแบบธุรกิจร้านอาหารเกาหลีผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ของร้าน อันได้แก่ การตกแต่งร้าน เมนูอาหาร วัตถุดิบ เครื่องปรุง และอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการรับประทานอาหาร และยังพบว่าผู้บริโภคของร้านอาหารเกาหลี จังหวัดสงขลา มีการบริโภคในลักษณะของการบริโภคสินค้าเชิงสัญลักษณ์ที่มีความหมายมากกว่าการใช้สอยประโยชน์ในเบื้องต้น แต่มีการบริโภคอาหารเกาหลีในฐานะของสัญลักษณ์ที่เกี่ยวกับความเป็นเกาหลีอย่างเช่น ความมีสุขภาพที่ดี ความอร่อย และความทันสมัย เพื่อนำมาประกอบสร้างตัวตนว่าเป็นผู้นิยมชมชอบความเป็นเกาหลี

คำสำคัญ : อัตลักษณ์, การประกอบสร้างอัตลักษณ์, อาหารการกิน, ประเทศเกาหลี, ร้านอาหารเกาหลี

Abstract

This research aimed to study the process of creating Korean identity through Korean food and Korean restaurants using qualitative research methods by using the conceptual framework in education such as identity concept, food culture concept and the concept of consumerism. The researcher chose to study Korean identity through 10 Korean restaurants in Songkhla province as the main source of information and conducted the research through observation and in-depth interviews. In addition, data is collected from various sources including documents, articles, publications, online media and related research for data analysis. The results showed that South Korea has a process of creating a Korean identity through cultural policy, emphasizing the cultural industry to convey the Korean identity through entertainment media and sell the eating culture in a Korean restaurant business through various elements of the store, including shop decorations, food menus, raw materials, seasonings, and other dining equipment. It was also found that the consumers of Korean restaurants in Songkhla province consumed in the form of consumption of signs that was more meaningful than the initial utilization. But Korean food is consumed as a symbol of Korea, such as good health, deliciousness and modernity to bring together to create an identity as people who are Korean lovers.

Keywords : Identity, Reconstruction Identity, Food, Korea, Korean Restaurant

บทนำ

ซัล-มอก-เกต-ชิม-นี-ดา เป็นคำพูดก่อนรับประทานอาหารของชาวเกาหลีที่แปลว่าจะทานให้ร่อยละรับ/คะ ซึ่งวัฒนธรรมทางด้านอาหารการกินของชาวเกาหลีได้กลายเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมขึ้นมาจากการที่ประเทศเกาหลีได้ใช้ฮันรยูหรือกระแสความนิยมเกาหลี (Korean Wave) นุกตลาดโลกโดยการส่งออกสินค้าทางวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นภาพยนตร์ เพลง ละคร โดยเฉพาะละคร ซีรีส์เรื่องแดจังกึม (Dae Jang Guem) จอมนางแห่งวังหลวง ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของกระแสความนิยมเกาหลีในเมืองไทย เนื้อหาในละครนอกจากจะเป็นการแนะนำถึงการใช้ชีวิตในราชสำนักแล้ว ยังเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางด้านอาหารของชาวเกาหลี ทำให้ได้ความรู้ว่าอาหารเกาหลีเป็นอาหารเพื่อสุขภาพ ส่งผลให้ผู้บริโภคชาวไทยเกิดความสนใจ จนไปบริโภคอาหารเกาหลีในร้านอาหารเกาหลีและทำให้เกิดธุรกิจร้านอาหารเกาหลีในเมืองไทยขึ้น

กระทรวงวัฒนธรรมของเกาหลีสามารถสร้างกระแสความนิยมของ “อาหารเกาหลี” ขึ้นมาผนวกกับแผนโฆษณาการท่องเที่ยวและความบันเทิงในรูปแบบภาพยนตร์ ตลอดจนความนิยมในศิลปินนักร้อง นักแสดงของเกาหลี ถือว่าเป็นกลยุทธ์ในการโฆษณาชนิดครบวงจร (ชนิพรรณ บุตรยี่, 2549 : 29) และอีกหนึ่งหน่วยงานที่สำคัญของเกาหลีได้ที่ทำหน้าที่ดำเนินการส่งเสริมอาหารเกาหลีสู่ตลาดโลก คือ องค์กรอาหารเกาหลี (The Korean Food Foundation : KFF) ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐภายใต้กระทรวงเกษตร ป่าไม้ และประมงแห่งเกาหลีใต้ ตั้งขึ้นมาเมื่อปี 2553 วัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนาและรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมดั้งเดิมของอาหารเกาหลี และส่งเสริมอาหารเกาหลีสู่การค้าในตลาดโลกและการเป็น แปรนด์ระดับโลก นอกจากนี้ยังเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการพัฒนาภาพลักษณ์ของประเทศเกาหลีใต้ให้เป็นที่รู้จักต่อสายตาชาวโลก โดยเฉพาะการสร้างการจดจำในด้านอาหาร วัฒนธรรม และจิตวิญญาณของความเป็นเกาหลีใต้ (จารุวรรณ เจตเกษกิจ, 2556 : 36 - 38)

ปัจจุบันธุรกิจอาหารเติบโตอย่างรวดเร็วทำให้เกิดการแข่งขันสูงขึ้น อาหารแต่ละชาติแต่ละประเทศก็มีเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของตนเองที่เป็นจุดเด่นและน่าจดจำ ไม่ว่าจะเป็นวัตถุดิบ เครื่องปรุง รสชาติ กรรมวิธีซึ่งให้ได้อาหารออกมา

อย่างมีเอกลักษณ์ของตนเองมากที่สุด คนไทยให้การยอมรับวัฒนธรรมเกาหลีมากขึ้น จากกระแสวัฒนธรรมเกาหลี มีการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมมากขึ้นจึงทำให้อาหารเป็นสิ่งที่เข้าถึงได้ง่าย ทำให้คนไทยหันมาชื่นชอบอยากลิ้มลองอาหารเกาหลี ธุรกิจร้านอาหารเกาหลีในประเทศไทยจึงเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว

จังหวัดสงขลามีอำเภอหาดใหญ่เป็นเมืองที่ใหญ่ที่สุดในภาคใต้ และเป็นศูนย์กลางของภาคใต้ฝั่งตะวันออก มีการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและอุตสาหกรรมเช่นเดียวกับเมืองใหญ่ทั่วไป หาดใหญ่ตั้งอยู่ในท่าเลทอง เพราะมีถนนสายไทรบุรีที่ติดต่อไปถึงปีนัง ประเทศมาเลเซีย มีคนจีนอพยพมาจัดตั้งชุมชนขึ้น ความเป็นจีนทำให้การค้าขายกับปีนังนั้นแนบแน่น กลายเป็นศูนย์กลางการค้าขาย จนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังได้ชื่อว่าเป็นเมืองอาหาร 3 วัฒนธรรม อย่าง ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มคน 3 เชื้อชาติ ไทย จีน และ อิสลาม ชาวบ้านทั้ง 3 กลุ่ม ต่างมีวัฒนธรรมการบริโภคอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง จากการติดต่อสัมพันธ์กันในด้านการค้าขาย และการแต่งงานส่งผลให้มีการรับวัฒนธรรมการกินอาหารของจีน และอิสลามเข้ามาผสมผสานกับอาหารไทย พื้นบ้าน มีการดัดแปลงคิดค้นหาเทคนิคการปรุงอาหารให้เหมาะกับรสชาติของคนในตำบลบ่อยาง จนเกิดตำรับอาหารใหม่ ๆ ขึ้นเพื่อบริโภคในชีวิตประจำวันหรือบริโภคในงานประเพณีต่าง ๆ (เทศบาลนครสงขลา. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2562, จาก<https://www.songkhacity.go.th>) แสดงให้เห็นว่าคนในพื้นที่จังหวัดสงขลาต่างยอมรับวัฒนธรรมการบริโภคอาหารที่แตกต่างจากกลุ่มคนของตนเองได้ง่าย เช่นเดียวกับปัจจุบันที่มีวัฒนธรรมอาหารการกินสัญชาติอื่น ๆ เข้ามาในพื้นที่ให้คนในชุมชนได้ลองบริโภค อย่างอาหารสัญชาติเกาหลี เป็นต้น

งานวิจัยชิ้นนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษากระบวนการประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นเกาหลีผ่านอาหารและร้านอาหารเกาหลี จังหวัดสงขลา ซึ่งจะสามารถทำให้เข้าใจถึงกระบวนการประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นเกาหลี อีกทั้งยังเป็นกระบอกบานเล็ก ๆ ที่ทำหน้าที่สะท้อนถึงสาเหตุที่ทำให้ประเทศเกาหลีได้ประสบความสำเร็จและหันย้อนกลับมาดูประเทศของเราเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ค้นคว้ารวบรวมจากบทความ หนังสือ เอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวเนื่องกับหัวข้ออัตลักษณ์ความเป็นเกาหลีในมิติอาหารการกินของร้านอาหารเกาหลี จังหวัดสงขลา ซึ่งจากการค้นคว้า ผู้วิจัยพบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา โดยสามารถแบ่งเป็น 3 ประเด็น อันได้แก่ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอาหาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมบริโภคนิยม ดังนี้

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์

แนวคิดอัตลักษณ์มองว่าอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงตัวตนซึ่งมีทั้งในระดับบุคคลและระดับกลุ่มโดยมีกระบวนการที่หลากหลายสิ้นไหลปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยและบริบททางสังคม ผู้วิจัยได้สำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ความเป็นเกาหลีทำให้ทราบว่า ประเทศเกาหลีได้สามารถสร้าง อัตลักษณ์ของคนในประเทศโดยใช้หลักจริยปรัชญาจนไปสู่การพัฒนาประเทศให้สำเร็จได้ จากการไปศึกษาดูงานที่ประเทศเกาหลีของจักรพรรณ วงศ์พรพวัฒน์ (2557) พบว่า ประเทศเกาหลีได้ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับคนในชาติทั้งในระบบครอบครัวและระบบสังคม ความเป็นชาตินิยมและรักชาติ ด้วยเหตุนี้ประเทศเกาหลีได้จึงให้ความสำคัญกับการส่งออกสินค้าทางวัฒนธรรมเพื่อเผยแพร่ความเป็นเกาหลีไปยังประเทศต่าง ๆ ผ่านสื่อบันเทิง จนกระทั่งไม่มีใครปฏิเสธว่าไม่รู้จักประเทศเกาหลีได้ เช่นเดียวกับที่ สุริย์พร นิพัทธ์วิทยา (2549) ได้กล่าวถึง การพัฒนาของประเทศเกาหลีได้ด้วย ความพยายามของรัฐบาลที่จะแทรกซึมวัฒนธรรมเกาหลีเข้ามาในสื่อบันเทิงนับว่าเป็นกลยุทธ์ที่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก เพราะทำให้เกิดปรากฏการณ์การหลงไหลเข้าไปท่องเที่ยวในเกาหลีเพื่อช้อปนรอยละครและภาพยนตร์ชื่อดังจนทำให้สถานที่ที่ใช้ในการถ่ายทำและโรงถ่ายจำลองที่สร้างขึ้นเลียนแบบสถานที่จริง ๆ กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ เห็นได้จากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วอย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอาหาร

อัญชลา โกชนสมบูรณ์ (2556) กล่าวว่า อาหารเป็นสิ่งที่สำคัญกับมนุษย์ การกินของมนุษย์ไม่เพียงเป็นเรื่องส่วนตัวแต่ผูกกับสังคมที่อาศัยอยู่ด้วย และผลที่ได้จากการศึกษาร้านอาหารเกาหลีในกรุงเทพฯ จากมุมมองมานุษยวิทยานั้น ทำให้เกิดความเข้าใจในตัวคนไทยว่า การทานอาหารเกาหลีหรือการเข้าร้านอาหารเกาหลีมีความหมายกับตัวเราอย่างไร เพราะร้านอาหารเกาหลีไม่เพียงทำหน้าที่เติมเต็มความหิวทางร่างกายมนุษย์แต่มีหน้าที่ที่มากกว่านั้น เป็นสถานที่ที่ทำให้เราได้ถูกเติมเต็มทางอารมณ์ทำให้เราหลุดพ้นจากสภาวะจำเจไปสู่จินตนาภาพถึงประเทศเกาหลี ขณะเดียวกันก็เกิดความเข้าใจเรื่องความสัมพันธ์กับผู้อื่นในวิถีการกิน การแบ่งปันอาหาร การเลือกอาหาร การเรียนรู้วัฒนธรรมอื่นจะทำให้เราเข้าใจอยู่ร่วมอย่างอยู่รอดกับการปะทะสังสรรค์ทางสังคมที่มีอยู่ตลอดเวลา การผสมผสานอย่างเลือกสรร คือ ปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่น่าเรียนรู้

อาหารสามารถเป็นตัวกำหนดบอกชนชั้นของผู้ที่รับประทานและสามารถบ่งบอกถึงบริบทของสังคมในขณะนั้นได้ อีกทั้งอาหารยังเป็นภูมิปัญญามรดกทางวัฒนธรรมที่คนรุ่นก่อนส่งทอดให้กับคนรุ่นหลัง วิโรจนา กังวานเจิดสุข (2563) กล่าวถึงวัฒนธรรมการรับประทานอาหารของชาวเกาหลีว่า หลังจากปี ค.ศ. 1960 เป็นต้นมา สังคมเกาหลีได้มีความเป็นพลวัตในด้านต่าง ๆ การรับเอาวัฒนธรรมของต่างชาติเข้ามาผสมผสานในวัฒนธรรมเดิมทำให้วัฒนธรรมการรับประทานอาหารมีการเปลี่ยนแปลง เช่น เกิดเมนูอาหารใหม่ ๆ ที่ผสมระหว่างอาหารเกาหลีกับอาหารตะวันตก ตัวอย่างเช่น ชาวเกาหลีรับประทานเค้กด้วยตะเกียบสเตนเลส สังเกตได้ว่าวัฒนธรรมการรับประทานอาหารแบบชาวต่างชาติที่เข้ามาในเกาหลีสามารถปรับตัว ผสมผสาน (hybridization) ให้อยู่ในสังคมเกาหลีได้อย่างแนบเนียน การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ นี้สามารถอธิบายสภาพสังคมเกาหลีได้สะท้อนผ่านวัฒนธรรมการรับประทานอาหาร และวิถีการรับประทานอาหารในปัจจุบัน นอกจากนี้สืบเนื่องจากกระแสเกาหลีที่โด่งดังทำให้อาหารเกาหลีเป็นที่นิยมมากขึ้น การขยายตัวออกไปจากเกาหลีได้สู่กลุ่มผู้บริโภคชาวต่างชาติยังช่วยเพิ่มการสร้างสรรค์อาหารเกาหลีกับอาหารพื้นเมืองของประเทศนั้น ๆ และประกอบสร้างเป็นอาหารใหม่ เกิดเป็นวัฒนธรรมการรับประทานในรูปแบบใหม่ขึ้นมา

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมบริโภคนิยม

วัฒนธรรมบริโภคนิยมเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมสมัยใหม่เป็นอย่างมาก ซึ่งวัฒนธรรมบริโภคนิยมเป็นปรากฏการณ์ที่มนุษย์ให้ความสำคัญกับวัตถุดิบของต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันมากขึ้น

ชาติชาย มุกสง (2550) นำแนวคิดของโบดริยาร์ดมาศึกษาโลกแห่งสัญญาพบว่า เมื่อร้านอาหารฟาสต์ฟู้ดเข้ามาสู่บริบทวัฒนธรรมไทย ทำให้ความหมายของอาหารฟาสต์ฟู้ดเปลี่ยนแปลงไปจากความหมายดั้งเดิมไม่น้อย กล่าวคือ เมื่ออาหารฟาสต์ฟู้ดถูกนำมาขายในประเทศไทยได้กลายเป็นอาหารราคาแพง ซื่อขายไม่สะดวกเหมือนเดิม ทั้งที่ฟาสต์ฟู้ดในอเมริกานั้นเป็นอาหารสำเร็จรูปราคาถูกที่สุดเพราะไม่ต้องเสียค่าคนเสิร์ฟและถูกบริโภคทุกวัน แต่ในสังคมไทยเป็นสินค้าที่ถูกบรรจุความหมายและทัศนคติของสังคมติดอยู่ด้วย โดยการอ้างอิงกับระบบสัญญาที่มีอยู่ในสังคม ตั้งแต่การถูกใช้ความหมายว่าเป็นการบริโภคความทันสมัย ความเป็นตะวันตกมาเป็นการบริโภคในมิติของเวลาและพื้นที่ซึ่งถูกทำให้กลายเป็นท้องถิ่น และการบริโภคที่ส่งผลร้ายต่อสุขภาพในที่สุด แสดงว่าการเปลี่ยนแปลงของความหมายนั้นก็คงจะเกิดขึ้นอย่างไม่หยุดยั้งตลอดเวลา

นอกจากอาหารฟาสต์ฟู้ดสินค้าเชิงสัญญะในสังคมวัฒนธรรมไทยแล้ว กาแฟก็ถือว่าเป็นสินค้าทางสัญญะเช่นกัน ศรีนคร รัตน์เจริญขจร (2544) ได้ศึกษาร้านกาแฟสัญชาติอเมริกันแห่งหนึ่ง และพบว่าร้านกาแฟสมัยใหม่ไม่ได้เป็นแค่พื้นที่ทางกายภาพของร้านขายกาแฟธรรมดา ๆ แต่เป็นพื้นที่ทางสังคมที่มีบทบาทหน้าที่มากมาย ตั้งแต่การที่ผู้บริโภคใช้เป็นจุดนัดพบ สถานที่รอคอย เป็นพื้นที่ส่วนตัวในโลกสาธารณะ ศรีนครใช้แนวคิดของโบดริยาร์ดที่กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับวัตถุหรือสินค้า เป็นความสัมพันธ์เชิงสัญญะที่บอกว่าใครเป็นใคร มีตัวตนอย่างไร แม้ว่าการตีความภาพของลูกค้ายแต่ละคนจะประกอบสร้างอัตลักษณ์ระดับปัจเจกบุคคลที่แตกต่างกันไปตามภูมิหลังและประสบการณ์บางอย่าง และการประกอบสร้างอัตลักษณ์ร่วมของความเป็นกลุ่มคนที่ตีความแฟ้มสมัยใหม่ ไม่ว่าจะเป็นการก่อรูปอัตลักษณ์กลุ่มชนชั้นกลางผู้มีความรู้มีการศึกษา ผู้มีรสนิยมแบบตะวันตก ผู้ที่ชื่นชอบความเป็นดั้งเดิม ผู้ที่ต้องการใช้เวลาว่างที่ทันสมัย หรือกลุ่มที่แสวงหาชุมชนหรือพื้นที่พิเศษแบบสมัยใหม่ อัตลักษณ์เหล่านี้มีทั้งความแตกต่างและหลากหลาย และถูกประกอบสร้างผ่านการบริโภคในร้านกาแฟสมัยใหม่

เช่นเดียวกับที่วุฒินันท์ สุนทรขจิต (2551) ทำการศึกษาร้านอาหารญี่ปุ่นสมัยใหม่พบว่าผู้บริโภคชาวไทยของอาหารญี่ปุ่นโดยเฉพาะร้านอาหารญี่ปุ่นสมัยใหม่หรือภัตตาคารอาหารญี่ปุ่นพหุกิจมีการประกอบสร้างและเน้นย้ำอัตลักษณ์ตัวตนและรสนิยมแบบชนชั้นกลางมีการบริโภคในลักษณะของแบบแผนการบริโภคที่ถูกทำให้รู้สึกว่าเป็นไปอย่างโดยธรรมชาติด้วยการบริโภคอาหารญี่ปุ่นของร้านอาหารญี่ปุ่นและองค์ประกอบต่าง ๆ ในฐานะของสินค้าทางวัฒนธรรมหรือสินค้าสัญลักษณ์ที่ไม่ได้มีความหมายเพียงแค่อิ่มท้องเท่านั้นซึ่งร้านที่ทำเสมือนจริงทำให้ผู้บริโภคเกิดความแตกต่างจากผู้อื่นที่ไม่ได้บริโภคและมีความเหมือนกันในกลุ่มที่เข้ามาบริโภค

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการศึกษาคั้งนี้ประกอบด้วยแนวคิดอัตลักษณ์แนวคิดวัฒนธรรมอาหาร และแนวคิดวัฒนธรรมบริโภคนิยม เพื่อที่จะนำมาใช้วิเคราะห์การประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นเกาหลีผ่านอาหารและร้านอาหารจังหวัดสงขลา

แนวคิดอัตลักษณ์ นำมาใช้วิเคราะห์การประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นเกาหลี จากนโยบายทางด้านวัฒนธรรมของทางภาครัฐที่ต้องการพัฒนาประเทศและส่งเสริมการส่งออกสินค้าด้านวัฒนธรรม โดยเฉพาะสื่อบันเทิงเกาหลีที่แฝงไปด้วยเรื่องราวของวัฒนธรรมอาหาร และการประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นเกาหลีผ่านองค์ประกอบของอาหารทั้งรูปลักษณ์ วัตถุดิบ เครื่องปรุง ตลอดจนรสชาติของอาหาร รวมถึงการตกแต่งร้านที่ผ่านการนำเสนอของผู้ผลิต ซึ่งประกอบด้วย เจ้าของร้าน เชฟ พนักงานเสิร์ฟ และกลุ่มลูกค้า เพื่อทำความเข้าใจกับอัตลักษณ์ของอาหารเกาหลีและร้านอาหารเกาหลีในจังหวัดสงขลา

แนวคิดวัฒนธรรมอาหาร นำมาวิเคราะห์มิติทางวัฒนธรรมในเรื่องอาหารการกินของประเทศเกาหลีใต้ที่พยายามขยายวัฒนธรรมการกินผ่านอุตสาหกรรมบันเทิง โดยที่ประเทศไทยเริ่มมีการรับเอาวัฒนธรรมอาหารการกินแบบเกาหลีเข้ามาจากสื่อบันเทิงจนกลายเป็นธุรกิจร้านอาหารเกาหลี

แนวคิดวัฒนธรรมบริโภคนิยม นำมาวิเคราะห์กับกลุ่มผู้บริโภค ซึ่งการบริโภคในปัจจุบันนี้เป็นวิถีทางหรือวิธีการให้ได้มาซึ่งอัตลักษณ์หรือตัวตนที่หลากหลาย ส่วนหนึ่งถูกสร้างขึ้นมาจากสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่ได้บริโภคเข้าไป ไม่ว่าจะเป็นอาหารแบบไหนที่เรากิน ร้านแบบไหนที่เราชอบ ล้วนเป็นสิ่งที่ทำให้มองเห็นสินค้าและบริการต่าง ๆ มากมาย เช่นเดียวกับคำกล่าวที่ว่า เราบริโภคอะไรด้วยวิธีการบริโภคอย่างไร ย่อมบ่งบอกได้ชัดเจนว่าเรานั้นเป็นใคร และคนอื่นมองเราอย่างไร หรืออาจกล่าวได้ว่าตัวเราเป็นไปตามอย่างที่เรบริโภคนั่นเอง ผู้วิจัยจึงใช้แนวคิดนี้ มาวิเคราะห์ถึงความต้องการในการบริโภคอาหารเกาหลีของผู้บริโภคชาวไทยที่ใช้บริการในร้านอาหารเกาหลี จังหวัดสงขลาว่าเป็นอย่างไรและส่งผลกระทบต่อการสร้างความแตกต่างให้แก่ผู้บริโภคอย่างไร

เครื่องมือวิจัยและวิธีการศึกษา

การวิจัยเรื่องอัตลักษณ์ความเป็นเกาหลีในมิติอาหารการกินของร้านอาหารเกาหลี จังหวัดสงขลาเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นเกาหลีผ่านอาหารและร้านอาหารเกาหลี จังหวัดสงขลา โดยมีรายละเอียดในการดำเนินการศึกษาดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้เทคนิควิธีการเข้าถึงข้อมูลด้วยการศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ ที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคอาหารเกาหลี อีกทั้งการเข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์

แหล่งข้อมูลการศึกษา

สำหรับแหล่งข้อมูลที่ผู้วิจัยครั้งนี้ แบ่งข้อมูลเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย

1.1 แหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร แบ่งเป็นเอกสารทางวิชาการและเอกสารอื่น ๆ ดังนี้

1) เอกสารประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ ข้อมูลจากหนังสือ นิตยสาร วิทยานิพนธ์ วารสารทางวิชาการ และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ความเป็นเกาหลีในมิติอาหารการกิน

2) เอกสารประเภทสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตหรือสื่อออนไลน์ รายการโทรทัศน์และละครซีรีส์เกาหลีที่มุ่งเน้นการนำเสนอในประเด็นของอาหารเป็นหลัก

1.2 แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล เป็นการรวบรวมข้อมูลจากบุคคลที่อยู่ในแวดวงการบริหารโภชนาการเกาหลี ได้แก่

- 1) กลุ่มร้านอาหาร ประกอบด้วย ผู้ประกอบการและพนักงานของร้านอาหาร
- 2) กลุ่มผู้บริโภค

พื้นที่ในการศึกษา

ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงโดยใช้เกณฑ์ความเป็นเกาหลี คือร้านอาหารเกาหลีจำนวน 10 ร้าน ซึ่งเป็นร้านยอดนิยมที่ถูกแนะนำบนเว็บไซต์ ตั้งอยู่ในแหล่งชุมชนทั้งในห้างสรรพสินค้า ตลาดนัด และบริเวณสถานศึกษา โดยแบ่งเป็นร้านที่ตั้งอยู่ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 8 ร้าน ได้แก่ ร้านฮาซอล ร้านไซลโคเรียนบาร์บีคิว ร้านนามู ร้านฮันบิง ร้านคิมคูน ร้านคิมจู ร้านตั้งเกาหลี ร้านซีตาวาส และร้านที่ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ซึ่งมีอยู่เพียง 2 ร้าน ได้แก่ ร้านยูบิง และร้านแทบัก

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

การศึกษากระบวนการประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นเกาหลีผ่านอาหารและร้านอาหารเกาหลี จังหวัดสงขลา สามารถวิเคราะห์กระบวนการประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นเกาหลีได้ 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การสร้างนโยบายวัฒนธรรมโดยเน้นอุตสาหกรรมวัฒนธรรม 2) การถ่ายทอดวัฒนธรรมเกาหลีผ่านสื่อบันเทิง และ 3) การขายวัฒนธรรมการกินในแบบธุรกิจร้านอาหารเกาหลี จังหวัดสงขลา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การสร้างนโยบายวัฒนธรรมโดยเน้นอุตสาหกรรมวัฒนธรรม

1.1 ความเป็นมาของนโยบายทางด้านวัฒนธรรม

ประเทศเกาหลีใต้ให้ความสำคัญด้านวัฒนธรรมมาตั้งแต่หลังสงครามเกาหลีเพื่อสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันของคนในชาติ และป้องกันตนเองไม่ให้

ตกเป็นเหยื่อวัฒนธรรมของต่างชาติ โดยประกาศส่งเสริมวัฒนธรรมเพื่อนำพาวัฒนธรรมเกาหลีไปสู่ประชาคมโลก กระแสความนิยมเกาหลีได้ไม่ได้เกิดขึ้นโดยความบังเอิญแต่เป็นเพราะภาครัฐของเกาหลีเป็นผู้กำหนดนโยบายและสนับสนุนในเบื้องต้นและขับเคลื่อนโดยภาคเอกชน

การพัฒนาปรับปรุงในด้านวัฒนธรรมมีมาตั้งแต่ยุคสาธารณรัฐที่ 1 ปี ค.ศ.1948 (Yim. 2002 : 37) งานด้านวัฒนธรรมอยู่ในความดูแลของกระทรวงสารสนเทศ (Ministry of Information) ต่อมาในปี ค.ศ. 1961 มีการปรับชื่อองค์กรเป็นกระทรวงสารสนเทศสาธารณะ (Ministry of Public Information) ในปีค.ศ. 1968 ได้มีการนำคำว่า “วัฒนธรรม” มาตั้งชื่อกระทรวงเป็นครั้งแรก ในนามกระทรวงวัฒนธรรมและสารสนเทศ (Ministry of Culture and Information) ในปี ค.ศ. 1990 ได้แยกกระทรวงวัฒนธรรม (Ministry of Culture) ออกเป็นหน่วยงานอิสระ ทำหน้าที่เฉพาะวัฒนธรรมและได้ปรับเปลี่ยนอีกครั้งเป็นกระทรวงวัฒนธรรมและการกีฬา (Ministry of Culture and Sport) ในปี ค.ศ. 1997 และล่าสุดในปี ค.ศ. 1998 ใช้ชื่อว่ากระทรวงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว (Ministry of Culture and Tourism) โดยเป็นหน่วยงานหลักทำหน้าที่ผลักดันนโยบาย และส่งเสริมงานด้านวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว โดยมีมูลนิธิศิลปวัฒนธรรมแห่งเกาหลี (The Korean Culture and Arts Foundation) เป็นหน่วยงานสนับสนุนทางการเงินเพื่อการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม (ซงคุม่า กมลเวช. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2564, จาก <https://ditp.go.th>)

ไพบูลย์ ปิตะเสน (2563 : 112-113) กล่าวถึง พัฒนาการของวัฒนธรรมเกาหลีใต้ในกรอบของนโยบายภาครัฐตั้งแต่ยุคเริ่มต้นสาธารณรัฐถึงยุครัฐบาลปัจจุบันว่า นโยบายทางด้านวัฒนธรรมของประเทศเกาหลีใต้ภายใต้กรอบความคิดรัฐพัฒนานิยม รัฐได้มีส่วนร่วมและสนับสนุนการพัฒนาและการส่งออกวัฒนธรรมเกาหลี โดยเริ่มตั้งแต่ยุคสาธารณรัฐที่สามซึ่งนำโดยพักจ็องฮี มาถึงรัฐบาลอิมย็องบั๊ก (ค.ศ. 1963 - 2013) ต่อเนื่องมาจนปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่านโยบายทางด้านวัฒนธรรมได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในแต่ละยุคสมัย ในยุคต้นทศวรรษ 1990 สังคมเกาหลีใต้เริ่มเข้าสู่ยุคเปิดประเทศทางวัฒนธรรม นโยบายทางด้านวัฒนธรรมถูกผนวกเข้ากับมิติด้านเศรษฐกิจ ส่งผลให้อุตสาหกรรมทางด้านวัฒนธรรมขยายตัวในลักษณะที่สามารถส่งออกผลงานทางด้านวัฒนธรรมสู่สากลผ่านทางสื่อใหม่ต่าง ๆ

1.2 อุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมของเกาหลีใต้

ประเทศเกาหลีใต้กลายเป็นผู้นำอุตสาหกรรมวัฒนธรรมยุคใหม่ เนื่องมาจากในปีค.ศ. 1993 รัฐบาลเกาหลีใต้เห็นว่า “วัฒนธรรมประจำชาติ” คือสิ่งที่มีมูลค่ามหาศาลทางเศรษฐกิจ รัฐบาลจึงเริ่มแสดงบทบาทในการส่งเสริมเศรษฐกิจวัฒนธรรมด้วยการสร้างสวัสดิการต่าง ๆ เพื่อรักษาวัฒนธรรมประจำชาติและได้ยกเรื่องของวัฒนธรรมให้เป็นสินค้าส่งออกสำคัญทางการท่องเที่ยว จนถึงปีค.ศ. 1998 รัฐบาลเกาหลีใต้เริ่มต้นนโยบายส่งเสริม “กลุ่มอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม” (Cultural Industries) ซึ่งครอบคลุมธุรกิจสาขาต่าง ๆ ได้แก่ เอนิเมชัน ดนตรี ภาพยนตร์ เกม การ์ตูน เครื่องมือสื่อสาร และความบันเทิง รวมทั้งได้วางวิสัยทัศน์ทางวัฒนธรรมเข้าสู่สังคมดิจิทัลเพื่อตอบรับกับเทรนด์การสื่อสารแบบโลกาภิวัตน์ ต่อมาในปีค.ศ. 1999 รัฐบาลเกาหลีใต้ผ่านพระราชบัญญัติส่งเสริมอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลให้เกิดองค์การมหาชนศูนย์วิจัยทางวัฒนธรรม และสถาบันการศึกษาเทคโนโลยีทางวัฒนธรรมขึ้นมากมาย นโยบายนี้ส่งผลให้เรื่องของ “วัฒนธรรม” กลายเป็น “รูปธรรมสินค้า” ที่มีมูลค่ามหาศาล (จิต ผลิต. 2555 : 25-26)

2. การถ่ายทอดวัฒนธรรมเกาหลีผ่านสื่อบันเทิง

กระแสนิยมวัฒนธรรมเกาหลีเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงพลังในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมโดยใช้การส่งออกวัฒนธรรมเป็นตัวขับเคลื่อนกระแสเกาหลี ซึ่งการส่งออกหรือการถ่ายทอดวัฒนธรรมเกาหลีมีผลมาจากการสนับสนุนของทางภาครัฐและเอกชนที่ช่วยกันผลักดันวัฒนธรรมประจำชาติให้เกิดเป็นปรากฏการณ์กระแสนิยมวัฒนธรรมเกาหลีขึ้นมา

เมื่อกระแสความนิยมในวัฒนธรรมเกาหลีได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี ความสำเร็จแล้ว ในปี ค.ศ. 1998 รัฐบาลเกาหลีจึงได้จัดตั้งองค์กรที่มีชื่อว่า KOCCA (Korea Culture and Content Agency) ขึ้น เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนสินค้าวัฒนธรรมออกสู่ตลาดต่างประเทศ โดยเฉพาะสื่อบันเทิงประเภทละครและภาพยนตร์เกาหลีได้ถูกส่งออกไปยังประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นลำดับแรก ๆ นอกจากนี้ละครเกาหลีและภาพยนตร์ยังเป็นเป้าหมายในการโฆษณาอาหารเกาหลีด้วย อาทิเช่น รามยอน (บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป), กิมจิ, คิมบับ (ข้าวห่อสาหร่าย) เป็นต้น (Kim and

Vasileva. 2017 : 9868) และสื่อบันเทิงที่สร้างเม็ดเงินเข้าสู่ประเทศอย่างมหาศาล ในลำดับต่อมา คือ เพลงและศิลปินนักร้องเกาหลีที่นอกจากทำหน้าที่ให้ความสุขทางด้านเสียงเพลงแล้ว ยังได้รับหน้าที่ทูตวัฒนธรรมเป็นสื่อกลางในการสื่อสารวัฒนธรรมอาหารและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของเกาหลีเพื่อเชิญชวนให้คนทั่วโลกรู้จักและยอมรับวัฒนธรรมของประเทศเกาหลีได้

3. การขายวัฒนธรรมการกินในแบบธุรกิจร้านอาหารเกาหลี จังหวัดสงขลา

จังหวัดสงขลาเมืองแห่งพหุวัฒนธรรมที่มีอำเภอหาดใหญ่เป็นศูนย์กลางธุรกิจการค้าขนาดใหญ่ของภาคใต้ และมีธุรกิจร้านค้าเกิดขึ้นมากมายรวมถึงร้านอาหารด้วย ซึ่งร้านอาหารเกาหลีเองก็เป็นธุรกิจหนึ่งที่เกิดขึ้นตามกระแสความนิยมเกาหลี ชาวสงขลาจึงมีโอกาสได้ลองบริโภคความเป็นเกาหลีผ่านเมนูอาหารที่จัดจำหน่ายขึ้นภายในร้าน ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ถึงกระบวนการประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นเกาหลีผ่านองค์ประกอบของร้านและอาหาร รวมถึงมุมมองของผู้ประกอบการและผู้บริโภคต่ออัตลักษณ์ความเป็นเกาหลี ดังนี้

3.1 อัตลักษณ์ความเป็นเกาหลีผ่านองค์ประกอบของร้านและอาหาร

ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาร้านอาหารเกาหลีในจังหวัดสงขลาจำนวน 10 ร้าน โดยทำการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2562 ถึงตุลาคม พ.ศ. 2563 และได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากประวัติของร้านและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมทั้งได้ลองใช้บริการด้วยตัวเองจนถึงพูดคุยในส่วนที่เป็นประโยชน์ต่อการสัมภาษณ์ พบว่า ร้านอาหารเกาหลีในจังหวัดสงขลาไม่มีกระบวนการและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการประกอบสร้างอัตลักษณ์หรือตัวตนเกี่ยวกับความเป็นเกาหลี อันได้แก่ รูปแบบการจัดร้าน รายการอาหารในเมนูประจำร้าน วัตถุประสงค์และเครื่องปรุงที่ใช้รังสรรค์อาหาร อุปกรณ์ครัว ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ร้านฮาซอล (Hasul Korean Cafe And Restaurant) ฮาซอลมีความหมายในภาษาเกาหลีว่า หิมะที่ตกในหน้าร้อน ลักษณะของร้านฮาซอลเป็นอาคารห้องแถว สองชั้น ภายในร้านตกแต่งด้วยสไตล์โมเดิร์น เน้นโทนสีเทาดำ ซึ่งเราสามารถเห็นความเป็นเกาหลีของร้านนี้ได้ตั้งแต่ป้ายชื่อร้านที่ติดไว้ด้านหน้าร้าน

เมนูอาหารที่จำหน่ายเป็นเมนูอาหารประเภทฟิวชั่น วัตถุดิบและเครื่องปรุงที่ใช้รังสรรค์อาหารนำเข้าจากประเทศเกาหลี อุปกรณ์ครัวและภาชนะที่ใช้ในการรับประทานนำเข้าจากประเทศเกาหลี มีผู้ประกอบการร้านเป็นชาวเกาหลีและชาวไทย

2. ร้านโซลโคเรียน บาร์บีคิว (Seoul Korean BBQ Restaurant) ร้านอาหารเกาหลีแนวบุฟเฟ่ต์ปิ้งย่าง ชื่อร้านแม้จะเป็นภาษาอังกฤษแต่ป้ายชื่อร้านโดดเด่นด้วยตัวอักษรภาษาเกาหลี เป็นร้านอาหารเกาหลีเจ้าแรกที่เปิดในอำเภอหาดใหญ่ มีผู้ประกอบการร้านเป็นชาวเกาหลี บรรยากาศภายในร้านตกแต่งเหมือนร้านอาหารที่เกาหลี ติดโปสเตอร์โฆษณาเครื่องดื่มของเกาหลีที่มีฟรีเซ็นเตอร์เป็นนักแสดง ศิลปินเกาหลี วัตถุดิบและเครื่องปรุงที่ใช้รังสรรค์อาหารนำเข้าจากประเทศเกาหลี อุปกรณ์ครัวและภาชนะที่ใช้ในการรับประทานนำเข้าจากประเทศเกาหลี

3. ร้านนามู (Namu) ร้านอาหารเกาหลีที่เน้นขายเมนูไก่ทอดเป็นหลัก ตามคอนเซ็ปต์ชื่อร้าน นามูไก่ทอดเกาหลี ความเป็นเกาหลีของร้านนามูเห็นได้ตั้งแต่ชื่อร้านที่ใช้เป็นภาษาเกาหลี นามู แปลว่าต้นไม้ เมื่อเข้ามาภายในร้านจะเห็นความเป็นเกาหลีได้จากของตกแต่งรอบ ๆ ร้าน อย่างหน้ากากไม้เกาหลี พัดเกาหลี ซึ่งเป็นศิลปะดั้งเดิมที่ใช้ในการประกอบการแสดงนาฏศิลป์ของเกาหลี วัตถุดิบและเครื่องปรุงที่ใช้รังสรรค์อาหารนำเข้าจากประเทศเกาหลี อุปกรณ์ครัวและภาชนะที่ใช้ในการรับประทานนำเข้าจากประเทศเกาหลี ผู้ประกอบการร้านเป็นชาวไทยที่ไปเรียนทำอาหารยังประเทศเกาหลี

4. ร้านฮันบิง (HanBing) ร้านอาหารเกาหลีที่จำหน่ายเมนูของหวานเป็นหลักเห็นความเป็นเกาหลีได้ตั้งแต่ชื่อร้านที่เป็นภาษาเกาหลีและมีความหมายซึ่งฮัน แปลว่า เกาหลี บิงหมายถึงน้ำแข็งใส น้ำแข็งใสเกาหลีจึงเป็นเมนูหลักของร้านฮันบิง ภายในร้านตกแต่งทันสมัย ไอเดียตกแต่งของร้านได้มาจากร้านในประเทศเกาหลี โดยภายในร้านจะมีมุมให้ลูกค้าสามารถถ่ายรูปเล่นและเช็คอินร้านได้ วัตถุดิบและเครื่องปรุงที่ใช้รังสรรค์อาหารนำเข้าจากประเทศเกาหลี อุปกรณ์ครัวและภาชนะที่ใช้ในการรับประทานนำเข้าจากประเทศเกาหลี มีผู้ประกอบการร้านเป็นชาวเกาหลี

5. ร้านคิมคุน (KimKun) ร้านไก่ทอดสไตร์เกาหลีต้นตำรับจากประเทศเกาหลีใต้ที่เปิดบริการภายในห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลเฟสติวัลหาดใหญ่ สัญลักษณ์ของร้านเป็นรูปหน้าไก่ติดอยู่กับป้ายชื่อของร้านที่เขียนด้วยตัวอักษรเกาหลีและตัวอักษรภาษาอังกฤษ การตกแต่งภายในร้านได้นำเอาสัญลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวอย่างการคล้องพวงกุญแจที่หอคอยไซลมาตกแต่งร้าน สร้างบรรยากาศให้ลูกค้าเหมือนได้นั่งรับประทานอาหารอยู่ที่ประเทศเกาหลี วัตถุประสงค์และเครื่องปรุงที่ใช้รังสรรค์อาหารนำเข้าจากประเทศเกาหลี อุปรกรณ์ครัวและภาชนะที่ใช้ในการรับประทานนำเข้าจากประเทศเกาหลี มีผู้ประกอบการร้านเป็นชาวไทย

6. ร้านคิมจู (KimJu) ร้านอาหารแนวบุฟเฟ่ต์ปิ้งย่างตั้งอยู่ภายในห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลเฟสติวัลหาดใหญ่ เช่นเดียวกับร้านคิมคุน แต่จำหน่ายอาหารคนละประเภท บรรยากาศร้านคิมจูตกแต่งสไตล์เกาหลีทั้งภาพประดับฝาผนังเกาหลี ใช้ผนังไม้สีเข้ม โต๊ะเก้าอี้สีดำ โคมไฟสีอ่อน ๆ ติดตั้งท่อดูดควันทุกโต๊ะ วัตถุประสงค์และเครื่องปรุงที่ใช้รังสรรค์อาหารนำเข้าจากประเทศเกาหลี อุปรกรณ์ครัวและภาชนะที่ใช้ในการรับประทานนำเข้าจากประเทศเกาหลี มีผู้ประกอบการร้านเป็นชาวไทย

7. ร้านดิงเกาหลี ชื่อร้านดิงเกาหลีแค่ชื่อก็ทำให้จินตนาการถึงประเทศเกาหลีได้แล้ว ดิงเกาหลีเป็นร้านอาหารแบบเปิดที่ลูกค้าสามารถเห็นพ่อครัวปรุงอาหารใกล้โต๊ะลูกค้า ภายในร้านติดภาพเมนูอาหารเกาหลีที่ทางร้านจำหน่ายเห็นเด่นชัด ลูกค้าสามารถดูภาพเมนูอาหารที่ติดตามผนังประกอบการสั่งเมนูอาหารได้ วัตถุประสงค์และเครื่องปรุงที่ใช้รังสรรค์อาหารใช้ของนำเข้าจากประเทศเกาหลี อุปรกรณ์ครัวและภาชนะที่ใช้ในการรับประทานนำเข้าจากประเทศเกาหลี มีผู้ประกอบการร้านเป็นชาวไทย

8. ร้านชีสอวล์ (Cheese Owl) ร้านอาหารเกาหลีที่เปิดบริการในห้างลิการ์เด็นหาดใหญ่ แม้ชื่อร้านจะถูกเรียกเป็นภาษาอังกฤษ แต่ป้ายชื่อร้านก็โดดเด่นด้วยการใช้ตัวอักษรภาษาเกาหลีประดับป้ายร้าน บรรยากาศภายในร้านเน้นโทนสีดำและสีเหลือง ทุกโต๊ะมีหม้อร้อนเกาหลีไว้บริการลูกค้าทุกโต๊ะ วัตถุประสงค์และเครื่องปรุงที่ใช้รังสรรค์อาหารนำเข้าจากประเทศเกาหลี อุปรกรณ์ครัวและภาชนะที่ใช้ในการรับประทานนำเข้าจากประเทศเกาหลี มีผู้ประกอบการร้านเป็นชาวไทย

9. ร้านยูบิง (U-Bing) ร้านอาหารเกาหลีที่จำหน่ายของหวานเป็นหลัก ร้านตกแต่งแนวโมเดิร์นมีความทันสมัย ความเป็นเกาหลีของร้านแห่งนี้เห็นได้จากการตกแต่งภายในร้านที่ประดับผนังด้วยข้อความภาษาเกาหลี มีจอโทรทัศน์ ไว้เปิดมิวสิควิดีโอเพลงเกาหลี เอาใจลูกค้าที่ชื่นชอบศิลปินและเพลงเกาหลี วัตถุประสงค์และเครื่องปรุงที่ใช้รังสรรค์อาหารนำเข้าจากประเทศเกาหลี อุปกรณ์ครัวและภาชนะที่ใช้ในการรับประทานนำเข้าจากประเทศเกาหลี มีผู้ประกอบการร้านเป็นชาวเกาหลี

10. ร้านแทบัก (TaeBak) แสดงความเป็นเกาหลีให้เห็นตั้งแต่ชื่อของร้านที่มีความหมายในภาษาเกาหลีว่า สูดยอด หรือยิ่งใหญ่ ป้ายชื่อร้านใช้ตัวอักษรภาษาเกาหลีในการเขียนชื่อร้าน พร้อมด้วยชื่อภาษาอังกฤษกำกับไว้ด้านล่าง การตกแต่งร้านเน้นความเรียบง่าย โต๊ะเก้าอี้ไม่เหมาะสำหรับร้านห้องแถวเล็ก ๆ หนึ่งร้านสำหรับวัตถุประสงค์และเครื่องปรุงที่ใช้รังสรรค์อาหารใช้ของนำเข้าจากประเทศเกาหลี โดยห่อชื่อในไทยรวมถึงอุปกรณ์ครัวและภาชนะที่ใช้ในการรับประทาน มีผู้ประกอบการร้านเป็นชาวไทย จำหน่ายอาหารเกาหลีหลากหลายเมนู ตั้งแต่ไก่ทอดเกาหลีจนถึงอาหารจานเดียว ร้านแทบักพิเศษกว่าร้านอาหารเกาหลีร้านอื่น ๆ ตรงที่เมนูอาหารเกาหลีจะไม่มีส่วนผสมของเนื้อหมูเพื่อบริการให้กับผู้บริโภคชาวไทยมุสลิมเป็นการขยายฐานของกลุ่มผู้บริโภคให้มากขึ้น

ร้านอาหารเกาหลีที่ผู้วิจัยเข้าถึงสังเกตการณ์นั้น แต่ละร้านสามารถสะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นเกาหลีให้แก่กลุ่มผู้บริโภคชาวสงขลาได้มากน้อยต่างกันไป ส่วนใหญ่ทางร้านพยายามสร้างบรรยากาศภายในร้านให้มีความเป็นเกาหลีผ่านเสียงเพลงเกาหลีที่เปิดคลอต้อนรับลูกค้าเข้าร้านและในขณะที่ลูกค้ารับประทานอาหารจะได้สัมผัสบรรยากาศเสมือนว่านั่งรับประทานอาหารอยู่ที่ประเทศเกาหลีโดยไม่ต้องเดินทางไปถึงประเทศเกาหลี การตกแต่งภายในร้านแต่ละร้านจะเน้นใช้ของประดับจากประเทศเกาหลี ผนังของร้านประดับด้วยภาพวาดหรือภาพถ่ายสถานที่ท่องเที่ยวในประเทศเกาหลี และภาพอาหารเกาหลี เป็นต้น ทุกวันใช้วัตถุดิบและเครื่องปรุงนำเข้าจากประเทศเกาหลี รวมทั้งอุปกรณ์ครัวหรือภาชนะใส่อาหารที่ทางร้านนำเข้าจากประเทศเกาหลีเพื่อให้ลูกค้าได้ใช้แบบเดียวกับที่คนเกาหลีใช้รับประทานจริงในชีวิตประจำวัน

3.2 มุมมองของผู้ประกอบการร้านกับการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นเกาหลีผ่านร้านอาหาร

ผู้ประกอบการร้านอาหารเกาหลีในจังหวัดสงขลามีทั้งชาวเกาหลีและชาวไทย สำหรับผู้ประกอบการร้านอาหารที่เป็นชาวเกาหลีจะมีหุ้นส่วนชีวิตเป็นชาวไทยจึงตัดสินใจทำธุรกิจร้านอาหารในไทยหรือเป็นชาวเกาหลีที่มาทำธุรกิจ ในจังหวัดสงขลาอยู่ก่อนแล้ว และเล็งเห็นว่าในจังหวัดสงขลายังไม่ค่อยมีร้านอาหารเกาหลีจึงมาทำธุรกิจร้านอาหารเกาหลี โดยได้แนวคิดการทำร้านอาหารมาจากร้านในประเทศเกาหลี สำหรับผู้ประกอบการเกาหลีที่เป็นชาวนั้นจะมีความสนใจและชอบในเรื่องของอาหารเกาหลี ประกอบกับการดูเทรนด์แล้วมองว่าอาหารเกาหลีน่าจะเป็นอาหารกระแสหลักได้เหมือนกับอาหารญี่ปุ่นที่ยังได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่องจึงอยากเปิดร้านอาหารเกาหลีให้คนในพื้นที่จังหวัดสงขลาได้รับประทานอย่างคาบอกล่าจากเจ้าของธุรกิจร้านอาหารเกาหลีที่กล่าวว่า

“มาทำธุรกิจอาหารทะเลอยู่ที่สงขลาหลายปีแล้ว เห็นว่าในหาดใหญ่ยังไม่ค่อยมีร้านอาหารเกาหลีที่ขายบิงซูเลยอยากเปิดดู ได้ไอเดียการทำร้านจากร้านในประเทศเกาหลีเพราะร้านคาเฟ่ ร้านขายบิงซูในเกาหลีมีเยอะ กลุ่มลูกค้าวัยรุ่นหาดใหญ่น่าจะชอบ เปิดร้านที่หาดใหญ่ได้สักพักก็ลองหาทำเลเปิดแถวสงขลาด้วย เป็นร้านขายบิงซูเหมือนกันแต่ชื่อร้านคนละชื่อ ลูกค้าให้การตอบรับดี โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่น กลุ่มนักเรียน” (ชเว ยงจอล (ผู้ให้สัมภาษณ์). จิตติกานต์ หลักอาริยะ (ผู้สัมภาษณ์). ที่ร้านฮันบิง อ่าเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2563.)

“มีคนรู้จักอยู่ที่เมืองไทย ชวนมาทำธุรกิจ แล้วเห็นว่าหาดใหญ่เป็นเมืองท่องเที่ยว มีร้านอาหารเยอะ แต่ยังไม่ร้านอาหารเกาหลี เลยคิดเปิดร้านอาหารเกาหลี และเป็นคนที่ทำอาหารเป็นอยู่แล้ว เลยเลือกทำร้านแนวบุฟเฟ่ต์ปิ้งย่าง แต่มีเมนูอาหารเกาหลีดั้งเดิมขายด้วย ที่เกาหลีร้านปิ้งย่างมีเยอะหากินได้ทั่วไป แต่ที่นี่ไม่ค่อยเห็นร้านปิ้งย่างสไตล์เกาหลีแท้ ๆ แบบนั้นนะ ถือว่าเป็นจุดขายของทางร้านที่ลูกค้าชอบ” (คุณคิม (ผู้ให้สัมภาษณ์). จิตติกานต์ หลักอาริยะ (ผู้สัมภาษณ์). ที่ร้านโซลโคเรียน บาร์บีคิว อ่าเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2563.)

“เป็นคนชอบทำอาหารเลยนำประสบการณ์ที่ได้ไปเรียนทำอาหารที่เกาหลี มาต่อยอดเป็นร้านอาหารเกาหลี และเห็นว่ากระแส K-POP พิเวอร์ในเมืองไทย จึงเห็นว่านี่แหละเป็นโอกาสและช่องทางที่ดีในการนำเสนออาหารเกาหลีแบบใหม่ ให้คนสงขลารู้จัก ให้ลูกค้าที่มากินได้รู้สึกเหมือนไปกินที่เกาหลี” (คุณหน้า (ผู้ให้สัมภาษณ์). จิตติกานต์ หลักอาริยะ (ผู้สัมภาษณ์). ที่ร้านนามู อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2563.)

“อยากเปิดร้านอาหารเกาหลี มีโอกาสได้รับประทานอาหารเกาหลีที่เกาหลี ก็รู้สึกว่าร่อยดีเป็นอาหารที่รสค่อนข้างจัด คิดว่าคนบ้านเราส่วนใหญ่ก็น่าจะชอบ เหมือนกัน ประกอบกับเมื่อดูเทรนด์แล้วมองว่าอาหารเกาหลีน่าจะเป็นอาหาร ในกระแสสำหรับคนสงขลาได้ เหมือนกับอาหารญี่ปุ่นที่ยังได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่อง ก็เลยฟันธงว่าร้านอาหารเกาหลีนี่แหละคือธุรกิจที่อยากทำ เลือกทำร้านอาหารเกาหลีในคอนเซ็ปต์โมเดิล เป็นอาหารเกาหลีแนวฟิวชั่น ใช้ความหลากหลายของเมนูมาเป็นจุดขาย แต่อาหารเกาหลีแบบดั้งเดิมอย่างข้าวยา ชุปกิมจิ ก็ยังมีอยู่” (คุณซอล (ผู้ให้สัมภาษณ์). จิตติกานต์ หลักอาริยะ (ผู้สัมภาษณ์). ที่ร้านฮาซอล อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2563.)

การที่ร้านอาหารมีผู้ประกอบการหรือบุคลากรภายในร้านเป็นชาวเกาหลี ย่อมส่งผลให้เกิดความเชื่อว่าร้านอาหารแห่งนี้มีรูปแบบของความเป็นเกาหลีแท้ ส่วนร้านอาหารที่มีผู้ประกอบการเป็นชาวไทยจะมีรูปแบบของการบริการที่ประกอบสร้างจากความเป็นเกาหลี อย่างการสร้างบรรยากาศหรือการใช้อุปกรณ์ภายในร้านอาหารที่เป็นของเกาหลี ซึ่งจะเป็นการทำให้ลูกค้าเชื่อว่าร้านอาหารแห่งนี้ มีบริการแบบเกาหลีจริง

3.3 การบริโภคความเป็นเกาหลีของลูกค้าร้านอาหารเกาหลี จังหวัดสงขลา

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับกลุ่มผู้บริโภคในร้านอาหารเกาหลีที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม โดยบอกกล่าวกับผู้สนทนาให้รับรู้ ว่าผู้วิจัยกำลังสนใจเรื่องร้านอาหารเกาหลีในจังหวัดสงขลา พบว่าหลายคนชื่นชอบอาหารเกาหลีและรู้จักอาหารเกาหลีจากสื่อบนเท็งประเภทละคร ซีรีส์ทางโทรทัศน์หรือรายการอาหารทางช่องยูทูป บ้างก็มีเพื่อนแนะนำชักชวนไป

เพื่อลองเปลี่ยนมืออาหาร และรู้จักวิธีการรับประทานอาหารเกาหลีจากสื่อโทรทัศน์ เมื่อถามถึงเรื่องรสชาติของอาหารว่ามีผลต่อการเลือกบริโภคหรือไม่ ส่วนใหญ่ตัวของผู้บริโภคจะเป็นคนชอบทานอาหารรสจัดจ้านอยู่แล้ว ซึ่งลักษณะของอาหารเกาหลีเองจะเน้นสีสด โดยเฉพาสีแดงจากซอสพริกเกาหลี บางเมนูมีรสชาติเผ็ดจึงทำให้ผู้บริโภคที่ชอบทานอาหารรสจัดอยู่แล้วมาเลือกรับประทานอาหารเกาหลี ดังคำบอกกล่าวเกี่ยวกับความชอบอาหารเกาหลีของผู้บริโภคว่า

“สีสดและรสชาติของอาหารมีผลต่อการเลือกบริโภคเช่นกัน เพราะเป็นคนชอบทานอาหารรสชาติจัด ลักษณะของอาหารเกาหลีก็เน้นสีจัดจ้าน สีแดง แต่ก็คิดว่ามีเพียงบางเมนูที่รสชาติเผ็ด อย่างมามาเกาหลี แกงกิมจิ” (ณภูมิ ขุนเศษ (ผู้ให้สัมภาษณ์). จิตติกานต์ หลักอาริยะ (ผู้สัมภาษณ์). ที่ร้านแทבק อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2563.)

“เป็นคนชอบรสเผ็ด อาหารเกาหลีบางเมนูมีความเผ็ดจึงชอบกิน เห็นอาหารเกาหลีจากทีวีและยูทูปเลยอยากลองกินอาหารเกาหลีค่ะ” (ปาลิตา หอยหน (ผู้ให้สัมภาษณ์). จิตติกานต์ หลักอาริยะ (ผู้สัมภาษณ์). ที่ร้านแทבק อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2563.)

“อาหารเกาหลีรสชาติดีค่ะ เนื้อที่ใช้ปรุงย่างก็คุณภาพดี ส่วนตัวเป็นคนชอบกินอาหารแบบปิ้งย่างอยู่แล้ว” (นภัสสร นาคเกลี้ยง (ผู้ให้สัมภาษณ์). จิตติกานต์ หลักอาริยะ (ผู้สัมภาษณ์). ที่มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2563.)

“ชอบความเป็นเกาหลีอยู่แล้วค่ะ เป็นแฟนคลับ Got 7 ดูซีรีส์เกาหลี ไปร้านอาหารเกาหลีในห้างใหญ่มาเกือบทุกร้านแล้ว ไปกับกลุ่มเพื่อนเป็นประจำค่ะ” (ณิตา ปลื้มใจ (ผู้ให้สัมภาษณ์). จิตติกานต์ หลักอาริยะ (ผู้สัมภาษณ์). ที่ร้านตั้งเกาหลี อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2563.)

“ส่วนตัวชอบอาหารรสจัดจ้านอยู่แล้ว อาหารเกาหลีมีสีสดน่ากินดี กินอาหารเกาหลีบ่อยค่ะ ประมาณเดือนละครั้ง เห็นอาหารเกาหลีจากซีรีส์ จากยูทูป เลยอยากลองกิน ไปกับเพื่อนและครอบครัว ครอบครัวก็ชอบกินอาหารเกาหลีกันอยู่แล้วค่ะ” (ชนากานต์ จันทร์ประดิษฐ์ (ผู้ให้สัมภาษณ์). จิตติกานต์ หลักอาริยะ

(ผู้สัมภาษณ์). ที่มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563.)

“รู้จักอาหารเกาหลีจากการดูซีรีส์เกาหลีแล้วก็มีเพื่อนแนะนำบ้าง เวลาไปกินก็ไปกินกับเพื่อน เคยกินอาหารเกาหลีตอนไปเที่ยวที่เกาหลี รู้สึกว่ารสชาติอาหารที่ร้านประเทศเกาหลีจะดีกว่ารสชาติที่กินในร้านอาหารที่ไทย” (ปัทมา ดีลิ้น (ผู้ให้สัมภาษณ์). จิตติกานต์ หลักอาริยะ (ผู้สัมภาษณ์). ที่ร้านคิมจู อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2563)

“รู้จักอาหารเกาหลีจากเพื่อน ๆ เพื่อนชวนไปทาน ใช้บริการร้านอาหารเกาหลี 2-3 เดือนครั้ง ไม่ค่อยบ่อยแต่อยากลองเปลี่ยนมื้ออาหารและได้ไปกินกับกลุ่มเพื่อนด้วย” (เคริวัลย์ ทองหนู้อย (ผู้ให้สัมภาษณ์). จิตติกานต์ หลักอาริยะ (ผู้สัมภาษณ์). ที่ร้านคิมจู อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2563.)

จากข้อมูลที่ได้ทำเห็นว่าผู้บริโภคหรือลูกค้าชาวสงขลาหลายคนเลือกเข้าร้านอาหารเกาหลีเพราะความนิยมขึ้นชมในวัฒนธรรมเกาหลี และเติมเต็มความปรารถนาของตนเอง แต่บางคนอาจเพียงต้องการสิ่งแปลกใหม่ในชีวิตประจำวันเท่านั้น ร้านอาหารเกาหลีไม่ได้เป็นเพียงแค่สถานที่หนึ่งที่คนเข้าไปนั่งเท่านั้น แต่เป็นตัวแทนภาพลักษณ์ของเกาหลี ช่วงเวลาที่ลูกค้าก้าวเข้าร้านอาหารจะเป็นช่วงที่ตัดขาดจากโลกภายนอก เพราะการตกแต่งภายในร้าน การเปิดเพลงเกาหลี การทักทายเป็นภาษาเกาหลีอาจช่วยสร้างจินตนาการเสมือนได้ไปเยือนแดนกิมจิ ร้านอาหารจึงทำหน้าที่ประกอบสร้างและส่งต่อความเป็นเกาหลีแก่ผู้บริโภค

ภาพที่ 1 กระบวนการประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นเกาหลีผ่านอาหารและร้านอาหารเกาหลี จังหวัดสงขลา

ที่มา : จิตติกานต์ หลักอารียะ (ถ่ายเมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2564)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ความเป็นเกาหลีในมิติอาหารการกิน

ที่ผ่านมามาอาหารเกาหลีได้ถูกประกอบสร้างอัตลักษณ์ผ่านหลายช่องทางทั้งที่ตัวคนเกาหลีประกอบสร้างเอง อย่างเรื่องของทูตวัฒนธรรมอาหารเกาหลีโดยจะใช้ดารานักร้องที่มีชื่อเสียงมาเป็นตัวแทนเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมให้คนทั่วโลกยอมรับ อิทธิพลของวัฒนธรรมอาหารเกาหลียังส่งผลให้ประเทศต่าง ๆ นิยมรับประทานอาหารเกาหลีกันมากขึ้น และคนอื่น (คนไทย) ประกอบสร้างให้ เช่น พื้นที่ร้านอาหารเกาหลีในไทย ภาพยนตร์และละครซีรีส์ อย่างในซีรีส์แดจังกึมซึ่งเป็นละครแนวพีเรียดหรือแนวย้อนยุคที่ถูกนำมาออกอากาศในประเทศไทย จนถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของกระแสความนิยมเกาหลีในประเทศไทย และละครซีรีส์แนวปัจจุบันอีกหลาย ๆ เรื่องที่ได้นำเสนอภาพและฉากที่มีเมนูอาหารเกาหลีต่าง ๆ รวมถึงวิธีการรับประทานอาหารตามแบบฉบับของคนเกาหลี จนสามารถทำให้ผู้ชมหรือผู้บริโภคได้รับรู้และเข้าใจความเป็นเกาหลีได้ง่ายขึ้น

2. ความเป็นเกาหลีที่เลือนไหล ไม่หยุดนิ่ง

เมื่อโลกของเราเปลี่ยนไปแน่นอนว่าอาหารที่มีอยู่ในประเทศเกาหลีจึงไม่ได้มีแค่ “อาหารเกาหลี” อีกต่อไป ค่านิยมรวมถึงรสนิยมการรับประทานอาหารของคนประเทศนี้ได้ถูกผสมผสานกับชาติตะวันตกและชาวญี่ปุ่นในช่วงสงครามทำให้อาหารเกาหลีหลายชนิดมีส่วนผสมของชีสหรือซีอิ๊วญี่ปุ่นเป็นสิ่งสำคัญ เหมือนกับที่ วีรญา กังวานเจิดสุข (2563 : 224-225) วิเคราะห์ว่าเมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 20 อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาอาศัยในประเทศเกาหลีทำให้ชาวเกาหลีเริ่มรับประทานของว่างหลังรับประทานอาหารมื้อหลักมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นชา กาแฟ หรือของหวาน ยิ่งไปกว่านั้นยังมีอาหารคาวของเกาหลีได้หลายชนิดที่มีชีสโรยหน้า (Topping) ซึ่งแสดงออกถึงการรับเอากระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่พาชีสเข้ามาให้สังคมเกาหลีได้รู้จักและผลิตซ้ำ ปรับเปลี่ยนให้เข้ากับความเป็นท้องถิ่น ทำให้เกิดอาหารที่มีการผสมผสานความเป็นตะวันตกและเกาหลีเข้าด้วยกันและกลายเป็นที่นิยมสำหรับผู้บริโภคเป็นอย่างมาก ตัวอย่างเมนูอาหารเช่น รามยอนชีส ต็อกบกกีชีส ทักคาลบี้ชีส เป็นต้น

3. อาหารเกาหลีในมูลค่าเชิงสัญลักษณ์

การบริโภคทางวัฒนธรรมในปัจจุบันนี้เป็นวิถีทางหรือวิธีการในการดำรงอยู่หรือวิธีการอันจะทำให้ได้มาซึ่งอัตลักษณ์หรือตัวตนอันหลากหลายที่ส่วนหนึ่งนั้นได้ทำการถูกสร้างขึ้นมาจากสินค้าและบริการต่าง ๆ มากมายที่ได้บริโภคเข้าไป จนอาจกล่าวได้ว่า ตัวเรานั้นได้ “เป็น” ไปตามอย่างที่เราบริโภคนั่นเอง ปัจจุบันอาหารไม่ได้มีความหมายเพียงแค่ทำให้อิ่มท้องเท่านั้น อาหารโดยตัวของมันเองแล้วเป็นผลผลิตทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตของผู้คนในทุก ๆ สังคม ดังนั้นอาหารจึงสามารถสื่อความหมายหรือบ่งบอกถึงบางสิ่งบางอย่างในตัวผู้ที่ปรุงและผู้รับประทานซึ่งอยู่ในวัฒนธรรมนั้น ๆ ได้ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของลักษณะนิสัย อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด โลกทัศน์ ความเชื่อบางอย่าง ภูมิหลังทางครอบครัว สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ในกรณีการบริโภคอาหารเกาหลีในร้านอาหารเกาหลีก็แสดงว่าเป็นพวกที่นิยมชื่นชอบความเป็นเกาหลีเหมือนกันนั่นเอง หรือรูปแบบการรับประทานอาหารเกาหลีจากอุปกรณ์การรับประทานอาหารที่เตรียมไว้ให้บริการ อย่างเช่น ตะเกียบสแตนเลส ที่จะทำให้ผู้บริโภคหรือลูกค้าของร้านรู้สึกครอบครองอัตลักษณ์หรือตัวตนความเป็นความเกาหลี

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษากระบวนการประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นเกาหลีผ่านอาหารและร้านอาหารเกาหลี จังหวัดสงขลา มีขั้นตอนในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นเกาหลี 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นเกาหลีเริ่มต้นจากการที่รัฐบาลเกาหลีสร้างนโยบายทางด้านวัฒนธรรมโดยเน้นอุตสาหกรรมวัฒนธรรมหรือที่กันเรียกว่า “วัฒนธรรมสมัยใหม่อย่างมีระบบ” ขึ้นมาเพื่อส่งเสริมสนับสนุนสินค้าทางวัฒนธรรมของเกาหลีให้แพร่หลายออกไปจนประสบความสำเร็จกลายเป็นกระแสนิยมเกาหลีไปทั่วโลก โดยเฉพาะสินค้าวัฒนธรรมประเภทสื่อบันเทิง

2. ประเทศเกาหลีใต้ได้ใช้ละครซีรีส์หรือละครโทรทัศน์ถ่ายทอดความเป็นเกาหลี อย่างละครซีรีส์เรื่องแดจังกึมหรือละครซีรีส์ในปัจจุบันอีกหลาย ๆ เรื่อง โดยพยายามสอดแทรกเรื่องราวของอาหารไว้ในฉากของละครเกือบทุกเรื่อง รวมถึงคัดเลือกศิลปินนักร้องเกาหลีให้มาเป็นทูตวัฒนธรรมทางด้านอาหารเพื่อดึงดูดและสร้างความสนใจให้กับผู้ชมและผู้บริโภค

3. วัฒนธรรมทางด้านอาหารที่ปรากฏในละครซีรีส์เกาหลีส่งผลให้เกิดการขายวัฒนธรรมการกินในแบบธุรกิจร้านอาหารเกาหลี จังหวัดสงขลาขึ้น ซึ่งมีกระบวนการและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการประกอบสร้างอัตลักษณ์หรือตัวตนเกี่ยวกับความเป็นเกาหลี อันได้แก่ ลักษณะของร้าน การตกแต่งร้าน การจัดเฟอร์นิเจอร์ภายในร้านที่มีทั้งแบบดั้งเดิม และผสมผสาน ประเภทอาหารที่อยู่ในเมนู วัตถุดิบเครื่องปรุง อุปกรณ์ครัว รวมถึงผู้ประกอบการร้าน เชฟ และพนักงาน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย

1. ภาครัฐและเอกชนของไทยสามารถนำผลการศึกษานี้มาปรับใช้ในการสร้าง Brand Image ของประเทศเช่นเดียวกับประเทศเกาหลีใต้ที่ทุกหน่วยงานไม่ว่าจะเป็นส่วนภูมิภาค หรือท้องถิ่นได้ร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาแผนการท่องเที่ยวให้กับชุมชนของตนอาจจะด้วยการติดต่อกับบริษัทสร้างภาพยนตร์หรือละครให้ไปถ่ายทำในพื้นที่การระดมทุนจัดกิจกรรมคอนเสิร์ตหรือเทศกาลภาพยนตร์และอื่น ๆ

2. ควรมีการนำผลการศึกษามาปรับใช้ในการพัฒนาอัตลักษณ์ของอาหารไทย และร้านอาหารไทยเพื่อให้มีการพัฒนาและความเจริญก้าวหน้าในมิติต่าง ๆ จนเกิดการแพร่หลายไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก

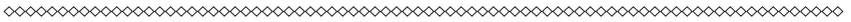
3. การนำผลการศึกษาที่ได้ในส่วนของกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นเกาหลีมาประยุกต์ใช้ในการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยหรือกระแสนิยมจนสามารถแพร่หลายไปทั่วโลกและนำกลยุทธ์ทางการตลาดของเกาหลีมาปรับใช้กับวัฒนธรรมไทยที่มีอยู่ให้เป็นสินค้าทางวัฒนธรรมเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจภายในประเทศให้ยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- จักรพรรณ วงศ์พรพวัน. (2557). จริยปรัชญาการสร้างอัตลักษณ์ของคนเกาหลีสู่การพัฒนาประเทศ, **วารสารธรรมทรรศน์**. 5(1), 77-95.
- จารุวรรณ เจตเกษิกิจ. (2556). จับตามองยุทธวิธีอาหารเกาหลีเจาะตลาดโลก, **วารสารอุตสาหกรรมสาร**. 1, 36-38.
- จิต ผลิตญ. (2555). เกาหลีได้ผู้นำอุตสาหกรรมวัฒนธรรมยุคใหม่, **วารสารอุตสาหกรรมสาร**. 54 (พ.ย.-ธ.ค.), 25-26.
- ชงคุมา กมลเวชช. (2551). **รูปแบบธุรกิจเชิงวัฒนธรรม**. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2564, จาก https://ditp.go.th/contents_attach/78631/78631.pdf.
- ชนิพรรณ บุตรยี่. (2549). อาหารเกาหลี : กระแสล่ามาแรง, **วารสารหมอชาวบ้าน**. 27(324), 29-31.
- เทศบาลนครสงขลา. (2562). **สินค้าและอาหารพื้นเมือง**. สืบค้นเมื่อ 30 ตุลาคม 2562, จาก <https://www.songkhlaclacity.go.th>.
- ไพบุลย์ ปิตะเสน. (2563). ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมร่วมสมัยของเกาหลี, ใน **นภดลชาติประเสริฐ (บรรณาธิการ), เกาหลีปัจจุบัน : สังคมและวัฒนธรรมเกาหลี**, 55 - 117. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- วุดมินันท์ สุนทรขจิต. (2551). **ร้านอาหารญี่ปุ่นสมัยใหม่ : พื้นที่การสื่อสาร ความหมาย อัตลักษณ์และความเป็นญี่ปุ่น** (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วีรญา กังวานเจิดสุข.(2563). วัฒนธรรมการรับประทานอาหารของชาวเกาหลี, ใน นกดล ชาติประเสริฐ (บรรณาธิการ), **เกาหลีปัจจุบัน : สังคมและ วัฒนธรรมเกาหลี**, 205 - 228. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศรินธร รัตน์เจริญจร. (2546). **ร้านกาแฟ : ความหมายในวัฒนธรรมไทย ยุคบริโภคนิยม** (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์.
- สุรีย์พร นิพิฐวิทยา. (2549). เหลียวหลังแลหน้ากับการพัฒนาเกาหลีใต้, **วารสาร สังคมศาสตร์มศว.** 2549 (ม.ค.-ธ.ค.), 33-41.
- อัญชลา โภชนสมบุญ. (2556). การศึกษาร้านอาหารเกาหลีในกรุงเทพฯ จาก มุมมองมานุษยวิทยา, ใน สิทธิณี ธรรมชัย (บรรณาธิการ), **แสงแห่งพลวัต เกาหลี**, 15-30. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.
- Kim, B. and Vasileva, K. (2017). Popular Culture as an Important Element in Creating a National Image of Korea. **Advanced Science Letters.** 23(10), 9866-9869.
- Yim, H. (2002). Cultural Identity and Cultural Policy in South Korea. **The International Journal of Cultural Policy.** 8(1), 37-48.

ออสเตรเลียกับบทบาทความเป็นมหาอำนาจระดับกลางในด้านการ ให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศ ช่วงปี ค.ศ. 1991 - 2018¹ Australia in the Role of Middle Power towards Foreign Aid during 1991 – 2018¹

กัษมพร รักษอน^{2*} (Katsamaporn Rakson)^{2*}

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1. แนวคิดและบทบาทด้านนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลมหาอำนาจระดับกลางในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ 2. บทบาทของออสเตรเลียในฐานะที่เป็นมหาอำนาจระดับกลางในด้านการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศที่มีต่อรัฐพันธมิตรในภูมิภาคแปซิฟิกตอนใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ระหว่าง ค.ศ. 1991 - 2018 งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษาอาศัยแหล่งข้อมูลจาก คำแถลงนโยบาย รายงานงบประมาณประจำปี เอกสารของสำนักงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง บทความวิจัย วิทยานิพนธ์ที่ผู้ให้ข้อมูลหลักได้ให้คำสัมภาษณ์กับนักข่าวต่างประเทศ และงานประชุมวิชาการ ข้อมูลต่าง ๆ จะถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ไล่เรียงลำดับเหตุการณ์แต่ละช่วงเวลา (Chronological Order) ผลการศึกษาพบว่า

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “แนวทางที่เปลี่ยนผ่านหลังยุคสงครามเย็น : ออสเตรเลียกับบทบาทความเป็นมหาอำนาจระดับกลางในด้านการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศ ช่วงปี ค.ศ. 1991 - 2018” ได้รับทุนสนับสนุนจาก ทุนวิจัยคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีงบประมาณ 2563

² อาจารย์, สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพฯ 10240, อีเมล : katsamaporn.r@ru.ac.th

¹ This article submitted in partial of the research project entitled “The Direction of Change post-Cold War Era : Australia in the Role of Middle Power towards Foreign Aid during 1991 - 2018” received research grant from, Faculty of Political Science Research Fund Ramkhamhaeng University Fiscal Year 2020

² Lecturer, Dr., International Relations Section, Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University, Bangkok, 10240, Thailand, e-mail : katsamaporn.r@ru.ac.th

* Corresponding author : e-mail address : katsamaporn.r@ru.ac.th

Received : October 28, 2021; Revised : December 24, 2021; Accepted : December 31, 2021

ออสเตรเลียรักษาความเป็นมหาอำนาจระดับกลางได้อย่างประสบความสำเร็จและชัดเจนระหว่างปี ค.ศ. 1991 - 2018 โดยปัจจัยภายในและภายนอกมีอิทธิพลต่อการรักษาสถานะดังกล่าว ภายใต้ห้าเป้าหมายของการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศ ออสเตรเลียตระหนักถึงการสร้างพันธมิตรและความสัมพันธ์ที่มั่นคงในภูมิภาคแปซิฟิกตอนใต้และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งสิ่งนี้นำไปสู่การรักษาบทบาทความเป็นผู้นำในภูมิภาคได้

คำสำคัญ : ออสเตรเลีย, มหาอำนาจระดับกลาง, การทูต, รัฐพันธมิตร

Abstract

This research study aims to study 1. the concept of and the role of middle power states in the international arena; 2. the role of Australia as a middle power state in implementing foreign aid policy that Australia provided to the South Pacific and the Southeast Asia region during 1991-2018. This research employs qualitative research method to study; types of data collection are from the Australian government reports, policy statement, relevant document and memoir, the exiting research papers, key performants' interviewing videos from news and conferences. All data had been chronologically analysed by adopting a technique of content analysis. The result of this study shows that Australia successfully preserved its middle power position during 1991 - 2018 due to the influence of internal and external factors. Within five objectives of foreign aid, Australia had realised that creating strong allies and close relationships with regional partners in both South Pacific and the Southeast Asia. This can lead Australia to preserve its leadership role within the region.

Keywords : Australia, Middle Power, Diplomacy, Allies

บทนำ

จากการศึกษาทฤษฎีการเมืองระหว่างประเทศด้านอำนาจรัฐซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มหลัก คือ รัฐมหาอำนาจใหญ่ (Great Power) รัฐมหาอำนาจระดับกลาง (Middle Power) และรัฐเล็ก (Small Power) แต่บทบาทของรัฐมหาอำนาจระดับกลางนั้นยังเป็นข้อถกเถียง นิยามความหมายของรัฐมหาอำนาจระดับกลางยังไม่ชัดเจนและตายตัวเท่าที่ควรในการพิจารณาถึงบทบาทอำนาจในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ แม้ว่ากลุ่มรัฐมหาอำนาจระดับกลาง เช่น แคนาดา ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย ได้พยายามที่จะอธิบายลักษณะเฉพาะของตนโดยให้นิยามว่าเป็นรัฐมหาอำนาจระดับกลาง โดยกำหนดจากขนาดของกองกำลังทหาร อำนาจ ขนาดประชากร ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ รวมถึงสถานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคง มีทรัพยากรที่เพียงพอ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี (Yamasaki, 2009 : 22-23) แต่ทว่าคุณสมบัติของรัฐมหาอำนาจระดับกลางไม่สามารถวัดได้จากตัวถ่วงได้เพียงอย่างเดียว พฤติกรรมทางการทูตหรือการเป็นผู้เจรจาสามารถนำมาอธิบายนิยามความเป็นรัฐมหาอำนาจระดับกลางได้เช่นกัน ทั้งนี้บทบาทรัฐมหาอำนาจระดับกลางไม่ได้มีรูปแบบตายตัว ขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงของระบบโลกที่ค้นหาความร่วมมือหลายฝ่ายที่ซับซ้อนขึ้น (Yamasaki, 2009 : 23-24) นอกจากนี้ในการอธิบายเรื่องอำนาจ มักจะมุ่งประเด็นไปที่รัฐมหาอำนาจขนาดใหญ่มากกว่ารัฐขนาดรองหรือรัฐขนาดเล็ก (Edstrom and Westberg, 2020 : 171) ดังนั้น จากนิยามและบทบาทของรัฐมหาอำนาจระดับกลางที่ไม่ตายตัว และความไม่สมดุลในการศึกษาเรื่องอำนาจรัฐในบริบทการเมืองระหว่างประเทศ ถือว่าเป็นช่องว่างงานวิจัย (Gap of knowledge) นำไปสู่การตั้งคำถามเกี่ยวกับบทบาทและพฤติกรรมของรัฐมหาอำนาจระดับกลางในการเมืองโลก และความสามารถในการแสดงศักยภาพ หรือมีอิทธิพลในเวทีโลก

จากการศึกษาความเป็นมหาอำนาจระดับกลาง รัฐมหาอำนาจระดับกลางสามารถแสดงออกได้จากบริบทวงกว้าง และกลายเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ในช่วงทศวรรษ 1990 มิงานวิจัยของนักวิชาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะจากออสเตรเลียและแคนาดา Cooper et al. (1993) และ Flemes (2007) ได้อธิบายลักษณะความเป็นผู้นำของรัฐมหาอำนาจระดับกลางในเชิงของโครงสร้าง (Structural leadership) หรือการเป็นผู้นำในทางเลือกใหม่ (Alternative leader) ทางการเมืองระหว่างประเทศที่สามารถ ปฏิรูปหรือสรรสร้างแนวทางใหม่และปรับเปลี่ยน

ไปตามสถานการณ์การเมืองโลก นอกจากนี้ รัฐมหาอำนาจระดับกลางยังให้ความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับรัฐพันธมิตรของตน

สำหรับออสเตรเลียได้ถูกตีความว่าเป็นมหาอำนาจระดับกลางแบบดั้งเดิม (Jordaen, 2003; Devis, 2020) ออสเตรเลียพยายามสร้างจุดยืนให้ตนเองในเชิงของการทูตและรักษาความเป็นพันธมิตรแก่รัฐต่าง ๆ ในและนอกภูมิภาค และพยายามพัฒนาความเชี่ยวชาญในด้านการเจรจาต่อรอง ด้านการแสวงหาโอกาส ด้านการเป็นพลเมืองโลกที่ดี แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาบทบาทและอำนาจของรัฐมหาอำนาจระดับกลางในทางทฤษฎีทางการเมืองระหว่างประเทศยังไม่ได้รับความนิยมนเท่าที่ควร และประกอบกับยังขาดเหตุผลในการพิสูจน์และอธิบายว่าทำไมออสเตรเลียในฐานะที่เป็นมหาอำนาจระดับกลางหลังยุคสงครามเย็นได้ให้การสนับสนุนและหยิบยื่นความช่วยเหลือระหว่างประเทศแก่รัฐพันธมิตรในภูมิภาคแปซิฟิกตอนใต้และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ระหว่าง ค.ศ. 1991 - 2018

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา 1. แนวคิดและบทบาทด้านนโยบายต่างประเทศของรัฐมหาอำนาจระดับกลางในเวที การเมืองระหว่างประเทศ 2. บทบาทของออสเตรเลียในฐานะที่เป็นมหาอำนาจระดับกลางในด้านการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศที่มีต่อรัฐพันธมิตรในภูมิภาคแปซิฟิกตอนใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ระหว่าง ค.ศ. 1991 - 2018 และงานวิจัยนี้สามารถสร้างประโยชน์ คือ 1. ด้านวิชาการ เป็นการขยายขอบเขตการศึกษาแนวคิดและบทบาทด้านนโยบายต่างประเทศของรัฐมหาอำนาจระดับกลางในทฤษฎีการเมืองระหว่างประเทศ รวมทั้งเข้าใจบทบาทของออสเตรเลียในฐานะที่เป็นมหาอำนาจระดับกลางในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ รูปแบบและผลกระทบการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศของออสเตรเลียที่มีต่อรัฐพันธมิตรในภูมิภาคแปซิฟิกตอนใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ระหว่าง ค.ศ. 1991 - 2018 นักศึกษาและผู้ที่มีสนใจในแขนงวิชานี้สามารถนำไปศึกษาต่อยอดความรู้ที่กว้างขวางในอนาคต 2. ด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การศึกษาวรรณกรรมรัฐมหาอำนาจระดับกลางจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย ซึ่งสามารถเรียนรู้และปรับบทบาทไทยในการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่มีต่อรัฐมหาอำนาจระดับกลางในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ

ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดทฤษฎีรัฐมหาอำนาจระดับกลาง

การศึกษารัฐมหาอำนาจระดับกลางเป็นที่ยอมรับในแวดวงวิชาการช่วงทศวรรษ 1990 และได้มีการพัฒนาข้อถกเถียงมากขึ้น (Hurrell, 2000) รัฐมหาอำนาจระดับกลางจัดว่าเป็นรัฐระดับชั้นสอง หากเทียบกับรัฐอภิมหาอำนาจอย่างสาธารณรัฐประชาชนจีนหรือสหรัฐอเมริกา โดยวิเคราะห์จากโครงสร้างของอำนาจเป็นตัวชี้วัด รัฐมหาอำนาจระดับกลางสามารถเสนอแนวทาง ความคิดริเริ่ม รวมถึงสร้างความร่วมมือใหม่ ๆ ในเวทีการเมืองโลก นิยามของรัฐมหาอำนาจระดับกลางสามารถตีความได้ว่าเป็นรัฐกึ่งกลางระหว่างรัฐเล็กและรัฐใหญ่ เมื่อก้าวถึงรัฐมหาอำนาจระดับกลาง (Ravenhill, 1998) สถานะของรัฐขนาดกลางได้ถูกนำมากล่าวถึงเกี่ยวกับขีดความสามารถและอิทธิพลระหว่างประเทศ

การให้นิยามหรือคำจำกัดความของรัฐมหาอำนาจระดับกลางนั้นมีความแตกต่างกันหากพิจารณาตามกลุ่มของนักทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น สำนักเสรีนิยม เน้นการมองของรัฐมหาอำนาจระดับกลางในลักษณะพฤติกรรม การเป็นตัวแทนในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ กล่าวคือ รัฐมหาอำนาจระดับกลางสามารถมีบทบาทในรูปแบบของการเป็นสะพานเชื่อม (Bridge) ระหว่างรัฐอื่น ส่วนสำนักสังคมนิยมและสังคมนิยมใหม่ที่รู้จักสำนักโครงสร้างเน้นการแสวงหาอำนาจ (Waltz, 1979 : 131) ขีดความสามารถของรัฐ และสถานะในเวทีการเมืองโลก เช่น จากการวิเคราะห์ของ Saxer (2013 : 398-399) ลักษณะทางวัตถุวิสัย เช่น อาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์ (Scale) จำนวนประชากร (Population) ระดับการเติบโตทางเศรษฐกิจ (GDP) และขีดความสามารถทางทหาร (Statecraft) ได้ถูกนำมาอธิบายในแง่ของการให้คำจำกัดความของรัฐมหาอำนาจระดับกลางด้วย และยังมีตัวชี้วัดด้านการพัฒนาอื่น ๆ เช่น ระดับการใช้อำนาจครอบงำ (Hegemony) ต่อรัฐอื่น (Ping, 2005) หากพิจารณาตามแนวคิดสำนักสังคมนิยมและสังคมนิยมใหม่นั้นสามารถอธิบายรูปแบบในการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างอำนาจของรัฐมหาอำนาจระดับกลางที่มีต่อรัฐมหาอำนาจขนาดใหญ่ แต่ในสภาวะความเป็นจริงของระบบระหว่างประเทศ บทบาทของรัฐมหาอำนาจระดับกลางที่มีต่อรัฐมหาอำนาจขนาดใหญ่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา และมีความยืดหยุ่นในการใช้อำนาจมากกว่า (Dong-min Shin, 2015)

สำนักนีโอกรัมเซียน (Neo-Gramscianism) เช่น Robert Cox ให้ความสำคัญกับบทบาทรัฐมหาอำนาจระดับกลางในทางเศรษฐศาสตร์การเมือง (Jordaan, 2003 : 2) เช่น การฉายภาพสภาวะการครองอำนาจทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและอุดมการณ์ นอกจากนี้ สำนักนีโอกรัมเซียนยังอธิบายเกี่ยวกับบทบาทของรัฐมหาอำนาจระดับกลางมากกว่าที่จะเน้นศึกษาในเรื่องของอำนาจ (Huelsz, 2009 : 27-28). สำนักนีโอกรัมเซียนพยายามหาทางออกในการอธิบายลักษณะของรัฐมหาอำนาจระดับกลางอาจจะพิจารณาโดยรวมจากนโยบายต่างประเทศ รวมทั้งความสนใจเฉพาะด้านและพฤติกรรมต่างประเทศที่แสดงออกในการปกป้องผลประโยชน์ของตน (Self-interest) ทั้งในระดับลึกที่เกี่ยวพันกับความมั่นคงของโลกหรือสถานะที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน (Status quo) และการสร้างพันธมิตรในระบบโลก เช่น รัฐที่ถูกจัดว่าเป็นมหาอำนาจระดับกลางมักจะมี ความสนใจในความร่วมมือแบบทวิภาคีและการรักษาสันติภาพ (Chapnick, 1999 : 1-2)

นอกจากนี้ การอธิบายรัฐมหาอำนาจระดับกลางในแนวทางของสำนักเสรีนิยมเสรีนิยมใหม่ หรือ สถาบันนิยม เน้นศึกษานโยบายต่างประเทศของรัฐมหาอำนาจระดับกลาง เช่น การศึกษาของ Cooper Higgott และ Nossal (1997) ที่พยายามอธิบายความร่วมมือแบบหลายฝ่าย การประนีประนอม รวมทั้งการแก้ปัญหาในประเด็นระหว่างประเทศ นอกจากนี้ อิทธิพลและความตื่นตัวในเวทีการเมืองโลกสามารถนำมาพฤติกรรมของรัฐมหาอำนาจระดับกลาง (Jordaan, 2003) กล่าวคือ 1) รัฐมหาอำนาจระดับกลางแบบดั้งเดิม ร่ำรวย แม้ว่าจะมีความมั่นคงความเสมอภาคประชาธิปไตยทางสังคม แต่ไม่มีอิทธิพลในระดับภูมิภาคอย่างชัดเจน บทบาทในเวทีการเมืองระหว่างประเทศยังคงคลุมเคลือและยังมีข้อจำกัดในการใช้อำนาจและขยายอิทธิพลในระบบระหว่างประเทศอยู่ 2) รัฐมหาอำนาจระดับกลางแบบแนวใหม่ จะแยกแยะด้านพฤติกรรมอย่างชัดเจน มีการเชื่อมโยงให้เห็นถึงอิทธิพลในระดับภูมิภาคและการเชื่อมโยงตนเองกับระบบโลก มีการบูรณาการระดับภูมิภาค ขณะเดียวกันก็แสวงหาจุดยืนของตนซึ่งแตกต่างจากรัฐที่อ่อนแอในภูมิภาคของพวกเขา อิทธิพลทางการทูตของรัฐมหาอำนาจระดับกลางจะขึ้นอยู่กับโอกาส (Niche Opportunity) ที่จะเอื้อต่อรัฐตนเพื่อที่จะสร้างอำนาจของตนในด้านการต่างประเทศให้แข็งแกร่งขึ้นโดยคำนึงถึงขีดความสามารถของรัฐตนและรูปแบบความร่วมมือจะเป็นไปในลักษณะพหุภาคี (Yilmaz, 2017)

ดังนั้น สรุปได้ว่าการพิจารณารัฐมหาอำนาจระดับกลางสามารถจำแนกได้ตามความแตกต่างของมุมมองทางทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รวมถึงโครงสร้างพฤติกรรม หน้าที่และอิทธิพลของรัฐมหาอำนาจระดับกลางในระบบระหว่างประเทศ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความดีความและการให้คำนิยามของผู้ที่ศึกษาว่าจะมุ่งเน้นการอธิบายในทางโครงสร้างหรือลักษณะทางวัตถุวิสัย ในงานวิจัยนี้เน้นการศึกษาว่ารัฐมหาอำนาจระดับกลางโดยวิเคราะห์บทบาททออสเตรเลียนมาวิเคราะห์เชิงโครงสร้างของอำนาจรัฐ พฤติกรรมและหน้าที่ในระดับภูมิภาคเป็นสำคัญ

2. บทบาททออสเตรเลียนในฐานะมหาอำนาจระดับกลาง

ด้านการทูตและการต่างประเทศ ออสเตรเลียนมองตนเองว่าเป็นรัฐมหาอำนาจระดับกลางและได้ฉายภาพอย่างชัดเจนในช่วงต้นปี ค.ศ. 1990 นาย Gareth Evans รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศออสเตรเลียนได้กำหนดสถานะและประกาศตัวในสถานะของออสเตรเลียนว่าเป็นรัฐมหาอำนาจระดับกลางบนเวทีการเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งสถานะนี้ได้รับการยอมรับไปทั่วโลก และออสเตรเลียนเองได้ถูกจัดลำดับในการเติบโตของอำนาจในลักษณะอำนาจระดับรองหลังจากสงครามเย็นสิ้นสุดเป็นต้นมา ภาพรวมของนโยบายต่างประเทศออสเตรเลียนมีแนวทางที่สอดคล้องกับพฤติกรรมด้านการต่างประเทศของรัฐมหาอำนาจระดับกลาง เห็นได้จากงานเขียนผู้เชี่ยวชาญด้านการต่างประเทศหลายท่าน เช่น Ravenhill (1998) Ungerer (2007) และ Baba and Kaya (2014) เห็นพ้องกับการอธิบายการทูตออสเตรเลียนว่าเป็นการทูตของรัฐมหาอำนาจระดับกลางและยังได้สร้างบรรทัดฐานและการใช้มาตรการทางการทูต การทหารและเศรษฐกิจเชิงรุกเพื่อให้บรรลุผลลัพธ์ด้านการต่างประเทศที่ได้วางเป้าหมายไว้ เช่น การร่วมมือในระดับพหุภาคีมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมกฎหมายระหว่างประเทศ ออสเตรเลียนได้พยายามสร้างอัตลักษณ์และแนวทางของตน รวมทั้งความเป็นตัวของตัวเอง เพื่อที่จะแยกออกจากสหราชอาณาจักรหลังยุคสงครามโลก และออสเตรเลียนใช้เทคนิคทางการทูตด้านการโน้มน้าวใจ (Persuade) ในแนวทางการปฏิบัติเฉพาะด้าน เช่น ออสเตรเลียนมีความสนใจในประเด็นเฉพาะเกี่ยวกับข้อตกลงระหว่างประเทศในลักษณะของการทูตพหุภาคี กรณีส่งทหารเข้าร่วมปฏิบัติการรักษาสันติภาพขององค์การสหประชาชาติในติมอร์ตะวันออก หรือการเป็นผู้นำในการก่อตั้งความร่วมมือทางเศรษฐกิจในเอเชียแปซิฟิก (เอเปค) (Ungerer, 2007 : 542) ดังนั้น

เครื่องมือทางการทูตของรัฐบาลมหาอำนาจระดับกลางเป็นสิ่งสำคัญ รัฐบาลมหาอำนาจระดับกลางจะต้องพึ่งพาทักษะทางการทูตในการแสวงหาผลประโยชน์ของชาติความสำเร็จขึ้นอยู่กับระดับของการริเริ่มนโยบายต่างประเทศ อย่างสม่ำเสมอและได้รับการส่งเสริมและมีความยั่งยืนในระดับสากล ลักษณะเฉพาะของนโยบายต่างประเทศออสเตรเลียในยุคดั้งเดิมนั้นเป็นรากฐานของแนวคิดการทูตของรัฐบาลมหาอำนาจระดับกลางที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน (Patience, 2018)

ด้านการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศ ออสเตรเลียได้ให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศต่าง ๆ โดยยึดหลักการปฏิบัติตามหลักสากลนิยม ซึ่งความช่วยเหลือระหว่างประเทศนั้นถือเป็นหลักปฏิบัติสากลของการเป็นสมาชิกของคณะกรรมการให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนา (Development Assistance Committee : DAC) การจัดหาความช่วยเหลือจากต่างประเทศได้พัฒนาเป็นบรรทัดฐานสากล ประเทศที่ร่ำรวยให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศที่ยากจนเพื่อให้สภาพของมนุษย์ดีขึ้น การจัดสรรความช่วยเหลือจากต่างประเทศได้กลายเป็นมาตรฐานพฤติกรรมที่เป็นที่ยอมรับและคาดหวังในหมู่รัฐที่พัฒนาแล้ว และได้รับการยอมรับในหมู่ประเทศที่มีรายได้ปานกลางจำนวนมากขึ้น (Lancaster, 2007) พฤติกรรมของออสเตรเลียในด้านการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศนั้นเป็นไปในรูปแบบของการบริจาค (Donation) เพื่อที่จะช่วยเหลือประเทศที่ยากจน (Wood, 2018) เช่น ในกรณีการเงินช่วยเหลือแก่อินโดนีเซีย (Gounder and Sen, 1990)

ในช่วงต้นปี ค.ศ. 1980 ออสเตรเลียได้กลายเป็นหนึ่งในประเทศที่เติบโตทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ออสเตรเลียมองว่าการละเมิดต่อประเทศกำลังพัฒนาที่ในอดีตเคยตกเป็นอาณานิคมตะวันตกดูเป็นการเอารัดเอาเปรียบประเทศเหล่านั้น ออสเตรเลียจึงเข้ามามีส่วนร่วมโดยให้ความช่วยเหลือไปยังประเทศกำลังพัฒนาพร้อมกับหยิบยื่นความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างแรงดึงดูดและแรงสนับสนุนทางการเมืองระหว่างประเทศ สำหรับออสเตรเลียถือว่าจัดอยู่ในกลุ่มของรัฐบาลมหาอำนาจระดับกลางแบบดั้งเดิม โดยพิจารณาจากความมั่งคั่งของประเทศ การบริจาคและให้ความช่วยเหลืออย่างใจกว้างเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของการเป็นพลเมืองโลกที่ดีสำหรับรัฐบาลมหาอำนาจระดับกลางแบบดั้งเดิม (Ikenberry and Kupchan, 1990) ความช่วยเหลือระหว่างประเทศนี้สามารถเปลี่ยนแปลงพื้นฐาน

เศรษฐกิจโลกได้ โดยเฉพาะก่อให้เกิดการขยายตัวของสวัสดิการในรัฐที่ยากจน รัฐมหาอำนาจระดับกลางอาจจะบริจาคทรัพยากรหรือทรัพย์สินเพื่อเข้าช่วยเหลือรัฐผู้รับ (Cooper et al., 1993) ดังนั้น ออสเตอร์เลียในฐานะรัฐมหาอำนาจระดับกลาง ได้ให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาแก่ประเทศพันธมิตรและขยายผลลงลึกด้านการพัฒนานโยบายภายในและต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของมาตรฐานสภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศ และเพื่อพัฒนาบทบาทตนทั้งในระดับภูมิภาคหรือระดับโลก เพื่อรักษาผลประโยชน์แห่งชาติของตนเองไว้

สำหรับมุมมองด้านการสร้างพันธมิตรในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ออสเตอร์เลียได้ตระหนักในเอกลักษณ์และที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของตนที่อยู่ใกล้ชิดกับประเทศเพื่อนบ้านซึ่งประเทศกำลังพัฒนาในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก และคำนึงถึงการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจร่วมกัน เช่น การเปิดการค้าเสรีเพื่อผลประโยชน์ของประเทศและเพื่อให้เข้าถึงการแสวงหาผลประโยชน์จากการพัฒนา เพราะหากวิเคราะห์ตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จะเห็นว่าการค้าเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพโดยยึดโยงตามหลักการของ “เกมผลรวมเป็นศูนย์” (Zero Sum Game) ดังนั้น ออสเตอร์เลียสร้างพันธมิตรผ่านการให้ความช่วยเหลือในภูมิภาค ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและด้านความมั่นคง หากพิจารณาตามหลักทฤษฎีของรัฐมหาอำนาจระดับกลางเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ รัฐมหาอำนาจระดับกลางสามารถขยายและรักษาเขตอิทธิพลและใช้อำนาจในภูมิภาคของตน การมีกองทัพที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพสามารถสร้างความปลอดภัยให้กับประเทศได้ การมีกองทัพที่มีศักยภาพถือได้ว่าเป็นเครื่องมือหนึ่งที่น่าไปสู่นโยบายทางด้านความมั่นคงที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ออสเตอร์เลียพยายามที่จะริเริ่มการบูรณาการระดับภูมิภาคและความร่วมมือ เช่น การเข้าร่วมกองกำลังรักษาสันติภาพในติมอร์ตะวันออก การมุ่งเน้นความสนใจไปที่การเป็นผู้นำระดับภูมิภาค รวมทั้งยังยืนยันตนเองผ่านการเป็นสมาชิกระดับโลก (และมักจะเป็นผู้นำ) เช่น องค์การและสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ ดังนั้น ออสเตอร์เลียจำเป็นต้องรักษาความสัมพันธ์อันดีภายในภูมิภาคไว้ (Evans, 1989) ทั้งนี้ นำไปสู่การสร้างอำนาจที่แข็งแกร่งขึ้นในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก รวมทั้งรักษาผลประโยชน์ของชาติและผลประโยชน์ของภูมิภาค

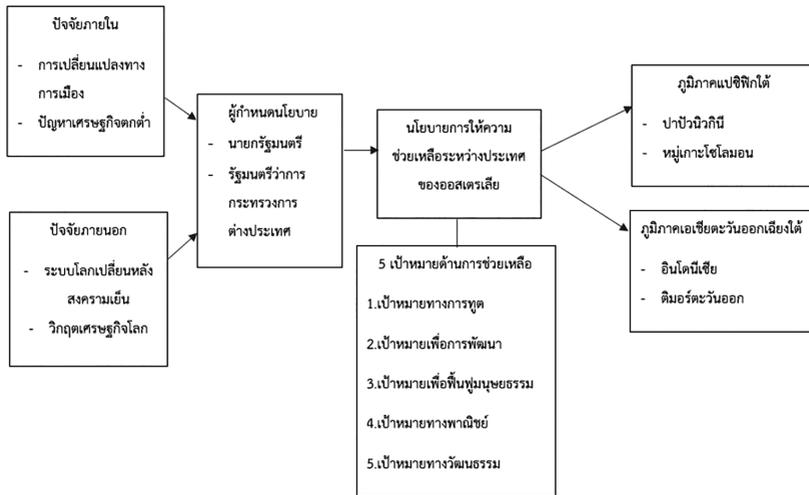
กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ได้วางกรอบแนวคิดในการทำวิจัย (Conceptual Framework) เป็นไปตามลักษณะของการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศและผสมผสานกับนโยบายการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศของรัฐบาลออสเตรเลีย เมื่อกล่าวถึง การวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศโดยทั่วไป นั้นหมายถึง การศึกษาการเชื่อมโยงระหว่างการเมืองโลกและการเมืองภายในประเทศ (Kaarbo et al., 2002 : 2) เพราะนโยบายต่างประเทศ คือ เครื่องมือทางการยุทธศาสตร์ที่สำคัญ รัฐแต่ละรัฐจำเป็นต้องกำหนดแนวทางด้านการต่างประเทศ เพื่อให้รัฐอื่น ๆ เข้าใจถึงทิศทางของนโยบาย หลักปฏิบัติ รวมทั้งรัฐอื่น ๆ สามารถกำหนดนโยบายที่สอดคล้องและเป็นประโยชน์ระหว่างกัน ซึ่งนำไปสู่ความสามารถในการปกป้องผลประโยชน์ ความมั่นคงและความอยู่รอดแห่งชาติได้ ดังนั้น ผู้กำหนดนโยบายที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของออสเตรเลียจะถูกนำมาวิเคราะห์ในกรอบแนวคิด เช่น นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของออสเตรเลีย แต่ทั้งนี้ในเชิงการอธิบายผู้วิจัยสามารถกล่าวรวมในลักษณะของ “รัฐบาล” ซึ่งถือว่าเป็นภาพรวมของการตัดสินใจทั้งหมดของรัฐบาล การอธิบายนี้จะถูกสอดแทรกอยู่ในบริบทการวิเคราะห์กรณีศึกษาในผลการวิจัย เนื่องจากในความหมายทั่วไปการกำหนดนโยบายจากต่างประเทศเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการโดยรัฐบาล อีกนัยหนึ่ง กล่าวคือ รัฐบาลคือผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศที่เฉพาะเจาะจงภายในรัฐบาลนั้น ๆ ปัจจัยภายในและภายนอก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในออสเตรเลีย (Domestic Politics Change) เศรษฐกิจภายในประเทศตกต่ำ (Economic Downturn) การเปลี่ยนแปลงของระบบโลกหลังสิ้นสุดยุคสงครามเย็น (Global System Change) และวิกฤติเศรษฐกิจโลกทางการเงิน (Global Financial Crisis) จะถูกนำมาอธิบายในกรณีศึกษาด้วย

สำหรับเป้าหมายของการช่วยเหลือระหว่างประเทศของออสเตรเลียสามารถนำมาวิเคราะห์ได้จากงานวิจัยของ Lancaster (2007) โดยมีเหตุผลของการช่วยเหลือระหว่างประเทศ 5 เป้าหมาย กล่าวคือ 1) เป้าหมายทางการทูต (Diplomatic Purpose) หมายถึง การให้ความช่วยเหลือเพื่อขจัดปัญหาทางความมั่นคงระหว่างประเทศ เป้าหมายทางการเมืองระหว่างประเทศ ในทางพฤตินัยกล่าวได้ว่าเป็นการจัด

การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหรือระหว่างรัฐบาล 2) เป้าหมายเพื่อการพัฒนา (Developmental Purpose) หมายถึง การให้ความช่วยเหลือเพื่อสนับสนุนความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคม และลดปัญหาความยากจน เน้นการให้ความช่วยเหลือในด้านความเป็นธรรมทางสังคม (Social Justice) การพัฒนาความจำเป็นขั้นพื้นฐานของมนุษย์ และการบริการทางสังคม 3) เป้าหมายเพื่อฟื้นฟูมนุษยธรรม (Humanitarian Relief Purpose) หมายถึง การให้ความช่วยเหลือเพื่อจัดการกับปัญหาที่เกิดจากวิกฤติการณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น โรคระบาด หรือภัยธรรมชาติที่มีอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งประเทศที่ประสบภัยไม่สามารถจัดการได้ รวมถึงการให้ความช่วยเหลือเพื่อฟื้นฟูคุณภาพชีวิต 4) เป้าหมายทางพาณิชย์ (Commercial Purpose) หมายถึง การให้ความช่วยเหลือเพื่อขยายเขตการค้าและตลาด เพื่อเข้าถึงแหล่งทรัพยากรที่ถูกซึ่งเป็นความต้องการของประเทศผู้ให้ รวมถึงการให้ความช่วยเหลือด้านการเงินเพื่อการลงทุน เช่น โครงการก่อสร้างสนามบิน สร้างเขื่อน หรือการซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์จากประเทศผู้ให้ เป็นต้น 5) เป้าหมายทางวัฒนธรรม (Cultural Purpose) หมายถึง การให้ความช่วยเหลือเพื่อเผยแพร่ภาษาและวัฒนธรรมของประเทศผู้ให้ซึ่งรวมถึงกิจกรรมด้านการศึกษา การให้ทุนการศึกษาต่าง ๆ และด้านศาสนา

ทั้ง 5 เป้าหมายของการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศจะถูกนำมาอธิบายและตรวจสอบว่าเป้าหมายใดสอดคล้องกับบทบาทและแนวทางที่ออสเตรเลียตัดสินใจให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศแก่รัฐพันธมิตรและเป้าหมายของการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อรัฐพันธมิตรซึ่งจะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถนำมาสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย
ที่มา : กัษมพร รักสอน (2564 : 35)

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยผู้วิจัยได้แบ่งวิธีการเก็บข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ส่วนหลัก คือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักความเป็นเหตุเป็นผลโดยดูจากข้อมูลจากเอกสาร การทบทวนแนวความคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ในส่วนนี้จะเป็นข้อมูลชนิดทุติยภูมิในประเด็นของการศึกษาทฤษฎีและแนวคิดรัฐมหาอำนาจระดับกลาง บทบาทออสเตรเลียและนโยบายต่างประเทศของรัฐมหาอำนาจระดับกลาง เช่น จากตำราบทความวิจัยทางวิชาการและบทความปริทัศน์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาอธิบายแนวคิดความเป็นมหาอำนาจระดับกลางในทางทฤษฎีการเมืองระหว่างประเทศ 2) การสืบค้นข้อมูลในส่วนของกาทูตของออสเตรเลียในฐานะเป็นมหาอำนาจระดับกลาง (Middle Power Diplomacy) และบทบาททางการต่างประเทศของออสเตรเลียในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกนั้นมาจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ เช่น บันทึกของทางราชการ ค.ศ. 1989-1993 คำแถลงนโยบาย (Policy Statement) ที่สำคัญ เช่น ปี ค.ศ. 2011-2018 รายงานประจำปี (Annual Report) ค.ศ. 2001-2003 และสมุดปกขาว (White Paper) ปี ค.ศ. 2007-2008 ทั้งนี้แหล่งข้อมูลดังกล่าวจัดว่าเป็นแหล่งข้อมูลเชิงลึก

ทางด้านนโยบายที่สำคัญ 3) การเก็บข้อมูลในส่วนของการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศของออสเตรเลียนั้นมาจากแหล่งข้อมูลทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ เช่น บันทึกของทางราชการ สุนทรพจน์ด้านการให้ความช่วยเหลือต่างประเทศ คำแถลงนโยบายด้านการให้ความช่วยเหลือต่างประเทศ รายงานประจำปีงบประมาณด้านการให้ความช่วยเหลือต่างประเทศของแต่ละรัฐบาลออสเตรเลียในช่วงเวลาที่เกี่ยวข้องกับกรณีศึกษา บทความข่าวสารทางอินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับข้อวิพากษ์นโยบายรัฐบาลออสเตรเลียด้านการให้ความช่วยเหลือรัฐพันธมิตร ตัวเลขทางสถิติจากหนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ วิดีโอสัมภาษณ์ที่ผู้ให้ข้อมูลหลักได้ให้คำสัมภาษณ์กับสำนักข่าวงานประชุมวิชาการ และรายการโทรทัศน์ด้านการต่างประเทศ เป็นต้น

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการวิจัยว่ามีความสอดคล้องกับกรณีศึกษา นั่นคือ กลุ่มกรณีศึกษาภูมิภาคแปซิฟิกใต้ และ ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มนี้มาจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิที่กล่าวมาในข้างต้น เช่น การประกาศนโยบายการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศแก่กลุ่มประเทศพันธมิตรในภูมิภาค จำนวนงบประมาณที่รัฐบาลออสเตรเลียให้การสนับสนุนความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ รวมทั้งข้อมูลข่าวสารจากสื่อสิ่งพิมพ์ สุนทรพจน์ด้านการให้ความช่วยเหลือต่างประเทศ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นตัวชี้วัดในการเลือกกลุ่มกรณีศึกษาภูมิภาคแปซิฟิกใต้ และ ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งทั้งสองกลุ่มกรณีศึกษานี้จะประกอบด้วยประเทศที่ได้รับงบประมาณช่วยเหลือจากออสเตรเลียมากเป็นอันดับหนึ่งและสองของทั้งสองภูมิภาค (World Vision, 2021) สำหรับกลุ่มตัวอย่างภูมิภาคแปซิฟิกตอนใต้คือ กรณีศึกษาประเทศปาปัวนิวกินีและหมู่เกาะโซโลมอน ทั้ง 2 ประเทศได้รับความช่วยเหลือระหว่างประเทศจากออสเตรเลียเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและความยั่งยืน รวมถึงฟื้นฟูมนุษยธรรมที่ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน กลุ่มประเทศหมู่เกาะแปซิฟิกมีความสำคัญต่อออสเตรเลียในแง่ของการเป็นสนามหลังบ้าน (Backyard) ที่มีความสำคัญต่อยุทธศาสตร์ในด้านแผ่ขยายอิทธิพลของความเป็นใหญ่ในภูมิภาคนี้ สำหรับกลุ่มตัวอย่างภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คือ กรณีศึกษาประเทศอินโดนีเซียและติมอร์ตะวันออก ได้รับความช่วยเหลือระหว่าง

ประเทศจากออสเตรเลียเพื่อพัฒนาด้านสถาบันเศรษฐกิจและโครงสร้างพื้นฐานให้มีประสิทธิภาพ ด้านทรัพยากรมนุษย์และคุณภาพชีวิตเพื่อสร้างเสถียรภาพและความมั่นคง รวมถึงการเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจที่สำคัญของออสเตรเลีย โดยสามารถเชื่อมโยง หรือเป็นประตูนำออสเตรเลียไปสู่สร้างหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น

เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis) การอธิบายพัฒนาการของนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลออสเตรเลียด้านการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศแก่รัฐพันธมิตรในภูมิภาคแปซิฟิกตอนใต้และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเรียงลำดับเหตุการณ์แต่ละช่วงเวลา (Chronological Order) ประกอบกับใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นการจัดระเบียบข้อมูลการจัดกลุ่มข้อมูล การสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อตอบคำถามการวิจัย ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดจะนำมาวิเคราะห์พร้อมทั้งแยกตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ออสเตรเลียให้การสนับสนุนและยับยั้งความช่วยเหลือระหว่างประเทศแก่รัฐพันธมิตรในภูมิภาคแปซิฟิกตอนใต้และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ระหว่างปี ค.ศ. 1991 - 2018 เพราะ ออสเตรเลียตระหนักบทบาทที่สำคัญของตนในฐานะรัฐมหาอำนาจระดับกลาง และบทบาทดังกล่าวส่งผลกระทบต่อกรอบทบทวนนโยบายต่างประเทศด้านการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศแก่รัฐพันธมิตรในสองภูมิภาค ออสเตรเลียสามารถแสดงบทบาทความเป็นมหาอำนาจระดับกลางได้อย่างชัดเจนโดยใช้เครื่องมือด้านการทูตผ่านการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศเพื่ออ้างไว้ซึ่งอำนาจและอิทธิพลของตน การให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศที่ออสเตรเลียมีส่วนร่วมและผลักดัน ได้แก่ ความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำของโลก และท้ายที่สุดคือ การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับรัฐพันธมิตรในภูมิภาคแปซิฟิกตอนใต้และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่ ค.ศ. 1991 - 2018 นอกจากนี้ออสเตรเลียยังมองว่าการช่วยเหลือระหว่างประเทศสามารถรักษาสถานะของความเป็นมหาอำนาจระดับกลางไว้ได้ตามหลักสากลของระบบโลก รวมทั้งสามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีกับรัฐพันธมิตรในภูมิภาคได้ซึ่งนำไปสู่การรักษาบทบาทแห่งความเป็นผู้นำในภูมิภาคอีกด้วย

บทบาทการช่วยเหลือระหว่างประเทศของออสเตรเลียในฐานะรัฐมหาอำนาจระดับกลางสามารถอธิบายได้เป็น 4 แนวทาง คือ

1) บทบาทในด้านการเจรจาต่อรอง เป็นอีกบทบาทหนึ่งที่รัฐมหาอำนาจระดับกลางใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างจุดยืนของคนในทางการเมืองระหว่างประเทศ ออสเตรเลียในฐานะรัฐมหาอำนาจระดับกลางได้ใช้การเจรจาต่อรองเพื่ออ้างไว้ซึ่งหลักความเป็นมหาอำนาจระดับกลาง “Middlepowermanship” และการเจรจาต่อรองนี้กลายเป็นสิ่งที่สำคัญต่อรูปแบบและพฤติกรรมทางการทูตของออสเตรเลียซึ่งมักจะอิงการรักษาวินัยซึ่งผลประโยชน์ของชาติเป็นหลัก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Cooper and Higgott (1990) และ Henrikson (2005) การเจรจาต่อรองเป็นเครื่องมือของรัฐมหาอำนาจระดับกลางที่เป็นไปในลักษณะของอำนาจอ่อนละมุน (Soft Power) อย่างหนึ่ง ดังเช่น ออสเตรเลียให้ความช่วยเหลือในเจรจาต่อรองให้บรรลุข้อตกลงเพื่อบรรเทาทุกข์เชิงมนุษยธรรมของชาวปาปัวนิวกินีจากเหตุการณ์ความไม่สงบในประเทศออสเตรเลียมองว่าเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่ออสเตรเลียต้องให้ความช่วยเหลือปาปัวนิวกินี เพื่อระงับยับยั้งความรุนแรงภายในของปาปัวนิวกินีไม่ให้ลุกลามต่อความมั่นคงในภูมิภาค และพร้อมกับรักษาผลประโยชน์ของออสเตรเลียเองในด้านการค้า การลงทุน ที่มีปาปัวนิวกินีเป็นส่วนส่วนทางธุรกิจ

นอกจากนี้ การให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศกลายเป็นแรงผลักดันบทบาทออสเตรเลียให้มีความกระตือรือร้นมากขึ้นในสถานะสามเหลี่ยมแห่งอำนาจและพยายามไม่ให้อิทธิพลของจีนเข้าแทรกแซงภูมิภาค ในกรณีศึกษาของปาปัวนิวกินี และหมู่เกาะโซโลมอน เนื่องจากมีคู่แข่งแห่งอำนาจที่สำคัญคือ สาธารณรัฐประชาชนจีน ออสเตรเลียจำเป็นต้องรักษาสภาวะความสมดุลแห่งอำนาจกับประเทศพันธมิตรในภูมิภาคไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Holbraad (1984) ออสเตรเลียได้พยายามคานอำนาจกับจีนซึ่งเป็นรัฐมหาอำนาจขนาดใหญ่ในการดำเนินการทางการทูตที่ระมัดระวังในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ โดยหลีกเลี่ยงความขัดแย้งโดยพิจารณาแยกชนิดของสถานการณ์ว่าเป็นการแข่งขันหรืออยู่บนพื้นฐานความร่วมมือทางอำนาจระหว่างกัน

นอกจากนี้ กรณีศึกษาติมอร์ตะวันออก ออสเตรเลียได้เล่นบทบาทการเจรจาต่อรองผลประโยชน์ร่วมกันทางทะเลกับติมอร์ตะวันออก ซึ่งผลลัพธ์การเจรจาได้สร้างการเป็นหุ้นส่วนทางธุรกิจ การค้า การลงทุนระหว่างสองชาติ และต่อรองเจรจาการได้ผลประโยชน์ร่วมกันทางทะเล รวมทั้งปรับความสัมพันธ์สามเส้าระหว่างออสเตรเลีย อินโดนีเซีย และติมอร์ตะวันออก ให้มั่นคงยิ่งขึ้น เห็นได้จากความสัมพันธ์ระหว่างติมอร์ตะวันออกและออสเตรเลียปัจจุบันเป็นในลักษณะพึ่งพิง พึ่งพาและเป็นพันธมิตรระหว่างกัน เช่น รัฐบาลออสเตรเลียได้ร่วมมือกับรัฐบาลติมอร์ตะวันออก สนับสนุนโครงการต่าง ๆ ภายใต้ยุทธศาสตร์ “เศรษฐกิจ ผู้คน และสังคม” (Department of Foreign Affairs and Trade, 2018) และการสนับสนุนด้านกองกำลังระหว่างสองประเทศ ซึ่งติมอร์ตะวันออกได้รับการจัดสรรงบประมาณราว 213.8 ล้านดอลลาร์ออสเตรเลีย ในปี ค.ศ. 2009 - 2010 (ADF Budget, 2021) นอกจากนี้ ออสเตรเลียยังคำนึงถึงการรักษาผลประโยชน์ด้านทรัพยากรธรรมชาติออสเตรเลีย ได้ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการต่างประเทศของตนใหม่โดยหันไปดำเนินนโยบายกับติมอร์ตะวันออกอย่างเป็นรูปธรรมด้วยการลงนามในข้อตกลงระหว่างแคนเบอร์รา และดีลี ตกลงให้รายได้ทั้งหมดที่ได้จากผลประโยชน์จากช่องแคบติมอร์ร้อยละ 90 เป็นของติมอร์ตะวันออก ส่วนอีกร้อยละ 10 เป็นของออสเตรเลีย เนื่องจากทั้งสองประเทศมีน่านน้ำที่ใช้ร่วมกัน (Navin, 2002)

2) บทบาทด้านการแสวงหาโอกาส หากพิจารณาตามแนวคิดสำนักสังคมนิยม รัฐมหาอำนาจระดับกลางมีเป้าประสงค์รักษาผลประโยชน์ของชาติและเพิ่มพูนอำนาจให้แข็งแกร่งขึ้น ดังนั้น การแสวงหาโอกาสจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับรัฐมหาอำนาจระดับกลาง การแสวงหาโอกาสแสดงออกโดยลักษณะการทูตแบบเฉพาะเจาะจง (Niche Diplomacy) ซึ่งจะเน้นผลประโยชน์เฉพาะด้านและเทคนิคสำคัญคือการโน้มน้าวใจ (Persuade) ให้รัฐอื่นเห็นถึงประโยชน์ในด้านที่รัฐมหาอำนาจระดับกลางต้องการจะปกป้องรักษาไว้ ดังเช่น การมองเห็นปัญหาความขัดแย้งด้านเชื้อชาติที่นำไปสู่สงครามกลางเมืองในหมู่เกาะโซโลมอน ในปี ค.ศ. 1998 - 2003 ที่จะลุกลามต่อเสถียรภาพความมั่นคงในภูมิภาค ออสเตรเลียได้โน้มน้าวและเรียกร้องให้ประเทศในภูมิภาคแปซิฟิกใต้ให้การช่วยเหลือหมู่เกาะโซโลมอน เนื่องจากตกอยู่ในสภาวะการล่มสลายของรัฐ ออสเตรเลียได้จัดสรรงบประมาณที่ในปฏิบัติการ RAMSI

เพื่อสร้างสันติภาพในหมู่เกาะโซโลมอนมากขึ้น โดยช่วงปี ค.ศ. 2009 งบประมาณของทางด้านการมั่นคงออสเตรเลียได้รับการจัดสรร 1.7 พันล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ งบประมาณดังกล่าวถูกจัดสรรมากจากกองทัพออสเตรเลียและสำนักงานตำรวจแห่งชาติออสเตรเลีย จากรายงานของสื่อกองทัพออสเตรเลีย รัฐมนตรีกระทรวงกลาโหมได้เปิดเผยตัวเลขดังกล่าวว่า ในช่วงปี ค.ศ. 2009 - 2010 ออสเตรเลียได้ให้เงินช่วยเหลือแก่หมู่เกาะโซโลมอนราว 29.6 ล้านดอลลาร์สหรัฐพร้อมกับส่งทหารจำนวน 110 นายไปประจำการและควบคุมการปฏิบัติการ RAMSI เนื่องจากรัฐบาล Rudd ได้ให้ความสำคัญกับนโยบายต่างประเทศโดยเฉพาะด้านความร่วมมือในภูมิภาคแปซิฟิก โดยนาย Rudd ได้ให้สัมภาษณ์แก่สื่อมวลชนกล่าวว่า “รัฐบาลของข้าพเจ้ามีความตั้งใจที่จะริเริ่มการเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาแปซิฟิกใหม่กับประเทศหมู่เกาะแปซิฟิกต่าง ๆ แม้ว่างบประมาณในประเทศนั้นมีจำกัดแต่เราไม่สามารถละเลยชนชาติเมลานีเซีย เช่น ปาปัวนิวกินีและหมู่เกาะโซโลมอนได้ หากกระทำการละเลยนั้นหมายถึงมันจะส่งผลในทางลบแก่ภูมิภาคและออสเตรเลีย” (Dorney, 2008) ดังนั้นสิ่งนี้สามารถเกิดขึ้นเมื่อรัฐมหาอำนาจระดับกลางมองเห็นโอกาส พฤติกรรมดังกล่าวปรากฏในลักษณะความเป็นผู้นำอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Cowen (1993) ที่กล่าวถึงการเป็นผู้นำของรัฐมหาอำนาจระดับกลาง

3) บทบาทด้านการเป็นพลเมืองโลกที่ดี สอดคล้องกับทฤษฎีรัฐมหาอำนาจระดับกลางหลังยุคสงครามเย็นของ Cooper et al. (1993) และ Wood (1987) ผนวกกับแนวคิดของนาย Gareth Evans รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศได้กำหนดสถานะและประกาศตัวในสถานะของออสเตรเลียว่าเป็นรัฐมหาอำนาจระดับกลางบนเวทีการเมืองระหว่างประเทศในช่วงทศวรรษ 1990 พฤติกรรมการเป็นพลเมืองโลกที่ดีส่งผลต่อบทบาทความเป็นผู้นำในเรื่องสำคัญ ๆ ที่เกิดขึ้นในระบบระหว่างประเทศ อีกทั้งยังส่งผลต่อพฤติกรรมที่มีส่วนร่วม การสร้างหุ้นส่วน หรือพันธมิตรกับปาปัวนิวกินี หมู่เกาะโซโลมอน โดยเน้นผลประโยชน์ร่วมกันมากกว่าที่จะได้ฝ่ายเดียว และพยายามหลีกเลี่ยงพฤติกรรมความแข็งกร้าวในการปฏิสัมพันธ์กับรัฐอื่น ๆ ดังนั้นการเป็นพลเมืองโลกที่ดีของออสเตรเลียนำไปสู่การสร้างเครื่องมือของรัฐผู้ให้ในรูปแบบการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศแก่รัฐผู้รับ เพื่อพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง และนำไปสู่การขยายตัวของอำนาจรัฐมหาอำนาจระดับกลาง

ในกลุ่มประเทศโลกเหนือ-ใต้ (North-South states) ได้แก่ กรณีที่ออสเตรเลียให้การช่วยเหลือระหว่างประเทศแก่อินโดนีเซียในเหตุแผ่นดินไหวและสึนามิ เป็นต้น

4) บทบาทด้านการขยายอิทธิพลในภูมิภาค ส่งผลต่อพฤติกรรมทางการทูต ออสเตรเลียในด้านการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศเป็นสิ่งสำคัญและนำไปสู่การพัฒนาด้านความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างรัฐในภูมิภาคและข้ามภูมิภาค ทั้งสองกรณีศึกษา - กลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ออสเตรเลียมองอินโดนีเซียว่าเป็นประตูเชื่อมโยงออสเตรเลียไปสู่ภูมิภาคเอเชียได้ และกลุ่มแปซิฟิกใต้ อาทิเช่น การช่วยเหลือด้านพัฒนาเศรษฐกิจและสร้างควมยั่งยืนในภูมิภาค การช่วยเหลือด้านการศึกษาและมนุษยธรรม ด้านบรรเทาภัยพิบัติจากภัยธรรมชาติต่าง ๆ ซึ่งความหลากหลายในสาขาความช่วยเหลือนั้นครอบคลุมหลักความเป็นมหาอำนาจระดับกลาง สอดคล้องของงานวิจัยของ Chai (2000) ออสเตรเลียส่งผ่านเครื่องมือทางการช่วยเหลือระหว่างประเทศเพื่อเสริมสร้างความเป็นมหาอำนาจระดับกลาง ภายใต้เหตุผลของการตระหนักถึงผลประโยชน์ของชาติเป็นสำคัญ ดังนั้นแนวคิดการทูตของออสเตรเลียในฐานะรัฐมหาอำนาจระดับกลางต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนปัจจุบัน ออสเตรเลียจัดอยู่ในรัฐมหาอำนาจระดับกลางแบบดั้งเดิม

แนวคิดการเป็นผู้บริจาคให้ความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการแก่กลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกจึงเกิดขึ้นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนในแต่ละรัฐบาล ออสเตรเลียทั้งสองฝั่งชั่วคราวเมือง คือ พรรคแรงงาน หรือพรรคเสรีนิยม หลังสงครามเย็นสิ้นสุดลง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Jordaan (2003) และ Ikenberry and Kupchan (1990) การให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐผู้ให้/ผู้บริจาคกับรัฐผู้รับบริจาค รัฐมหาอำนาจระดับกลางอาจจะบริจาคทรัพยากรหรือทรัพย์สินเพื่อเข้าช่วยเหลือรัฐผู้รับหลังจากสงครามเย็นสิ้นสุดลง นำไปสู่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เน้นการอธิบายแบบเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศแนววิพากษ์ที่เน้นกรอบความร่วมมือทางด้านการพัฒนาและเศรษฐกิจเป็นสำคัญ สอดคล้องกับพื้นฐานความเชื่อของ Cooper et al. (1993) ที่มองว่าความช่วยเหลือระหว่างประเทศจากรัฐมหาอำนาจระดับกลางสามารถเปลี่ยนแปลงพื้นฐานเศรษฐกิจโลกและก่อให้เกิดการขยายตัวของสวัสดิการในรัฐ

ที่ยากจน เช่น ในกรณีการให้ความช่วยเหลือของออสเตรเลียที่มีต่ออินโดนีเซีย นั้น เริ่มชัดเจนหลังสงครามเย็นสิ้นสุดลง เมื่อรัฐบาลของนาย Bob Hawke จากพรรคแรงงาน ออสเตรเลียได้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีระหว่างปี ค.ศ. 1983 - 1991 ออสเตรเลียได้ตระหนักถึงความสัมพันธ์และผลประโยชน์แห่งชาติของตนในระยะยาว การก้าวเข้าสู่ระเบียบโลกใหม่นั้นจำเป็นต้องสร้างพันธมิตรเพิ่มขึ้น ออสเตรเลียมองว่า อินโดนีเซียเป็นพันธมิตรที่สำคัญสามารถเชื่อมโยงออสเตรเลียไปสู่เอเชียได้มีการจัดตั้ง สถาบันความร่วมมือออสเตรเลีย-อินโดนีเซีย (AustraliaIndonesia Institute : AII) ในปี ค.ศ. 1989 เป็นจุดเริ่มต้นพัฒนาความสัมพันธ์ให้ดีขึ้นโดยเฉพาะด้านการ ให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศหลังจากช่วงสงครามเย็นได้ผ่านพ้นไป ออสเตรเลีย ได้ให้การสนับสนุนทางการเงินแก่อินโดนีเซียผ่านสถาบันดังกล่าวโดยมีเป้าหมาย การทูตทางเศรษฐกิจ และพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของออสเตรเลียและ อินโดนีเซียจวบจนปัจจุบัน (Mackie, 2007, p. xii)

บทบาทของออสเตรเลียทางด้านการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศ ถูกสื่อสารผ่านรูปแบบของการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศที่หลากหลาย แก่ประเทศพันธมิตรในภูมิภาคแปซิฟิกตอนใต้และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาทิเช่น การช่วยเหลือด้านความมั่นคง การพัฒนาเศรษฐกิจและการพาณิชย์ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การสร้างความยั่งยืนในภูมิภาค การช่วยเหลือด้าน การศึกษา วัฒนธรรม ภาษา และมนุษยธรรมและด้านบรรเทาภัยพิบัติจากภัยธรรมชาติ ซึ่งการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศของออสเตรเลียในหลากหลายมิติที่เกิดขึ้น ได้แก่ กรณีการให้ความช่วยเหลือด้านการพาณิชย์ ได้แก่ โครงการพัฒนาโครงสร้าง พื้นฐานและเทคโนโลยี กระทรวงการต่างประเทศของออสเตรเลียได้มีรายงานว่า ในช่วง ปี ค.ศ. 2017 รัฐบาลออสเตรเลียให้ความช่วยเหลือแก่หมู่เกาะโซโลมอน เช่น การวาง สายอินเทอร์เน็ทใยแก้วนำแสงโดยมีระยะทาง 4,000 กิโลเมตร (2,500 ไมล์) โดยผ่าน พื้นที่ออสเตรเลีย ปาปัวนิวกินี และหมู่เกาะโซโลมอน ซึ่งสิ่งนี้นำไปสู่การโทรคมนาคม ระหว่างกันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการช่วยเหลือดังกล่าวนี้จัดว่าเป็นการช่วยเหลือ เพื่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยีแก่หมู่เกาะโซโลมอน โดยสายเคเบิล จะต้องมีจุดเชื่อมโยงของออสเตรเลียเพื่อให้หมู่เกาะโซโลมอนและปาปัวนิวกินี เชื่อมต่อกับโครงสร้างพื้นฐานเคเบิลใยแก้วนำแสงของออสเตรเลียที่เมืองซิดนีย์

ทาวนส์วิลล์ และซานโฮเซโคสต์ ก็ล้วนเป็นจุดเชื่อมต่อทั้งสิ้น ซึ่งการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยีแก่หมู่เกาะโซโลมอนนั้นนับว่าเป็นการปิดช่องว่างของการแผ่ขยายอิทธิพลของบริษัทเทคโนโลยีชั้นนำของสาธารณรัฐประชาชนจีน เช่น หัวเว่ย ที่พยายามเข้ามามีบทบาทในการเชื่อมต่อและวางสายอินเทอร์เน็ตใยแก้วนำแสงให้แก่หมู่เกาะโซโลมอน (Doran and Dziedzic, 2018) ซึ่งสอดคล้องกับห้าเป้าหมายของ เหตุผลของการช่วยเหลือระหว่างประเทศที่ Lancaster (2007 : 12-15) ได้อธิบายไว้ ซึ่งออสเตรเลียได้ให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศแก่ประเทศพันธมิตรในภูมิภาคแปซิฟิกตอนใต้และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เข้าเกณฑ์ทั้งห้าเป้าหมาย แต่จะแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของระดับการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศที่ออสเตรเลียเล็งเห็นสมควร

บทสรุป

การให้ความช่วยเหลือที่ออสเตรเลียหยิบยื่นให้แก่ปาปัวนิวกินีนั้นมุมมองของออสเตรเลียที่มีต่อปาปัวนิวกินีหลังสงครามเย็นในภาพรวมยังคงไม่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ถึงแม้ว่าปาปัวนิวกินีจะได้รับเอกราชจากออสเตรเลียแล้วก็ตาม ออสเตรเลียมองว่าปาปัวนิวกินีเป็นประเทศน้องใหม่ที่ยังต้องการการพัฒนาและการช่วยเหลือระหว่างประเทศ โดยเน้นด้านความมั่นคง และการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งความเป็นหนึ่งทางด้านวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชาวปาปัวนิวกินีควรจะเกิดขึ้น และการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศแก่ปาปัวนิวกินีนั้นเป็นไปอย่างมีเงื่อนไข และปาปัวนิวกินีเองต้องปฏิบัติตามพันธะสัญญา ซึ่งอาจจะดูไม่ง่ายเหมือนกับกรขอกู้เงินจากสาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้งนี้ออสเตรเลียเล็งเห็นว่าปาปัวนิวกินียังขาดวินัยกับการจัดการและแก้ปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณ การปรับปรุงการจัดเก็บภาษีและการบังคับใช้กฎหมายทางการเงิน และการจัดการทางการเมืองที่ผิดพลาดของภาครัฐ ซึ่งการบังคับปาปัวนิวกินีให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขจะเป็นการช่วยเหลือให้ปาปัวนิวกินีรักษาและพัฒนาวินัยทางการเงินและส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนของระบบเศรษฐกิจของประเทศตนในอนาคตได้

การให้ความช่วยเหลือที่ออสเตรเลียหยิบยื่นให้แก่หมู่เกาะโซโลมอนนั้น มุมมองของออสเตรเลียที่มีต่อหมู่เกาะโซโลมอนหลังสงครามเย็นในภาพรวม มีการพัฒนาความสัมพันธ์ไปในทิศทางที่ดีขึ้นกว่าในช่วงต้นทศวรรษ 1990 ออสเตรเลียมองหมู่เกาะโซโลมอนอันธมิตรและเป็นรัฐพันธมิตรที่สำคัญของตน ประกอบกับหมู่เกาะโซโลมอนยังต้องการการพัฒนาและการช่วยเหลือระหว่างประเทศ ได้แก่ ด้านความมั่นคง การฟื้นฟูมนุษยธรรมในสังคม ความเสมอภาคระหว่างเพศ และการพัฒนาที่ยั่งยืน สิ่งเหล่านี้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่เชื่อมความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศไว้

สำหรับอินโดนีเซีย ออสเตรเลียตระหนักถึงการพึ่งพาและการได้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างพันธมิตร เพราะออสเตรเลียมองว่าอินโดนีเซียคือประตูสู่ภูมิภาคเอเชีย ดังนั้น การให้ความช่วยเหลือแก่อินโดนีเซียจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดี อินโดนีเซียจะสามารถดึงออสเตรเลียเข้าร่วมในเวทีต่าง ๆ ของภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ได้ ในช่วงทศวรรษ 2000 ความสัมพันธ์ระหว่างอินโดนีเซียและออสเตรเลียยังดำรงอยู่ในภาพของการเป็นหุ้นส่วนทางธุรกิจที่สำคัญ และยังรักษาสถานะเพื่อนบ้านที่สำคัญของออสเตรเลีย มีการแบ่งปันชายแดนทางทะเลร่วมกัน แม้ว่าในช่วงที่เกิดวิกฤติการณ์ทางการเงินในยุโรปและสหรัฐฯ และออสเตรเลียได้รับผลกระทบจากวิกฤติดังกล่าว การให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศที่มีต่อ

อินโดนีเซียได้ถูกลดงบประมาณในหลายโครงการ แต่ทว่าออสเตรเลียก็ยังหยิบยื่นเม็ดเงินความช่วยเหลือให้แก่อินโดนีเซียเพื่อรักษาสัมพันธภาพอันดีระหว่างสองประเทศเอาไว้ ความสัมพันธ์ที่ไม่ราบรื่นในอดีตได้ถูกปรับทิศทางใหม่ อีกนัยหนึ่ง ออสเตรเลียยังสามารถได้ประโยชน์กับการทูตสาธารณะที่ตนช่วยเหลืออินโดนีเซีย และยังสามารถรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ของตน ซึ่งถือว่าเป็นอำนาจอ่อนละมุนรูปแบบหนึ่งและนำมาซึ่งสถานะของออสเตรเลียที่ได้รับการยอมรับจากนานาชาติในสังคมนานาชาติ สิ่งเหล่านี้สอดคล้องกับแนวทางการทูตออสเตรเลียในฐานะของรัฐมนตรีมหาดไทยระดับกลาง เช่น ในการเจรจาต่อรอง การแสวงหาโอกาส การเป็นพลเมืองโลกที่ดี และการขยายอิทธิพลในภูมิภาคจากบทบาทการเป็นประเทศผู้ให้ความโอบอ้อมอารี ความใจกว้าง และสามารถสร้างพันธมิตรเพิ่มขึ้น

สำหรับติมอร์ตะวันออก บทบาทของออสเตรเลียได้ส่งผ่านการเชื่อมโยงให้เห็นถึงอิทธิพลในระดับภูมิภาค และหลักการเป็นพลเมืองโลกที่ดีมีการเชื่อมโยงตนเองกับระบบโลกและสังคมระหว่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของรัฐมหาอำนาจระดับกลางแบบใหม่ นอกจากนี้ มีการแสวงหาโอกาสเพิ่มบทบาทให้แก่รัฐของตนอย่างชัดเจน การที่รัฐมหาอำนาจระดับกลางเล่นบทบาทที่เด่นชัดในเวทีระหว่างประเทศและสามารถใช้อำนาจในการโน้มน้าวได้ซึ่งกล่าวถึงออสเตรเลียได้ชัดเจนได้ช่วงที่ระดมกำลังทางทหารจากประเทศสมาชิกอาเซียนเข้าช่วยเหลือติมอร์ตะวันออก ออสเตรเลียเป็นหัวหอกสำคัญในการเจรจาและโน้มน้าวให้กลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนยอมส่งกองกำลัง ทีมแพทย์ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมายังติมอร์ตะวันออกสำหรับประเด็นการสร้างพันธมิตรได้สั่งสมและเกิดขึ้นอย่างชัดเจนหลังจากติมอร์ตะวันออกได้รับเอกราชในปี ค.ศ. 2002 การสร้างพันธมิตรเกิดขึ้นในรูปแบบรัฐเล็กพึ่งพิงรัฐใหญ่ที่มีอำนาจหรือขีดความสามารถมากกว่า การให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศของออสเตรเลียในหลาย ๆ มิติ ที่มอบให้ติมอร์ตะวันออกนั้นแฝงไปด้วยเหตุผลการสร้างพันธมิตรในภูมิภาคและก่อให้เกิดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ด้านเศรษฐกิจ และการพัฒนาร่วมกัน

หากเปรียบเทียบบทบาทของออสเตรเลียที่มีต่อกรณีศึกษาทั้งสองกลุ่มคือ ภูมิภาคแปซิฟิกใต้ และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากการศึกษาพบว่าออสเตรเลียได้ให้ความสำคัญกับกลุ่มประเทศในภูมิภาคแปซิฟิกใต้มากกว่า เนื่องจากมีความใกล้ชิดทางประวัติศาสตร์ร่วมกันของเชื้อชาติของชนพื้นเมืองกลุ่มเมลานีเซีย และเป็นรัฐได้อำนาจอธิปไตยที่ได้รับการดูแลมาก่อนในลักษณะความเป็นพี่ใหญ่ (Big Brother) และเป็นผู้จัดการกิจการของภูมิภาคแปซิฟิกใต้มาโดยตลอดหลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง สิ่งนี้สอดคล้องกับความเป็นผู้นำในภูมิภาค การขยายอิทธิพลในภูมิภาค และเป็นผู้บริจาคแนวทางในภูมิภาคแปซิฟิก และการเป็นพลเมืองโลกที่ดี ตามลักษณะการทูตของรัฐมหาอำนาจระดับกลาง สำหรับความสัมพันธ์กับประเทศในกรณีศึกษาภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น เป็นไปในลักษณะการสร้างพันธมิตรเพื่อเชื่อมโยงออสเตรเลียไปสู่ประตูที่กว้างขึ้น หรือเชื่อมโยงออสเตรเลียไปสู่โอกาสที่จะเกิดขึ้นในอนาคต สอดคล้องกับแนวคิดการแสวงหาโอกาส (Niche opportunity) ของลักษณะการทูตของรัฐมหาอำนาจระดับกลาง พร้อมกับการรักษาผลประโยชน์ของชาติให้ดำรงอยู่

ข้อเสนอแนะ

ช่องทางในการทางการศึกษาวิจัยในเชิงลึกต่อไปยังมีอีกหลายประการ ได้แก่

1. การเคลื่อนไหวของภาคธุรกิจของออสเตรเลียที่มีต่อบทบาทต่อประเทศหมู่เกาะแปซิฟิกในการเข้ามาให้ความช่วยเหลือเพื่อพัฒนาฟื้นฟูเศรษฐกิจของภูมิภาคบทบาทของกลุ่มภาคธุรกิจที่มีต่อการผลักดันและสนับสนุนนโยบายต่างประเทศออสเตรเลียที่มีต่อประเทศหมู่เกาะแปซิฟิกนั้นสำคัญ การศึกษานโยบายต่างประเทศนั้นจำเป็นต้องทำความเข้าใจการเมืองระหว่างประเทศและการเมืองภายในของออสเตรเลียโดยการศึกษาบทบาทของกลุ่มธุรกิจที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศออสเตรเลียเพราะจะช่วยให้เกิดความเข้าใจในที่มาที่ไปว่ามาจากกลุ่มใดบ้างที่เป็นกลุ่มที่ให้การสนับสนุนหรือมีอิทธิพลในนโยบายดังกล่าว

2. การเคลื่อนไหวของอิทธิพลภายนอก เช่น จีน สหรัฐฯ ต่อกฎภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และแปซิฟิกเป็นสิ่งที่น่าสนใจว่าได้มีส่วนในการแผ่ขยายอิทธิพลการเป็นเจ้าอำนาจ (Hegemon) อย่างไรและในมิติใดบ้าง

3. การรักษาดุลแห่งอำนาจ (Balance of Power) ของออสเตรเลีย ในการเผชิญหน้ากับรัฐมหาอำนาจ เช่น จีน และสหรัฐอเมริกา ไว้ได้หรือไม่อย่างไรหากมีการเกี่ยวพันทางผลประโยชน์ในมิติต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ ความมั่นคง และด้านการพัฒนา เป็นต้น และบทบาทของออสเตรเลียในฐานะที่เป็นรัฐมหาอำนาจระดับกลางจะเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่อย่างไร ประเด็นนี้ควรค่าต่อการศึกษาในการทำความเข้าใจเป้าหมาย มุมมองของออสเตรเลียในฐานะรัฐมหาอำนาจระดับกลางในทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเมื่อต้องเกี่ยวพันกับรัฐมหาอำนาจ

4. ความร่วมมือแบบทวิภาคีและพหุภาคีระหว่างออสเตรเลียกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และแปซิฟิกในด้านการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศเป็นอีกมุมมองหนึ่งที่น่าสนใจและน่าค้นคว้าเพื่อเรียนรู้และเปรียบเทียบค่าน้ำหนักของความสัมพันธ์และการให้ความสำคัญแก่ประเทศผู้รับ รวมทั้งยังสามารถวิเคราะห์ในมุมมองประเทศผู้รับอาจจะมีส่วนได้ส่วนเสียที่แตกต่างกันไปจากการรับความช่วยเหลือดังกล่าวจากออสเตรเลีย

เอกสารอ้างอิง

กัษมพร รักสอน. (2564). **แนวทางที่เปลี่ยนผ่านหลังยุคสงครามเย็น : ออสเตรเลียกับบทบาทความเป็นมหาอำนาจระดับกลางในด้านการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศ ช่วงปี ค.ศ. 1991 - 2018.** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ADF Budget (2021). **Department of Defence Media release 080/2009.** Retrieved April 29, 2020, from <https://nautilus.org/publications/books/australian-forces-abroad/solomonislands/adf-budget-solomon-islands/>.

Baba, G. and Kaya, T.O. (2014). Testing the creativity of Kevin Rudd's middle power diplomacy: EU–Australia partnership framework versus the Asia-Pacific community, **International Relations of the Asia-Pacific.** 14(2), 239–269.

Chai, EWE. (2000). **Middle powers in the modern state system: a case study of Australian's role as a regional actor** (PhD thesis). Hobart : University of Tasmania.

Chapnick, A. (1999). The middle power, **Canadian Foreign Policy Journal.** 7(2), 73-82.

Cooper, A.F. and Higgott, R.A. (1990). **Middle power leadership and coalition building : the Cairns Group and the Uruguay round** (Working paper no. 1990/1). Canberra : Australian National University.

Cooper, A.F., Higgott, R. A., and Nossal, Kim R. (1993). **Relocating middle powers: Australia and Canada in a changing world order.** Vancouver : UBC Press.

Cooper, A.F. (1997). "Niche diplomacy : A conceptual overview," In AF. Cooper (Ed), **Niche diplomacy: middle powers after the cold war,** 8. Basingstoke : Palgrave.

- Cowen, Z. (1993). **Australia's middle power diplomacy : AIJA annual address on international relations.** Retrieved April 11, 2020, from http://www.gevans.org/speeches/old/1993/101193_fm_australiamiddlepowerdiplo.pdf.
- Department of Foreign Affairs and Trade (2018). **Development assistance in Timor-Leste.** Retrieved April 11, 2021, from <https://dfat.gov.au/geo/timor-leste/developmentassistance/Pages/development-assistance-in-timor-leste.aspx>
- Dong-min Shin (2015). **A Critical Review of the Concept of Middle Power.** Retrieved December 2, 2021, from <https://www.e-ir.info/2015/12/04/a-critical-review-of-the-concept-of-middle-power/>.
- Doran, M. and Dziedzic, S. (2018). **Deal to be inked for Solomon Islands undersea internet cable Australia stopped China building.** Retrieved October 21, 2020, from <https://www.abc.net.au/news/2018-06-13/solomon-islands-undersea-cable-internetchina/9861592>.
- Dorney, S. (2008). **Rudd vows to help Pacific more.** Retrieved June 30, 2020, from <https://www.abc.net.au/news/2008-03-09/rudd-vows-to-help-pacific-more/1066566>.
- Edstrom, H. and Westberg, J. (2020). The Defense Strategies of Middle Powers : Competing for Security, Influence and Status in an Era of Unipolar Demise, **Comparative Strategy.** 39(2), 171-190.
- Evans, G. (2011). **Middle power diplomacy inaugural Edgardo Boeninger Memorial Lecture.** Retrieved April 29, 2020, from <http://www.gevans.org/speeches/speech441.html>.
- Flemes, D. (2007). **Emerging Middle Powers' Soft Balancing Strategy : State and Perspectives of the IBSA Dialogue Forum** (GIGA Working Paper, 57). Hamburg.

- Gounder, R. and Sen, K. (1999). What Motivates Foreign Aid: A Case Study of Australia's Aid to Indonesia, **The Journal of Developing Areas**. 33(3), 379-394.
- Henrikson, A. K. (2005). Niche diplomacy in the world public arena: the global "Corners" of Canada and Norway, **The New Public Diplomacy**. Spring, 67-87.
- Holbraad, C. (1984). **Middle powers in international politics**. New York : St Martin's Press.
- Huelsz, C. (2009). **Middle Power Theories and Emerging Powers in International Political Economy: A Case Study of Brazil** (PhD Thesis). Manchester : University of Manchester.
- Hurrell, A. (2000). "Some reflections on the role of intermediate powers in international institutions," In A. Hurrell et al. (Eds), **Paths to power: Foreign policy strategies of intermediate states**, 1-11. Princeton, NJ : Latin American Programme of the Woodrow Wilson International Centre for Scholars.
- Ikenberry G. J. and Kupchan C. A. (1990). "The legitimization of hegemonic power," In D. P. Rapkin (Ed), **World leadership and hegemony**, 1-20. Boulder : Lynne Rienner.
- Jordaan, E. (2003). The concept of a middle power in international relations : distinguishing between emerging and traditional middle powers, **Politikon**. 1(30), 165-181.
- Jordaan, E. (2017). The emerging middle power concept : Time to say goodbye?. South African, **Journal of International Affairs**. 24(3), 1-19.

- Kaarbo, J., Lantis, J.S., & Beasley, R. K. (2002). "The analysis of foreign policy in comparative perspective," In R K Beasley, J Kaarbo, JS Lantis & MT Snarr (Eds), **Foreign policy in comparative perspective**, 2. Washington : Congressional Quarterly.
- Lancaster, C. (2007). **Foreign aid : Diplomacy, development, domestic politics**. Chicago : The Chicago University Press.
- Mackie, J. (2007). **Australia and Indonesia: Current problems, future prospects**. Retrieved April 25, 2021, from https://www.lowyinstitute.org/sites/default/files/pubfiles/Mackie%2C_Australia_and_Indonesia_1.pdf.
- Navin, J. (2002). A dangerous oil slick. Australia tries to hijack East Timor's future. **The East Timor**. 8(1). Retrieved April 25, 2021, from <https://www.etan.org/estafeta/02/spring02/4gap.htm>.
- Patience, A. (2018). **Australian Foreign Policy in Asia Middle Power or Awkward Partner?**. London : Palgrave.
- Ping, J. H. (2005). **Middle power statecraft : Indonesia, Malaysia and the Asia-Pacific**. Farnham : Ashgate Publishing.
- Ravenhill, J. (1998). Cycles of middle power activism: constraint and choice in Australian and Canadian foreign policies, **Australian Journal of International Affairs**. 52(3), 309-327.
- Saxer, C. (2013). Capabilities and aspirations : South Korea's rise as a middle power, **Asia Europe Journal**. 11(4), 397-413.
- Ungerer, C. (2007). The middle power concept in Australian foreign policy, **Australian Journal of Politics and History**. 53(4), 538-551.
- Waltz, K N. (1979). **Theory of International Politics**. New York : Random House.

- Wood, B. (1987). **Middle Powers in the International System : A Preliminary Assessment of Potential**. Retrieved April 15, 2019, from <https://www.wider.unu.edu/sites/default/files/>
- Wood, T. (2018). Aid Policy and Australian Public Opinion, **Asia Pacific Policy Studies**. 5(2), 235–248.
- World Vision (2021). **Why does Australia give aid? (Online)**. Retrieved April 15, 2021, from <https://www.worldvision.com.au/get-involved/advocacy/australian-aid>.
- Yamazaki, M. (2009). **A Study of Middle Power Diplomacy : as a Strategy of Leadership and Influence** (Master Thesis). Ontario: University of Waterloo.
- Yilmaz, S. (2017). Middle Powers and Regional Powers. Retrieved April 25, 2019, from <https://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199743292/obo-9780199743292-0222.xml>.
- กัษมพร รักสอน. (2564). **แนวทางที่เปลี่ยนผ่านหลังยุคสงครามเย็น: ออสเตรเลียกับบทบาทความเป็นมหาอำนาจระดับกลางในด้านการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศ ช่วงปี ค.ศ. 1991 - 2018**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ADF Budget (2021). **Department of Defence Media release 080/2009**. Retrieved April 29, 2020, from <https://nautilus.org/publications/books/australian-forces-abroad/solomonislands/adf-budget-solomon-islands/>.
- Baba, G. and Kaya, T.O. (2014). Testing the creativity of Kevin Rudd's middle power diplomacy: EU–Australia partnership framework versus the Asia-Pacific community, **International Relations of the Asia-Pacific**. 14(2), 239–269.

- Chai, EWE. (2000). **Middle powers in the modern state system : a case study of Australian's role as a regional actor** (PhD thesis). Hobart : University of Tasmania.
- Chapnick, A. (1999). The middle power, **Canadian Foreign Policy Journal**. 7(2), 73-82.
- Cooper, A.F. and Higgott, R.A. (1990). **Middle power leadership and coalition building : the Cairns Group and the Uruguay round** (Working paper no. 1990/1). Canberra : Australian National University.
- Cooper, A.F., Higgott, R. A., and Nossal, Kim R. (1993). **Relocating middle powers : Australia and Canada in a changing world order**. Vancouver : UBC Press.
- Cooper, A.F. (1997). "Niche diplomacy: A conceptual overview," In AF. Cooper (Ed), **Niche diplomacy : middle powers after the cold war**, 8. Basingstoke : Palgrave.
- Cowen, Z. (1993). **Australia's middle power diplomacy : AIJA annual address on international relations**. Retrieved April 11, 2020, from http://www.gevans.org/speeches/old/1993/101193_fm_australiasmiddlepowerdiplo.pdf.
- Department of Foreign Affairs and Trade (2018). **Development assistance in Timor-Leste**. Retrieved April 11, 2021, from <https://dfat.gov.au/geo/timor-leste/developmentassistance/Pages/development-assistance-in-timor-leste.aspx>
- Dong-min Shin (2015). **A Critical Review of the Concept of Middle Power**. Retrieved December 2, 2021, from <https://www.e-ir.info/2015/12/04/a-critical-review-of-the-concept-of-middle-power/>.

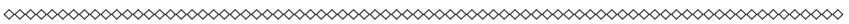
- Doran, M. and Dzedzic, S. (2018). **Deal to be inked for Solomon Islands undersea internet cable Australia stopped China building**. Retrieved October 21, 2020, from <https://www.abc.net.au/news/2018-06-13/solomon-islands-undersea-cable-internetchina/9861592>.
- Dorney, S. (2008). **Rudd vows to help Pacific more**. Retrieved June 30, 2020, from <https://www.abc.net.au/news/2008-03-09/rudd-vows-to-help-pacific-more/1066566>.
- Edstrom, H. and Westberg, J. (2020). The Defense Strategies of Middle Powers : Competing for Security, Influence and Status in an Era of Unipolar Demise, **Comparative Strategy**. 39(2), 171-190.
- Evans, G. (2011). **Middle power diplomacy inaugural Edgardo Boeninger Memorial Lecture**. Retrieved April 29, 2020, from <http://www.gevans.org/speeches/speech441.html>.
- Flemes, D. (2007). **Emerging Middle Powers' Soft Balancing Strategy : State and Perspectives of the IBSA Dialogue Forum** (GIGA Working Paper, 57). Hamburg.
- Gounder, R. and Sen, K. (1999). What Motivates Foreign Aid : A Case Study of Australia's Aid to Indonesia, **The Journal of Developing Areas**. 33(3), 379-394.
- Henrikson, A. K. (2005). Niche diplomacy in the world public arena: the global "Corners" of Canada and Norway, **The New Public Diplomacy**. Spring, 67-87.
- Holbraad, C. (1984). **Middle powers in international politics**. New York : St Martin's Press.
- Huelsz, C. (2009). **Middle Power Theories and Emerging Powers in International Political Economy : A Case Study of Brazil** (PhD Thesis). Manchester : University of Manchester.

- Hurrell, A. (2000). "Some reflections on the role of intermediate powers in international institutions," In A. Hurrell et al. (Eds), **Paths to power : Foreign policy strategies of intermediate states**, 1-11. Princeton, NJ: Latin American Programme of the Woodrow Wilson International Centre for Scholars.
- Ikenberry G. J. and Kupchan C. A. (1990). "The legitimation of hegemonic power," In D. P. Rapkin (Ed), **World leadership and hegemony**, 1-20. Boulder: Lynne Rienner.
- Jordaan, E. (2003). The concept of a middle power in international relations: distinguishing between emerging and traditional middle powers, **Politikon**. 1(30), 165-181.
- Jordaan, E. (2017). The emerging middle power concept : Time to say goodbye?. South African, **Journal of International Affairs**. 24(3), 1-19.
- Kaarbo, J., Lantis, J.S., & Beasley, R. K. (2002). "The analysis of foreign policy in comparative perspective," In R K Beasley, J Kaarbo, JS Lantis & MT Snarr (Eds), **Foreign policy in comparative perspective**, 2. Washington : Congressional Quarterly.
- Lancaster, C. (2007). **Foreign aid: Diplomacy, development, domestic politics**. Chicago : The Chicago University Press.
- Mackie, J. (2007). **Australia and Indonesia : Current problems, future prospects**. Retrieved April 25, 2021, from https://www.lowyinstitute.org/sites/default/files/pubfiles/Mackie%2C_Australia_and_Indonesia_1.pdf.
- Navin, J. (2002). A dangerous oil slick. Australia tries to hijack East Timor's future. **The East Timor**. 8(1). Retrieved April 25, 2021, from <https://www.etan.org/estafeta/02/spring02/4gap.htm>.

- Patience, A. (2018). **Australian Foreign Policy in Asia Middle Power or Awkward Partner?**. London : Palgrave.
- Ping, J. H. (2005). **Middle power statecraft : Indonesia, Malaysia and the Asia-Pacific**. Farnham : Ashgate Publishing.
- Ravenhill, J. (1998). Cycles of middle power activism : constraint and choice in Australian and Canadian foreign policies, **Australian Journal of International Affairs**. 52(3), 309-327.
- Saxer, C. (2013). Capabilities and aspirations: South Korea's rise as a middle power, **Asia Europe Journal**. 11(4), 397-413.
- Ungerer, C. (2007). The middle power concept in Australian foreign policy, **Australian Journal of Politics and History**. 53(4), 538-551.
- Waltz, K N. (1979). **Theory of International Politics**. New York : Random House.
- Wood, B. (1987). **Middle Powers in the International System : A Preliminary Assessment of Potential**. Retrieved April 15, 2019, from <https://www.wider.unu.edu/sites/default/files/>
- Wood, T. (2018). Aid Policy and Australian Public Opinion, **Asia Pacific Policy Studies**. 5(2), 235-248.
- World Vision (2021). **Why does Australia give aid? (Online)**. Retrieved April 15, 2021, from <https://www.worldvision.com.au/get-involved/advocacy/australian-aid>.
- Yamazaki, M. (2009). **A Study of Middle Power Diplomacy : as a Strategy of Leadership and Influence** (Master Thesis). Ontario : University of Waterloo.
- Yilmaz, S. (2017). Middle Powers and Regional Powers. Retrieved April 25, 2019, from <https://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199743292/obo-9780199743292-0222.xml>.

“ดาลอ ปอเนาะจารีต” พื้นที่ผลิตซ้ำอัตลักษณ์มลายูมุสลิม สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ภายใต้ความขัดแย้งกับนโยบายการศึกษาชาติ ปัจจุบัน

“Dalaw Traditional Pondok”: Reproduction Space for Malayu
Moslem Identity in the Three Southern Bordering Provinces under
the Conflict with the Present National Education Policy

สุทิพย์ พูลสวัสดิ์^{1*} (Sutip Poolsawat)^{1*}
พรพันธุ์ เขมคุณาศัย² (Pornpan Khemkunasai)²
ธนาภัทร เต็มรัตน์กุล³ (Tanapat Temrattanakul)³

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย 1) ศึกษาการให้ความหมายพื้นที่และความต้องการใช้พื้นที่ปอเนาะของโต๊ะครูเจ้าของปอเนาะดาลอ ตำบลมะนังยง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี และ 2) ศึกษาความขัดแย้งปอเนาะดาลอภายใต้้นโยบายการจัดการศึกษาชาติปัจจุบัน โดยใช้แนวคิดเรื่องพื้นที่ และแนวคิดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ผลการศึกษา 1) ความหมาย

^{1*} นิสิตระดับปริญญาเอก, สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล : poolsawat3452@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล : k.khemkunasai@gmail.com

³ อาจารย์ ดร., สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ สารสนเทศศาสตร์ และนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา, อีเมล : tanapat_temrattanakul@hotmail.com

^{1*} Doctoral Student, Doctor of Philosophy Program in Cultural Studies, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand. e-mail : poolsawat3452@lmail.com

² Assoc.Prof. Dr., Social Sciences Section, Faculty of Humanities and Social sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand. e-mail : k.khemkunasai@gmail.com

³ Lecturer, Dr., Department of Library Science, Communication Arts and Communication Arts, Faculty of Humanities and Social sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand. e-mail : tanapat_temrattanakul@hotmail.com

*Corresponding author : e-mail address : poolsawat3452@gmail.com

พื้นที่และความต้องการใช้พื้นที่พบว่า ปอเนาะดาลอ ก่อตั้ง พ.ศ. 2476 เป็นสถาบันการศึกษาศาสนาของมุสลิมเชื้อสายมลายูสืบทอดรูปจากอดีตมาก่อนที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้ามาอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐไทย พื้นที่ปอเนาะดาลอมีลักษณะตามจารีตศาสนา สอนแต่วิชาศาสนาอิสลามด้วยภาษามลายู โตะครูเจ้าของปอเนาะดาลอ จึงได้ให้ความหมายว่าเป็นพื้นที่สำหรับผลิตซ้ำความรู้และขัดเกลาทางด้านศาสนาอิสลาม และต้องการใช้ปอเนาะเป็นสถาบันการศึกษาศาสนาอิสลามตามจารีต 2) ความขัดแย้งปอเนาะภายใต้นโยบายการจัดการศึกษาชาติ พบว่า รัฐได้เข้าควบคุมปอเนาะผ่านนโยบายปฏิรูปการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 ให้เปลี่ยนรูปเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม นำเอาวิชาสามัญและภาษาไทยเข้าไปสอนเพื่อสร้างสำนึกและอัตลักษณ์ไทยให้กับชาวมลายูมุสลิมเพราะหวังเกรงว่าปอเนาะจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ต่อมาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ระบุว่า การจัดการศึกษาให้ยึดหลักสังคมมีส่วนร่วม และให้มีเอกภาพด้านนโยบายที่หลากหลาย ทว่าปัจจุบันแนวปฏิบัติรัฐยังคงมีความพยายามให้ปอเนาะทั้งหลายเปลี่ยนรูปแบบตามความต้องการของรัฐ อย่างไรก็ตามปอเนาะดาลอยังคงรักษาพื้นที่ปอเนาะไว้เหมือนเดิมเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ปอเนาะตามเป้าหมายการศึกษาอิสลามเป็นทางเลือกให้กับผู้ที่ต้องการเป็นนักการศึกษา หรือนำไปใช้ปฏิบัติอย่างถูกต้องสมบูรณ์

คำสำคัญ : ปอเนาะดาลอ, พื้นที่ผลิตซ้ำ, อัตลักษณ์มลายูมุสลิม

Abstract

The purposes of this article were to : 1) study the definition of space and the need for Pondok space of the teacher who is the owner of Dalaw Pondok in Tambon Manangyong, Yaring district, Pattani province, and 2) study the conflict the Pondok under the present national education policy. The study results revealed as follows : 1) on the definition of space and space need, it was found that Dalaw Pondok was established in 1933 as a religious nstitute for Malayu Moslems. The school inherited its former pattern before the three Southern bordering provinces were governed by the Thai state. Dalaw Pondok space had the characteristics of the Islamic tradition as a mean of

instruction. The teacher who is the owner of the school defined the space as the reproduction of knowledge and Islamic discipline. 2) Concerning the Pondok under the national education policy, it was found that the maintenance of religious space made the Pondok become a political space. The state had taken control the Pondok through the education reform policy in the Southern bordering provinces since 1951. The Pondok was transformed into an Islamic private school in which general subjects and the Thai language were taught in the school to enhance the awareness and Thai identity to Malayu Moslems. In the revised National Education Act B.E. 2542 (1999), it was stated that in the education provision process, there needed to be social involvement and a unity in the policy of education provision process with a variety of options. At present, however, the state still tries to change the pondoks according to the patterns it wants. The Pondok, however, still maintains its space as a traditional Pondok. This serves as an alternative for those who want to become religious scholars or perfect religious practitioners in their lives.

Keywords : Dalaw Pondok, reproduction space, Malayu Moslem identity

บทนำ

ปอเนาะสถาบันการศึกษาศาสนาอิสลามของชาวมลายูมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เกิดขึ้นมานานกว่าห้าร้อยปีตั้งแต่ในอดีตก่อนครั้งพื้นที่บริเวณนี้ยังเป็นอิสระอยู่ภายใต้มิตีร์รัฐมลายูอิสลาม และมีแบบเดียว เรียกว่า ปอเนาะจารีต พื้นที่มีความสอดคล้องตามปรัชญาและหลักการศาสนาอิสลามชาวมลายูมุสลิม ในยุคนี้ได้สร้างปอเนาะขึ้นมาภายใต้มิตีการเป็นรัฐมลายูอิสลาม คือ และใช้เป็นที่สร้างอัตลักษณ์ความเป็นมลายูมุสลิมตามการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเมืองจากมลายู อินดู พุทธ เป็นมลายูอิสลาม และได้ให้ความหมายต่อปอเนาะตามความสัมพันธที่เกิดขึ้นว่าเป็นพื้นที่ในการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นมลายูมุสลิมทั้งยังมีการสืบทอดต่อ ๆ กันเรื่อยมา ทว่าต่อมาดินแดนแถบนี้ได้ถูกราชอาณาจักรสยามเข้ายึดครองและถูกเปลี่ยนชื่อเป็นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยเป็นผลให้ชาวมลายูมุสลิมและปอเนาะที่เกิดขึ้นมาภายหลังต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศไทย ต่อมาได้เกิดความขัดแย้ง

และการปะทะกันขึ้นระหว่างชาวมลายูมุสลิมที่ยังคงเรียกตัวเองเหมือนเดิมว่าเป็น “ออฆะนายู” คือ เป็นคนมลายูมุสลิม ไม่ใช่ “ออฆะซีแย” หรือคนไทยตามที่รัฐต้องการจากนโยบายทางด้านวัฒนธรรมโดยมีโต๊ะครูปอเนาะเข้าร่วมด้วย เป็นผลให้ต่อมารัฐจึงได้พุ่งเป้าไปที่ปอเนาะ เป็นผลให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองเรื่องพื้นที่ปอเนาะระหว่างรัฐกับชาวมลายูมุสลิมในบริเวณนี้ จากการที่รัฐได้เข้าไปซ้อนทับพื้นที่ปอเนาะเพื่อทำเปลี่ยนแปลงและจัดระบบปอเนาะใหม่ เป็นผลให้ปอเนาะแตกตัวออกเป็นสามรูปแบบ ได้แก่ หนึ่ง โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่มีการนำเอาวิชาสามัญและวิชาชีพเข้าไปสอน และเปลี่ยนภาษาที่ใช้สอนจากภาษามลายูเป็นภาษาไทย สอง โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่เรียกว่า ปอเนาะสายเดี่ยว คือ สอนศาสนาอย่างเดียว และสาม สถาบันศึกษาปอเนาะเรียกว่า ปอเนาะจารีต คือ สอนศาสนาอย่างเดียว และรูปแบบยังคงมีความเป็นจารีตเหมือนเดิมที่สืบทอดมาจากอดีต ดังเช่น ปอเนาะดาลอในอำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ที่ผู้วิจัยเลือกเป็นพื้นที่สนามการวิจัยในครั้งนี้

การสำรวจเบื้องต้นพบว่าที่ผ่านมาโต๊ะครูดาลอเจ้าของและผู้ดูแลรับผิดชอบปอเนาะซึ่งมีการสืบทอดถึงสามท่าน รวมทั้งเด็กปอเนาะต้องเผชิญกับสายตาของรัฐที่มองปอเนาะอย่างหวาดระแวง เพราะรัฐมองว่าในปอเนาะไม่มีหลักสูตรภาษาที่ใช้สอนในปอเนาะเป็นภาษามลายู รัฐไม่เข้าใจว่าในปอเนาะสอนเรื่องอะไร และยังมองว่าจัดการศึกษาขาดมาตรฐาน ไม่เป็นผลดีทางด้านเศรษฐกิจ และไม่มี การวัดผล เด็กที่จบออกไปจากปอเนาะแล้วไม่สามารถไปเรียนต่อหรือไปประกอบอาชีพได้ สร้างความขัดแย้งและแรงกดดันให้กับผู้ที่อยู่ในปอเนาะแห่งนี้ ดังเช่น

“ที่ผ่านมาปอเนาะถูกจับจ้องด้วยความไม่ไว้วางใจจากรัฐ ทุกสังคมย่อมต้องมีคนไม่ดีปะปนอยู่ด้วย แม้แต่ลูกของเราบางทีก็อาจไม่ได้เป็นคนดีทุกคน แต่ความรุนแรงมันไม่ใช่นโยบายของปอเนาะ แม้แต่คำว่าอิสลามโดยแก่นแท้แล้ว หมายถึง “สันติ” การีม นาคานวา (ผู้ให้สัมภาษณ์) และ “สังคมส่วนใหญ่กลับเห็นว่า สถาบันปอเนาะแห่งนี้ดูแล้วไม่มีความสำคัญอะไรเลย เรียนไปแล้วก็ไม่มีงานทำ และยังหาว่าปอเนาะเป็นผู้ก่อการร้ายอีกด้วย คนที่ไม่เข้าใจหรือมีอคติกับปอเนาะก็ขอให้ท่านช่วยล้มเลิกความคิดเสียใหม่ อยากให้หันมามองปอเนาะในแง่ดี ๆ บ้าง เปิดใจให้กว้าง ยอมรับความจริงแล้วจะพบว่ามิอะไรหลายอย่างที่ไม่เคยพบเคยเห็น” ไพสอน หมักหมัน

(ผู้ให้สัมภาษณ์). สุทธิพงษ์ พูลสวัสดิ์ (ผู้ให้สัมภาษณ์). ที่ปอเนาะดาลอ เลขที่ 117/ หมู่ 5 ตำบลมะนังยง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี แสดงให้เห็นถึงแรงกดดันที่ดำรงอยู่ของปอเนาะดาลอ และในขณะเดียวกันผู้ที่อยู่ในปอเนาะก็ได้ได้กลับแรงกดดันดังกล่าวเพื่อให้สามารถอยู่รอดได้ ทำให้ผู้วิจัยต้องการศึกษาเรื่องราวของปอเนาะดาลอ ในประเด็นการให้ความหมายพื้นที่และความต้องการใช้พื้นที่ปอเนาะของโต๊ะครูเจ้าของปอเนาะ และความขัดแย้งระหว่างปอเนาะกับรัฐภายใต้นโยบายการจัดการศึกษาชาติปัจจุบัน

คำถามวิจัย

การให้ความหมายพื้นที่และความต้องการใช้พื้นที่ปอเนาะของโต๊ะครูเจ้าของปอเนาะดาลอเป็นประการใด และความขัดแย้งระหว่างปอเนาะกับรัฐภายใต้นโยบายการจัดการศึกษาชาติปัจจุบันได้สร้างผลกระทบใดให้กับโต๊ะครูในการจัดการพื้นที่ปอเนาะ

วัตถุประสงค์การวิจัย

ศึกษาการให้ความหมายพื้นที่และความต้องการใช้พื้นที่ปอเนาะของโต๊ะครูเจ้าของปอเนาะดาลอ ตำบลมะนังยง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี และ ศึกษาความขัดแย้งระหว่างปอเนาะดาลอกับรัฐภายใต้นโยบายการจัดการศึกษาชาติปัจจุบัน

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและวรรณกรรมเกี่ยวข้องที่นำมาใช้ในการศึกษาและวิเคราะห์งานวิจัยชิ้นนี้ แบ่งออกได้เป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) เอกสารงานวิจัยที่นำเสนอเกี่ยวข้องกับปอเนาะ 2) เอกสารที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ความเป็นมลายูมุสลิม และ 3) เอกสารที่เกี่ยวกับแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

1) เอกสารงานวิจัยที่นำเสนอเกี่ยวข้องกับปอเนาะ เรื่องพื้นที่ปอเนาะและการดำเนินการของปอเนาะที่ผ่านมาภายใต้นโยบายการจัดการศึกษาชาติของรัฐ พบว่า แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม

กลุ่มที่หนึ่ง เป็นงานที่อธิบายปอเนาะว่าเป็นสถาบันการศึกษาศาสนาอิสลามที่เป็นปัญหาที่มีการจัดการพื้นที่และสอนแตกต่างกับโรงเรียนทั่วไปจำเป็นที่รัฐต้องเข้าไปปรับปรุงแก้ไข ดังเช่น งานศึกษาเรื่องการพัฒนาการศึกษาเพื่อคุณภาพของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประสิทธิ์ เวชสวรรค์ อธิบายว่า มุสลิมสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มาตราฐานการศึกษาต่ำไม่นิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนภาษาไทย แต่ส่งเข้าศึกษากับโต๊ะครูในปอเนาะ สมัยก่อนรัฐไม่ได้สนใจปอเนาะนักเรียนในปอเนาะจึงเข้าไปมีส่วนอำนวยความสะดวกของจังหวัดชายแดนภาคใต้เสมอ นักเรียนเมื่อเรียนจบวิชาศาสนาไม่ได้ช่วยให้มีความสามารถในการผลิต (Productivity) ของแรงงานสูงขึ้น ขัดขวางความก้าวหน้าของสังคม (ประสิทธิ์ เวชสวรรค์. 2509) และงานศึกษาเรื่องไทยมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ขจัดภัย นุรุษพัฒน์ เสนอว่า การจัดการศึกษาของปอเนาะเป็นปัญหาของรัฐเพราะปอเนาะมักเป็นสถานที่ที่นักการเมืองทั้งฝ่ายไทยและต่างประเทศซึ่งเป็นฝ่ายตรงข้ามเพิ่งเล็งเห็นลักษณะพิเศษของปอเนาะว่าเป็นสถานที่รวบรวมบรรดานักศึกษาชายหญิง โต๊ะครูปอเนาะเป็นบุคคลที่ราษฎรในท้องถิ่นนั้น ๆ เคารพนับถือเชื่อฟังจึงพยายามใช้ปอเนาะเป็นเครื่องมือหาเสียงเลือกตั้งและจัดตั้งปอเนาะขึ้นเป็นองค์กรบังหน้าเพื่อเผยแพร่ลัทธิชาตินิยมมาเลเซียและลัทธิแบ่งแยกดินแดน ผู้ปกครองนิยมส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในปอเนาะเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการศึกษาภาษาไทยเพราะส่งผลให้มาตรฐานการศึกษาต่ำพูดภาษาไทยได้น้อย และไม่นิยมพูดเพราะเข้าใจว่าภาษาไทยเป็นภาษาศาสนาพุทธรังเกียจที่จะเล่าเรียน บางคนคิดว่าภาษาที่ถูกต้องของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามก็คือภาษามลายูเท่านั้น อีกทั้งยังเกรงว่าจะทำให้ขาดความยึดมั่นในภาษาและวัฒนธรรมเดิมของตน และไม่เห็นประโยชน์การเรียนตามหลักสูตรราชการ และมีความรู้สึกทางชาตินิยม เห็นว่าการเรียนหนังสือไทยทำให้ถูกกลืนชาติ จึงพยายามหลบหลีกหรือเลี่ยงไปเรียนนอกประเทศ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาและก่อให้เกิดปัญหาทางการเมือง และได้ชี้แนะว่าการศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาทางการเมืองหากชาวไทยมุสลิมได้รับการศึกษาไทยอย่างทั่วถึง (ขจัดภัย นุรุษพัฒน์. 2519)

กลุ่มที่สองเป็นงานอธิบายปอเนาะว่าเป็นสถาบันการศึกษาอิสลามที่สำคัญและจำเป็นสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวมลายูมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มุสลิม งานของ อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต เรื่อง “ปอเนาะกับการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้,” ความรู้กับการแก้ปัญหาความขัดแย้ง กรณีวิกฤติการณ์ชายแดนภาคใต้. กล่าวว่า อิสลามให้ความสำคัญมากกับองค์ความรู้และการแสวงหาความรู้ เพราะความรู้เป็นพื้นฐานการพัฒนามนุษย์ ไม่คำนึงว่าความรู้นั้นจะเป็นทางโลกหรือทางธรรม ในทัศนะอิสลามมุสลิมที่ดีจะเป็นผู้ยึดมั่นกับอัลอิสลาม เป็นวิถีการดำเนินชีวิต การดำเนินชีวิตที่ถูกต้องต้องเป็นวิถีที่วางอยู่บนพื้นฐานของศาสนา และการรู้จักศาสนาจะต้องผ่านกระบวนการศึกษา การศึกษาจึงมีความสำคัญสำหรับมุสลิมทุกคน ความจำเป็นในการแสวงหาความรู้เป็นแรงผลักดันให้เกิดสถาบันการศึกษารูปแบบต่าง ๆ ในสังคมมุสลิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปอเนาะถือว่าเป็นสถาบันการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญทั้งในอดีตและปัจจุบัน เป็นสถาบันการศึกษาที่เก่าแก่ที่สุดที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ได้ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ (อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต. 2548) และงานศึกษาปอเนาะของ สุเทพ สุนทรภัสซ์ เรื่อง “ปอเนาะ” มรดกสถาบันการศึกษากับบูรณาการทางศาสนาและสังคมของชาวมลายูมุสลิม ในจังหวัดภาคใต้” อธิบายว่า ปอเนาะเป็นสถาบันการศึกษาศาสนาอิสลามตามจารีตประเพณีของชาวมลายูมุสลิมในจังหวัดภาคใต้ประเทศไทย ชุมชนมุสลิมต้องพึ่งปอเนาะเพราะปอเนาะเป็นสถาบันการศึกษาศาสนาอิสลามตามจารีตประเพณีที่สร้างสรรค์บูรณาการให้กับศาสนาและสังคมของชาวมลายูมุสลิมในจังหวัดภาคใต้ประเทศไทย ทั้งนี้เป็นเพราะศาสนาอิสลามจำเป็นต้องใช้สถาบันการศึกษาเป็นเครื่องช่วย ด้วยเหตุผลว่าลักษณะสำคัญ จารีตศาสนาอิสลามมีลักษณะเป็นหลักการ (Doctrinal) เป็นบทบัญญัติหรือกฎหมาย (Legalistic) และเป็นคัมภีร์ (Scriptural) มีลักษณะทางวรรณกรรมหรืออักษรศาสตร์ (Literary) ศาสนาอิสลามไม่มีพระหรือนักบวช มีแต่ผู้รู้ “อูลาม่า” (Ulama) ที่มีลักษณะความเป็นปัจเจกสูงรวมกลุ่มกันหลวม ๆ การยอมรับนับถือศาสนาอิสลามของปัจเจกชนดำเนินไปในลักษณะเดียวกับกระบวนการศึกษาตามขั้นตอนอย่างช้า ๆ เริ่มด้วยการยอมรับศรัทธาไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นได้ฉับพลัน ปัจจุบันปอเนาะได้กลายเป็นศูนย์กลางความสนใจ ความขัดแย้ง ความพยายามจากภายนอกและภายในที่จะสร้างความทันสมัยให้กับสถาบันการศึกษาศาสนาและสังคมอิสลาม (สุเทพ สุนทรภัสซ์. 2548)

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ความเป็นมลายูมุสลิม งานศึกษาเรื่องมลายูปาตานี : ชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ และการเปลี่ยนแปลง ของ วรวิทย์ บารู และคณะ อธิบายว่าชาวมลายูปาตานี หมายถึงกลุ่มชวมลายูมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงฝังแน่นกับการยึดถือว่าพวกเขาเป็นคนมลายูที่เป็นพลเมืองไทยและยังคงยึดถือ “Bangsa” ซึ่งภาษามลายูถิ่นออกเสียงว่า “บาชอ” มีความหมายว่าเชื้อชาติของพวกเขา ก็คือมลายูและยังกำหนดอัตลักษณ์มลายูของตนเองด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 องค์ประกอบ คือ ศาสนาอิสลาม ภาษามลายู วัฒนธรรมอิสลามและวัฒนธรรมมลายู องค์ประกอบเรื่องศาสนาอิสลาม ภาษามลายูและการปฏิบัติตามวัฒนธรรมอิสลามและมลายูนั้นเป็นสิ่งบ่งบอกถึงความเป็นมลายูปาตานี สิ่งนี้มีความสอดคล้องกับชนชาวมลายูทั่วทั้งภูมิภาคมลายู (Nusantara) ที่ถือว่าคนมลายูก็คือMelayu Adatnya Melayu Bahasanya Islam agamanya องค์ประกอบทั้งสามตัวนี้เป็นองค์ประกอบที่มีอาจจะขาดตัวใดตัวหนึ่งได้ค่านิยมของชาวมลายูปาตานี

2) เอกสารที่เกี่ยวกับแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แนวคิดพื้นที่ (Place/Space) และแนวคิดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ (Ethnic Identity)

แนวคิดพื้นที่ (Place/Space) แนวคิดเรื่อง “พื้นที่” มีความสำคัญในสังคมมนุษย์มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังจะเห็นได้ว่านอกจากมีการให้ความหมายกับพื้นที่ในลักษณะต่าง ๆ แล้ว ยังมีการจัดการเกี่ยวกับพื้นที่อีกด้วยในอดีตการให้ความหมายและการจัดการกับพื้นที่ผ่านมามากเป็นไปตามคตินิยมของกลุ่มคนที่อยู่ในสังคมเดียวกันในลักษณะที่ไม่ขัดแย้งกัน เช่น วัดสำหรับชาวพุทธ แล้วจะให้ความหมายว่า วัดเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เหมาะสำหรับมาทำบุญ ประกอบพิธีกรรม และเป็นทำหน้าที่ขัดเกลาอบรมบ่มเพาะกุลบุตร กุลธิดา หรือป้า จัดให้ป่าเป็นพื้นที่พิเศษสำหรับคนในชุมชนสามารถเข้าไปใช้หาอาหารเพื่อยังชีพในลักษณะแบ่งปันกันได้ และการเข้าไปใช้พื้นที่ป่าต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ได้ร่วมกันตั้งไว้ อองรี เลอแฟบร์ (1991) นักคิดสายทฤษฎีหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) ได้เสนอความคิดเกี่ยวกับการมองและการให้ความหมายเกี่ยวกับ “พื้นที่” โดยเฉพาะในประเด็น “การเมืองเกี่ยวกับการสร้างพื้นที่” ละ(Space) แนนการศึกษาเรื่องราวของพื้นที่นอกจากต้องอธิบายสิ่งที่บรรจุในพื้นที่อย่างวาทกรรมแล้วก็จะต้องเพิ่ม

ความสนใจกับการผลิตสร้างความรู้ของพื้นที่ (Knowledge of Space) และการผลิตสร้างตัวของพื้นที่ (Production of Space) ด้วย

“พื้นที่” (Space) แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ พื้นที่ทางกายภาพ (First Space - Physical Space) พื้นที่ทางความคิด (Second Space - Mental Space) และพื้นที่ทางสังคม (Third Space - Social Sphere) พื้นที่ที่เรียกว่า Third Space เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ของพื้นที่ทางความคิดเกิดจากการตีความหรือการให้ความหมายพื้นที่ทางกายภาพอันนำไปสู่การสร้างพื้นที่ทางสังคมที่มีทั้งส่วนที่เป็นจริงและส่วนที่เป็นจินตนาการ กระบวนการผลิตพื้นที่ทางสังคม ประกอบด้วย สภาวะ 3 สภาวะ ซึ่งต่างก็ผลิตพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะของตนเอง แต่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน และอาจซ้อนทับกันอยู่สภาวะนั้น ได้แก่ 1) Spatial Practice หมายถึง วิธีการที่สร้างและการใช้พื้นที่อย่างที่เราเห็นและที่เป็น (Perceived) 2) Representations of Space หมายถึง พื้นที่ที่เป็นผลผลิตของศาสตร์ (Savoir) และความเป็นเหตุเป็นผล (Logic) เช่น แผนที่ ผังเมือง และระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (Gis) ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เกิดจากกระบวนการคิดว่า พื้นที่คืออะไร 3) Representational Space หมายถึง พื้นที่ที่เกิดจากความระลึกรู้ (Connaissance) และความรู้สึก พื้นที่ที่เต็มไปด้วยความหมาย และสัญลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้น และปรับเปลี่ยนโดยการที่ผู้คนที่ใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่นั้น และการที่พื้นที่ต่าง ๆ ได้ถูกบรรจุเนื้อหาความสัมพันธ์ทางสังคมเอาไว้ ความเป็น “ตัวตน” ของกลุ่มทางชาติพันธุ์ยังเกี่ยวโยงสัมพันธ์กับประเด็นเรื่องพื้นที่ (Place/Space) อีกด้วย ดังเช่นพื้นที่ของปอเนาะ

แนวคิดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ (Ethnic Identity) Barth (1969) ศึกษาเรื่อง Ethnic Groups and Boundaries ได้อธิบายเรื่องสำนึกทางชาติพันธุ์และการต่อรองทางชาติพันธุ์ว่า อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ (Ethnic Identity) หมายถึง สำนึกทางชาติพันธุ์ที่ถูกสร้างขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ เป็นผู้เลือกอัตลักษณ์ต่าง ๆ เช่น ภาษา ความเชื่อ ศาสนา การแต่งกายมาบรรจุไว้เพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างกลุ่มตนกับกลุ่มอื่น

Harrell (1995) ได้อธิบายถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในฐานะกระบวนการในการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มคนจะต้องพิจารณาถึงความสัมพันธ์กับหน่วยทางสังคมอื่น ๆ ด้วย เช่น ความสัมพันธ์กับรัฐ - ชาติ ความสัมพันธ์ทางอำนาจ

ระหว่างกลุ่มชนผู้มีอำนาจ (Dominant Group) ผู้สถาปนาตนเองขึ้นแทนที่อธิบายว่ากระบวนการสร้างชาติได้กลายเป็นเทคโนโลยีสำคัญทางอำนาจที่รัฐ - ชาติ ใช้ในการควบคุมพลเมืองของตนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในบริบทความสัมพันธ์กับรัฐ - ชาติ เป็นทั้งสิ่งที่เลือกเอง (Experienced Identity) และสิ่งที่ถูกให้เลือก (Imposed Identity) อัตลักษณ์ทั้งสองประเภทจะดำรงอยู่ร่วมกันและมีความสัมพันธ์กันแบบวิภาษลักษณะ (Dialectic) นั่นคือมีการปะทะสังสรรค์ต่อรองซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้เพราะว่ารัฐ - ชาติ ไม่สามารถสร้างหรือจำแนก อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ได้อย่างเบ็ดเสร็จสมบูรณ์ แต่มักถูกตรวจสอบตอบโต้ และตีความใหม่อยู่เสมอจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ กลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกจัดจำแนกประเภทไว้อย่างถาวรและตายตัว ดังเช่นกรณีของชาวมลายูมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เลือกที่จะปฏิเสธและพยายามขยับเขยื้อนกรอบอัตลักษณ์ที่หยุดนิ่งที่รัฐสร้างให้เพื่อเพิ่มพื้นที่ในการสร้างความหมายของอัตลักษณ์ของตนเองผ่านพื้นที่ปอเนาะ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ “วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ” (Qualitative Research) กับวิธีการเก็บข้อมูลภาคสนามในปอเนาะดาลอพื้นที่สนามวิจัย และในชุมชนรอบปอเนาะจากกลุ่มประชากรเป้าหมายเป็นหลัก มีขั้นตอนดังนี้

1. ขอบเขตด้านเอกสาร คือ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารวิชาการ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับปอเนาะ นโยบายการจัดการศึกษาชาติของรัฐ และเอกสารแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
2. ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ การลงเก็บข้อมูลภาคสนาม ประกอบด้วยในปอเนาะดาลอด้วยการใช้ชีวิตคลุกคลีพักค้าง ทำกิจกรรมร่วมกับโต๊ะครู เด็กปอเนาะและบริเวณพื้นที่โดยรอบปอเนาะบ้านดาลอ หมู่ที่ 3 โดยติดตามโต๊ะครูที่ออกไปเผยแพร่ศาสนา ทำพิธีกรรมให้กับชาวบ้าน รวมทั้งติดตามเด็กปอเนาะที่กลับบ้านออกไปพูดคุยเพื่อสอบถามข้อมูล
3. ขอบเขตด้านเวลา คือ ช่วงเวลาปกติปอเนาะเปิดเรียน ทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนรอบปอเนาะ และช่วงเวลาที่ปอเนาะปิดเทอมติดตามเด็กปอเนาะบางคนที่บ้าน

4. ขอบเขตด้านประชากร คือ กลุ่มที่เป็นผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (Key Informant) ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลักมี 6 กลุ่ม รวม 47 คน คือ โต๊ะครูเจ้าของปอเนาะดาลอ 1 คน ผู้ช่วยโต๊ะครูในปอเนาะดาลอ 4 คน กลุ่มเด็กปอเนาะ 21 คน ที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยดูแลเด็กปอเนาะ (ตอลาเอ๊ะห๊ะ) ได้แก่ ประธานเด็กปอเนาะ รองประธาน ผู้ดูแลแต่ละเขตในปอเนาะ (โต๊ะแนแบ) และเด็กปอเนาะที่อยู่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะในชุมชนใกล้เคียง กลุ่มศิษย์เก่า 6 คน กลุ่มผู้นำศาสนา 3 คน กลุ่มชาวบ้าน 10 คน และกลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐ 3 คน

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสังเกตควบคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึก พร้อมศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งเอกสาร และเข้าร่วมกิจกรรม ดังเช่น เข้าเรียนร่วมกับเด็กปอเนาะ ร่วมพิธีกรรมที่ไม่ขัดกับหลักการศาสนา เยี่ยมเยียนที่พัก รับประทานอาหารร่วมกับโต๊ะครูและเด็กปอเนาะในแต่ละเขตพร้อมจดบันทึก บันทึกข้อมูลด้วยเครื่องบันทึกเสียง และกล้องถ่ายรูป

6. การตรวจสอบข้อมูล มี 3 ด้าน คือ ด้านข้อมูล จากแหล่งที่มาสามแหล่ง (เวลา สถานที่ และบุคคล) ด้านประเด็นวิจัย และ ด้านแนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้ในการกำหนดกรอบวิจัย มองปรากฏการณ์ทั้งฝ่ายรัฐและปอเนาะ และวิเคราะห์ว่าต้องมีความใกล้เคียงและสอดคล้องกัน

ผลการศึกษา

การให้ความหมายพื้นที่และความต้องการใช้พื้นที่ปอเนาะของโต๊ะครูเจ้าของปอเนาะ

ปอเนาะดาลอจัดการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับชาวมลายูมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในรูปแบบปอเนาะจาริตสอนศาสนาอิสลามอย่างเดียวไม่มีความรู้สามัญหรือวิชาซีพเช่นโรงเรียนทั่วไปในระบบของรัฐรวมทั้งโครงสร้างการจัดการพื้นที่ปอเนาะขึ้นอยู่กับโต๊ะครูเจ้าของปอเนาะแต่ละคน ปอเนาะ จาริตเป็นการศึกษาในรูปแบบเดิมที่ชุมชนสืบทอดมาจากอดีตกว่าห้าร้อยปีปอเนาะเกิดขึ้นมาตั้งแต่ครั้งอดีตในดินแดนที่เป็น “รัฐมลายู - อิสลาม” ที่เป็นอิสระ ชื่อว่า “ปัตตานีดารุสสลาม” หรือ “รัฐปัตตานี” ซึ่งก็คือสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ปัจจุบัน ปอเนาะได้เกิดขึ้นจากการที่บริเวณนั้นได้เปลี่ยนจากการเป็น “รัฐมลายู - พุทธ” เป็น “รัฐมลายู - อิสลาม”

หลังจากนั้นกษัตริย์ได้สถาปนาพื้นที่ให้เป็นรัฐในรูปแบบ “มลายู - อิสลาม” โดยการผลิตสร้างตัวตนของพื้นที่ใหม่ให้เป็นไปรูปแบบอิสลามตามจินตนาการความต้องการในการใช้พื้นที่ พร้อมทั้งสร้างกฎเกณฑ์ขึ้นมา กำกับ ควบคุม การใช้พื้นที่ดังกล่าวผ่านระบอบการเมืองการปกครองโดยนำเอาโครงสร้างสังคมที่มีจารีตศาสนาอิสลามมาใช้เปรียบเสมือนกฎหมายปกครองบ้านเมืองเป็นแบบแผนแห่งพฤติกรรมในการใช้ชีวิตมีผลต่อวิถีชีวิตของชาวมลายูโดยตรงในเรื่องสำคัญ ๆ ดังเช่น การตัดสินใจ คดีความ คดีมรดกในทุกด้าน โดยเฉพาะเศรษฐกิจ และสังคม ที่สำคัญสุกษัตริย์ปกครองได้ตั้งกฎเกณฑ์รวบรวมผูกโยงให้ชาวมลายูสำนึกกว่าเป็นคนกลุ่มเดียวกัน หรือ “ชาติพันธุ์” เดียวกัน โดยมีอิสลามเป็นศาสนาชาติพันธุ์และมี “อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์” ความเป็นมลายูมุสลิมเป็นตัวบ่งบอกเป็นผลให้ชาวมลายูต้องการเปลี่ยนแปลงตนเองเป็นมลายูที่นับถือศาสนาอิสลามเรียกว่ามลายูมุสลิม สิ่งเหล่านี้ต้องอาศัยการศึกษาเป็นตัวช่วยจึงเกิดเป็นปอเนาะขึ้นมาคือ ปอเนาะจารีตทำหน้าที่ผลิตสร้างและผลิตซ้ำ อัตลักษณ์ความเป็นมลายูมุสลิมให้กับคนที่อยู่ในบริเวณนี้และสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันพื้นที่บริเวณนี้ต่อมาได้ถูกผนวกเข้ามาอยู่ในรัฐไทย ดังเช่น ปอเนาะดาลอ ปอเนาะดาลออยู่ที่เลขที่ 117 หมู่ 5 ณ หมู่บ้านดาลอ ตำบลมะนังยง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ผู้ก่อตั้งปอเนาะดาลอขึ้นมาและทำหน้าที่เป็นโต๊ะครูท่านแรกเป็นชาวปัตตานี คือ โต๊ะครู “หะยีอับดุลเราะห์มาน บินมุหัมมัดอิรซาด” ศิษย์ดาลอเรียกท่านว่า “บาบออับดุลเราะห์มาน” ด้วยอุดมการณ์ทางด้านศาสนาอิสลามอันเป็นอัตลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นมลายูที่แท้จริงโต๊ะครูดาลอได้สร้างปอเนาะในรูปแบบปอเนาะจารีตเหมือนเดิม

ปัจจุบันปอเนาะสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ยังมีอยู่หลายแห่งรวมทั้งปอเนาะดาลอที่เคยจัดการศึกษาตามอัยยาศัยให้กับชุมชนชาวมลายูเป็นอิสระสอดคล้องกับชีวิตความเป็นมลายูมุสลิมของชาวมลายูมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญส่งผลกระทบอย่างใหญ่หลวงต่อการศึกษาอิสลาม สืบเนื่องจากภายหลังจากพื้นที่เดิมของรัฐปาตานีได้ตกเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของสยามโดยสมบูรณ์และชาวมลายูมุสลิมที่อยู่ในบริเวณนี้ได้ถูกเปลี่ยนสภาพเป็นคนไทยโดยปริยาย ทว่าภายใต้รัฐไทยชาวมลายูมุสลิมเหล่านี้ก็ยังคงมีการสืบทอดอัตลักษณ์เดิมต่อมาตามวิถีคนมลายูเดิม คือ การพูดมลายู นับถือศาสนาอิสลาม และ

ใช้วัฒนธรรมที่ผสมผสานระหว่างมลายูกับอิสลาม โดยมีอิสลามเป็นแกนนำสังคม และที่สำคัญความเป็นชาติพันธุ์มลายูยึดติดอย่างเหนียวแน่นกับการนับถือศาสนา อิสลามงานศึกษาว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ ลักษณะทางชาติพันธุ์หรืออัตลักษณ์ชาติพันธุ์ มีใช้สิ่งที่เกิดจากธรรมชาติหรือสายโลหิต หากเป็นกระบวนการที่เกิดจากการหล่อหลอมก่อรูปขึ้นจากวิถีการดำรงชีวิตในสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ (Edmund Leach, 1964 : 101) เช่นเดียวกับชาวมลายูมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในปัจจุบันที่มีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของความเป็นมลายูมุสลิมที่สืบทอดหล่อหลอมมาจากบรรพบุรุษครั้งพื้นที่บริเวณนี้ในอดีตยังเป็นนครรัฐในรูปแบบมลายู - อิสลาม เรียกตัวเองว่าเป็นชาวมลายูมุสลิม ทว่าภายหลังจากพื้นที่ใหญ่ของรัฐปาตานี ถูกผนวกกลายเป็นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พื้นที่ในรัฐไทยในปี พ.ศ. 2452 เป็นผลให้ชาวมลายูมุสลิมได้ถูกเปลี่ยนสภาพเป็นพลเมืองของรัฐไทยแม้ว่าทางการไทยได้รวมพวกเขาให้เป็น “คนไทย” โดยเรียกพวกเขาเองว่า “ไทย - มุสลิม” ก็ตามแต่ด้วยอัตลักษณ์ที่แตกต่างออกไปจากคนไทยอย่างสิ้นเชิง คือ ชาวมลายูมุสลิมนั้นจะพูดภาษาแม่ ซึ่งเป็นภาษาดั้งเดิมของพวกเขา คือ ภาษามลายู นับถือศาสนาอิสลาม และมีวิถีชีวิตวัฒนธรรมในรูปแบบชาวมลายู (ผสมผสานระหว่างความเป็นมลายูกับอิสลาม) รวมถึงการมีบรรพบุรุษเป็นชาวมลายูปาตานี มีความภาคภูมิใจในอดีตจากประวัติศาสตร์ ที่เคยเป็นรัฐอิสระที่มีระบบการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และการศึกษาเป็นของตนเอง พวกตนมิได้อพยพมาจากไหน

ประการสำคัญที่ผ่านมาในอดีตบรรพบุรุษได้ยึดโยงความหมายของการเป็นชาติพันธุ์มลายูมุสลิมไว้กับศาสนาอิสลามอย่างไม่สามารถแยกขาดออกจากกันได้ สิ่งเหล่านี้ทำให้พวกเขายังคงมีการรักษาโครงสร้างทางสังคมวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ไว้เหมือนเดิม และถึงแม้ว่าพวกเขากลับเรียกตัวเองเป็น “ออลแมนยู” ซึ่งหมายความว่า เป็น “คนมลายู” มีใช้ “ออลแม ซีแย” (ชาวสยาม) และ “ออลแมฮิสแล” (คนมุสลิม) แสดงนัยยะการปฏิเสธว่าไม่ได้เป็นคนกลุ่มเดียวกันหล่อหลอมความเป็นมลายูมุสลิมไว้ในการดำรงวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมด้วยการพูดภาษามลายู มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในรูปแบบเดิมที่ผสมผสานระหว่างความเป็นมลายูและอิสลามแตกต่างจากที่รัฐต้องการด้วยสำนึกในความเป็นมาทางด้านประวัติศาสตร์และการให้ความหมายทางชาติพันธุ์เดิม การกำหนดกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยการมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากคน

กลุ่มใหญ่ที่เป็นคนไทยซึ่งพูดภาษาไทย นับถือศาสนาพุทธ และมีวิถีชีวิตวัฒนธรรมในรูปแบบไทยพุทธ ซึ่งรัฐได้ยึดเอาเป็น อัตลักษณ์หลักของชาติของชาวมลายูมุสลิม ซึ่งถึงแม้ว่าจะถูกเปลี่ยนเข้ามาเป็นพลเมืองไทยแล้วก็ตาม เป็นผลให้รัฐมองว่าคนเหล่านี้เป็นปัญหาทางด้านความมั่นคงทางด้านการปกครองประกอบกับความเป็นไปของสถานการณ์รอบตัวในขณะนั้น ภายใต้บริบทของกระบวนการสร้างรัฐชาติไทยตามแบบรัฐสมัยใหม่ที่เป็นผลเริ่มต้นจากการขยายตัวของการค้าอาณานิคมของยุโรป ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18 - 19 ได้แบ่งส่วนอื่น ๆ ของโลกออกเป็นอาณานิคมของประเทศต่าง ๆ ในศตวรรษที่ 20 อำนาจของยุโรปได้หมดไป เนื่องด้วยผลของสงครามโลกครั้งที่ 2 อาณานิคมต่าง ๆ ได้แยกตัวเองออกเป็นรัฐอิสระ พวกผู้นำของรัฐเหล่านี้ต่างเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาในยุโรปทั้งสิ้น ได้นำรูปแบบของรัฐในยุโรปมาจัดองค์การทางการเมืองของประเทศของตน และในที่สุดรัฐสมัยใหม่ได้เป็นรูปแบบสากลขององค์การทางการเมืองรวมทั้งรัฐไทย ด้วยรัฐชาตินั้นมีองค์ประกอบสามประการคือ มีประชากรแน่นอน มีดินแดนแน่นอน และมีรัฐบาลหรือมีอำนาจอธิปไตยแน่นอน เป็นของตนเอง ทำให้เกิดเป็นกระบวนการปลูกฝังความรู้สึก “เป็นชาติ” ลงในองค์ประกอบของรัฐสมัยใหม่ ซึ่งก็คือ “ประชากร” โดยการสร้างความรู้สึกแน่นแฟ้นว่าประชากรทุกคนในรัฐนั้นเป็นพวกเดียวกันสถานการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้เป็นผลให้ในปี พ.ศ. 2482 รัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ประกาศเปลี่ยนชื่อประเทศ จากสยามเป็นประเทศไทยอย่างเป็นทางการและหนึ่งในนโยบายของรัฐบาลก็คือ การออกประกาศรัฐนิยม 12 ฉบับ สิ้นสุดลงในปี 2485 มุ่งพัฒนาประเทศเป็นมหาอำนาจ โดยสร้างสำนึกความเป็นชาตินิยม สร้างความรักชาติ รักแผ่นดิน สร้างความปรองดองสมานฉันท์และปรับปรุงวัฒนธรรมบางประการของคนไทยให้ทัดเทียมอารยประเทศภายใต้สัญญาความเป็นไทยบังคับคนในชาติ ที่สำคัญได้นำเอานโยบายดังกล่าวมาใช้อย่างรุนแรงเข้มงวดกดขี่เพื่อแก้ปัญหาารวมกันในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้พยายามเข้าไปเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของพวกเขาให้ละทิ้งการใช้อัตลักษณ์เดิม เช่น ห้ามสวมใส่เครื่องแต่งกายแบบมุสลิม ห้ามไม่ให้สอนภาษามลายูในโรงเรียน ห้ามพูดภาษามลายูในการติดต่อราชการ ให้เปลี่ยนชื่อเป็นภาษาไทย แต่งกายแบบที่ขัดกับหลักอิสลาม และยังยกเลิกข้อยกเว้นเกี่ยวกับครอบครัวและมรดกให้ใช้กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นต้น ซึ่งนโยบายต่าง ๆ ข้างต้นได้สร้างความรู้สึกขัดแย้งขึ้นกับ

ชาวมลายูมุสลิมที่อยู่ในบริเวณนี้เนื่องจากมองว่าเป็นความพยายามของรัฐที่จะเข้าไปเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของพวกเขาให้ละทิ้งการใช้อัตลักษณ์เดิมเปลี่ยนมาเป็นการใช้อัตลักษณ์ไทย ซึ่งนอกจากจะเป็นผลกระทบต่อการพหุมลายูและการนับถือศาสนาอิสลาม ตลอดจนวิถีชีวิตวัฒนธรรมเดิมอันเป็นอัตลักษณ์สำคัญแบบมลายู - อิสลามที่มีความหมายกับความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของพวกเขาแล้ว ประการสำคัญยังเป็นการบีบคั้นทางจิตใจในเรื่องของการแบ่งชนชั้นทางชาติพันธุ์ภายใต้สถานภาพทางสังคมที่เปลี่ยนไปจากเดิมและด้วยจิตสำนึกในเรื่องความแตกต่างทางชาติพันธุ์ร่วมกับจิตสำนึกการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic Identification) เป็นผลให้เกิดการต่อต้านและการปะทะกันอย่างรุนแรงขึ้นระหว่างชาวมลายูมุสลิมกับเจ้าหน้าที่รัฐบาล ภายใต้การนำของผู้นำชุมชนชาวมลายูมุสลิม ซึ่งเป็นผู้นำทางศาสนา ดังกรณี “บะลุกาสาเมาะ” เหตุการณ์เกิดขึ้นที่ปัตตานี เดือนธันวาคม พ.ศ. 2490 เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจคนหนึ่งถูกโจรยิงเสียชีวิตที่หมู่บ้านบะลุกาสาเมาะ ตำรวจกลุ่มหนึ่งจึงเข้าไปยังหมู่บ้านนั้นเพื่อสอบสวนทรมานชาวบ้านและกล่าวหาว่าพวกเขาสมคบกับโจร จากนั้นก็เผาหมู่บ้านเสียสิ้น ทำให้ชาวบ้าน 25 ครอบครัวไร้ที่อยู่อาศัย ขณะเดียวกันได้เกิดผลกระทบจากภาวะความลำบากทางเศรษฐกิจและสังคมจากสงครามโลกครั้งที่สอง และการกลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ปี พ.ศ. 2491 การถูกเลือกปฏิบัติ ถูกกดขี่ข่มเหง ไม่ได้รับความเป็นธรรม การคอร์รัปชัน และกรณีดุซงญอ เหตุการณ์ลุกขึ้นสู้หมู่บ้านดุซงญอ จังหวัดนราธิวาส การปะทะด้วยอาวุธระหว่างตำรวจกับชาวบ้านมลายูมุสลิม ประมาณ 2,000 คน ที่หมู่บ้านดุซงญอ อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส โดยฝ่ายตำรวจยิงปืนไปยังชาวบ้านที่กำลังมีงานบุญกันอยู่ จากนั้นเจ้าหน้าที่ที่กลัวชาวบ้านจะตอบโต้จึงถอยกำลังกลับไปยังต้นหยงมัส แต่รายงานไปยังหน่วยเหนือว่ามีกองโจรชาวมลายู จำนวน 1,000 คน กำลังเตรียมก่อการกบฏจึงมีการเสริมกำลังตำรวจ 60 คน ที่ต้นหยงมัส ขณะที่ชาวบ้านดุซงญออยู่ในหมู่บ้าน มีการประกอบพิธีกรรมสร้างขวัญและกำลังใจ ชาวบ้านใช้อาวุธที่มีมีดดาบ ขณะที่ฝ่ายทางการมีการส่งกำลังอาวุธทั้งเครื่องบินรบ เรือรบกลางทะเลบางนราที่ทำเทียบเรือ พร้อมส่งทหารมาสมทบกับกำลังตำรวจและเกิดการปะทะกัน วันที่ 28 เมษายน 2491 การต่อสู้เริ่มจากตำรวจจายมบุกโจมตีชาวมลายู การต่อสู้ครั้งนี้ดำเนินไป 36 ชั่วโมง ชาวบ้านก็ยอมแพ้ ผลการต่อสู้ทำให้ชาวมลายูทั้งที่เป็นสตรี

ผู้ชรา และทารก เสียชีวิตเกือบ 400 คน ส่วนตำรวจสยามเสียชีวิตประมาณ 30 คน เตรียมพร้อมเผชิญหน้ากับตำรวจ มาร่วมชุมนุมกันที่สุเหร่าและที่บ้านของโต๊ะเปรัก ซึ่งเป็นปอเนาะ (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2551 : 124)

ความขัดแย้งระหว่างชาวมลายูมุสลิมกับรัฐที่ผ่านมามีดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้สถานที่ในปอเนาะเป็นที่ต่อสู้ในครั้งนั้นเป็นสาเหตุให้ฝ่ายรัฐสังเกตเห็นความสำคัญของปอเนาะ ซึ่งมีโต๊ะครูเป็นผู้นำที่ชาวบ้านให้ความเคารพ รัก ศรัทธา และเชื่อถือมาก จึงเริ่มพุ่งความสนใจไปที่ “ปอเนาะ” สถาบันการศึกษา ศาสนาอิสลามของชาวมลายูมุสลิมที่เจ้าของ คือ โต๊ะครู นำไปสู่ประเด็นความขัดแย้งเพิ่มขึ้นอีก ประเด็นหนึ่งระหว่างโต๊ะครูและชาวมลายูมุสลิมกับรัฐ กลายเป็นปัญหาการเมืองเรื่องพื้นที่ปอเนาะระหว่างชาวมลายูมุสลิมกับรัฐ

ความขัดแย้งระหว่างปอเนาะกับรัฐภายใต้นโยบายการจัดการศึกษาชาติปัจจุบัน

ความขัดแย้งทางด้านวัฒนธรรมข้างต้น ผนวกกับเป็นช่วงที่อังกฤษได้คืนเอกราชให้กับประเทศมาเลเซียในปี พ.ศ. 2500 และมาเลเซียได้ให้ความสำคัญกับคนเชื้อชาติมลายูมุสลิมมาก ทั้งยังมีการเคลื่อนไหวกองขบวนการคอมมิวนิสต์อยู่ในพื้นที่รัฐบาลไทยเกรงว่าจะมีการปลุกกระดมให้ชาวมลายูมุสลิมเป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาลมากยิ่งขึ้นต้องการนำเอานโยบายพัฒนาเศรษฐกิจเข้าไปช่วยแก้ปัญหาที่มองว่าเป็นการสร้างความมั่นคงในพื้นที่ร่วมกับการจัดการศึกษาในรูปแบบปอเนาะจาริตของชาวมลายูมุสลิมเป็นผลให้รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในยุคถัดมาต้องการแก้ไขปัญหาความมั่นคงขณะนั้น จึงได้ตั้งสภาการศึกษาชาติขึ้นในปี พ.ศ. 2501 และประกาศแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503 โดยมีผลบังคับใช้วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2504 กำหนดวัตถุประสงค์จัดการศึกษาไทยให้เข้ากับระบบสากล เน้นการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับแผนเศรษฐกิจและการปกครองประเทศรัฐบาล จอมพลสฤษดิ์ได้รวมเอาความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ การศึกษา และการปกครอง ให้เป็นเรื่องเดียวกัน ดำเนินนโยบายไปพร้อมกันด้วยนโยบาย 2 ด้าน คือ ด้านหนึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ อีกด้านเป็นนโยบายทางการศึกษาของชาวมลายูมุสลิม ในส่วนของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ภายใต้นโยบายรัฐชุมชนชาวประมงในอ่าวปัตตานีมีการเปลี่ยนแปลง 3 ด้าน คือ การเปลี่ยนแปลง

ด้านเศรษฐกิจ การเปลี่ยนโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม และการจัดระเบียบทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงเรื่องความเชื่อ ค่านิยม (ระวีวรรณ ชุ่มพฤษ, 2540) ที่สำคัญการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายใต้นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่บริเวณนี้ได้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาของชาวมลายูมุสลิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาที่มีระบบเดียวในขณะนั้นคือ ระบบปอเนาะ (จารีต) ในระยะเวลาต่อมา

สำหรับนโยบายทางการศึกษาของชาวมลายูมุสลิมเป็นนโยบายที่รัฐกำหนดขึ้นโดยตรงภายใต้ความต้องการของรัฐบาลที่จะพัฒนาชาวมลายูมุสลิมทั้งด้านเศรษฐกิจ การศึกษา และความมั่นคงเป้าหมายใหญ่ ต้องการแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างชาวมลายูมุสลิมกับรัฐในเรื่องอัตลักษณ์ด้วยการช้อนทับพื้นที่ปอเนาะ และทำให้เป็นโรงเรียนในรูปแบบที่รัฐต้องการ 2 ด้าน ด้านที่หนึ่ง คือ การสร้างความผสมกลมกลืนในเรื่องอัตลักษณ์ให้กับชาวมลายูมุสลิม ด้านที่สอง เป็นการนำเอาการศึกษาสมัยใหม่เข้าสู่ปอเนาะ สถาบันการศึกษาศาสนาอิสลามของชาวมลายูมุสลิมทั้งนี้รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ได้สานต่อจากนโยบายรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามที่เริ่มต้นไว้ และดำเนินการเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

เริ่มต้นเป็นการวางแผนในปี พ.ศ. 2503 จัดให้มีการประชุมตัวแทนโต๊ะครูเจ้าของปอเนาะ ผู้ทรงคุณวุฒิศาสนาอิสลาม ผู้ว่าราชการจังหวัดสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึงผู้แทนกระทรวงกรมที่เกี่ยวข้อง โดยใช้ศูนย์พัฒนาการศึกษาภาคที่ 2 จังหวัดยะลา เป็นสถานที่พบปะ มติที่ประชุมกำหนดวัตถุประสงค์ในการดำเนินการจัดระบบการศึกษาของปอเนาะ 4 ข้อ ได้แก่ 1) เพื่อให้ปอเนาะจดทะเบียน อันหมายถึงการยอมรับแนวทางการปรับปรุงการศึกษาในปอเนาะ 2) เพื่อปรับปรุงอาคารสถานที่เรียนและบริเวณ จัดทำถนนเข้าสู่ปอเนาะ จัดทำป้ายปอเนาะ 3) ปรับปรุงการเรียนการสอนหลักสูตร จัดการสอนแบ่งระดับชั้น จัดการสอนภาษาไทย และจัดการสอนวิชาซีพี 4) จัดให้มีการประเมินผล การสอบขั้นตัวประโยค กระทรวงมหาดไทยมอบหมายให้จังหวัดและเขตเป็นผู้ดำเนินการและในปี พ.ศ. 2504 รัฐได้กำหนดนโยบายปฏิรูปการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้นมาใช้กับปอเนาะ

ต่อมาเป็นการขยายอำนาจเข้าสู่ปอเนาะในปีเดียวกันกับที่รัฐกำหนดนโยบาย พ.ศ. 2504 จากเดิมที่อำนาจทั้งหมดของแต่ละปอเนาะขึ้นอยู่กับโต๊ะครูปอเนาะ ผู้เป็นเจ้าของพื้นที่แต่ละแห่ง ทว่าภายใต้ต้นนโยบายที่เกิดขึ้นดังกล่าว รัฐพยายามที่จะเข้าไปช่วงชิงพื้นที่ปอเนาะเพื่อให้ปอเนาะเข้ามาอยู่ภายใต้การกำกับของรัฐ เริ่มแรกไม่เป็นการบังคับ ทว่าสร้างแรงจูงใจรัฐได้ประกาศให้ปอเนาะมาจดทะเบียนกับรัฐ ตามความสมัครใจ เพื่อนำแนวทางการจัดการศึกษาตามรูปแบบรัฐเข้าสู่ปอเนาะ ซึ่งก็มีปอเนาะจำนวนน้อยที่เข้ารับการจดทะเบียนกับรัฐ ระหว่าง พ.ศ. 2504 - 2507 มีปอเนาะจำนวน 171 แห่ง จากจำนวนหลายพันแห่งโดยประมาณที่ไม่สามารถตรวจสอบได้มาจดทะเบียนกับรัฐ ส่วนที่มาจดทะเบียนนั้นเพราะมองว่าไม่เสียเวลา เรื่องการเรียนศาสนา ทั้งกลัวการเพ่งเล็งจากรัฐหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับขบวนการก่อการร้ายที่รัฐมองว่าเป็นภัยต่อความมั่นคง อีกส่วนที่ไม่มาจดทะเบียนเพราะคิดว่าปอเนาะเป็นสถาบันศาสนา ไม่จำเป็นต้องจดทะเบียนก็ได้และต้องการมีอิสระกลัวว่ารัฐจะเข้ามาเปลี่ยนแปลงปอเนาะ และจากนั้นไม่นานรัฐได้ดำเนินการกับปอเนาะต่อ

ภายหลังจากประกาศให้ปอเนาะมาจดทะเบียนปฏิบัติการตามมาตรฐานรัฐ เพื่อที่จะนำเอาการสอนวิชาภาษาไทยและวิชาชีพเข้าสู่พื้นที่ปอเนาะเกิดขึ้น ในปี พ.ศ. 2512 รัฐได้ออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยสถาบันศึกษาปอเนาะ พ.ศ. 2512 ประกาศให้ปอเนาะที่จดทะเบียนแล้วเปลี่ยนรูปเป็นโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลามกำหนดว่า ปอเนาะใดที่มีความสนใจที่จะปรับปรุงให้ยื่นขอจดทะเบียนต่อทางราชการ หากดำเนินการสอนได้ดีจะได้รับเงินอุดหนุนจากกระทรวงศึกษาธิการและเมื่อจดทะเบียนแล้วให้จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งกำหนดให้เพิ่มวิชาสามัญและวิชาชีพเข้าไปสอนร่วมกับวิชาศาสนาอิสลาม พร้อมบริหารจัดการให้ได้มาตรฐานเหมือนโรงเรียนสมัยใหม่ทั่วไปของรัฐ และยังกำหนดว่าหากปอเนาะใดไม่มาจดทะเบียนในวันที่รัฐประกาศคือ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2514 ถ้าจะตั้งให้ทำในรูปแบบโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลาม ปรากฏว่าในปี พ.ศ. 2514 มีปอเนาะจำนวน 426 แห่ง มายื่นเปลี่ยนรูปแบบ แต่ก็มีหลายปอเนาะที่แม้ว่าจะเข้ารับการจดทะเบียนไปแล้วครั้งก่อน ไม่ยอมเข้ารับการเปลี่ยนรูปแบบในครั้งนี้ และอีกหลายปอเนาะที่แม้ว่าจะยอมเปลี่ยนรูปแบบเป็นโรงเรียนดังกล่าว แต่ก็ยังคงสอนแต่เฉพาะวิชาศาสนาอิสลามเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีปอเนาะใหม่เกิดขึ้นตลอดเวลา

ปี พ.ศ. 2526 รัฐยังได้กำหนดให้ปอเนาะที่เปลี่ยนเป็นโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลามเข้ารับการจดทะเบียนอีกครั้งเพื่อเปลี่ยนแปลงเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม และครั้งนี้รัฐได้นำเอาหลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2526 ที่รัฐจัดทำขึ้นเองเข้าไปแทนที่หลักสูตรศาสนาของโต๊ะครูปอเนาะรวมทั้งกำหนดเวลาที่ใช้ในการสอนด้วย เป็นผลให้การเรียนการสอนวิชาศาสนาอิสลามในปอเนาะถูกเปลี่ยนไป ประการสำคัญพื้นที่ปอเนาะในรูปแบบที่เป็นปอเนาะจารีตเปลี่ยนแปลง ผิดแผกออกไปจากเดิมเป็นอย่างมาก ส่งผลให้ความหมายและการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ปอเนาะในรูปแบบเดิมเปลี่ยนแปลงไปด้วย

อย่างไรก็ตาม การศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของคนไทยทุกคนที่รัฐต้องจัดให้เพื่อพัฒนาตามเป้าหมายที่ระบุไว้ในแผนการศึกษาชาติแต่ละฉบับซึ่งเป็นกลไกหลักในการพัฒนาประเทศมาโดยตลอด ในการวางกรอบเป้าหมายและทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศมุ่งจัดการศึกษาให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสและความเสมอภาคในการศึกษาที่มีคุณภาพ พัฒนาระบบ การบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ พัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะในการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศในแต่ละช่วงเวลาตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติแต่ละฉบับกำหนด โดยผ่านกระบวนการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับแรก ต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ระบุว่า มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลัก (1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และมาตรา 9 ระบุการจัดการระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลัก (1) มีเอกภาพด้านนโยบายและมีการหลากหลายในการปฏิบัติ (2) มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และในหมวด 3 ระบบการศึกษา มาตรา 15 ระบุว่า การจัดการศึกษามี 3 รูปแบบคือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2542 : 6

สำหรับปอเนาะดาลอเป็นปอเนาะที่มีโต๊ะครูสืบทอดการเป็นปอเนาะจาริตยาวนานถึงสามรุ่น โต๊ะครูท่านแรกผู้ก่อตั้งได้นำปอเนาะดาลอไปจดทะเบียนในวันเกือบสุดท้ายแต่การดำเนินการในปอเนาะยังเป็นแบบเดิมทุกประการไม่ยอมเปลี่ยนแปลงพื้นที่ของปอเนาะดาลอให้เป็นโรงเรียนในรูปแบบที่รัฐต้องการ ทั้งนี้เพราะโต๊ะครูต้องการจะรักษาพื้นที่ของปอเนาะดาลอไว้ในรูปแบบของการเป็นปอเนาะจาริตให้เหมือนเดิมคือ เอาไว้สำหรับเป็น “พื้นที่ทางสังคม” เพื่อทำหน้าที่ในการสอนและขัดเกลาทางด้านศาสนาอิสลามเพื่อสืบทอดอัตลักษณ์ความเป็นมลายูมุสลิมให้กับชาวมลายูมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ความคิดนี้ได้สืบทอดมาจนถึงโต๊ะครูที่สามปัจจุบันแม้ว่าภายหลังจากการเข้ารับตำแหน่งเป็นโต๊ะครูคนปัจจุบันในปอเนาะแห่งนี้ เมื่อ พ.ศ. 2549 ต้องเผชิญกับเงื่อนไขและปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่เข้าไปสร้างผลกระทบต่อการดำเนินงานในปอเนาะดาลอของโต๊ะครูปัจจุบันแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน ส่วนที่หนึ่งเป็นเงื่อนไขและปัจจัยที่มาจากภายนอก แบ่งได้เป็น 2 ประการ ประการแรก เงื่อนไขและปัจจัยที่มาจากรัฐ ได้แก่ 1) นโยบายการศึกษาเพื่อสร้างความมั่นคงจากรัฐ และ 2) การถูกจับจ้องจากสถานการณ์การก่อความไม่สงบ และส่วนที่สอง เงื่อนไขและปัจจัยที่มาจากสังคมของชาวมลายูมุสลิม ได้แก่ กระแสการฟื้นฟูศาสนาอิสลาม และส่วนที่สอง เป็นเงื่อนไขและปัจจัยภายในตัวปอเนาะที่เป็นผลมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ภายใต้นโยบายการจัดการศึกษาชาติของรัฐที่พยายามให้ปอเนาะที่ยังคงเป็นปอเนาะจาริตอยู่สอนศาสนาเพียงอย่างเดียวได้รับการศึกษาในรูปแบบใหม่มีการนำเอาวิชาสามัญและวิชาชีพสอดสอดแทรกไว้ในปอเนาะ โดยลดวิชาศาสนาอิสลามลง เช่นเดียวกับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามโดยมีการกำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างสันติสุข ปี 2548 - 2551 ระบุในการกำหนดวิสัยทัศน์ส่วนหนึ่งว่า ภายในปี 2551 ประชาชนทุกคนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้เรียนรู้ทั้งวิชาสามัญ วิชาชีพ และวิทยาศาสตร์ มีเศรษฐกิจดี และเป้าหมายส่วนหนึ่งว่า ประชาชนทุกคนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงตลอดชีวิต ได้เรียนวิชาภาษาไทย ประวัติศาสตร์ และวิชาสามัญอย่างครบถ้วน

ในส่วนของโต๊ะครูคนปัจจุบันปอเนาะดาลอเห็นว่าปอเนาะดาลอต้องมีการปรับตัวครั้งใหญ่อย่างเป็นรูปธรรมสวนทางกับความต้องการของโต๊ะครูปอเนาะและผู้ที่เข้ามาเรียนในปอเนาะดังกล่าวผ่านมาแล้วข้างต้น จึงยังคง “ยืนยัน” ว่าในการทำหน้าที่เป็นโต๊ะครูต้องการที่จะรักษาปอเนาะดาลอเป็นปอเนาะในรูปแบบจารีตเหมือนเดิมเพื่อสืบทอดศาสนาอิสลามอันเป็นวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ที่สำคัญของชาวมลายูมุสลิมที่อยู่ในพื้นที่บริเวณนี้ ซึ่งเป็นความคิดที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษภายใต้การให้ความหมายว่าพวกเขาเป็น “ออลฆานายู” คือเป็น “คนมลายูมุสลิม” ต้องไม่ละทิ้งความเป็นอิสลาม ซึ่งเป็นอัตลักษณ์สำคัญที่จะขาดไม่ได้ของชาวมลายูเชื้อสายปัตตานีที่อยู่ในพื้นที่บริเวณนี้

โดยได้ทำการ “จัดการพื้นที่” ของปอเนาะปอเนาะดาลอใหม่ยึดหลักกว่าพยายามกำหนดให้อยู่ภายใต้กรอบหลักการของศาสนาอิสลามให้ได้มากที่สุด แบ่งได้ 2 ประการ

ประการแรก การแบ่งพื้นที่ปอเนาะออกเป็นส่วนตัวชัดเจนเนื่องจากโต๊ะครูนอกจากต้องการรักษาการเป็นจารีตของปอเนาะแล้ว ยังต้องการให้เกิดความชัดเจน ตรวจสอบง่ายขึ้น ทั้งในส่วนของท่านที่ทำหน้าที่ในการดูแล ปกครองปอเนาะปอเนาะจึงจำเป็นต้องได้รับการปรับเปลี่ยน แก้ไข และเพิ่มเติมบางอย่างให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมไทยที่เป็นอยู่ในขณะนี้ นำไปสู่กระบวนการ “จัดการพื้นที่” ของปอเนาะดาลอ ได้แก่ พื้นที่กายภาพ และโครงสร้างของปอเนาะดาลอ พื้นที่กายภาพเป็นการผลิตซ้ำเหมือนอดีตที่ผ่านมา ดังเช่นการให้ปอเนาะเป็นพื้นที่เปิดไม่มีรั้วรอบขอบชิด เด็กที่จะเข้าเรียนปอเนาะเข้ามาทดลองอยู่หรือสำรวจได้ ผู้ใดที่ต้องการมาติดต่อเรื่องเอาบุตรหลานเข้าเรียน หรือชุมชนมาปรึกษาโต๊ะครูก็เข้ามาได้ และยังมี การแบ่งปอเนาะออกเป็นส่วนตัว ได้แก่ ปอเนาะส่วนนอก เป็นที่อยู่ของโต๊ะครูและเด็กปอเนาะ ปอเนาะส่วนกลาง คือ ที่ใช้ทำพิธีกรรมทางศาสนา ใช้เรียน และทำกิจกรรม ปอเนาะส่วนในเป็นที่อยู่ของนักเรียนปอเนาะที่มีครอบครัว นอกจากนี้ ยังมี “สิ่งก่อสร้างขึ้นมาใหม่” ได้แก่ การนำเอาพื้นที่ปอเนาะทั้งหมดรวม 20 ไร่ มาแบ่งออกเป็นเขต ๆ รวม 13 เขต ได้แก่ เขตปาแด เขตมัสยิด เขตตะวันออก และเขตตะวันตก เป็นต้น ในแต่ละเขตจะมีโต๊ะครูแต่ละท่านประจำอยู่ และเป็นที่อยู่ของเด็กปอเนาะ นอกจากนี้ยังมีการตั้งกฎเกณฑ์เพื่อเป็นข้อบังคับในการใช้พื้นที่ด้วย

ประการที่สอง เป็นการสร้างกระบวนการผลิตซ้ำอัตลักษณ์ 3 ด้าน คือ การพูดภาษามลายูได้นำเอาภาษามลายูมาใช้ในการอธิบาย การสอน และการพูดสื่อสารในการใช้ชีวิตประจำวันอยู่ในปอเนาะ ด้านการยอมรับนับถือศาสนาอิสลามผลิตซ้ำทางด้านการศึกษาศาสนาอิสลาม โตะครูได้ทำเป็นสองลักษณะ ได้แก่ การสอนวิชาการอิสลาม และการสร้างชุมชนปฏิบัติขึ้นในปอเนาะเพื่อใช้ในกระบวนการขัดเกลาทางด้านอิสลาม และด้านการมีวิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมในรูปแบบที่ผสมผสานระหว่างความเป็นมลายูกับอิสลามเป็นการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

สรุปผล

ประการแรก การให้ความหมายพื้นที่และความต้องการใช้พื้นที่ปอเนาะของโตะครูเจ้าของปอเนาะดอล พบว่า พื้นที่ปอเนาะดอลมีลักษณะตามจารีตของศาสนา สอนแต่วิชาศาสนาอิสลามด้วยภาษามลายู มีความสอดคล้องกันหมดทั้งพื้นที่ ความหมาย และความสัมพันธ์กับชาวมลายูมุสลิมในฐานะการเป็นพื้นที่ทางสังคมทำหน้าที่ในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ ตามแนวคิดพื้นที่ที่อธิบายว่า การให้ความหมายต่อพื้นที่มีความสัมพันธ์กับการใช้พื้นที่ และยังเป็นพื้นที่ที่เป็นไปตามคตินิยมของกลุ่มคนที่อยู่ในสังคมเดียวกันในลักษณะที่ไม่ขัดแย้งกัน โตะครูเจ้าของปอเนาะดอลจึงได้ให้ความหมายของพื้นที่ว่าเป็นพื้นที่สำหรับผลิตซ้ำความรู้และขัดเกลาทางด้านศาสนาอิสลามอันเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์สำคัญของชาวมลายูมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และต้องการใช้ปอเนาะทำหน้าที่เป็นสถานบันการศึกษาศาสนาอิสลามตามจารีตดั้งเช่นในอดีต

ประการที่สอง ความขัดแย้งระหว่างปอเนาะกับรัฐภายใต้นโยบายการจัดการศึกษาชาติ พบว่า การดำรงรักษาอัตลักษณ์ของพื้นที่ศาสนา ทำให้ปอเนาะกลายเป็นพื้นที่ทางการเมือง รัฐได้เข้าควบคุมปอเนาะผ่านนโยบายปฏิรูปการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 โดยให้เปลี่ยนรูปเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม นำเอาวิชาสามัญและภาษาไทยเข้าไปสอนเพื่อสร้างสำนึกและอัตลักษณ์ไทยให้กับชาวมลายูมุสลิม เนื่องจากหวั่นเกรงว่าปอเนาะจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ต่อมาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมได้ระบุว่าการจัดการศึกษาให้ยึดหลักสังคมมีส่วนร่วม

และกระบวนการจัดการศึกษาให้มีเอกภาพด้านนโยบายที่หลากหลาย ทว่าปัจจุบัน แนวปฏิบัติรัฐยังคงมีความพยายามให้ปอเนาะทั้งหลายเปลี่ยนรูปแบบตามความต้องการของรัฐ

อย่างไรก็ตามปอเนาะดอลยังคงยืนหยัดรักษาพื้นที่ปอเนาะไว้ในการเป็นปอเนาะจาริตสำหรับเป็นพื้นที่ผลิตซ้ำอัตลักษณ์สำคัญทางด้านศาสนาอิสลามเพราะมองว่าการที่พื้นที่ถูกเปลี่ยนทำให้ความหมายพื้นที่การใช้ประโยชน์และความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ที่ถูกเปลี่ยนไปด้วยจะทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ที่เป็นวิชาศาสนาอิสลามลดน้อยลงไม่สมบูรณ์ อิสลามมีความจำเป็นต่อมุสลิมในพื้นที่นี้ทุกคนที่เป็นมลายูจะตกจากศาสนาไม่ได้ ทั้งนี้เพราะในอดีตความเป็นมลายูได้ถูกผูกโยงไว้กับศาสนาอิสลามผู้ที่เป็นมลายูทุกคนจะต้องนับถือศาสนาอิสลาม อีกทั้งโต๊ะครูดอลยังตระหนักดีว่าการศึกษาศาสนาอิสลามมีเป้าหมายแตกต่างกับการศึกษาอื่น ๆ ทั่วไป เพราะการศึกษาอิสลามการศึกษาศาสนาอิสลามไม่ได้ถือเอาชีวิตเป็นจุดมุ่งหมายในตัวของมันเอง ชีวิตบนพื้นโลกเป็นเพียงสะพานที่มนุษย์จะต้องก้าวข้ามไปสู่ชีวิตทางจิตวิญญาณหลังจากสิ้นชีวิตและชีวิตเป็นเพียงสิ่งที่ช่วยให้บรรลุความสุขในโลกหน้า ขณะที่การศึกษาสมัยใหม่ถือเอาชีวิตเป็นหนทางที่จะนำไปสู่ความสุขในโลกนี้เป็นจุดมุ่งหมายสุดท้าย และศาสนาอิสลามไม่มีการแบ่งแยกการศึกษาศาสนาและการศึกษาทางโลก การศึกษาอิสลามเห็นว่าความสุขของมนุษย์โดยพื้นฐานขึ้นอยู่กับความมุ่งมั่นทางวุฒิปัญญา อารมณฺ์ และจิตวิญญาณ จึงรักษาปอเนาะดอลไว้ภายใต้ปรัชญาและหลักการศาสนาอิสลามเป็นทางเลือกผู้ที่ต้องการออกไปเป็นนักการศึกษา หรือนำเอาไปใช้ปฏิบัติอย่างถูกต้องสมบูรณ์ในชีวิต

ข้อเสนอเชิงวิชาการ

ประการแรก ผู้วิจัยเสนอว่าในการศึกษาประเด็นเรื่องพื้นที่โดยเฉพาะความขัดแย้งในเรื่องพื้นที่ระหว่างกลุ่มคนกับรัฐดังกรณีพื้นที่ของปอเนาะควรให้ความสำคัญในการนำเอาแนวคิดพื้นที่มาใช้ทำความเข้าใจความเป็นมาของพื้นที่ ตัวพื้นที่ ความหมายพื้นที่ การใช้พื้นที่ และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนที่เป็นเจ้าของพื้นที่กับพื้นที่ที่เป็นอยู่เดิมก่อนรัฐเข้าไปจัดการพื้นที่ จะทำให้เห็นปฏิบัติการทางการเมืองเรื่องพื้นที่ระหว่างรัฐกับกลุ่มคนที่เป็นเจ้าของพื้นที่ได้ชัดเจนขึ้นและเห็นการดันรนต่อสู้

ต่อรองของกลุ่มคนที่ต้องการรักษาพื้นที่เดิมที่มีความสำคัญต่อการดำเนินวิถีชีวิตเอาไว้ไม่ให้สูญเสียบไป

ประการที่สอง ผู้วิจัยเสนอว่าการศึกษาในประเด็นข้างต้นสำหรับพื้นที่ทั่วไปสมควรใช้การศึกษาแบบชาติพันธุ์วรรณาเพื่อได้ข้อมูลลุ่มลึก เพื่อเปิดพื้นที่ เปิดเสียงให้กับผู้เป็นเจ้าของพื้นที่ที่เดือดร้อนได้อธิบายเรื่องราวที่เป็นจริงของตัวเองให้รัฐและสังคมภายนอกได้เข้าใจ

ข้อเสนอแนะต่อรัฐ

ประการแรก ในการดำเนินการต่อพื้นที่ปอเนาะต่อไปรัฐควรทบทวนในเรื่องประวัติศาสตร์ความเป็นมาพื้นที่ของปอเนาะในอดีตในเรื่องพื้นที่ที่เป็นลักษณะเฉพาะของปอเนาะ การให้ความหมายต่อพื้นที่และความต้องการใช้พื้นที่ปอเนาะของโต๊ะครูและชาวมลายูมุสลิมที่เข้าไปใช้พื้นที่ปอเนาะ ที่สำคัญความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ปอเนาะกับชาวมลายูมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ปัจจุบัน

ประการที่สอง รัฐควรทำความเข้าใจใหม่ว่าโต๊ะครูดालจัดการศึกษาในปอเนาะตามเป้าหมายของการศึกษาอิสลามซึ่งแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับการศึกษาทั่วไป ด้วยต้องการรักษาพื้นที่ปอเนาะดาลเอาไว้เป็นทางเลือกสำหรับผู้ที่ต้องการออกไปเป็นนักรบศาสนา หรือต้องการนำเอาไปใช้ปฏิบัติอย่างถูกต้องสมบูรณ์ในชีวิตเท่านั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอว่าในการกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้รัฐสมควรแยกปอเนาะออกมาให้ปอเนาะจดทะเบียนใหม่ในรูปแบบสถาบันการศึกษาทางศาสนาและให้ขึ้นอยู่กับองค์กรทางศาสนาในพื้นที่ในทางปฏิบัติปัจจุบันควรนำเอานโยบายตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมที่ระบุว่าการจัดการศึกษาให้ยึดหลักสังคมมีส่วนร่วมและกระบวนการจัดการศึกษาให้มีเอกภาพด้านนโยบายที่หลากหลายมาใช้กับปอเนาะในทางที่สอดคล้องกับเป้าหมายการจัดการศึกษาอิสลาม และควรให้การสนับสนุนงบประมาณตามความต้องการของฝ่ายปอเนาะ

เอกสารอ้างอิง

- ขจัดภัย บุรุษพัฒน์. (2519). **ไทยมุสลิม**. กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2551). **ความรุนแรงกับการจัดการความจริง : ปัตตานี ในรอบกึ่งศตวรรษ**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประสิทธิ์ เวชสวรรค์, พันเอก. (2509). **การพัฒนาการศึกษาเพื่อบูรณภาพของ จังหวัดชายแดนภาคใต้**.
- วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุเทพ สุนทรเกสัช. (2548). **ชาติพันธุ์สัมพันธ์แนวคิดพื้นฐานทางมานุษยวิทยา ในการศึกษาอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ ประชาชาติ และการจัดองค์กร ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์**. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา. (2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545**. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์, จาก <http://www.bic.moe.go.th>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). **แผนยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษา สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างสันติสุข ปี 2548 – 2551**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- ระวีวรรณ ชุ่มพุกษ์. (2540). “การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของบ้านทิวสน ระหว่างปี 1950-1999,” **รัฐสมิแล**. 18 (1-2) : 10-32 ; มกราคม-สิงหาคม 2540. ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- รววิทย์ บารุและคณะ. (2521). **รายงานการวิจัยเรื่องมลายูปัตตานี : ชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ และการเปลี่ยนแปลง**. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม, จาก <https://kb.psu.ac.th>.

อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต. (2548). “ข้อเสนอแนะกับการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน
ในจังหวัดชายแดนภาคใต้,” **ความรู้กับการแก้ปัญหาความขัดแย้ง
กรณีวิกฤตการณ์ชายแดนภาคใต้**. กรุงเทพฯ : สำนักวิชาศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.

Barth, F. (1969). **Ethnic Groups and Boundaries : The Social Organization
of Cultural Difference**. Bergen: Universitetsforlag and Boston : Little
Brown & Co Benedict, R. (1934). *Patterns of Culture*. Boston,
New York : HoFraser.

Thomas M. (1960). **Rusembilan : A Malay Fishing Village in Southern
Thailand**. New York : Cornell University Press. Harrell, Steven. (1995).
“Civilizing Projects and Reaction to Them,” in *Cultural Encounterson
China’s Ethnic Frontiers*,” **Edited by Steven Harrell**. p. 25 - 39. Seattle :
University of Washington Press.

Lefebvre, Henri. (1991). **The Production of Space**. Malden, Massachusettes :
Blackwell Publishers. (Translated by Donald Nicholson-Smith) Michel
Hechter.

วารสาร
อินทนิลทักษิณสาร

วารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ
INTHANINTHAKSIN JOURNAL Thaksin University

วารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ

การเตรียมต้นฉบับ (Article Preparation Guidelines)

1. ข้อกำหนดทั่วไป

- 1.1 เป็นบทความภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ
- 1.2 เว้นขอบด้านบน/ขอบด้านซ้าย 1.5 นิ้ว เว้นขอบด้านล่าง/ขอบด้านขวา 1 นิ้ว
- 1.3 ต้นฉบับต้องพิมพ์บนกระดาษขาว ขนาด A4 พิมพ์หน้าเดียว ใส่เลขกำกับหน้าทุกหน้า พิมพ์ด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรม Microsoft Word ใช้แบบอักษร TH SarabunPSK รายละเอียดขนาดตัวอักษรดังตารางข้างล่าง

ส่วนประกอบของบทความ	รูปแบบการพิมพ์	ขนาดตัวอักษร	ลักษณะตัวอักษร
ชื่อบทความ	กลางหน้ากระดาษ	18	ตัวหนา B
ชื่อผู้แต่ง	ชิดขวา	14	ตัวธรรมดา
บทคัดย่อ	ชิดซ้าย	16	หัวข้อตัวหนา
- ภาษาไทย			เนื้อหาตัวปกติ
- ภาษาอังกฤษ			เนื้อหาตัวปกติ
หัวข้อแบ่งตอน	ชิดซ้าย	16	ตัวหนา B
หัวข้อย่อย	ใช้หมายเลข	16	ตัวปกติ
เนื้อหาบทความ	-	16	ตัวปกติ
การเน้นความในบทความ	-	16	ตัวปกติ
ข้อความในตาราง	-	14	ตัวปกติ
เอกสารอ้างอิง	กลางหน้ากระดาษ	16	ตัวหนา B
ภาพประกอบ / คำอธิบาย ได้ภาพ	กลางหน้ากระดาษ	14	ปกติ

1.4 ถ้ามีภาพประกอบ ควรเป็นภาพถ่ายขาว-ดำ ที่ชัดเจน

1.5 ถ้าเป็นภาพวาดลายเส้น ให้วาดบนกระดาษขาวโดยใช้หมึกดำให้สะอาด และลายเส้นคมชัด

1.6 ความยาวของเนื้อเรื่องภาพประกอบตารางและบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษรวมเอกสารอ้างอิงไม่ควรเกิน 20 หน้า

2. ชื่อบทความ ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ กำหนดให้ชื่อเรื่องหลักใช้ตัวอักษร ขนาด 18 ตัวเข้ม จัดวางไว้กึ่งกลางหน้า และชื่อเรื่องหลักที่เป็นภาษาอังกฤษ กำหนดให้ใช้ตัวพิมพ์ใหญ่ที่ตัวอักษรแรกของคำนาม คำกริยา คำขยาย โดยเว้นบรรทัด 1 บรรทัดจากชื่อเรื่องหลัก * **ไม่ต้องใส่เครื่องหมายหัพภาพหรือจุด (.) หลังชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ**

3. ชื่อผู้แต่ง สถาบัน และ อีเมล

3.1 กำหนดให้ชื่อผู้แต่ง สถาบัน และอีเมล อยู่ในตำแหน่งขีดขวาใต้ชื่อบทความภาษาอังกฤษ โดยชื่อภาษาไทยให้ใช้ตัวอักษร ขนาด 14 ตัวธรรมดา และชื่อภาษาอังกฤษใส่ในวงเล็บตามหลังภาษาไทย

3.2 ขีดเส้นใต้ชื่อผู้เขียนที่รับผิดชอบบทความ (corresponding authors) และใส่ * หลังเลขเชิงอรรถทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.3 ในกรณีบทความภาษาไทยใส่ชื่อผู้แต่ง สถาบัน และ ที่อยู่อีเมลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษด้านล่างหน้าแรกของบทความ

3.4 เชิงอรรถของผู้เขียน ซึ่งประกอบด้วย (1) ตำแหน่งทางวิชาการ (2) คุณวุฒิ (3) สาขาวิชา/ภาควิชา (4) คณะ (5) สถาบัน (6) เมืองและ (7) อีเมลตามลำดับ หากมีผู้เขียนหลายคนให้เรียงตามลำดับคนละบรรทัด (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) ดังตัวอย่างข้างล่าง

3.5 บรรทัดล่างสุด เขียน *Corresponding author : E-mail address : และใส่ที่อยู่อีเมลของผู้เขียนหลัก

ตัวอย่างการเขียนตำแหน่งทางวิชาการและคุณวุฒิของผู้เขียน

เจ้าหน้าที่ (ใส่ชื่อตำแหน่งเป็นอังกฤษ) เช่น เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไปนักวิชาการ ช่างศิลป์	General Administration, Art Academician,
นักศึกษาระดับปริญญาตรี	Undergraduate Student, Bachelor of (ใส่ชื่อคุณวุฒิปริญญา) in (ใส่ชื่อสาขาวิชา),
นักศึกษาระดับปริญญาโท	Graduate Student, Master of (ใส่ชื่อคุณวุฒิปริญญา) ปริญญา) in (ใส่ชื่อสาขาวิชา),
นักศึกษาระดับปริญญาเอก	Doctoral Student, Doctor of Philosophy Program in (ใส่ชื่อสาขาวิชา),
นักวิชาการอิสระ	Independent scholars,
อาจารย์	Lecturer,
อาจารย์ ดร.	Lecturer, Dr.,
ผู้ช่วยศาสตราจารย์	Asst. Prof.,
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	Asst. Prof. Dr.,
รองศาสตราจารย์	Assoc. Prof.,
รองศาสตราจารย์ ดร.	Assoc. Prof. Dr.,
ศาสตราจารย์	Prof.,
ศาสตราจารย์ ดร.	Prof. Dr.,
บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของ วิทยานิพนธ์เรื่อง (ใส่ชื่อวิทยานิพนธ์)	This article submitted in partial of the thesisentitled“ (ชื่อวิทยานิพนธ์ภาษาอังกฤษ)”
บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของ ดุษฎีนิพนธ์เรื่อง (ใส่ชื่อวิทยานิพนธ์)	This article submitted in partial of the dissertation entitled “(ชื่อดุษฎีนิพนธ์ภาษาอังกฤษ)”
บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง (ใส่ชื่อวิทยานิพนธ์)	This article submitted in partial of the research project entitled “(ชื่อโครงการวิจัยภาษาอังกฤษ)”
บทความนี้เป็นสว่นหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง (ใส่ชื่อโครงการวิจัย) ได้รับทุนสนับสนุนจาก (ใส่ชื่อผู้ให้ทุน) (ปีงบประมาณเงินรายได้/เงินแผ่นดิน ปี พ.ศ.....)	This article submitted in partial of the research project entitles “(ชื่อโครงการวิจัยภาษาอังกฤษ)” received research grat from, (ใส่ชื่อผู้ให้ทุน ภาษาอังกฤษ) (fiscal year.....)

ตัวอย่างชื่อไทย//นามสกุลไทย¹ (Name//Familyname)¹ชื่อไทย//นามสกุลไทย² (Name//Familyname)²ชื่อไทย//นามสกุลไทย³ (Name//Familyname)³**บทคัดย่อ**

(เนื้อหา)

1ตำแหน่งทางวิชาการ คุณวุฒิ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ สถาบัน อีเมล:

2ตำแหน่งทางวิชาการ คุณวุฒิ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ สถาบัน อีเมล:

3ตำแหน่งทางวิชาการ คุณวุฒิ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ สถาบัน อีเมล:

1ตำแหน่งทางวิชาการ คุณวุฒิ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ สถาบัน อีเมล:

2ตำแหน่งทางวิชาการ คุณวุฒิ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ สถาบัน อีเมล:

3ตำแหน่งทางวิชาการ คุณวุฒิ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ สถาบัน อีเมล:

*Corresponding author : E-mail address :

เช่น

หากจำเป็นต้องใส่ “บทความที่เป็นส่วนหนึ่งของ...” ก็ให้เป็นลำดับที่¹ และชื่อผู้เขียนเป็นลำดับที่^{2, 3, 4}

¹อาจารย์, สาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล: xxx@xxx.com

²อาจารย์ ดร., สาขาวิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล: xxx@xxx.com

³รองศาสตราจารย์, สาขาวิชาภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล: xxx@xxx.com

¹Lecturer, Communication Arts Section, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand, E-mail: xxx@xxx.com

²Lecturer, Dr., Oriental Languages Section, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand, E-mail: xxx@xxx.com

³Assoc. Prof., Western Languages Section, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand, E-mail: xxx@xxx.com

*Corresponding author : E-mail address :xxx@xxx.com

จำเป็นต้องใส่

*บทความภาษาอังกฤษใช้ E-mail : บทความภาษาไทยใช้ อีเมล : (ไม่มีตัวการ์นต์)

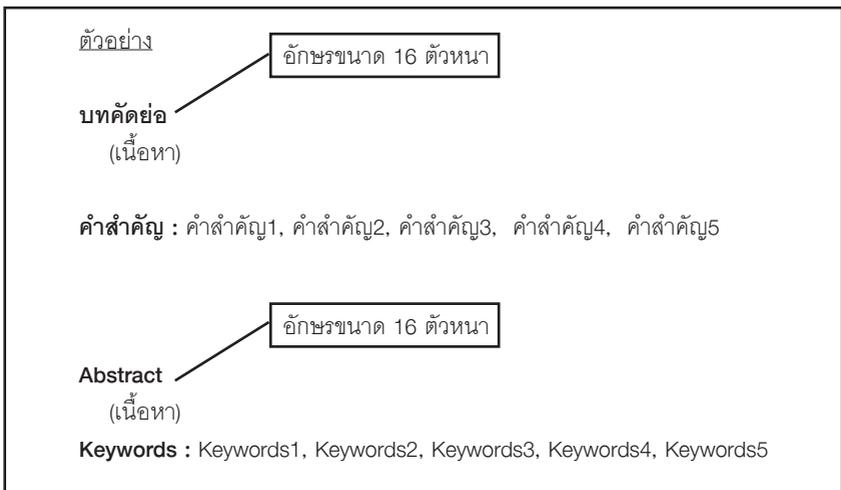
4. บทคัดย่อ

4.1 หัวเรื่องของ บทคัดย่อ ให้ใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวหนา อยู่ในตำแหน่ง ขีดซ้ายและเนื้อหาของบทคัดย่อใช้อักษร ขนาด 16 ตัวปกติ ไม่ต้องเว้นบรรทัด ระหว่างหัวเรื่องและเนื้อหาบทคัดย่อ

4.2 **บทความภาษาไทย**ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยใช้บทคัดย่อภาษาอังกฤษก่อนบทคัดย่อภาษาไทยและจำนวนคำไม่เกิน 200 คำ

4.3 **บทความภาษาอังกฤษ**ต้องมีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยใช้บทคัดย่อภาษาไทยก่อนบทคัดย่อภาษาอังกฤษและจำนวนคำไม่เกิน 200 คำ

4.4 **คำสำคัญ**ท้ายบทคัดย่อให้ผู้เขียนกำหนดคำสำคัญ (Keywords) สำหรับคำดัชนีเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษไม่ควรเกิน 5 คำ โดยหัวเรื่องให้ใช้เป็นตัวอักษรขนาด 16 ตัวหนา แล้วตามด้วยคำสำคัญที่เป็นอักษรขนาด 16 ตัวปกติ และมีจำนวนคำสำคัญ ไม่เกิน 5 คำ ระหว่างคำสำคัญทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ต้องใส่เครื่องหมายจุลภาค (,) เว้นหลัง 1 ระยะเวลา และไม่ต้องใส่เครื่องหมายมหัพภาค หรือ (.) หลังคำสำคัญคำสุดท้าย

5. หัวเรื่อง มีข้อกำหนดดังนี้

5.1 หัวเรื่องแบ่งตอนหรือหัวข้อหลัก เช่น บทนำ บทสรุป บรรณานุกรม กำหนดให้ใช้ตัวอักษร ขนาด 16 ตัวหนา ชิดขอบซ้าย และไม่ต้องเว้นบรรทัดหลังจาก หัวเรื่อง ไม่มีต้องมีเลขกำกับ

5.2 หัวเรื่องย่อย กำหนดให้ใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวหนา ชิดขอบซ้าย และไม่ต้องเว้นบรรทัดหลังจากหัวเรื่องแบ่งตอนใช้หมายเลขกำกับ

ตัวอย่าง

บทนำ

(เนื้อหา)

บทสรุป

1. หัวข้อย่อย

(เนื้อหา)

6. เนื้อเรื่อง

ที่อยู่ภายใต้หัวเรื่องทุกลำดับให้ใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวปกติ ไม่ต้องเว้น บรรทัดระหว่างย่อหน้าในหัวเรื่องเดียวกัน แต่ต้องเว้นบรรทัดระหว่างหัวข้อหลัก

7. ภาพและตาราง

7.1 รูปภาพ รูปเขียน แบบ แผนที่ หรือไดอะแกรม ให้ใช้คำว่า “ภาพ” ทั้งหมด หัวเรื่องของภาพใช้คำว่า “**ภาพที่**” (หมายเลขภาพ) โดยใช้เลขเดียวตามด้วย ชื่อภาพ (ชื่อภาพไม่ต้องนำด้วยคำว่า “แสดง”) ด้วยตัวอักษรขนาด 14 ตัวเอียง ปกติตำแหน่งได้ภาพและเขียนที่มาของภาพด้วย “**ที่มา :** ชื่อผู้เขียน (ปีที่พิมพ์ : หน้าที่)” ด้วยตัวอักษรขนาด 14 ตัวเอียง ปกติได้ชื่อภาพ

ตัวอย่าง

รูปภาพ

ภาพที่ 1

ที่มา : Johnson และ Smith (1980 : 25)

*หากหรือผู้เขียนบทความถ่ายภาพด้วยตนเอง อ้างอิงดังนี้ **ที่มา : ฤกษ์ณะ ทองแก้ว**
(ถ่ายเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2559)

*ควรกำกับหมายเลขภาพและชื่อภาพใต้ภาพทุกภาพ หากผู้เขียนบทความ
จัดวางรูปภาพในแนวเดียวกันซ้ายและขวา ควรใส่หมายเลขภาพและชื่อภาพใต้ภาพ
ทั้งด้านซ้ายและขวา

7.2 ตาราง เนื้อหาในตารางเป็นตัวอักษรขนาด 14 ตัวปกติ และหัวเรื่อง
ของตารางให้ใช้คำว่า “**ตารางที่ 1**” โดยให้ใช้ตัวเลขเดี่ยว ตามด้วยชื่อตาราง
(ชื่อตารางไม่ต้องนำด้วยคำว่า “แสดง”) โดยให้ใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวเอียง ปกติ
และมีความยาวมากที่สุดได้ไม่เกิน 2 บรรทัด ชื่อตารางให้อยู่เหนือตาราง และ
ใส่ที่มาของตาราง/หมายเหตุ (ถ้ามี) ได้ตาราง “**ที่มา : ชื่อผู้เขียน (ปีที่พิมพ์ : หน้าที่)**”
เป็นตัวอักษรขนาด 14 ตัวเอียง ปกติ

ตัวอย่าง

ตารางที่ 1

หมายเหตุ : (ถ้ามี)

ที่มา : จินตนา และคณะ (2015 : 25)

8. บทความวิจัย ต้องประกอบไปด้วยส่วนประกอบต่อไปนี้เป็นอย่างน้อย

- ชื่อเรื่อง (ไทย-อังกฤษ) หรือ (อังกฤษ-ไทย)
- บทคัดย่อ (ไทย-อังกฤษ) หรือ (อังกฤษ-ไทย)
- บทนำ (Introduction)
- การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Review of Literature)
- วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือวิจัย และวิธีการศึกษา (Materials and Methods)
- ผลการศึกษาและอภิปรายผล (Results and Discussion)
- สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ (Conclusions)
- กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgments) *ถ้ามี
- เอกสารอ้างอิง (References)

9. บทความวิชาการ และบทความปริทัศน์ ต้องประกอบไปด้วยส่วนประกอบต่อไปนี้เป็นอย่างน้อย

- ชื่อเรื่อง (ไทย-อังกฤษ) หรือ (อังกฤษ-ไทย)
- บทคัดย่อ (ไทย-อังกฤษ) หรือ (อังกฤษ-ไทย)
- บทนำ (Introduction)
- เนื้อหา (Substance)
- บทสรุปหรือบทส่งท้าย (Conclusion)
- เอกสารอ้างอิง (References)

10. การอ้างอิง

10.1 การอ้างอิงแทรกในเนื้อเรื่องให้ใช้วิธีการอ้างอิงในส่วนเนื้อเรื่องแบบนามปี (author-date in text citation) โดยใส่วงเล็บชื่อผู้แต่งและปีพิมพ์ของเอกสารไว้ข้างหน้าหรือข้างหลังข้อความที่ต้องการอ้างอิงเพื่อบอกแหล่งที่มาของข้อความนั้น และระบุเลขหน้าเอกสารอ้างอิงในกรณียกข้อความมาทั้งหมดด้วยอักษรขนาด 16 ตัวปกติ

- 10.1.1 หนังสือที่มีผู้แต่ง 1 คน 1. ชื่อ/นามสกุล/(ปี/ : /เลขหน้า) เนื้อหา.....
2. เนื้อหา.... (ชื่อ/นามสกุล, // ปี/ : /เลขหน้า)
เช่น ชฎาพร ขุนทองเพชร (2550 : 58).....
.....(ชฎาพร ขุนทองเพชร, 2550 : 58)
- 10.1.2 หนังสือที่มีผู้แต่ง 2 คน 1. ชื่อ/นามสกุลและชื่อ/นามสกุล/(ปี:/เลขหน้า)
เนื้อหา....
2. เนื้อหา....(ชื่อ/นามสกุล/และชื่อ/นามสกุล,
//ปี/ : /เลขหน้า)
เช่น ทิวา ศุภจรรยา และผ่องศรี วนาสิน (2524 : 3-5).....
.....(ทิวา ศุภจรรยา และผ่องศรี วนาสิน, 2524 : 3-5)
- 10.1.3 หนังสือที่มีผู้แต่ง 3-6 คน 1. ชื่อ/นามสกุล,ชื่อ/นามสกุล/และชื่อ/นามสกุล/
(ปี:/เลขหน้า) เนื้อหา....
2. เนื้อหา.... (ชื่อ/นามสกุล,/ชื่อ/นามสกุล/
และชื่อ/นามสกุล,/ปี:/เลขหน้า)
เช่น คุณัชฎ์ สมชนะกิจ, ศิรินทร์ญา เปียกลิ่น และพัชราภรณ์ นิลอุบล (2560 : 10-12)
.....(คุณัชฎ์ สมชนะกิจ, ศิรินทร์ญา เปียกลิ่น
และพัชราภรณ์ นิลอุบล, 2560 : 10-12)

*การอ้างอิงเลขหน้าแบบนามปีไม่ต้องใส่ “หน้า” “น.” หรือ “p.” “pp.” หน้าเลขหน้าในวงเล็บ

**การอ้างอิงเลขหน้าแบบนามปี ตามจำนวนหน้า

- อ้างอิงเพียงหน้าเดียว เช่น (..... : 1)

- อ้างอิงตั้งแต่ 2 หน้าขึ้นไปต่อเนื่องกัน เช่น (..... : 1-2) หรือ (..... : 1-5)

- อ้างอิงโดยที่หน้าไม่ต่อเนื่องกันใช้เครื่องหมาย (,) คั่นเช่น (..... : 1,3-5)

10.1.4 หนังสือที่มีผู้แต่ง 6 คน ขึ้นไป

1. ชื่อ/นามสกุลและอื่น ๆ/(ปี:/เลขหน้า)
เนื้อหา....

2. เนื้อหา.... (ชื่อ/นามสกุลและคณะ,
// ปี /:/เลขหน้า)

เช่น จิตรภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์ และอื่น ๆ (2557)
.....(จิตรภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์ และคณะ, 2557.)

*แต่ในการเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายบทจำเป็นจะต้องเขียนชื่อผู้แต่งทั้งหมด
ไม่ใช่ “อื่น” หรือ “และคณะ”

10.1.5 การอ้างอิงเอกสารหลายเล่มในย่อหน้าเดียวกัน

แบ่งแยกแต่ละเอกสารไว้ด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (;)

เช่น (สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา
สยามบรมราชกุมารี, 2550 :

1 ; อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ, 2548 : 85, 88 ; สุจิตรสุมภาพ, 2560 : 68)

10.1.6 อ้างอิงจากเอกสารวิทยุภูมิ

เช่น 村崎恭子 (2000 : 23, อ้างถึงในณัฐสิริราชทัณฑ์, 2557 : 72) กล่าวว่....

(村崎恭子, 2000 : 23, อ้างถึงในณัฐสิริราชทัณฑ์, 2557 : 72)

10.1.7 การอ้างอิงคำพูดคำต่อคำ

ถ้าจำนวนคำน้อยกว่า 40 คำ ให้ใส่เครื่องหมายอัฒภาค “.....” และสามารถ
รวมคำและประโยคไว้ในเนื้อหา

ในกรณีที่ข้อความมีจำนวนคำมากกว่า 40 คำขึ้นไปให้เริ่มต้นบรรทัดใหม่และ
ย่อหน้าเข้าไปครึ่งนิ้วจากกันซ้าย

(Left-Margin) และหากมีย่อหน้าใหม่ในข้อความที่อ้างอิงให้เริ่มต้นบรรทัดใหม่
บรรทัดแรกและย่อหน้าเข้าไป

ครั้งนั้นจากกันซ้ายเช่นเดียวกันและอ้างอิงในเนื้อเรื่องโดยใส่ผู้แต่งปีและ
ระบุเลขหน้าหรือเลขย่อหน้าเมื่อจบ

ประโยคหากระบุชื่อผู้แต่งไว้ต้นประโยคให้ใส่ปีและระบุเลขหน้าหรือ
เลขย่อหน้าไว้ในวงเล็บต่อจากชื่อผู้แต่ง

10.2 การอ้างอิงในเชิงอรรถ (footnote) ด้านล่างของหน้ากระดาษให้ใช้ตัวอักษร
ThaiSarabun PSK ตัวปกติขนาด 12 และให้โน้ตอยู่ด้านล่างในหน้าเดียว โดย
ความยาวของเชิงอรรถ ทั้งหมดต้องไม่เกิน 4 บรรทัด

11. เอกสารอ้างอิง การอ้างอิงส่วนท้ายเล่มโดยรวมรวมรายการเอกสารทั้งหมด
ที่ผู้เขียนได้ใช้อ้างอิงในการเขียนผลงานนั้นๆ จัดเรียงรายการตามลำดับอักษรชื่อ
ผู้แต่งภายใต้หัวข้อ “บรรณานุกรม” สำหรับผลงานวิชาการภาษาไทยหรือ “Reference”
สำหรับผลงานวิชาการภาษาอังกฤษโดยใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American
Psychological Association) ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

1. หนังสือ

1.1 ชื่อผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง.// (ครั้งที่พิมพ์).// เมืองที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์.

*ตัดคำว่าสำนักพิมพ์ ห้างหุ้นส่วนจำกัดบริษัทหรือคำว่า Publishers, Co., และ Inc.
แต่คงคำว่า โรงพิมพ์ Press หน้าหรือหลังชื่อสำนักพิมพ์

**ชื่อผู้แต่ง หากเป็นนามแฝงสามารถใส่ชื่อนามแฝงตามที่ปรากฏต่อด้วยปีที่พิมพ์
ได้เลย เช่น ทมยันตี. (2547).

ตัวอย่าง

โกวิท วงศ์วัฒน. (2550). การเมืองการปกครองรัสเซีย. กรุงเทพฯ : ดวงกมล.

ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล และสุภาพ ฉัตรภรณ์. (2550). การออกแบบการวิจัย.

(พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พิชัย น้อยวัฒน. (2556). เมืองแม่กลองจังหวัดสมุทรสงคราม. กรุงเทพฯ :

ด้านสุทธการพิมพ์.

Wong, W. (2005). **Input enhancement from theory and research to the classroom.** New York : McGraw – Hill.

1.2 หนังสือแปล

ชื่อผู้แต่งต้นฉบับ. //(ปีที่พิมพ์). //ชื่อเรื่องที่แปล/[ชื่อต้นฉบับ(ถ้ามี)](ชื่อผู้แปล, ผู้แปล และเรียบเรียง). //เมืองที่พิมพ์. /สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

สหพันธ์แรงงานนานาชาติในกิจการเคมีภัณฑ์พลังงานเหมืองแร่และแรงงานทั่วไป (ICEM). (2554). **คู่มือฉบับพกพาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิคนงานในระบบจ้างเหมา** (เกรียงศักดิ์ ธีระ โกวิท ขจร และวรุดลย์ ตูลารักษ์, ผู้แปล และเรียบเรียง). กรุงเทพฯ : เล็ทโกโปร.

2. บทความ / เรื่อง / ตอนในหนังสือรวมเรื่อง

ชื่อผู้เขียนบทความ. //(ปีที่พิมพ์). //ชื่อบทความ, ใน/ชื่อผู้รวบรวมหรือบรรณาธิการ (ถ้ามี), **ชื่อหนังสือ**, เลขหน้าของบทความ. // // // // // เมืองที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

อรรถัย วาริสะอาด. (2537). **ความขัดแย้งระหว่างหัวหน้ากับลูกน้อง**, ในสุพัฒน์ ส่องแสงจันทร์ และพาวพันธุ์ เมฆา (บรรณาธิการ), **บนถนนสายวิชาชีพ**, 127 – 130. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Arhuckle, J.L. (1996). “Full information estimation in the presence of incomplete data,” In G.a. Morcoulides and R.E. Schumaker (Eds), **Advanced structural equation modeling : Issues and techniques**, 243 -277. Mahwah, NJ : Lawrence Erlbaum Associates.

3. บทความในวารสาร

3.1 วารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ./ / (ปีที่พิมพ์)./ / ชื่อบทความ, / **ชื่อวารสาร.** / ปีที่ (ฉบับที่),/ เลขหน้า.

ตัวอย่าง

วิริสรา พึ่งทองหล่อ. (2553). สมุนไพรไทยโอกาสอาหารเพื่อสุขภาพ, **วารสารส่งเสริมการลงทุน.** 21(2), 43 – 47.

กฤษณา อยู่พ่วง, เทิดศักดิ์ ไม้เท้าทอง และสมุรรชตรา แสนวา (2557). ความต้องการของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดบริการและกิจกรรมของห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้กรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้สวนลุมพินี, **วารสารบรรณศาสตร์.** 7(1), 24-38.

Mollet, J. A. (2007). Educational investment in conflict areas of Indonesia : The case of West Papua Province, **International Education Journal.** 2007, 8(2), 155-166.

Taylor, A. (2006). Factors associated with glossing : comments on ko, **Reading in a Foreign Language.** 18(1), 72 – 73.

*วารสารฉบับพิเศษใส่ [ฉบับพิเศษ] หลังชื่อวารสาร

3.2 วารสารอิเล็กทรอนิกส์

ชื่อผู้เขียนบทความ./ / (ปีที่พิมพ์)./ / ชื่อบทความ, / **ชื่อวารสาร.** / ปีที่ (ฉบับที่),/ เลขหน้า./สืบค้น วัน เดือน ปี, จาก <http://www.xxxxxxxxxx>

ตัวอย่าง

ณัฐริกา ทับทิม. (2017). การศึกษาการใช้รูป て・てから・たあとで ของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยในมหาวิทยาลัย 8 แห่ง, **วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา.** 7(1), 1-20. สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2560, จาก <http://jsat.or.th/jsn-journal/jsn-vol-7-no-1-2017/>

4. บทความจากหนังสือพิมพ์

ชื่อผู้เขียนบทความ.// (ปีที่พิมพ์,/วันที่,/เดือน).//ชื่อบทความ,/ชื่อหนังสือพิมพ์.// เลขหน้า.

ตัวอย่าง

กัมปนาท ชันตระกูล. (2555, 7 ธันวาคม). เสี่ยงสะท้อน SME : วิสาหกิจชุมชนโคกขาม
 จังหวะก้าวที่รอการช่วยเหลือ, **คมชัดลึก**. 10.

พฤทธิ ศิริพรรณพิทักษ์. (2550, 2 กรกฎาคม). ครูต้องใฝ่รู้- พัฒนาตัวเอง, **ข่าวสด**.
 11. สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2554, จาก [http : / /www.moe.go.th/
 new_center/news--htm](http://www.moe.go.th/new_center/news--htm).

*หากไม่มีผู้แต่งให้นำด้วยชื่อบทความแทนชื่อผู้เขียนบทความ

ตัวอย่าง

Abdullah-Mahathir row FrustratedM'sian PM strikes back. (2006, October28).
The Nation. 4A.

5. บทความจากนิตยสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ.// (ปี, เดือน). //ชื่อเรื่อง,/ชื่อ นิตยสาร.//ปีที่ (ฉบับที่), / เลขหน้า-เลขหน้า.

ตัวอย่าง

จรรยา หยูทอง. (2549, มกราคม). รากเหง้าของปัญหาสังคมและวัฒนธรรมชุมชน
 ภาคใต้, **ศิลปวัฒนธรรม**. 27(3). 160-169.

6. บทความวิทยานิพนธ์

ชื่อผู้แต่ง นามสกุล.// (ปีที่พิมพ์).// **ชื่อวิทยานิพนธ์** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
 หรือวิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต).//เมืองที่พิมพ์:/ชื่อสถานการศึกษา.

*หากเป็นการค้นคว้าอิสระ หลังชื่อเรื่องใส่ (การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต)

ตัวอย่าง

ชญาพรขุน ทองเพชร. (2550). การศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาถ้ำภูผาเพชร (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต).
สงขลา : มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

สถิตย์พงศ์ ขุนทรง. (2553). พัฒนาการทางวัฒนธรรมของเมืองนครปฐมโบราณ
ในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต). กรุงเทพฯ
: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

7. รายงานการวิจัย

ชื่อผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง (รายงานผลการวิจัย).// เมืองที่พิมพ์.:/ สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

นฤมล ขุนวิชัย และคณะ. (2558). การเคลื่อนย้ายและการปรับตัวของครัวเรือน
เพื่อแสวงหาที่ทำกินในเขตป่าอำเภอมะนังจังหวัดสตูล (รายงานผลการ
วิจัย). นครศรีธรรมราช : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.

นิตาการ ทองนอก. (2552). การเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นและนัยต่อการ
เปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทย : กรณีศึกษาการ
เรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตภาคใต้
(รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

8. เอกสารสืบเนื่องในที่ประชุมวิชาการ

8.1 จัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม

ชื่อผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง. /ใน/ ชื่อการประชุม. /เลขหน้า.// วันที่/เดือน/ปี/
สถานที่ประชุม.// เมืองที่พิมพ์.:/ สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

เตวิช เสวตไอยาราม. (2558). ความเหลื่อมล้ำของโอกาสทางการเรียนภาษาญี่ปุ่น
ในประเทศไทย. ในการประชุมวิชาการระดับชาติเนื่องในโอกาสครบรอบ
ปีที่ 49 แห่งการสถาปนาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 537-555.
วันที่ 1 เมษายน 2558 ณ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ กรุงเทพมหานคร.
กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

9. บุคลานุกรม

การอ้างอิงแทรกในเนื้อเรื่อง

ใส่วงเล็บ () เช่น...เนื้อหา...(สายทิพย์ เครือแก้ว (ผู้ให้สัมภาษณ์). วิระเดช ทองคำ (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านเลขที่ 31 หมู่ที่ 5 ตำบลโคกทราย อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง. เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2558.)

การอ้างอิงในเอกสารอ้างอิง

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์/(ผู้ให้สัมภาษณ์)//ชื่อผู้สัมภาษณ์/(ผู้สัมภาษณ์). สถานที่สัมภาษณ์./
 เมื่อวันที่เดือนปีที่สัมภาษณ์.

ตัวอย่าง

จำเนียร หนูชุม (ผู้ให้สัมภาษณ์). มานะ ชุนวิช่วย (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านเลขที่ 134 หมู่ 9 ตำบลปาล์มพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล. เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2558.

จวี สังขภิญโญ (ผู้ให้สัมภาษณ์). ก้องกิดากร บุญช่วย และรัชนิย์ ศรีศักดิ์ (ผู้สัมภาษณ์). ที่ห้องสมุดประชาชนจังหวัดสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2560.

10. บทความจากเว็บไซต์

10.1 บทความจากเว็บไซต์กรณีปรากฏชื่อผู้แต่ง

ชื่อผู้แต่ง //(ปีที่พิมพ์) //ชื่อเรื่อง //สืบค้นเมื่อวันเดือนปีที่สืบค้น / จากชื่อเว็บไซต์.

*หากไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ใส่ (ม.ป.ป.)

ตัวอย่าง

กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช. (ม.ป.ป.). **เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด**. สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2558, จาก <http://web3.dnp.go.th/wildlifeweb/anim>

วานิช สุนทรนนท์. (2551). **ห้องสมุดเคลื่อนที่เทศบาลนครสงขลา**. สืบค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2560, จาก <https://www.oknation.Nationtv.tv/blog/print.php?id=331222>.

Ministry of Foreign Affairs. (2017). **MOFA’s Overseas Travel Safety Information (Online)**. Retrieved February7, 2017, from http://www.anzen.mofa.go.jp/info/pcinfectionsposphazardinfo_007.html#ad-image-0

Brooklyn public library. (2017). **Services for Older Adults**. Retrived March 1, 2017, from <https://www.bklynlibrary.org/outreach/older-adults> 2017.

10.2 บทความจากเว็บไซต์กรณีไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง

ชื่อบทความ./.(ปีที่พิมพ์)../สืบค้นเมื่อวันเดือนปีที่สืบค้น./จากชื่อเว็บไซต์.

ตัวอย่าง

เทคนิคการสืบค้นข้อมูล. (2550). สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2550, จาก<http://www.gtoknow.org/blogs.com>.

Economic indicators and releases. (2013). Retrieved February 19, 2013, from <http://www.nber.org/releases/>.

11. เอกสารประกอบการสอนหรือเอกสารคำสอน

ชื่อผู้แต่ง./.(ปีที่พิมพ์)../**ชื่อเรื่อง**../เมืองที่พิมพ์:/:ชื่อสถานการศึกษา.

*ใส่รหัสรายวิชาหลังชื่อเรื่อง

ตัวอย่าง

อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2558). **เอกสารคำสอนนวจีวิภาคและวากยสัมพันธ์ ภาษาศาสตร์ในแนวหน้าที่นิยมแบบลักษณะภาษา 209522**. พิษณุโลก : คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร.

12. การเรียงลำดับตัวอักษร สระภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

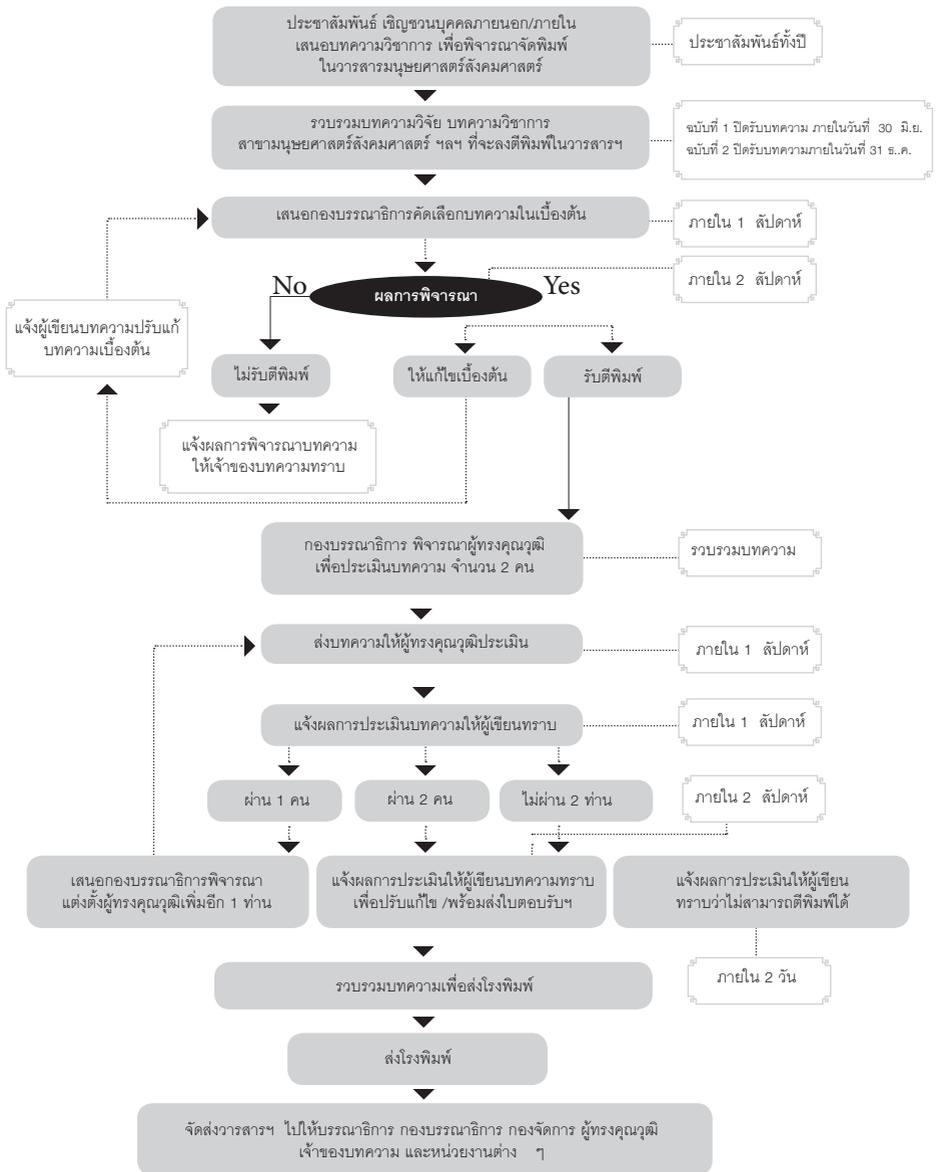
ก ข ฃ ค ฅ ฆ ง จ ฉ ช ฌ ญ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ด ต ถ ท ธ น บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม ย ร ฤ ฦ ล ฎ ฎ ว ศ ษ ส ห ฬ อ ฮ

อะ อั อา อำ อี อี อี อี อู อู เอ แอ โอ โอ โอ (ลำดับวรรณยุกต์ : ไม้ไต่คู้, ไม้เอก, ไม้โท, ไม้ตรี, ไม้จัตวา, ท้นขมาต)

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ

ขั้นตอนระบบงาน (System Procedure)

งานวารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัย

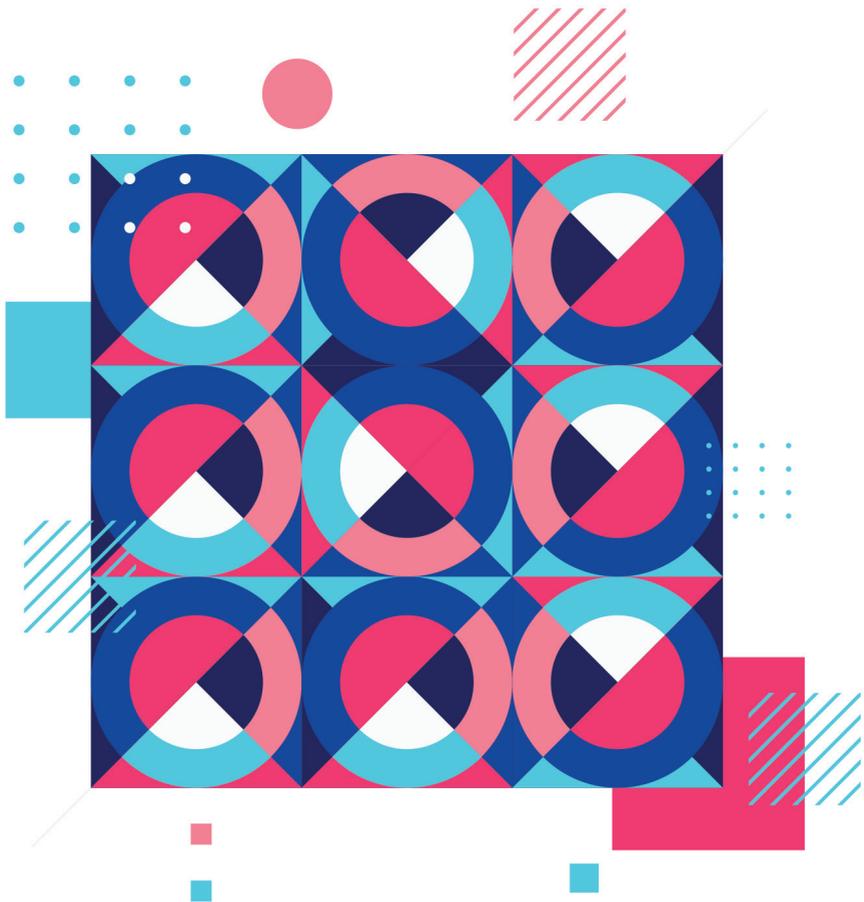

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ (Reader)

ต้นฉบับบทความวิจัย บทความวิชาการที่ตีพิมพ์ในวารสารอินทนิลทักษิณสาร ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2564) ได้รับการตรวจแก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิดังรายนามต่อไปนี้

1. ผศ.ดร.เก็ตถวา บุญปรากฏ	คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
2. ผศ.กาญจนา สหะวิริยะ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี
3. ผศ.ดร.ไอฟาร ถิ่นบางเตียว	คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา
4. รศ.ดร.บุษฉวี ยี่หมะ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
5. ศ.ดร.ปรีศวรร์ ยั่นเสน	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี
6. ผศ.ดร.สมรภัษ ชัยสิงห์กานานนท์	สำนักวิชาศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
7. ผศ.อุไรวรรณ จิตเป็นธม คิม	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา

8. รศ.ดร.ปัญญา เทพสิงห์	คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตหาดใหญ่
9. ผศ.อภิเชษฐ กาญจนดิฐ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยทักษิณ
10. ผศ.ดร.สุনীตา ไชยิตชัยวัฒน์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
11. ผศ.ดร.กิตติพงษ์ ประพันธ์	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
12. ผศ.ดร.ปัทมา พัฒนพงษ์	คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
13. ผศ.ดร.จิรรัตน์ ปันบำรุงกิจ	คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
14. ผศ.ดร.พิพันธ์ เรืองแสง	คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
15. ผศ.ดร.สาวิตรี รัตนภาส สุวรรณลี	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
16. อ.ดร.ฮาฟีล สาและ	คณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี
17. ผศ.ดร.วรรณภา ลีระศิริ	คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
18. อ.ดร.อมิรดี จิโรภาส	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยทักษิณ

อี^{วสาร}นทีลทักษิณสาร

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
140 หมู่ที่ 4 ตำบลจารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000
โทรศัพท์ 074-317607 โทรสาร 074-443970, 074-443972
อีเมล : sumalee@tsu.ac.th

